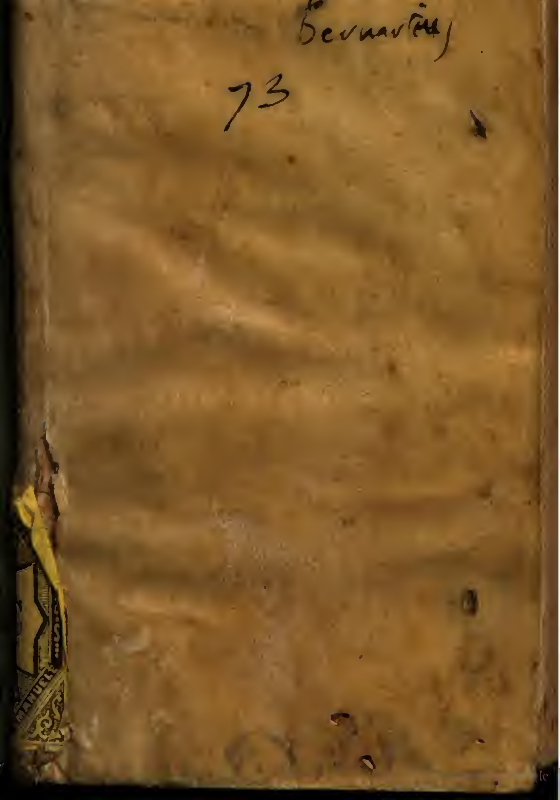
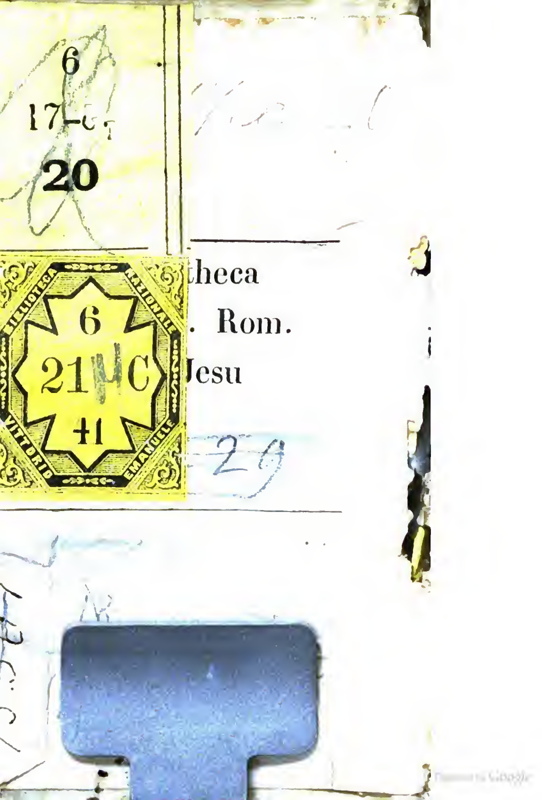
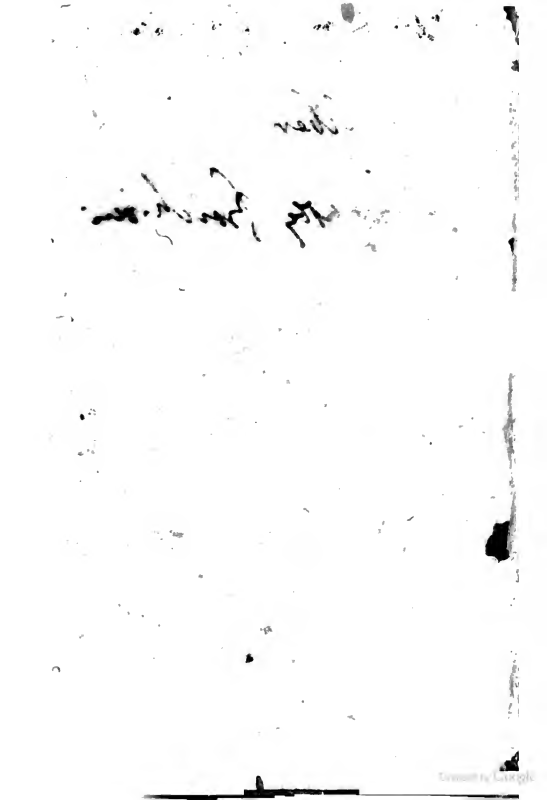

73
MANUELE

6
17-6
20
BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
21 C
41
theca
. Rom.
Jesu

Liber

Jo: Bap[illegible] Bacch.[illegible]

Ap[illegible] R[illegible] Soc. [illegible]

IOH. BERNARTI

AD

P. STATI PAPINI

Thebaidos & Achilleidos,

SCHOLIA:

Ad Syluarum libros

NOTÆ.

In quibus & aliorum Scriptorum varij loci illustrantur & explicantur.

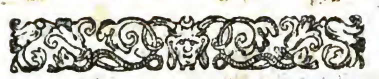
R.

APVD

Iacobum Chouët.

M. DC. V.

REVERENDISS. ET AMPLISS.

DOMINO

LÆVINO TORRENTIO,

Antuerpiæ episcopo,

IOHANNES BERNARTIVS,

L. M. D. D.

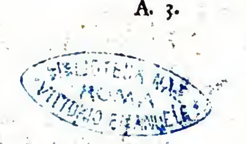
NON diu quærenda aut reddenda mihi causa, Antistes amplissime, cur Statium Papinium laboribus meis quà meliorem, quà illustriorem redditum, lucem voluerim adspicere in nomine tuo. Patronum quæro, qui & honori ad famam bonorum futurus sit, & præsidio contra maligni liuoris dentem: auctoritas nominis tui, merito tuo, apud omnes maxima est: dignitas in Republ. licet summa, magis tamen virtute, eruditione, humanitate, à te ornatur, quàm tu ab illa. Iudicem specto, qui ad obrussam literaria hæc scripta exigere queat? tu vnus eximiè inter Belgas, cuius in omnibus laudandis artibus, acerrimum, limatissimúmque iudicium, omnes docti mirantur & venerantur. Nihil auribus tuis dom. limpidissimus

ille omnis politioris literaturæ fons, qui beneficio tuo Tranquillum nostrum, iam deficientem, ad vitam reuocauit, præsentes recreat, ingenia posterorum inundabit, quamdiu res Græcæ & Romanæ, versus denique, quos non dicam propitiis, sed dictantibus Musis, canis, quoties ab Sapientiæ ipso colle, ad amœniores campos descendis, inter remissiones maiorum cogitationum, diuertis paullulum ad nouem nostras Nymphas, &, quod olim Cato, etiam otij tui reddendam tibi rationem putas, vt ego taceam, satis firmabunt. Arbitrum desidero aut amicum, qui examinare hęc talia didicit non ad lineā rubram, adeò conatus hosce meos, non improbaturum te, vt excusaturus sis etiam libenter offensiunculas quæ erunt, si non alio, certè adolescentiæ nostræ nomine, nedum spero, sed confido, imo scio. Fideiussores habeo, bonitatē illam tuam eximiam, humanitatem singularem, erga omnes meliores mentes beniuolentiam insignem, amorem denique erga me tuum. Immunem hactenus re, immunem & verbis tyrunculum, qui ex inscitię tenebris pedem fortè iam mouit, promouit certe nihil, domi tuæ nuper amicissimè es complexus, grauissimi testimonij & iudicij tui pondere: quæ non ita pridem in vulgus emisimus, prosecutus, ne à

promulside & gustu conuiuium tollerem, sed missus plures inferrem in literarium hoc epulum, auctorem te professus: de immerente denique merendi benignissimam voluntatem ita es testatus, vt in ruborem me dares, & prolixissimum hunc adfectum, vltro à tanto viro oblatum perpetuo obseruantiæ cultúsque genere colendum mihi ducerem. Cuius animi exiguum sed fidum pignus munusculum hoc habe. quod ex antiqua votorum formula, tibi vir maxime, LIBENS MERITO, DONAVI, DEDICAVI. Tu suscipe, & à claritate nominis tui, tenui huic & obscuræ scriptioni, splendoris nonnihil mutuare. perge amare Bernartium, qui nunc & æternum erit vsu mancupióque tuus. Vale.

Louanij Kal. Octob. M. D. XCIII.

A. 3.

AD LECTOREM.

P. Statium Papinium volenter accipe mi Lector, virilem (Deus bone!) magnúmque Poetam. & quem non solùm in manibus iuuentutis esse expediat, sed etiam eorum, quibus in litteraria nostra Repub. ius spectandi in Quatuordecim, imò in ipsa Orchestra. Parùm is vulgo notus, scio, sed dignissimus notitia. neglectus hactenus nostris Aristarchis iacuit. non Scholiis, non Notis, adeò non Commentario illustratus: miror, imò indignor. nam nullo id Papinij merito euenisse fidenter ego præsto. Adeste vos Critici, & oppressum per iniuriam, certè pressum, alleuate virilem & grauem Poetam. quacunque incideritis, vestigium ponetis vel in flore qui delectat, vel in sententia quæ informat. nusquam non electa verba, casta latinitas, hilaris color, agentes figuræ, sensus acres, similitudinum vitalis succus, vis alta, indoles rara, mira maiestas. Denique (vt verbo dicam) quemadmodum Phrygiones è varij coloris filo vnum aliquod aulæum texunt, sic ex mille venerum, mille leporum flosculis: amœnissimi poeseos huius constat hortus, opulentissimis metallis æquandus: quorum in alto latet vena, magis magísque responsura fodienti. habeo ego & pono fidenter inter prima Romana scripta.

nec deterret quod non nemo è Musico nostro cœtu dicam Papinio scribat, & tumoris causam dicere eum velit. Quid mirum? scitum est illud vetus, *Ne Iouem quidem placere omnibus.* Quis M. Tullius? cùm nomen posui, nunquid satis est? attamen eloquentiæ hic fons, Quintil. teste, Censores habuit, quibus inflatus & tumidus, nec satis pressus & parum antiquus videretur. quinimo à Caluo & Bruto priscis oratoribus malè audiuit, ab illo, tanquam solutus & eneruis, ab isto tanquam fractus atque elumbis. Quid post Musas natas venustius Plauto? nunquid illi in sermonibus palmam tribuit ipse Varro? nec desunt ideo quibus sordet, allium & hircum olet. Isti de Papinio nostro ita? at in diuersam eunt sententiam legitimi multi Senatores & quidem Consulares. Dic tu optime doctissiméque virorum Iuste Lipsi, quod felix ac faustùm Reip. litterariæ sit, de P. Statio Papinio quid videtur? *in Statium aliquid meditari te suadet mihi noster Modius. vix persuadet. cur enim celes? & quidem cum tuo damno. Nam & mihi notata quadam ad sublimem illum & celsum Poetam (ita censeo & appello, non herculè tumidum) & libri apud nos veteres qui te iuuent.* Dic tu magne Scaliger, bellissime flos tui æui. *Graculi quidam Statium tanquam tumidum damnarunt, sanè quem tumorem dicant nescio: nam neque metaphoris fere is vtitur è Pindaro, quem illi gentilem suum non audent iudicare, & sonum si spectes in carmine, id verò tumidum non est, aliòqui tumidus etiam fuerit Maro. Sed neque viuidam orationem tumidam voces; hoc enim de Salustio*

In Dialogo de Orat. Tacito vulgo adscripto.

Cet. 1. epist. 13. ad Lernut.

De Arte Poet.

dixeris. inibi paulò postea. *Ceterum maximus ille, vt dicebamus Poeta, cuius nomen haudquaquam tam friuolis recessibus obscurari decuit, multis profectò locis, nulli Poetarum secundus. neque vllus veterum aut recentiorum propius ad Virgilianam maiestatem accedere valuit,* Adiungamus his sæculi huius magnis Laticlauiis duos, & quidem probissimos ex prisco æuo. Dic tu eximie Satyrarum scriptor:

Iuuenal. *Curritur ad vocẽ iucundã, & carmen amicæ*
Thebaidos, lætam fecit cùm Statius vrbem,
Promisitque diem. tanta dulcedine captos
Afficit ille animos, tantáque libidine vulgi
Auditur. --

Dic tu eruditissime Sidoni: *Si quis autem carmen prolixius eatenus duxerit esse culpandum, quod epigrammatis excesserit paucitatem, istum liquido patet neque Balneas Hetrusci, neque Herculem Surrentinum, neque Cunas Flauij Sabini, neque Tibur Vopisci, neque omnino quicquam ex Papinij nostri Syluulis lectitasse. quas omnes descriptiones* VIR ILLE PRAEIVDICATISSIMVS, *non distichorum, aut tetrastichorum stringit angustiis, sed potius vt Lyricus Flaccus in artis Poeticæ volumine præcepit, multis eundémque purpureis locorum communium flosculis, primas sæpe inchoatas materias decenter extendit.* Plures non aduoco. tu beniuole Lector adsis, & si adspectu forte Papinius non blandiatur, inspectus (affirmatè hoc dico) placebit. Age igitur, & quod gladiatoribus olim imperari solet, *Repete.* facies cum fructu. Enimuerò vt Pyrites gemma vim ignotam non prodit nisi

atteras, ita venus, vis, nitor Statij, propius apparebit ruminanti. Iam in Scholiis quid præstare voluerim, quibus auxiliis quoque potuerim cognosce. AEuo auorum Barbaries vixit. nostro nata Typographia. illa corruptrix librorum, atque artium meritò audit. Hæc ita propagatrix, vt ministrorum imperitia, calida excudentium festinatione, turbari sæpissimè, imò obstrui, purissimos illos veterum fontes docti omnes ingemiscant. & ni retarent & perpurgarent quidam ex iis, eos diligenti opera, ausim ego sacramento quinquagenario contendere, si quis è veteribus illis Patribus conscriptis prodeat, vix versum vnum è denis agnoscat. fidem vel vnus fecerit elegantissimus noster Papinius, qui in vulgus eò vsque deformatus circumfertur, vt plus vulnerum vnus ex eo liber, quàm Scœuæ apud Cæsarem clypeus, tela præferret. plures sordes contraxerit, quàm si ætatem in Camarina palude iacuisset. vulnera hæc, omnibus artis ingeniique ascitis subsidiis, sanare, maculas iudicij (vt sic loquar) spongia eluere, princeps mihi cura. modestè tamen. vt decet hanc ætatem. In contextu ipso nihil mutaui, nisi vbi vulgata penè exsensa, nostram lectionem libri veteres consensu adstruerent, lex versus, aut structura orationis liquidæ veritatis ostenderēt. minutula quædam, in queis etsi vix vlla discrepantia sæpe à sensu vulgato, euphonia tamen, interdum & occulta quædam energia, ad oram libri reieci. reliquas variantes lectiones, sicubi maioris momenti, vnà cum meis coniecturis, partim, vt existimo, veras;

partim veritatem proximas, inter Scholia reposui. vnicè studens ne quid calidè affirmarem. maluique interdum ambigua quædã vlcera relinquere, quàm (quod multi hodie) infligere nouum vulnus. contentus indicasse, & litem ad tribunal detulisse. decidet eam spero aliquando ex Criticorum Senatu, magnus aliquis Prætor. Historiæ, moribus, personis, dictionibus, facem interpretationis ita prætuli, vt tamen commentatoris vicem non subirem, sed Scholiastæ. Poetis omnibus, decantatas fabulas explicare, eò denique deflectere *Quà facit assiduo tramite vulgus iter*, fanaticorum duxi, & eorum qui exierunt de potestate. ambitum quoque illum Ciceronianæ dictionis, non adbibuisse me, haud excuso. sanare volui, non ornare. vsum quæsiui, non pompam. & præter decorum duxi, minurulis his notis, induere oratoriam vestem. Si breuitate placui, & simplici munditia, non onerosa, scopum tetigi ad quem collineabam. Morbi qui plerunque Correctores hodie vexat, vt sic suas tueantur partes, vt alienas oppugnent, ac laudis occasionem de aliorum erratis petant, ne vestigium quidem notabis. nihil odio dedimus, nihil stomacho ad probandum (si liceret) quàm improbandum promiores. At Philosophum interdum egi, & censorem morum. iam enim is sermo auribus meis inercat. vtinam verum dicerent! nam hoc volui, nec philologa modò promulside, conuiuas meos excipere, sed firmiore etiam philosophiæ dape, nõ amœniore solũ doctrina allicere, sed acri quodam sermonum sale, cor-

des abstergere animorum mihi inter metas. cui bono, id non bonum? modus tantùm seruetur. quem secutum me scio, assecutum spero. Hic trames quem calcaui, fulcrum quo superaui cliuos, libri veteres, quos studiose conquisitos varios cum cura ipse vidi, duos signatè verè veteres. Elegantissimi Lipsii vnus erat, qui admirabile dictu quas notas, sinceri codicis sæpe prætulerit. alter, in Louaniensi hoc Athenæo Buslidiani Collegii Trilinguis, optimæ itidem notæ. Laudo etiam interdum codices duos vetustissimos bibliothecæ S. Laurentii Leodiensis: & vnum nihilo deteriorem, optimi Belgarum Caroli Langii. sed, vt vnicuique suum tribuam, eiusdem Langii industria. is enim tres illos codices, studiosè composuerat, & suapte manu variantem lectionem adnotarat libro, quem communicauit mihi Antuerpiensium Antistes, clarissimus Torrentius. sicubi discreparent, in Scholiis signatè expressi. ad marginem libri, initiali littera, discriminaui. excusos quinque composui, apud Aldum duos, anno M. D. II. M. D. XIX. alios Parisiis, Lugduni, Basileæ. accessit his editio Veneta vetus, anni M. C C C C. X C. quam suo merito, (bonitate enim cum M. S S. certabat) indigitaui *Editionem principem*. Locum manifestariè mendosum sicubi non libri scripti solùm, sed & ex editis vnus aut alter argueret, medicinam indicaret, admisi: etiam nulla in Sholiis facta mentione. Nonnulli in Critico isto grege aliter scio. at ego non M. S S. modò, sed & excusorum variantes lectiones congerere

L. Lips. codex.
B. Buslid.
C. Caroli Langij.
La. S. Laurentij.
Vv. veteres consensu.

vastum duco, imò vanum & ridiculum laborem. Curæ fuit vt à mendis purus prodiret Statius, sed nouiter prodiret, bene quid hactenus excusum? maneat. At editionem principem interdum aduocaui. ita est. sed vice libri scripti. ante centum annos excusa, spisso & raro hodie inuenitur. Quod superest, te beniuole Lector cogitare velim, corrigendi Papinij præcedēte quem subsequerer nullo, ingressum me viam, quo æquior sis industriæ meæ; neque tam reprehensione sicubi defecero, quàm vbi perduxero, laude dignum iudices: eò-vsque certè sustineas nigrum calculum, donec à Scholiis diuerteris ad Statium ipsum, & cum eius lectione correctiones nostras composueris. Denique adolescentiæ nostræ memor haud graue sit vti Lesbia norma, & vt illa flectitur ad structuram, sic iudicium tuum accommoda huic tyroni. Caprificum aiunt cùm maturas ipsa ficus non gignat, insecta tamen quædam producere, quæ aliarum arborum ficus maturent scalpendo: sic ego ex plebe litteratorum hac mea audacia spero, effecero vt aliquis tandem ex Patriciis seriò admoueat manum optimo huic scriptori. Interim ex laborum meorum segete hanc saltem faciam messem, quod audacter Lucretio potero succinere:

Auia Pieridum peragro loca, nullius antè
Trita solo, iuuat integros accedere fonteis,
Atq; haurire, iuuátq; nouos decerpere flores:
Insignémque meo capiti petere inde coronam,
Vnde prius nulli velarunt tempora Musæ.

In quo omnino finio, & te saluere iubeo quisquis es Lector.

IN STAT. PAPINIVM,

A I. BERNARTIO emendatum.

ECcum Papinium benigne Lector.
Quis hic Papinius? poeta magnus,
Vel dicam potius, Poeta summus,
Certè proximus est Poeta summo,
Quod mecum fateatur ipse Liuor.
Hic diu squalidus, impolitiaq;
Censori meritò notandus, inter
Errabat nitidos suos sodales:
Donec perdoliturus id tibi erudite
BERNARTI, & capis asciam ac dolabram:
Et quidquid rude, quidquid imperita
Astruxit manus, aut manus libauit,
Dedolas simul & reponis. idque
Rectâ iudicij regente normâ.
Quas grates tibi poster, & iuuentus
Præsens est habitura? credo magnas.
Debebunt equidem. tuam ipse quercu
Frontem Papinius libens coronat,
Hac quam Cæsar ei negauit olim.

I. LIPSIVS.

IN STATIVM

A IOHANNE BERNARTIO I. C. correctum & illustratum.

Hactenus oppressus mendis, squallore, tenebris
Delituit Statius, desperataque salute
Nullus erat qui ferret opem, medicamve salubri
Porrigere arte manum, ac dominantem expellere morbum
Auderet, nimium longo qui tempore robur
Sumserat, & toto iactarat corpore virus:
Donec iam (ô nimium felicia tempora!) tandem,
Ne Statius Thebaïque, iterúmque periret Achilles,
Difficilem assumsit curam Bernartius, atque
Iam desperati penè incurabile morbi
Vulnus, quod nimiâ simul ignorantiâ, & annis,
Nutritum, miserè tam diu cruciauerat agrum,
Expurgat vigili cura, secat, vrit, & ecce,
Fatalem toto pellit de corpore morbum.
Quantum igitur quondam Statio debebat Achilles,
Quantum, quòd per eum, Thebarum mœnia, viuunt:
Tantum nunc Statius, tantum illi debet Achilles,
Tantum etiam Thebæ: tantum quoque nos, quibus ille,
Ille iterum valet, ac viuit, quo carior unquam
Nec Musis fuit, æterno neque dignior æuo.

Iac. van Variek I. C.

IN STATIVM
A IOH. BERNARTIO I. C.
RESTITVTVM, N. OVD.

QVam nihil integrum durat! miserabile, Syluæ
Hæ paßim horrebant angariante rubo.
Nec minus, implicitæ duro fati impete, Thebæ,
Sordebant nocuis vndique ruderibus,
Sortéque consimili, non vno vulnere, Achilles
Penè alium Paridem iam quoque nactus erat.
Statius, in summa, lacer omni ex parte iacebat,
Prisca vt ei facies vix super vlla foret,
Conciderátque adeò totus, Bernartius ægro
Ni maturasset supposuisse manum.
Ille rubos sed falce premens, reuirescere Syluas
Fecit, in antiquum restituitq́ decus.
Ruderáque egestans docta catus arte, nitorem
Primæuum Thebis rursus habere dedit.
Pelidaq́ manu fæili medicamina præbens,
Vulnera Pæonia cuncta leuauit ope.
Sic meritò debent, & Sylua, & Thebæ, & Achilles,
Quod vireant, niteant: integra membra gerat
Statius, ac pariter, Bernartio, agat bene, stétque
Firmè iterum in prisca quòd statione sua.
At mage debet ei Musis addicta iuuentus,
Quæ capit hinc studiis commoda tanta suis.
Macte autem Bernarti, hoc tanto munere, macte
Tam placidè insinuans ex Helicone Fero.

IVS LAVDE CORONAT.

INDEX SCRIPTORVM VETERVM

Qui in hisce

IOH. BERNARTI

Scholijs & notis emendantur, explicantur, vel ad Statij lucem citantur.

Accius
Aelianus
AEschylus
Afranius
Agellius
Agatharcides
Agamestor
Alcæus
D. Ambrosius
Ammianus
Ammonius
Anaxagoras
Antimachus
Apolonius
Apolonii Scholiastes vetus
Appuleius
Aristoteles.
Aristophan. Scholiastes vetus
Aratus
Arnobius
Arcadius i. c.
Artemidorus
Athenæus
Atilius
D. Augustinus
Ausonius

B

Bacchylides
Boëtius
Brutus

C

Caluus
Calenus
Callimachus
Capella
Capitolinus
Calphurnius
Carneades
Cassiodorus
Cato
Catullus
Cæcilius
Censorinus
Charon
Cicero
Claudianus

Clidemus
Q. Curtius

D

Demosthenes
Diodorus Siculus
Dio
Diogenes
Dionysius Halicarnasseus
Donatus

E

Ennius
Eusebius
Euripides
Euphorbus
Eutropius

F

Festus
Florus
Frontinus

G

Gemistus Pleton
D. Gregorius Nazianzenus

H

Hecatæus Milesius
Hegynus
Helanicus
Herodotus
Hermesinactes
Hesiodus
Hirtius
D. Hieronymus
Homerus
Horatius
Hugo Falcandus

I

Isacius
Isidorus
Iustinianus
Iustinus
Iustinus Martyr
Iuuenalis

L

Lactantius
Lampridius
Laertius
Lysimachus Alexandrinus
Liuius
Lucanus
Lucianus
Lucillius
Lucretius
Luctatius
L. 3 de re mil.
L. 15. de iniur.
L. 15. ex quibus caus. maior.
L. 8. C. de repud.
L. 1. C. vt omnes Iudic.
L. 1. de Athletis
L. 39. de iniur.
L. 1. de off. præs.
L. 7. de off. Proconf.
L. 5. de iure delib.
L. 28. de re Iud.
L. 27. de lib caus.
L. 57. de Iudic.

L. 29. de legat. secund.
L. 1. §. apud. de ædil. edict.
L. 6. de rer. diuis.
L. 5. de reliquiis & sump. funer.
L. penul. §. 1. de donat. inter virum & vxorem.
L. vlt. de offic. præf.
L. 1. de offic. præf. præt.
L. 11. §. argento, de aur. & arg. leg.

M

Macrobius
Mamertinus
Manilius
Marcellinus
Marcianus I.C.
Martialis
D. Maximinus
Mela
Modestinus I.C.

N

Nicanor
Nonius
Nonnus

O

Onomacritus
Oppianus
Orpheus
Ouidius

P

Paulus I.C.
Pausanias
Pedo
Petronius
Persius
Persii Scholiastes vetus
Phæstus Macedonicus
Pindarus
Pisander
Plato
Plautus
Plinius maior
Plinius Iunior
Plutarchus
Polybius
Pollux
Ponticus
Procopius
Propertius
Prudentius
Pythagoras

Q

Quadrigarius
Quintilianus

S

Salustius
Sappho
Seneca Philosophus
Seneca Tragicus
Seleucus
Seruius
Sidonius

Silius
Sisennius
Sophocles
Spartianus
Statius
Stobæus
Stephanus
Suetonius
Strabo
Suidas
Symmachus

T

Tacitus
Terentius
Tertullianus
Theocritus
Theocritius Scholiastes vetus
Thucydides
Tibullus
Turpilius

V

Valerius Max.
Valerius Flaccus
Varro
Vegetius
Velleius Paterculus
Venuleius, I. C.
Vlpianus, I. C.
Virgilius
Vitruuius
Vopiscus

X

Xenophon
Xiphilinus.

IOH. BERNARTI AD P. STATI PAPINI THEBAIDOS, LIBRVM I SCHOLIA.

BEllorum omnium quæ inter Græcos priscis temporibus fuere, si Troianũ excipias, celeberrimum semper habitum Thebanum illud, inter Oedipi filios, mirabili nescio magis, an miserabili exitu gestum, ante Christi natalem annis circiter M. CC. XXXVI. ante primam Olympiadem CCCCLVII. ante Vrbem conditam CCCCLXXXI. Fugitiuam certè eius memoriam retrahere conati præstantissimi quique viri, quà inter Græcos, quà Latinos. ipse poeta Princeps in hac cura. testis Pausanias, qui signatè Bœoticis: *Et hoc quidem bellum aduersus Thebas versibus perscriptum. Eorum versuum Galenus mentionem faciens, ab Homero factos censet: cuì multi, & ij non ignobiles autores, assentiuntur. Ego certè poesim illam secundùm Homeri Iliadem & Odysseam plurimi facio.* Operam etiam, & quidem largam, *heroico versu contulit Antimachus. cui rei fidem facit vel vnus Athenæus, qui eius Thebaidem compluries citat, & ille idem Pausanias, qui in Arcadicis ex ea Arionem Adrasti describit, versibus suo loco transcribendis. Nec defuere officio Latini. Ponticus Sa-

Ad Thebas quando pugnatum.

Euf. in Chr.

Thebani belli scriptores. Homerus.

Antimachus.

XXIV. volumina cõfecisse volũt ante aquã duces ad Thebas perduxisset

nè cum laude sudauit in hoc circo. autor mihi affirmandi Propertius, apud quem lego: *Lib. xi. & alibi.*

Dum mihi Cadmea dicuntur Pontice, Thebae, *Ponticus.*
Armáque fraterna tristia militia:
Atque ita sim felix, primo contendis Homero,
Sint modo fata tuis mollia carminibus,

Nos vt consuemus, &c.

Attium quoque Tragœdum admouisse manum, videre licet ex veterum scriptorum reliquiis, & fractis quasi membris quæ apud Nonium. Et hi quidem quasi Primipili inter eos, qui caliginem quam huic bello obiicere potuisset temporis iniuria, ingenii radiis dispellere voluerunt. sed hoc tantum. nihil enim ex Musæo hoc ædificio reliquum præter rudera, quæ nihilominus vt ruta & cæsa ex auita hereditate, haud immeritò doctos delectant. Extant tamen adhuc & ad nos peruenere (liceat huc alludere) Hastatorum quorundam & Principum scripta. signatè Æschyli ΕΠΤΑ ΕΠΙ ΘΗΒΑΙΣ, quam elegantissimè, stylo ad veteres Tragicos Latinos quàm proximè accedente, vulgauit Q. Sep. Florens Christianus. Teritur etiam omnium manibus ignoti Poetæ, sed alti, Dij boni! & magni *Thebais*. vulgus eam Senecæ Iuniori tribuit. at non ego, nec vllus ex iis (fidenter dico) *quem esse Corculis datum est.* non meridie clarior lux quàm principem hanc locum inter Latinas, atq; haud scio an etiã Græcas Tragœdias tenere. qui eam cũ sociis in veri iudicij trutina cõponet, pepo non homo, nisi ab

Attius. *Æschylus.* *Ignotus poeta.* *Doctus imo eximius.*

altiore suspicetur aura strictim interim rem tangit, & ea quæ ex illa habemus initium vix adumbrant, adeò non finem. quo magis debemus Papinii nostri scriptis, in quibus feliciter præstatur vtrumque. maculas complures, sæculi illius elegantia, quo litteras scire barbaries erat, excusorum denique negligentia, contraxisse video: sed & in iis eluendis non inutiliter laborasse me *sperat quidem animus, quò eueniat diis in manu est.* tu faue beneuole Lector, & donec melius quid alius adferat, fruere his nostris. ego initio facem tibi præferam satis claram, & ex Diodori Siculi Hist. IV. libro caput adscribam: potiorem Statiani argumenti partem, summámque totius operis carptim & quasi saltuatim complectens.

Laius Thebanorum rex ducta vxore Iocasta Creontis filia, cùm diu improlis esset, consuluit oraculum de liberorum procreatione. Responsum dante Pythia, ipsi non conducere prolem habere (nam qui ex eo proditurus esset filius patrem occideret, & domum omnem infortuniis impleret) neglecto oraculo, genuit nihilominus filium, & infantem exposuit, traijciens pedes eius ferro, vnde & Oedipus post ea cognominatus est. Sumptum puerum famuli exponere quidem noluerunt, dederunt autem Polybi vxori, quæ non poterat gignere liberos. Deinde cùm puer iam vir factus esset, Deum de infante exposito consulere statuit Laius. Oedipus quoque à quodam de expositione certior factus, & ipse Pythium qui veri parentes forent, rogatum proficiscebatur. Cùm ambo apud Phocidem inuicem obuiam facti essent, Laiúsque illum via decedere superbius

bius iußiſſet, Oedipus ira percitus Laium occidit inſcius parentem eſſe. Eo tempore fabulantur Sphingem beluam biformem veniſſe Thebas: propoſuiſſéque ænigma ſi quis ſolueret: ac multos ab ea imperitos ſoluendi interemptos. Soluenti præmium Iocaſtæ connubium, & Thebanorum regnum propoſitũ cùm eſſet, nullus excepto Oedipo ænigma ſoluere potuit. Id erat eiuſmodi à Sphinge propoſitum. Quid eſſet idem bipes, tripes, quadrupes? *Cæteris addubitantibus, Oedipus ait hominem eſſe, qui infans quadrupes eſſet, auctus ætate bipes, iam ſenior factus tripes, vt qui baculo ob imbecillitatem ſuſtentaretur. Tum Sphinx iuxta oraculum ſeipſam ex loco excelſo præcipitauit. Oedipus matrem ignotam vxorem ſumpſit, quatuórque ex ea genuit liberos, duos filios, Etheoclem & Polynicem: duas verò filias, Antigonen & Iſmenen. Filij cùm ad ætatem veniſſent, domeſtica impietate cognita, Oedipum coegerunt ob dedecus non egredi domum. Ipſi ſumpto regno inuicem pacti ſunt vt ſinguli alternis annis imperarent. Etheocli quia maior eſſet, primus imperij annus cederet. Is acto anno renuit regnum tradere. Polynices verò ex fœdere id repetijt, nec impetrato Argos ad Adraſtum regem confugit. Hoc tempore Tydeum aiunt Oenij filium cùm in Calydone Alcaſtum Licotheúmque nepotes occidiſſet, ex Ætholia & ipſum aufugiſſe Argos. His duobus Adraſtus benigne ſuſceptis, quodam reſponſo motus vtrique filias vxores iunxit, Polynici Argiam, Deiphylen Tydeo. Adoleſcentes cùm à rege probarentur, magnáque eorum virtutis expectatio eſſet, is gratificans ambos in patriam promiſit ſe reducturum.*

hiatum cum curru delatus, nunquam postea visus est. eodem modo reliqui duces omnes, præter Adrastum: multique præterea mortales occubuerunt, quorum sepeliendorum facultas à Thebanis cùm denegata esset, insepultos relinquens Adrastus, Argos rediit. Ceterùm cùm nullus eos sepelire auderet, soli Athenienses, qui ceteros benignitate anteibant, omnes qui in Cadmea ceciderant, sepeliuerunt.

Hæc de belli huius causa, progressu ac fine, tradidit Diodorus: cuius sententiam Pausanias, non solùm labefactare, sed quà Homeri testimonio, quà rationibus euertere conatur: verba eius hæc sunt in Bœoticis:

Laius autem cùm regnum teneret, & uxorem haberet Iocastam, oraculum ei redditum Delphis, à filio, si quis ei ex Iocasta nasceretur, interitum sibi imminere: quare recens natum Oedipum exposuit. At ille cùm adoleuisset, & patrem occidit, & matrem ipsam uxorem duxit. filios verò ex ea nullos omnino genuisse ego arbitror. testimonio mihi sunt qui in Odyssea leguntur Homeri versus:

Vidi etiam Oedipodes matrem formosam Epicastem,
Quæ fœdo imprudens temerauit crimine vitam,
Gnati iuncta toro: genitorem occiderat ille,
Mox facinus visum est superis abolere nefandum.

Quî enim eius flagitij fama statim potuisset aboleri, si quatuor fuissent ex Iocasta liberi suscepti? verùm Euryganea illos Hyperphantis filia peperit. quod is qui carmina illa condidit quæ

Oedipodia nominant, declarat. Onasias etiam Plataensibus, tristem demisso vultu, ob filiorum dimicationem, pinxit Eurygenaam. Polynices viuente adhuc & imperante Oedipo, Thebis discessit, ne diris quibus ipsos pater deuouerat, esset obnoxius. Cum autem Argos confugisset, & iam filiam ei nuptam dedisset Adrastus, Eteoclis fratris accersitu, post Oedipi mortem Thebas reuersus est. Orto verò cum fratre dissidio, iterum exulauit, fretúsque soceri opibus, dum regnum conatur recipere, exercitum quidem perdidit. congressi verò ex prouocatione singulari certamine fratres, ambo mutuis confecti vulneribus ceciderunt.

Ita Pausanias, ita Diodorus. à quibus rursus in Οἰδίπους Suidas (siue ille quem more suo exscribit) in diuersam planè abiit sententiam. in nonnullis cum vtroque conueniens, in pluribus ex diametro dissentiens: adeò vt extra limitem extráque oleas (quod dicitur) non iturum me crediderim, si & Historiolam quam ille tradit, etiam huc transcripsero. Est autem talis.

Laius Thebanorum rex vxorem habuit Iocastem, ex qua nata ei proles Oedipus. eo nato oraculum pater accepit, quòd propria matri puer ille misceretur. Et iussit eum abijci in montem, & ligno circumplecti pedes. Quem cùm inuenisset agricola nomine Melebus educauit, & Oedipoda dixit, quia tumefactos haberet pedes à ligno quod appellatur Cuspus. *vir autem factus latrocinia exercuit. Quo tempore ea quæ Sphynx dicitur apparuit, mulier deformis & ferina. Abiecto enim viro, & manu congregata, & loco occupato difficili aditu, prætereuntes necabat.*

Oedipus igitur graue aliquid meditans, socium se dedit eius latrocinio. & tempore idoneo quale voluerat obseruato, hasta eam interemit & qui cum ipsa. At Thebani admirati appellarunt eum regem. Laius igitur indignatus, bellum iis intulit, & lapide percussus in caput interiit. Iocasta autem metuens à regno excidere, induxit Oedipodem, & declarauit regem. Et facta est eius vxor, ignara quòd mater esset. Habuit ex ea filios duos Etheoclea & Polynicen. Ac postea cùm didicisset Iocasta filium suum esse, indicium fecit Oedipodi. qui audiens clauos accepit, eósque defigens in oculis, obiit, relinquēs regnum duobus filiis, qui imperarunt circiter annum. & tum inimicitia suborta, inuicem bellarunt. Et premebatur ab Etheocle Polynices, qui Argos abiens duxit filiam regis Adrasti. & copiis factis venit aduersus Thebas. Ibi singulari certamine congressus Etheocli, occidit eum, & ipse ab eo occisus. Socij autem domuitionem fecerunt.

Hæc illi. quis veriùs? non ego id dicam. tantùm moneo, à Diodoro Sophoclem, Euripidem, Lysimachum, Alexandrinū, Senecam Iuniorē, nobilem etiam illum auctorem Thebaidos, scriptorum denique omne vulgus stare. planè vt ex formula Senatoria, *hæc pars adhuc maior esse videatur*, præsertim accedente non Pedario Senatore, sed Consulari Papinio nostro. quem iam aggredior. tu mihi dux vere Deus & manum hanc mentémque dirige.

Lib 1. vers. 2. *Decertata odiis*] decertare, pro *valde & pertinaciter certare.* sunt hic igitur *alterna regna decertata odiis profanis*, pro qui- *De, significationē auget.*

credo. non displicet tamen quod viri docti iam pridem monuere, occultiorem sensum latere, & quia Dacis mons sacer, & sacerdos in monte Deus, ad fatuam hanc superstitionem alludere Poetam. Strabo in hanc sententiam libro VII. *apud Getas sacerdos Deus dicitur & mons sacer existimatur & ita appellatur.* nec te turbet quòd Getas nominet, non Dacos: nam Daci etiam Getæ vocantur. Xiphilinus Domitiano: *Eam gentem Dacos appello: nam ita se ipsi nominant, eodémque nomine à Romanis appellatur. etsi non ignoro eos à quibusdam Græcis Getas esse dictos.* hæc ille. at non imponat tibi, quòd ad Græcos hanc vocem relegat. Romani eadem notione vsi. Suetonius Aug. LXIII. *M. Antonius scribit, primum eum Antonio filio suo despondisse Iuliam: dein Cotisoni Getarum Regi.* intellegit Dacorum. Horatius. *Occidit Daci Cotisonis agmen.*

Qui Daces Romanis, Græcis Getæ.

22 *Bella Iouis*] Capitolium intellegit, quod cum Flauio Sabino, Quinto Actio Cōsule, aliísque à Vespasiano stantibus contra Vitelliar os occupauit Domitianus. consule Tac. hist. III. Suet. Domitiano.

28. *radiantem crinibus arcum*] respexit, si quid video, ad insanam illam veterum ambitionem, qua Principum statuis ea signa adposita quæ solent Deorum. inter quæ signatè radiata corona. Suetonius Augusto: *Atque etiam sequenti nocte statim videre visus est filium, mortali specie ampliorē, cum fulmine ac sceptro, exuuiisque Iouis Opt. Max. ac radiata corona,* ad principes trāslatū,

Priscus statuarū mos in Statio notatus.

nummi probant, in queîs qua Augustum, quà alios radiato capite videre licet. noster interim, quo eximium quid præ reliquis Domitiano tribuat, Phœbum ipsum, corona hac caput eius ornasse vult.

51.-----*assiduis circumuolat alis*

Saua dies animi) non continebo veram vocem: *odi* non quod ille, *profanum vulgus.* sed sectam quæ exorta hodie, malè curiosorum hominum, malè feriatorum. in publico doctrinarum epulo bellaria tantùm gustant, firmiores dapes negligunt imò contemnũt. voculas omnes seriò excutiunt, & in iis hærent quæ ad poliendam linguam. si quid ad vitam moresque facit, ne illi quiduis potiùs agunt quàm iuuentuti inculcent. Misellı!

Ineptia quorundam notata.

Scire nihil est, sapere si non adsit.

maculas iniuria temporum, hominum inscitia optimis scriptoribus inustas eluis? nouam aliquam vocis notionem, vulgo non lectam aut neglectam obseruas? priscis ritibus densa caligine circumseptis radium aliquod præfers nouæ lucis? probo institutum. nec vnquã id culpabit quisquam inculpatus. enimuerò si literæ rebus humanis vtilissimæ (quod sanè nemo abnuet, nisi quis cerebrum non in capite sed calcaneis gestat) tractare autem literas sine scriptis antiquis nequeas, scripta antiqua nec legi cum fructu possunt, nisi intellegas, nec intellegi sine hac quà interpretationis, qua emendationis cura: quis ille Thrax qui operam tuam inutilem Reipublicæ asserat? Sed vt nulla virtus est tam præclara quæ ad vitium non deflectat, si contractis habenis eam non contineas intra rectæ rationis gyrum, ita omnis hæc tua cura ad

Philologia cõmẽdata.

Vtilissima.

pompam magis faciet, quàm ad vſum, niſi fluentes per ſe nymphas, temperes ſeueriore (vt ita loquar) Falerno. nec amœnam modò Philologiam promoueas, ſed virilem ſimul ac robuſtam Philoſophiam. actiones vitámque humanam dirigentes ſententias, quibus plena veterum ſcripta, tanquam gemmulas intexas rituum hoc ac verborum auro. faciam ego ſicubi occaſio. quæ opportuna ſe offert hoc loco, quo eximius Poeta eximiè inculcat, violati numinis aut perperam culti morſum. quem *conſcientiam* haud malè appellamus, ita homini infixum vt viuat quamdiu ille. non vi extinguendus, non fraude. nec vnquam tam proiectus quiſpiam ad omne nefas, qui non acria quædam flagella in animo ſenſerit, ſiue in faciendo ſcelere, ſiue magis poſt factum. eleganter Cicero: *Sua quemque fraus, ſuum facinus, ſuum ſcelus, ſua audacia de ſanitate ac mente deturbat, hæ ſunt impiorum furiæ, hæ flammæ, hæ faces.* Ratio in Saluſtio: *Namq; animus impurus dijs hominibúſque infeſtus, neque vigilijs, neque quietibus ſedari poteſt, ita conſcientia mentem excitam vaſtat.* tam acris & violenta hæc vis. & quidem in vtramque partem, vt flagrum malis, ita ſolatium bonis. Planè vt quidam ſcripſerit: *vis nunquam triſtis eſſe, bene viue.* aptéque in hanc ſententiam de ſe iunior Plinius. *Audio interturbatus, interritus tamen, tantùm ſuſceptæ rei honeſtas valet. tantúmque ad fiduciam vel metum differt. nolunt homines quod facias aut non probent. Purgemus igitur* (Lactantij verba ſunt) *conſcientiam quæ oculis Dei peruia eſt, &* *vt ait idem* (Ciceronem noſtrum intellegit)

Si philoſophia adiungatur.

Conſcientia altè infixa.

Carnifex aſſiduus malis.

Iſid. Sol. 11.
Solatiū bonis & firmamētum.

horum locorum Tertullianus: *Dum prima etiam constitutio infantis super terram, statim ei Deæ sacrum est.* ab humo verò infantem tollebat pater, & in sinum recipiebat noster Papinius Epiced. in filium:

--meus ille, meus. tellure cadentem
Excepi, & vinctum genitali carmine foui.

Idem Epic. in Glauciam:

--raptum sed protinus aluo
Sustulit exultans, ac prima lucida voce
Astra salutantē Dominus sibi mente dicauit.
Amplexúsque sinu, tulit & genuisse putauit.

Claudianus in Ruf. I. *--quem prima meo de matre cadentem Suscepi gremio.--* Lux Claudiani.

Iuuenalis Sat. I X.

Tollis enim, & libris actorum spargere gaudes
Argumenta viri. foribus suspende coronas,
Iam pater es. --- appositè ad hunc morem Terentius Adelph. *Qui sine ac iurabat se vnum nunquam victurum diem, Qui in suo gremio positurum puerum dicebat.* adi Senecam apud Lactantium lib. I. Instit. cap. X V I. scitè ergo hoc tollēdi, fouendíque officium, Thesiphonem sibi præstitisse, miser hic dicit Oedipus. veluti scriptores diis hoc ascribunt, quando eximiè aliquem volunt commendatum noster Geneth. Lucani: Itidē Iuuenalis & Terentius.

Natum protinus, atque humum per ipsam
Primo murmure dulce vagientem
Blando Calliope sinu recepit.

Idem Epithal. Stellæ (Venus loquitur)

---cui gloria patrum
Et generis certabat honos, tellure cadentem
Excepi, fouique sinu.--- Qui autem non tollebatur, pro abdicato ac proiectitio erat. Terentius explicatus.

quò respicit frequenter Terentius, signatè Heaut. *Meministin me esse grauidam & mihi te magnopere interminatam, Si puellam parerem, nolle tolli? CHRE. scio quid feceris, sustulisti.* ab hac etiam mente capies Q. Curtium lib. IX. *Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt, aluntque, sed eorum quibus spectandi infantium habitum cura mandata est.* Lumen petes Tacito, in vita agricolæ: *Auctus est ibi filia in subsidium & solatium simul, nam filium antè sublatum breui amisit.*

& Curtius.

& Tacitus.

64. *Contentus Polybo*] Corinthiorum hic rex, maritus Meropę. quæ Oedipum, à Phorba pastore regio inuentum & ad se delatum, pro filio educauit. Senex apud Tragicum in Oedipo: *Corinthius te populus in regnum vocat Patrium: quietam Polybus æternam obtinet.* Ibidē Oed: *Connubia matris Delphico admonitu tremo.* SE. *Timere vana desine, & turpes metus Depone: Merope vera non fuerat parens.*

Eod. vers. *trifidæq; in Phocydos arce*] Phocicum ædificium ingens est à Daulide Delphos proficiscentibus ad leuam, vbi è singulis Phocici nominis vrbibus conuenire solent, qui ad consulendum Apollinem mittebantur. huic triuium adiacet Lai cæde funestum. Oedipus apud Senecam: *Reddit memoria tenue per vestigium, Cecidisse nostri stipitis pulsu obuium, Datúmque Diti, cùm prior iuuenem senex Curru, superbus pelleret, Thebis procul, Phocea trifidas regio qua scindit vias.* adi Pausaniam Phocicis.

Statius correctus.

74. *Orbum visu regnísque carentem*) rectè, vt in ipso limine videtur. at si penitus intro-

ſpicias, vnius litterulæ vitio inquinatum locum, denſam ſententiæ noctem facere videbis. cuius tenebras nunquam diſpelles, niſi, vt ex libris manuſcriptis repoſui, legas, *Orbum viſu, regniſque, parentem, &c.* Liberi mei, inquit, neque dirigere voluerunt, neque ſolari me patrem priuatum viſu & regno, quin potiùs cæcitati & miſeriis meis ſuperbi inſultant. parua quidem menda, ſi leuiuſculam mutationem, quæ hic contingit, ſpectes, ſed non parui momenti ſi orationis ſeriem.

81. *totos in pœnam ordire nepotes*] id eſt genus omne. licet enim *omnes* ad numerum referatur, *totos* ad quantitatem, poetæ tamen vti ſcis hæc confundunt. Virg. *hos tota armenta ſequuntur.* & è contra idem *atq; omnis fumat Neptunia Troia.*

85. *diſiliant*) interpolarunt imperiti quibus ad ſaporem vetuſtatis palatum obrutuerat. Optimi Lipſij optimus codex ſignatè habet *difficiant.* idque rectum eſt à vetere verbo *difficio, cis, cit,* pro *diſſeco, cas, cat.* Plautus Curculione: *Clypeatus elephantum vbi machera difficit.*

Vetus verbum Statio reſtitutum.

89. *Aduertit vultus*) τὸ *aduertit* directe oppoſuit τῷ *auertit*, quod eſt elegantię priſcæ & Latinæ. Plautus Mercatore: *dicam, ſi opera eſt auribus, Atque ad aduertendum animum adeſt benignitas.* Lucret. lib. I I I. *Acrius aduertunt animos ad religionem.* Virg. lib. V I. *Caeruleam aduertit puppem, ripaque propinquat.* Senec. Trag. Oedip. *Huc aduerte fauens virgineum caput Noſter arbore.* Atedij: --*Aduertit Diana gradus*, nec Poëtæ modò hac notione,

Aduertēdi verbum noua notione.

sed etiam historici vsi. Tacitus Annal. *velut in vrbe victa facies gemitúsque, etiam militum aures oráque aduertere.* Idem 11. *Octo aquilæ petere siluas visa aduertere imperatorem;* Idem Annal. vj. *neque exuerat pudorem vt vulgum miseratione aduerteret.* Curtius v. *inter fidem timorémque hæsitans, regem intuebatur. qui vt tandem aduertit oculos.* Idem lib. v 111. *eóque consilio Porum agménque suum ei parti, quam se petere simulabat, coegit aduertere.*

Maleæ promontorium. 100. *Malea de valle*] promontorium Laconicæ est, quod non sine periculo præternauigatur. Noster lib. 11.

> *Qua formidatum Malea spumantis in auras,*
> *It caput & nullos admittit culmine visus.*

Idem lib. x. *Qualiter aut Maleam, aut alta ceraunia supra.*

> *Cessantes in nube sedent, nigrisque leguntur*
> *Collibus, & subita saliunt in vela procellæ.*

Propertius lib. III. *Flamma per incensas citius sedetur aristas.*

> *Fluminaque ad fontis sunt reditura caput,*
> *Et placidum Syrtes portum, & bona littora nautis.*
> *Præbeat auspicio sæua Malea suo.*

Statius correctus. 103. *Centum illi astantes*] Subdititia hæc. quid enim τὸ *astantes*? cassa palearum si examines, legendum verò vt in calamo exaratis: *centum illi stantes.* Thesiphonæ serpentinum capillitium tribui à Poetis tam notum, vt ridiculum foret exempla adferre. decorè itaque noster vult, serpentes hos, non languidos, sed stantes, & erectos, cinxisse commotæ Thesiphones caput. præcipuè *Cerastes*

Cerastes quid. genus serpentis, è cuius corpore (Plinio au-

ctore) cornicula eminent sæpe quadrigemina, & quod (Pausania teste) quo fermè modo gradiuntur cancri, in obliquum repit.

Plin. lib. 8. cap. 23.

In Arcadicis.

106. *Atracia rubet arte color*] & hic locus glossemate fœdatus, vetus scriptura & editio princeps agnoscunt, *Atracia rubet arte labor.* quod retinendum est omnino. tangit signatè veterum errorem, qui Lunam magico carmine cælo deuocari, ruboréque præ verecundia suffundi credidere, adeóque ne veneficarum verba exaudire posset, æris tinnitu obstrepebant. Plutarchus in Paulo AEmilio. *Repentè verò Luna cùm plena esset & sublimis, facta est obscura: luminéque deficiente multiplicibus mutatis coloribus euanuit. Romanis (sicut est apud eos consuetudo) æris tinnitu lumen reuocantibus, ignésque multos & faces & redas in cælum protendentibus, nihil simile fecerunt Macedones: sed timor & trepidatio multa vniuersum habuit exercitum.*

Statius correctus & explicatus.

Fatua veterũ opinio de laboribus Lunæ.

Noster lib. VI.

Sic cadit attonitu quoties auellitur astris.
Solis opaca soror: procul auxiliantia gentes
Aera crepant, frustráque timent, at Thessala victrix
Ridet anhelantes, audito carmine bigas.

Seneca Hippolyto:

Et nuper rubuit, nulláque lucidis
Nubes, sordidior vultibus obstitit.
At nos solliciti lumine turbido,
Tractam Thessalicis carminibus rati,
Tinnitus dedimus, tu fueras labor.

Boëtius de Cons. Phil.

Quaque fulgenti texerat ore
Confusa Phœbe, detegat astra.

Commouet gentes publicus error,
Laßántque crebris pulsibus æra.

adhæsit hæc superstitio etiam Christianis. adeò vt Diuo Maximino causam dederit seriò populum increpandi Homilia quæ inter D. Ambrosii extat LXXXII. *Cùm ante dies plerosque (inquit) de vestræ auaritiæ cupiditate pulsarim, ipsa die circa vesperam tanta vociferatio populi extitit, vt irreligiositas eius penetraret ad cælum. Quod cùm requirerem quid sibi clamor hic vellet? dixerunt mihi quòd laboranti Lunæ vestra vociferatio subueniret, & defectum eius suis clamoribus adiuuaret. Risi equidem & miratus sum vanitatem, quod quasi deuoti Christiani Deo ferebatis auxilium. clamabatis enim ne tacentibus vobis perderet elementum: tanquam infirmus & imbecillus nisi vestris adiuuaretur vocibus non posset luminaria defendere quæ creauit.* & infrà: *hoc est planè quod ait Salomon:* Stultus sicut Luna mutatur. *Mutaris enim sicut Luna dum stultus & insipiens ad motum eius, qui Christianus fueras, incipis esse sacrilegus. Sacrilegium enim creatori committitur dum imbecillitas adscribitur creaturæ. Sed dicet aliquis, Luna igitur non laborat? laborat planè, negare non possumus, sed laborat cum ceteris creaturis, sicut ait Apostolus, dicens:* Quia omnis creatura ingemiscit & parturit vsque adhuc (& infrà) quoniam & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis. *Liberabitur, inquit, à seruitute vides ergo quoniam Luna non laborat carminibus, sed laborat obsequiis, non laborat periculis, sed laborat officiis.* hæc ille, & plura in eandem sententiam piè & Christianè. sed nec omnes etiam inter

Eccl. 27.

Rom. 8.

veteres in stulta hac persuasione. primus Anaxagoras (vt scribit Laertius in eius vita) causam defectus Lunæ aperuit. sed superstitionem ex hominum mente euellere non potuit. vetus Poëta egregiè eam explosit priscis his versibus:

Non illam, vt populi credunt, nigrantibus antris
Infernas vlulans mulier prædira sub vmbras
Detrahit altiuagô è speculo, nec carmine victa
Vel rore Stygias . . . .
Vincibilémque petit clamorem. quippe per æthram,
Qua citimus limes dispescit turbida puris,
Inuiolata meat: sed vasto corpore tellus,
Quæ medium tenet ima polum, dum lumina fratris
Detinet vmbriferis metis, tum sidere casso,
Pallescit teres vmbra rotæ: dum transeat axe
Aggeris velox tumuli, speculóque rosanti
Fraternas reparet per cælum libera flammas.

Plura huc non congero, solùm moneo Atraciam vrbem Thessaliæ esse partis Pelasgiotidis, ab Atrace Penei & Buræ filio conditã. autores mihi affirmandi Strabo & Stephanus. clarum itaque cur poëta mentionem faciat Atraciæ artis. nam artem deuocandi Lunam, Thessalis mulieribus à scriptoribus passim tribui, omnes sciunt. *Atracia Thessaliæ vrbs.*

119. *& medius cæli Parnassus*) Luctatius: *Vmbilicus terræ Parnassus dicitur: nam cùm Iupiter mundi medium locum vellet cognoscere: ab ortu ad occasum duas aquilas dimisisse fertur; quæ volatu lassæ in Parnassi vertice consederũt,*

Metus matre Odij Ennius. 127. *parens odij metus*] pulcherrima gnome. pessimæ prolis Odij, pessimam matrem Metum indicans. quo nihil veriùs cortina Phœbi vnquã protulit. Metuimus enim potentiores ob iniurias inferendas, vlcisci cupimus ob illatas. eleganter Poëta vetus: *Quẽ metuunt oderunt: Quem quisque odit, perijsse expetit.*

Clemẽtia efficacius quadá iubet. Hauri princeps & quisquis sedes ad Reipublicæ clauum, amorem apud ciues, metum apud hostes quære

Claud. Pã. Mallij.

--peragit tranquilla potestas
Quod violenta nequit: mandatáque fortiùs vrget
Imperiosa quies----

Cic. Offic. ab ore aureo aureum dictum: *Malus custos diuturnitatis metus, contrà beniuolentia fidelis est vel ad perpetuitatem.*

130. *sociisque comes discordia regnis*] eleganter in hanc sententiam Lucanus:

Nulla fides regni sociis, omnísque potestas
Impatiens consortis erit.

Latius Romani eloquij flos Offic. 1. *Maximè autem adducuntur plerique vt eos iustitiæ capiat obliuio, cùm in imperiorum, honorũ, gloriave cupiditatem inciderint. quod enim est apud Ennium,* Nulla sancta societas nec fides regni. *id latius patet, nam quidquid eiusmodi est, in quo non possunt plures excellere, in eo plerunque sit tanta contentio vt difficillimum sit sanctam seruare societatem.*

144. *Et nondum crasso laquearia fulta metallo.*

Statius correctus.

Montibus aut latè Graijs effulta nitebant
Atria, congestos satis explicitura clientes.

deformata hæc, sed tamen ope veteris mem-

branæ haud difficulter sic emaculantur:

Et nondum crasso laquearia fulta metallo,
Montibus aut altè graiis effulta nitebant
Atria, congestos vix explicitura clientes.

In primo versu τὸ *fulta* quid absurditatis habeat nemo non videt. In secundo de marmore agit quod ex Græcia ad columnas conficiendas, & domus suas ornandas Romani petere consuerant. quod *altè*, fulcire vult atria, altis videlicet columnis. Tibullus:

Quídve domus prodest Phrygiis innixa columnis,
Tanare siue tuis, siue Cariste tuis?

Propertius: *Quod non Tanariis domus est mihi fulta columnis,*
Nec camera auratas inter eburna trabes.

Iuuenalis: - *Græcis longéque petitis*
Marmoribus, vincens Fortunæ, aut Herculis ædem.

In tertio versu more suo, Græcis tribuit morem Romanis vsitatum. qui talis, quod clientes, ad potentiorum atria mane confluere solent, salutandi gratia. Virgilius:

Mane salutatum totis vomit ædibus vndam.

Martialis:

Prima salutantes atq; altera continet hora, Salutationes apud priscos.
Exercet raucos tertia causidicos.

Idem: *Ipse salutabo decima vel serius hora,*
Mane tibi pro me dicat auere liber.

Iuuenalis Sat. v.

Tota salutatrix iam turba peregerit orbem.

Horatius Serm. Sat. I. v I.

Nam mihi continuò maior quærenda foret res,
Atque salutandi plures ---

Tacitus Hist. II. de Cæcinna & Valente:

Dum ambitu, comitatu, & immensis salutantium agminibus contendunt. Suetonius Augusto: *Et Q. Gallum praetorem in officio salutationis tabellas duplices veste tecta tenentum.* Idem Claudio: *Milites domos Senatorias salutandi causa ingredi etiam patrum decreto prohibuit.* Idem Vespasiano: *Dum salutabatur & calceabat ipse sese & amiciebat.* salutatio autem haec non in interiore domus parte, sed in atrio fiebat. Ouidius I. de Ponto, Eleg. VIII.

Nec tamen irrumpo, quò non licet ire, satisque est
Atria si nobis non patuisse negas.
Vtque tibi fuerit mecum non amplius, vno
Nempe salutantis, quàm priùs ore minus.

allusit vti solet scitè, Seneca de Benef. VI. cap. XXXIII. *In pectore amicus, non in atrio quaeritur.* quo loco multa adfert quae ad explicationem huius ritus faciunt & coertionem. tu si operae tibi eum ad originem haud male (vti credo) refero ad priscae Reipublicae tempora, quibus libertis & seruis patronos, dominósque singulis diebus bis adire, solenne fuit. Suetonius Galba: *Veterem ciuitatis exoletúmque morem ac tantùm in domo sua haerentem obstinatissimè retinuit: vt liberti seruique bis die frequentes adessent, ac manè saluere, vesperi valere sibi singuli dicerent.*

Origo huius ritus.

148. *ferri statione gementes*) statio Latinis non vnam rem notat. vna notione cohortem militum denotat, quae ante fores palatii excubabat: exempla hic in textu habes & passim apud Tacitum & Suetonium, signatè in Nerone: *vt comperit stationem militum re-*

Statio quid Latinis.

Statio cohors militũ.

cessisse, prosiluit è lecto, tantique momenti hæc statio, vt inter præcipua insignia Principatus haberetur. Idem Suetonius Tiberio XXIV. *Principatum quamuis neque occupare confestim neque agere dubitasse, & statione militum, hoc est vi ac specie dominationis assumta.* Secundo significat cohortem, quæ per prouincias contra latrones collocabatur. Tertullianus Apologetico: *Latronibus inuestigandis per omnes prouincias sortitur statio militaris.* Modestinus I. C. L III. de Re mil. *Qui stationis munus reliquit, plus quàm emensor est.* Suetonius Tiberio: *In primis tuendæ pacis à grassatoribus ac latrociniis, seditionúmque licentia, curā habuit. Stationes militum per Italiam solito frequentiores disposuit.* rectè *frequentiores.* nā iam antea disposuerat Augustus. Suet. Aug. cap. XXXII. *grassatores dispositis per opportuna loca stationibus inhibuit.* Tertio milites significat, in castris, vel vrbe, excubantes. Tacitus Annal. I. *Postquam vallum introit, portas stationibus firmant.* Noster lib. XII. *Vt paulum immisso cessit statio horrida somno:* hinc *stationem agere* pro *excubare.* Tacitus Hist. I. *Igitur consultantibus placuit tentare animum cohortis, quæ in palatio statione̅ agebat.* Quarto notat *Officinam.* Suetonius Nerone, *quod tabernas tres de domo sua circa forum ciuitatibus, ad stationem locasset.* Plin. lib. XVI. c. XLIV. *radices eius in forum vsq; Cæsaris per stationes municipiorum penetrant.* Seneca de Beat. vit: *Altum quiddā est virtus, excelsum & regale, inuictum, infatigabile: voluptas, humile, seruile, imbecillum, caducum: statio eius fornices sunt & popinæ.* scite verò *fornices* ait, nam *fornices* idem quod *lupanaria.* Petronius Satyrico. *Tandem imò*

Statio contra latrones

Stationem agere.

Statio officina.

Suetonio, Plinio, Seneca lux.

Fornices quid.

tam serò intellexi me in fornicem esse deductum: execratus itaque aniculæ insidias operui caput, & per medium lupanar fugiens, cœpi in aliam partem. vnde clarum quid Horatius sibi velit dum lib.1.Serm.Sat.2.ait: *Contra alius nullam nisi olente in fornice stantem.* lux hinc Suetonio Iulio cap. XLIX: *Et Bithynicum fornicem dicunt.* intelligunt enim ἀδελφεξεικὸν meretricem. Sed ad rem *Stationem* pro *officina* posuit I. C. Vlpianus lib. XV. D. de iniurijs. *proinde si quis ad domum tuam venerit te absente, conuicium factum esse dicitur idem etsi ad stationem vel tabernam ventum sit, probari oportere.* ita enim omnino legendum, non vt nuper viri docti supposuerunt, ignorantia huius notionis, *idem etsi ad statuas*, receptam omnibus sæculis lectionem eiicientes, quàm præter loca quæ adduximus Glossæ veteres disertè firmant, nam *Officina* στατιὼν inter alia reddunt, id est, *stationem.* & signate Plinius Iunior 1.epist.ad Senecionem: *plerique in stationibus sedent, tempúsque audiendis fabulis conterunt.* Quinto, quod omnino etiam notandum, *Statio* pro *ieiunio* sumitur. Isidorus lib. VI. *Ieiunium autem & statio dicitur.* Tertullianus ad vxorem lib. II. cap. IIII. *vt si statio facienda est, maritus de die condicat ad balneas.* Idem de corona militis cap. II. *Iam & stationes alij magis faciet quàm Christo.* Denique apud mediæ ætatis scriptores *Statio* pro *munere* seu *officio* passim sumitur. Lampridius Commodo: *Iam in his artifex quæ stationis imperatoriæ non erant, vt calices fingeret, saltaret, cantaret, &c.* Capitolinus Vero: *primus Cæsar est dictus, & in eadem statione sem-*

Horatius & Sueton. explicati.

Explicata lib. 15. de iniurijs.

Statio ieiunium,

Statio munus.

Lampridius lux.

stitutus periit. imò & Suetonius in hac significatione vsurpauit Claudio cap. XXXVIII. *quod aliter euasurus peruenturusque ad susceptam stationem non fuerit.* id est, ad Imperium. reliquæ notiones vulgatæ sunt. excipio eam quæ ex Valerio Max. lib. II. cap. I. eruitur. ad quem te remitto.

158. *quem portu*] Locus rectè habet, nihil mutandum. tangit fabulam qua fingitur Sol in Iberico freto occidere.

162. *conuertentur opes.*] non concoquo hæc verba & audeo affirmare esse à mala manu libri calamo exarati, fidi mihi testes, quibus auctoribus lego *conuectentur opes*, cùm pro paruo & paupere regno tam acriter pugnatis, ô miseri! inquit, quid faceretis si Romanorum & Carthaginensium opes in vnum conuehantur? *Statius emaculatus, L.B.C.*

164. *iam sorte carebat*] magnum mendum, sed parua labe contractum. emaculo ex manu scriptis *iam sorte cadebat.* cui lectioni firmandæ verbum non facio. cæcus qui germanam esse non videt. *Secundo. L.B.*

170. *& qui mox populis venturus, amatur*] absque lectione veteri esset poteramus vulgatã retinere. sed dum mẽbranas consului, & editionẽ principem, præsto legẽdum esse, *& qui mos populis venturus amatur.* acutâ sententia vulgi leuitatem perstrinxit. quod plerunque, Salustio iudice, *ingenio mobili, seditiosum, atque discordiosum, cupidum nouarum rerum, quieti & otio aduersum.* malignum denique quiddam & querulum imbibit in imperantes, & vt lepidè ille ait, *magis regis filiũ amat, quàm regem.* *Tertio.* *Salust. Iugur.* *Vulgus nouitatis amans.*

Thebani Ogygij dicti.

173. *hanc ne Ogygijs)* id est, *Thebanis*. Pausanias Bœoticis: *qui primi Thebaidem terram tenuerunt, Ectenas fuisse tradunt, quorum rex fuit Ogyges homo indigena. ab eo nempe poetarum complures, Thebas Ogygias cognomine appellant.* ita Pausan. at Varro lib. III. de Re Rustica magis signatè Thebas non à Cadmo (vti communi calculo scriptores firmarunt) sed ab ipso Ogyge vult extructam. *etenim vetustissimum* (inquit) *oppidum cùm sit traditum Græcum, Bœotiæ Thebæ, quod Rex Ogyges ædificauit.*

Manufacere noua notione.

176. *manuque Fortunam fecere leuem)* subsiste paulum & obserua *manu facere* ea notione qua *sponte facere*, vsus est Seneca de breuit. vitæ c. III. *adijce morbos quos manu fecimus.* & consolatione ad Marciam cap. XIX. *Adeóque senectutem solitudo, quæ solebat destruere, ad potentiam ducit, vt quidam odia filiorum simulent, & orbitatem manu faciant.*

Seneca explicatus.

Suspectus locus.

179. *socijs hanc addere mentem Sedit)* mihi locus non inter firmos videtur, nec liquidò scio quid τὸ *socijs* hic velit: Luctatius refert ad Hermionem, Martis & Veneris filiam. cogitemus. at illud obseruet iuuentus, *Sedit* ponit pro *firmiter placuit*. Virgilius *certa sedet patribus sententia pugnæ.* Imp. Iustinianus Instit. de vsur. in princ. *nobis melior sententia sedit.* Hier. 7. Deut. *Si autem postea non sedet animo tuo.* hinc Suetonius Aug. cap. XXVIII. *sistere in sua sede rempublicam*, pro, in firmo ac stabili statu collocare, posuit.

Notio verbi sedit.

Lux Virg. Hier. & Suetonio.

199. *spatijs hinc omnia iuxta)* periphrasticos medium cæli locum describit.

Deus supra fatum.

213. *vocem fata sequuntur)* eximiè si quic-

quàm in hoc opere. damnat enim disertè impiam quorundam Stoicorum doctrinam, trigis fati Deum ipsum subiicientem. cùm ille liberrimus omnium rerum auctor & actor transcendat cùm libuit, & rumpat implexa illa agmina, & volumina fati. Nec fatum ipsum aliud sit, non ex Papinii nostri solùm, sed magni & sancti Augustini mente, *quàm sanctio & velut vox diuina mentis*.

Fatũ quid. Lib. v. de Ciuit. Dei. c. 9

219. *& summu cognati nubibus amnes*) respicit Lucretii dogma, quod vide lib. vi.

223. *per illustrium pelago.*) respicit diluuium, quod eleganter descripsit Ouidius Metam. I.

225. *---Perseos alter in agros Scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas*) præfero quod in Langii scripto est: *Perseos alter in Argos*. nostri verò *Perseos* pro *Teseros* positum.

277. *mens cunctis imposta manet*) hæret mihi (vt ingenuè loquar) aqua in sententia huius loci, & in τὸ *imposta*, mendũ latere suspicor, quod sine ope melioris codicis liquidò diuinare non potui. scio qua notione poëtæ accipiant *imposta, deposta, supposta, exposta*, & similia, sed quid ad hanc sententiam? Buslidianus codex *imposta mouet*. vnde nihil adhuc elicio, viderint acutiores.

229. *mala gaudia matrũ*) Agaue & Iocaste.

230. *erroresque feros nemorum*) Athamantis fabulam notat.

235. *Appetijt proprios monstro*) scripti libri, *appetijt proprios (monstrum!) reuolutus in ortus*. qua quidem lectione nil potest melius. Noster lib. III.

Statius correctus. L. C. La.

Illum congestæ portarum ad limina matres
Vt solum videre (nefas!) nulla agmina circũ.

Idem Epiced. in patrem.

--trepidámque (nefas) arescere laurum.

252. *magnique Phoroneos*] Inachi hic filius, quem fabulantur cum Cephisso Asterione & Inacho arbitrum inter Neptunum & Iunonem de regione disceptantes electum, litem secundùm Iunonem dedisse. posteáque dispersos antea homines in vnius ciuitatis ius compulisse. eo successu, vt ab Argo, eius ex filia nepote, integra regio nomen acceperit. Consule Pausaniam Corinthiacis.

254. *custodem Phariæ*] Argum.

255. *& turribus aureus intres*] concubitum Danaes tangit. notior fabula, quàm vt hoc loco explicari debeat.

258. *& mea fulmina torques*] in concubitu Semeles.

Coptos Ægypti oppidum.

265. *Mareotica fumat Coptos*] Pausanias: *Eo ipso tempore Romanum hominem, qui Ægyptum prouinciam obtinebat quendam mercede conductum iussisse Isidis aditum intrare, quod Copti erat, rediisse illum. sed mox, vbique conspexerat exposuit, è vita discessisse.*

Ibid. *Et ærisoni lugentia flumina Nili*] tenebricosæ fabulæ lucem dat: idem Pausanias Bœoticis. *His consimilia de Phœnice quodam homine audiui: Ægyptios Isiai festos dies celebrare, qua anni parte lugeri ab ea Osirin dicunt: ac per illos sanè dies incipere Nilum excrescere, quo fit vt incolarum turba dictitet, augeri Nilum atque impleri, latéque ex eo arua irrigari Isidis lacrymis.* aptè ad posteriorem partem. at cur ærisoni? propter sistra, quorum frequẽs

Sistra in sacris Isidis.

in

in Isidis sacris vsus. Appuleius: *aeris & argentis imò verò aureis etiam sistris argutum tinnitium constrepentes.* Lib. XI.

Iuuenalis:

Decernat quodcunque volet de corpore nostro Sat. XIII
Isis, & irato feriat mea lumina sistro.

Proper. de Cleopatra:

Ausa Ioui nostro latrantem opponere Anubin, Lib. IV.
Et Tyberim Nili cogere ferre minas.
Romanamq; tubam, crepitanti pellere sistro.

venerabiles autem & quasi sacros fuisse sistrum pulsantes, vel vnus Ouidius firmat I. de Ponto;

Ecquis ita est audax, vt limine cogat abire,
Iactantem Pharia tinnula sistra manu?

Risit eleganter stultitiam Romanus Sapiens, quem omnino vide. erat autem sistrum, vt in marmoribus antiquis videre licet, crepitaculum, cuius per angustam laminam in modum baltei recuruatam traiectæ medio paucæ vngulæ, crispâte brachio tergeminos ictus, reddunt argutum sonum. Senec. de beat. vit. c. XXVIII. Sistrũ quid

266. *quo si prisca luunt*] restitui ex libris veteribus, non postulante, sed flagitante sententia, *Quod si prisca luunt*, leuis in speciem emendatio, quæ tamen insignitè lucem loco adfert. Statius correctus.

269. *terrarum furias abolere*) id est, peccata. Virgil. *furias Aiacis Oilei.*

271. *--- Iamdudum à sedibus illis*
Incipe fluctiuaga quà præterlabitur vnda
Sicanios longè relegens Alpheus amores.) Pisas intelligit, cui lucus Olympij Iouis finitimus. designat hoc oppidum per Alpheum, quia ille Pisas lambit. Seneca Tragicus. Alpheus Pisas lambit.

Thyestæ:

Quem tangit gelido flumine lucidus
Alpheus, stadio notus Olympico.

Papinius Epithal. Stellæ:

--tumidæ sic transfuga Pisæ
Amnis, in externos longè flammatus amores,
Flumina demerso trahit intemerata canali,
Donec Sicanios tandem prolatus anhelo
Ore bibat fontes--.

Alpheus Olympiades natat.

& hinc est quòd per Alpheum, ludus Olympicus sæpiùs intelligatur. adi Homerum Iliad. Λ. Virgilium Georg. III. Pindarum & Silium. Quæ de Alphei & Arethusæ amoribus poetæ vulgarunt, omnes sciunt. fabulæ originem dedit, quod iacta in Alpheum, sub ima maria penetrantem, in Arethusa fonte Syracusano, redduntur: si qua Plinio fides: nam commentitium id adserit Strabo. Pausanias tamen Eliacis priore, Plinij sententiam multis argumentis firmat. tu consule Hugonem Falcandum in historia Sicula, & Nicanorem lib. III. de fluminibus.

Statius correctus.

273. *Arcades hi tua*) auctoribus libris scriptis & editione principe, emaculaui: *Arcades hic tua.* quod germanum esse vel puer viderit.

275. *Geticóque pecus stabulare sub Æmo Dignius*) in Thracia videlicet, vbi equi Diomedis fuerunt humana carne victitantes.

276. *etiamnum inhumata procorum Relliquiis trunca ora rigent*) obscuro loco facē adlucet Ouid. Metamorph. IX. qua Hippomanes & Atalantæ fabulam describit.

282. *generos passura nocentes*) Polynicem & Tydea.

286. *At non ille grauis dictu quanquam aspera motu.*) lege: *(motu.*
At non ille grauis dictis, quanquam asper a,
310. *raptim per inane*) lectio hæc à libris scriptis est. ita enim legendum, non vt vulgati: *raptus per inane.* scio te scire τὸ *inane* non ea notione qua antea, sed pro aëre sumi, vti frequentius, quâ apud Nostrum, quâ alios. parcam adscribere exempla. sunt enim quingenta in promptu. *Statius cōmaculatus.*

313. *Oedipodionides furtim deserta pererrat Aonia*) Lip. & Busl. *furto deserta.* quod recipere mihi religio non foret. cùm sciā scriptores ita passim locutos. Noster lib. III. *Furto Latinu quid notat.*

Heu quantus furto cruor & sine laude iacetis.

Idem lib. IX.

Ausus erat furto dextram iniectare Leonteus. Virg. lib. IV. *Nec ego hanc abscondere furto Sperau, ne finge, fugam.* Velleius lib. II. *Pontifex Maximus in C. Cæsaris locum furto creatus.* imò disertè pro insidiis. Curtius lib. IV. *Parmenio peritissimus inter duces artium belli, furto non prælio opus esse censebat: intempesta nocte opprimi posse hostes.* Virgilius lib. IX.

Obuius aduersoque occurrit, seque viro vir
Cōtulit, haud furto melior, sed fortibus armis.

321. *& sedisse superbum*) Sine suspicione mend. absque libris veteribus esset. qui perleganter --- *& sedisse superbus* *Statio Hellenismus restitutus.*

Deiecto tunc fratre putat--purus putus hellenismus. *superbus* pro *superbum* genus loquendi venustum. vsitatum optimis scriptoribus, sed quod remotum ab vsu vulgi, imperitos offenderat. Virgilius

Sensit medios delapsus in hostes.

Propertius;

Visura & quamuis nunquam speraret Vlyssem.

Catullus:

Ait fuisse nauium celerrimus.

Horatius:

Vir bonus & sapiens dignis ait esse paratus.

325. *abrupto Sole Mycenas*) in sceleribus à Thyeste perpetratis. tu lege

---abrupto Sole Micenas

Ferre iter impauidum.

325. *vlulata furoribus antra*) Baccharum.

De Scyrone scriptorum dissensus.

333. *infames Scyrone petras*) respicit saxa quæ Moluridi petræ adiacent. infama & scelerata dicta, quod cum ea accoleret Scyron, latro famosus, inde quoscunque nactus esset hospites in mare detruderet. eos verò adnatans marina testudo,(bellua magnitudine solum & pedibus, quos tales habet, quales vituli marini, terrestri dissimilis)conficere dicebatur: vt Pausanias Atticis refert. quem sequitur Plutarchus Theseo, dicens hunc eundem latronem à Theseo de eodem saxo præcipitatum. Megarenses tamen defendere Scyronem neque latronem fuisse, neque flagitiosum, imò latronum vindicem. nec à Theseo tanquam latronem, sed cùm Eleusina cepit, veluti hostem interfectum. consule vtrunque si placet.

Ouid. Met. 8.

334. *purpureo regnata Seni*) Nisum notat cui vt poeta cecinit;

---splendidus ostro

Inter honoratos medio de vertice canos

Crinis inhærebat magni fiducia regni

Isthmus Corinthiacus.

335. *In mediis audit duo littora campis*)

Isthmum Corinthiacum intelligit, qui mari vtrinque alluitur. duobus etenim eius latera promontoriis terminantur, Cheuchreis & Lechæo quæ res interiorem regionem continentem facit.

338 *Titanis latè mundo subuecta silenti.*

Rorifera gelidum tenuauerat aëra biga) Luctatius: *dies aër crassior est, tenuis noctis.* apprimè igitur *tenuauerat.*

345. *Densior à terris, & nulli peruia flāmæ Subtexit nox atra polos:*) pluuiæ præsagium, occultè more suo, ingerit: nam nebulæ ima petentes, serenitatem: altum, imbres designant. Virgilius

At nebulæ magis ima petunt, campóque recumbunt.

356. *Emoto à cardine vellunt*) reposui ex Langiano: *emoto cardine.*

352. *Defunditque imbres, sicco quos asper hiatu Persolidat Boreas,*) Physica ratio. Luctatius: *Auster primo pluuias facit, mox sequitur Boreas, easdem aut in niuem, aut in grandinem mutant.* Ouidius:

Vtq; ferunt imbres gelidis concrescere ventis.

360. *Veteri spumauit Lerna veneno*) Hydræ fabulam notat.

362. --- *nullísque aspecta per auum Solibus, vmbrosa patuere astiua Lycai*) Panis. Statius Tiburt.

Manl. -- *& syluis arcessere Pana Lycais.* *vmbo quid.*

375. *vasto metuenda vmbone*) Vmbo Latinis, Varrone teste, quod Græcis ἄμβωνες. *Lib. 4. de ling. Lat.* Græci autem ἄμβωνες vocant, quicquid extumidum est & prominet. hinc scriptores à *Vmbo pro clypeo.*

parte quæ in clypeo Romano, instar dimidiati oui eminebat, σωμεκδοχικῶς, *vmbonem* pro clypeo ponunt. vti hoc loco Papinius noster, & lib. IX. *tentato vmbone redissent.*

Maro lib. X.

Ardet apex capiti, cristisque à vertice flãma
Funditur, & vastos vmbo vomit aureus ignes. Sidonius:
hunc fulcit rutilus spatioso circite leuum
Vmbo latus. Sueton. Iulio cap. LXVIII. *vmbone obuios agens.* Valerius lib. III. cap. II. *modò vmbonis impulsu, modò mucronis ictu depellens.* Hinc & pro toga Romana quoque sumitur, ab vmbone qui in ipsa. Persius Sat. V. *Totáque impune Suburra Permisit sparsisse oculos iam candidus vmbo.* ita interpretor. nec me mouent, quæ viri docti hic de alba parma argutantur. capio fulcrum à Tertulliano, qui de toga agens, Vmbonem disertè agnoscit, lib. de Pallio c. v. *Totũ continenti vmbonis figmentum custodibus forcipibus assignet.* & statim eodem capite. Martialis etiam: *In turbam incideris, unctos vmbone repellet.* Videndus tibi & Appuleius libro XI. Papinius noster alias, pro omni eo quod prominet, vocem, *vmbo*, vsurpat lib. VI. *--geminis vmbonibus agger*
Campum exire vetat. & lib. VII.
--atque omne quod Isthmius vmbo
Detinet. Hercul. Surrent. *-- contra riget vmbo maligni montis* -- Et Achilleide. *Vndisona quos circuit vmbo Malea.* imo pro humero, manu, aut brachio, lib. III. *clypeum nec sustinet vmbo.*

Vmbo pro toga.

Persius cõtra virũ doctum explicatus.

382. *--illo spe concitus omni*

Euolat) an non rectius: *illo pede concitus omni?*

402. *Olenius Tydeus*) Oenei Calydoniæ regis & Euribœæ, siue vt alij volũt, Althææ filius, qui cùm Menalippum fratrem, vt noster hic vult, vel auunculum Thoantem, seu Apherea, vt Luctatius tradidit, siue vt alij, nepotes, inscius occidisset, ad Adrastum confugit. plura nõ addo, docebit te affatĩ Statius.

406. *subit vno tegmine*) auferendi casum, pro dandi posuit, quod est elegantiæ priscæ.

Lucillius:

Esuriente leoni ex ore exculpere prædam.

Propertius lib. I.

Illa meo caros donasset funere crines.

Idem lib. III.

Est pæne seruo rumpere teste fidem.

noster hoc eodem libro:

--tacitàque immurmurat aure.

& lib II. *-subit ore cauo Theumesia cornus.*

& lib. V *sed corde labores*

Ante alios erat vncta Pales.

424. *Exclusæq; expectant præmia matres*) elegantissimus Poëta, seriò id agens, quod agere non videtur, respexit ad morem Græcorum, quo Olympicum agonem spectare feminis interdictum. Pausanias Eliacis priore: *In via quæ Olympiam ducit cis Alpheum, Scillunte venienti, celsa crepidine præruptus mons occurrit. Typæum illum appellant. hinc de saxo fœminas deijcere Eleorum lex iubet, quæ ad Olympicos ludos penetrasse deprehensæ fuerint, vel quæ omnino Alpheum transmiserint, quibus est eis interdictum diebus.* hic mos Græciæ, qui Augusto imperante Romam migrauit, is enim *Athletarum spectaculo* (verba

Athletarũ spectaculo mulieres arcebantur.

Cap. 44. Suetonij adduco) *muliebrem sexum omnem, adeò submouit, vt Pontificalibus ludis pugilum par postulatum, distulerit in sequentis diei matutinum tempus: edixitque mulieres ante horam quintam venire in Theatrum non placere.* hæc generatim dicta, generatim tamen non accipienda, docuit me idem Suetonius Nerone:

Cap. 12. *Ad Athletarum spectaculum inuitauit & virgines Vestales, quia Olympiæ quoque Cereris sacerdotibus spectare conceditur.*

Priscus loquendi mos Statio restitutus. 440. *ciuis in vsque manus*) qui hæc supposuerunt, vellem mihi dicerent qua fiducia id fecerint. Lipsii liber priscam & germanam lectionem ingerit. *ciuis inusque manus.* quod rectum est. ita Cicero & Propertius dixere *inante* pro *ante*, sic *incoram*, pro *coram* Appuleius, *insimul* pro *simul* Florus, & in Syluis Papinius, *inprope* pro *prope* Tertullianus.

Coniectura in Statio. 457. *molitur gressus*) & hic ore librariorum non suo Statium loqui suspicor. malim ego *molitus gressus.*

Statius correctus. 457 *-- vnaque ferunt Cyclopes in Aetna Composito*) exsensa lectio. &, vt verbo dicam, sensus communis expertem esse oportet, cui non pateat, legendum esse, vt ex libris scriptis & editione Principe restitui:

---vnaque ferunt Cyclopes in Ætna Compositos) eximiè in hanc sententiam eximius ille Satyrarum scriptor:

---parcit
Cognatis maculis similis fera. quando leoni
Fortior eripuit vitam leo? quo nemore vnquã
Expirauit aper maioris dentibus apri?
Indica tigris agit rabida cum tigride pacem
Perpetuam, sæuis inter se conuenit vrsis.

Ast homini ferrum lethale incude nefanda
Produxisse parum est.

462. *quisquis es is)* & versus & sententia flagitat scriptorũ librorum & editionis Principis lectionem *quisquis es is.* *Statius emaculatus.*

464. *Marti non generare paterno)* Mars Meleagri pater fingitur, Meleager Onei, Oneus Tydei.

470. *coeant animorum in pignora dextræ)* Aristophanis Scholiastes: ἔθος δ' ἐπὶ πίστει, καὶ συνθήκαις βεβαίας τὰς δεξιὰς διδόναι ἀλλήλοις. Xenoph ἔτι καὶ Τρογγύλους, οἷς τοὺς ὅρκους καὶ τὰς δεξιὰς ἔδωξα. Tacitus: *Iurauere amici, dextram morientis contingentes.* Gemistus Pleton lib. 2 de rebus Græciæ: *Persarum Rex Mentorem, quòd dextram dedisset (maxima enim hæc apud Persas fides) conseruauit.* non abludit illud Tertulliani aduersus Marcionem. *Denique vt cum Autoribus contulit, & conuenit de fidei regulis, dextras miscuere.* suspicor hinc parœmiam natam, qua in fide firmanda Comici sæpe vtuntur. Sophocles Electra οὐκ οἶσθ' ὅτῳ, ἔδωκας εἰς χεῖράς ποτε. *Non meministi, cui me dederis quondam in manus?* Terentius Andria: *Hanc mihi in manum dat.* mos hic vulgatus. at Scythis, Armeniis & in ea ora gentibus solenne, in sanciendis priuatim publicéque amicitiis & fœderibus non dextras solùm implicare, sed pollices inter se vincire, nodóque perstringere; mox vbi sanguis in artus extremos se effuderit, leui ictu cruorem elicere atque inuicem lambere. adi Tacitum Annal. XII. Lucianum in Toxari, Melam. lib. 2. cap. 1. Valer. Max. lib. IX. & Tertullianum Apologetico.

Mos fidei firmandæ.

Annal. 2.

Tempus pro tempore. 475. *esse fidem quanta) esse* pro *fuisse*, *tempus pro tempore*. Virgil. lib. IX. *Cratera antiquum quem dat Sidonia Dido*, id est, *dedit*. Papinius noster hoc eodem lib. *--sensit manifesto numine ductos Affore*, id est, *adesse*.

Propertius:

At tu vix primas attollens gurgite palmas
Sæpe meum nomen iam peritura vocas.

id est, *vocabas*.

Diuinatio in Statio. 480. *laxatisq; diu tamen aura superstes*
Immoritur velis. passi sub ære penates. Quid de hoc loco certi pronunciem, nihil habeo, nisi mendosum videri. libri opem non ferunt. fuit cùm legerem: *immoritur velis passis*, ea notione qua Lucillius dixit:

--Rugosi passiq; senes eadem omnia quærunt.

Et Plautus Pœnulo: *Si qui de astu mecum futurus pro vua passa pensili.* vel si pateris, *immoritur veliu, passu subière penates*. vti alias gradu, vel cursu, dicimus. Plautus Rudente: *consequamur gradu vocem*. Papinius lib. X.

--ac vulnera cursu
Examinat. & hoc eodem libro:
Hæc tam dira lues nocturno squallida passu
Illabi thalamis. an Delius hic mihi fauerit, Senatum litteratorum arbitrum capio.

Ritus in sacris. 507. *--Lustraliáque exta*
Lacte nouo perfusus edet Vulcaneus ignis) respexit ad discrimen sacrorum, quod tale, vt inferorum sacrificia lacte perfunderentur.

Ouidius:

Met. 8. *Tum super infundens tepidi carchesia lactis:*
Alteráque inuergens liquidi carchesia mellis,
Vmbrarúmque rogat rapta cum coniuge regem,

Propertius: Lib. 3.

Interea nigras pecudes promittite diti,
Et niuei lactis pocula mista mero.

Seneca Tragicus: Oedipo.

---libat & niueum insuper
Lactis liquorem, fudit & Bacchum manu
Laeua. redarguit caecitatem eruditissimè, vti solet, eruditissimus Arnobius, Christiani nominis Varro, lib. VII. aduersus Gentes. quem adi.

509. *Salue prisca fides tripodum)* Quid tripos fuerit, *Grammatici certant, & adhuc sub iudice lis est.* Homerus Iliad. ψ videtur asserere, vas fuisse, quod tribus pedibus fulciebatur, ansásque siue aures quibus capiebatur, haberet. Callimachus verò, in Lauacro Dianae, Tripodem sellam fuisse scribit, tribus pedibus innixam, cui insedens Pythia, oracula reddebat. Helanicus, vas pulueribus plenum, Strabo speluncam profundam. Luctatius Lauri speciem fuisse ait, habentem tres radices, Apollini consecratam, propter triplicem vim diuinationis: *Nam & Sol praeterita videt,* inquit, *praesentia cernit, & futura visurus est. Est etiam tripos mensa Apollinis, corio Pythonis serpentis tecta.* Haec ille. at longè diuersa, de tripode, Plutarchus tradidit in Solone, signatè quomodo à piscatoribus Cois extractus, ad VII. Sapientes missus fuerit, tandémque Apollini consecratus. tu eum consule, & si placet, etiam Lucianum, Dialogo de Astrologia. Tripos quid.

518. *Emunire toros, alióśque inferre tapetas)* ad morem veterum, quo receptum vt lectos Priscus mos in caenis.

cœnatorios, ſub horam cœnæ, ſtragulis veſtibus texilibus, aut purpuris inſternerent. Virgilius Æneid. 1.

---ſtratóque ſuper diſcumbitur oſtro.

Horatius Sat. v 1, *--cùm ponit vterque*
In locuplete domo veſtigia: rubro vbi cocco
Tincta ſuper lectos canderet veſtis eburnos
Multáq; de magna ſupereſſent fercula cœna.

Seneca Thyeſte:

Reſupinus ipſe purpura atque auro incubat
Vino grauatum fulciens lecta caput.

ab hac mente capio Plautum Bacchides:

Cum amica ſua vterque accubitum eatis, ita negotium eſt.

Plauto & Suetonio lux data. *Atque ibidem, vbi nunc ſunt lecti ſtrati, poteſtis citò.* & Suetonium Octauio cap. L X X I I *Ne toro quidem cubuiſſe aiunt, niſi humili & modicè inſtrato.*

Lucerna in cœnis. 521. *tendunt auratis vincula lychnis*) candelabrorum, priſcis in cœnis, nullus vſus. Noctis tenebras lucernis penſilibus diſpellebāt.

Horatius:

Car. 3. *-- Sume Mæcenas cyathos amici*
Soſpitis centum: & vigiles lucernas perfer in lucem.

Petronius:

Lucerna bilychnis de camera pendebat.

Iuuenalis Sat. v 1.

Cùm bibitur concha, cùm iā vertigine tectum
Ambulat, & geminis exurgit menſa lucernis.

Virgilius in conuiuio Æneid. 1:

--dependent lychni laquearibus aureis
Incenſi.-- operæ eſt iuuentutem hæc notare, vel ideo, ne per caliginem, vltra capiat

Cicero explicatus. Ciceronem pro Cœlio: *alia fors vis eſt: alia linij: alia ſubſelliorum ratio: alia lectorum:*

non idem Iudicum commessatorúmque conspe-ctus.lux denique alia Solis,& lychnorum. Cæterùm quod dixi, lucernas pensiles semper fuisse, non rigidè verum. scribente Lucret. lib.II.

Si non aurea sunt iuuenum simulacra per ædes,
Lampades igniferas manibus retinentia dextris,
Lumina nocturnis epulis vt suppeditentur.

538. *--pariter pallórque rubórque*
Purpureas hausere genas,) nunquid melius *purpureas hausere genas?* *Coniectura in Statio.*

544. *Præfecto Gorgona collo*) Legendum, sine vllo dubio: *præfecto.*

553. *Hanc vndante mero fundens, vocat ordine cunctos.*

Cælicolas) ad priscum libandi ritum dixit. Nihil enim in veteribus frequentius, quàm in honorem dei alicuius vini aliquid effundere, vel in mensam, vel in ignem, vel terram, vel aquam, pro re præsenti. de mensa hîc habes, & apud Virgilium AEneid.I. *Libãdi mos*

Dixit, & in mensa laticum libauit honores.

de igne: Papinius noster hoc eodem libro:

Fundite vina focis.

de Terra, Maro lib.v.

-- Duo ritè mero libans Carchesia Baccho
Fundit humi de Mari: Ouid. II. Metamorphos.

Isq; deos pelagi vino super æquore fuso,
Et pecoris fibris, & fumo thuris adorat,

ab hoc more Lena apud Comicum Curculione: *Venus de paulo paululùm hoc tibi dabo, haud lubenter. Nam tibi amantes propinantes, vinum potantes, dant omnes. Mihi haud sæpe eueniunt tales hereditates,* respicit libationem *Plauto lux*

hanc multibiba anus sed paululum, ad honorem Veneris, se effusuram ait, quo ventriculus largiùs madefiat. Pertinet huc elegans Papinii locus, Prorept. Metii Celeris:

Prima salutauit Capreas, & margine dextro
Sparsit Tyrrhene, Mareotica vina Mineruæ.

vsitatum verò, in hac libatione vt capiti coronas imponerent, etiam in mensa.

Virgilius lib. VII.

Nunc pateris libate Ioui, precibúsque vocate
Anchisem genitorem, & vina reponite mēsis.
Sic deinde effatus, frondenti tempora ramo
Implicat. & lib. VIII.
Cingite frōde comas, & pocula porgite dextris,
Communémque vocate Deum, & date vina
volentes.
Dixerat, Herculea bicolor cū populus vmbra
Velauitq́; comas, foliisq́; innexa pependit,
Et sacer impleuit dextrā scyphus. ocyus omnes
In mensam læti libant: Quod operæ duxi monere, ne cum viris doctis erres, qui coronam in mensa sumere, ebriorum tantùm fuisse volunt, quia ebrii cum corona, passim in Comœdiis, introducuntur. & Plautus Amphitruone, signatè, Mercurium producit, dicentem: *Capiam coronam mi in caput, assimulabo me esse ebrium.* cui compar est Senecæ locus Medea:

Huc incede gradu marcidus ebrio
Præcingens roseo tempora vinculo. tu non vniuerse hæc accipienda, iam didicisti. Illud etiam dignum nota (certè illi qui scriptores veteres vult intelligere) in conuiuiis passim receptum, non è potu modò, sed & è cibis aliquid libare, & in focum ea ipsa libamenta

deferre, sedem scilicet Larium. Dionysius Halicarnassæus lib. IV. Antiq. Romanorum *E foco regio, in quo cum alia sacra Romani facere solent, tum & cœnarum libare primitias.*

Silius lib. VII.

Distinxit dulces epulas, nulloque cruore
Polluta castus mensa cerealia dona
Attulit, ac primum Vesta detersit honorem
Vndiq; & in mediam iecit libamina flammam.

in patella poni & deferri solent, hæc libamina. Author mihi affirmandi Scholiastes vetus, ad illud Persii:

--cultrixque foci secura patella. vnde Lares *Patellarij dij*, Plauto dicti. Consule Homerum Iliad. α. in conuiuio Achillis, Liuium lib. XXXIX. & Plutarchum de Fort. Roman.

569. *--centum per iugera campi Vix tandem explicitum*) eleganter sane; quia serpens viuus semper se implicat: nec male tamen dixeris, optimum poetam alludere ad gestum mortuorum. Sophocles: *Occultus intellectus in Statio.*

γέροντα μέρει ἐκτανύσαι. Martialis:

Te languore quidem subito, fictoque laborans
Sed mea porrexit sportula, Paule, pedes.

id est, mortua est. Statius noster Epiced. in Patrem:

Sed te torpor iners, & mors imitata quietem
Explicuit.

572. *seruabat nata penates)* non abludit illud Virgilii.

Sola domum & tantas seruabat filia sedes. vtrobique vero τὸ *seruabat*, possidebat, significare, scio te scire.

622. *proterere exanimes artus, asprosque molares)* non moueo loco controuersiam. dis-

simulare tamen nolo, in Bussidiano codice me reperisse: *proterere exanimos artus, scaprósque molares.* Quod non sperno. adi Nonium in scapres.

634. *Quærenti quæ causa duci, quis ab æthere læuus*

Ignis, & in totum regnaret Sirius annum) caniculam intelligit, sidus, quod omnes sciunt, noxium, morbos complures generans. aptè itaque & decorè in hac lue, toto

Lib. 10. anno dicit regnasse. Virgilius:

Non secus ac liquida si quando nocte cometæ
Sanguinei lugubre rubent, aut Sirius ardor:
Ille sitim morbósque ferens mortalibus agris,
Nascitur, & læuo contristat lumine cælum.

Læuius pro noxio. vbi non abs re erit iuuentutem obseruare, *læuum lumen* pro *pernicioso & noxio* sumi. vti hîc apud Statium: *læuus ignis*. & lib. 11. *cui læua voluntas*

Semper— id est, *praua*.

Priscus loquendi mos. 637. *Iuuenes qui cæde potiti*) id est, *occidissent*. nouè, imò antiquè. Iurisconsulti nostri etiam patiendi significatu sæpius vsurparunt.

Vlpiano lux data. Vlpianus l. xv. Ex quibus causis maior. *Ego autem etiam nomine eius qui hostium potitus est.* Plautus frequentissimus est in hac phrasi. Capt. *maior potitus hostium est.* inibi: *postquam meus rex est potitus hostium.* Idem Epedico: *ita gnata mea hostium est potita*, id est, in hostiũ potestatem venit.

658. —*Has fortè inuisitis aras,*

Statius emaculatus. *Vos quoque progenies*) locum corruptum esse vel cæco apparet. prisca scriptura:

—*Has fortè inuisitis aras,*

Vos

Vos quæ progenies? quod germanum esse mihi liquet.

662. *quando hæc varijs sermonibus ora.*) ineptissimæ ineptiæ, non certius vixisse Statium, quàm eundem scripsisse, vt reposui:

--quando hæc varijs sermonibus hora est. *Statius correctus.*

686. *seu te Lyciæ Paterea niuosis*) vbi Apollinem mensibus hybernis responsa dare veteres crediderunt. Autor Seruius ad illud Virgilij:

Qualis vbi hybernam Lyciam, Xanthique fluenta
Deserit, ac Delum maternam inuisit Apollo.

689. *Seu Troiam Tymbræus habes*) Luctatius: *Tymbræus dicitur Apollo ab herba tymbra, quæ in templo Troad s abundat.*

693 *--feros lentandus in hostes Arcus--*] id est, curuandus ac flectendus. Virgilius AEneidos III. *Lentare quid.*

Ante & Trinacria lentādus remus in vnda.

Seneca Tragicus Agamemnone:

Properat iuuentus omnis abductos simul
Lentare remos. allusum haud dubiè, ad remiges. qui cum magnis viribus remigant, lentant, id est, flectunt, & incuruant remos. vnde ipsi remi, lenti, à Catullo dicuntur, Nuptiis Pely: *Catullo lux & Virgilio & Horatio.*

Quique fugit lentos incuruans gurgite remos.

Hinc & Virgil. Georg. III. *lentas massas*, pro *ductilibus*, dixit.

Ac veluti lentis Cyclopes fulmina massis
Cùm properant. ita Horatius *lenta brachia* pro *flexilibus & ad amplectendum accommodatis* posuit Epodon. I.

Arctius, atq; hedera procera astringitur ilex

Lentis adhærens brachijs

699. *tu Phryga submittis cithara*] Marsyam intelligit, de quo plura ad lib. I V.

700. *Terrigenam Tityon*) qui Latonam ad stuprum sollicitauit. cur terrigenam dicat, notum ex fabula, qua fingitur Iupiter Elaram, Orchomonis filiam, prægnantem, ob iram Iunonis, in terram occultasse, vnde factum, vt infans ex terra natus videretur.

Sol Persis Mitra. Vulgata Curtij lectio firmata.

710. *torquentem cornua Mitram*) ita Sol Persis dictus. Curtius libro I V. *Solem Mitram, sacrúmque & æternum inuocans ignem.* ita lego, suffragantibus & scriptis & excusis libris. valdéque miror esse qui supponant: *Solem & Martem:* Scio quidem Strabonem lib. X V. Martem deum Persis adsignare, & hinc fortè audaculi hi glossema Curtio adtexerunt. sed refellunt illos, atque adeò ipsum Strabonem, Xenophon lib. I I I I. & V I I I. Pausanias Laconicis, & Iustinus, consensu tradentes, Persas credidisse vnum solum deum, & hunc esse Solem, quem Mitram dicunt. erat verò huius dei simulachrum vultu leonis, cum tiara prisci habitu, vtraque manu reluctantis tauri cornua comprimens. Author Luctatius. *quo significatur*(vt idem ait) *Lunam à Sole lumen accipere, quando incipit ab eius cornibus segregari, & quòd hic deus ceteros sui nominis & potentia impetu excellat, vt inter reliquas feras Leo.* Clarum hinc, quid Statius hîc velit, dum dicit, *Torquentem cornua.* expeditum etiam quid Tertullianus intelligat, aduersus Marcionem libro I. dum inquit: *Sicut arida & ardentis natura sacramenta Leones Mithra philosophantur.* meminit

Tertullianus explicatus.

Mithræ & Martianus Capella libro III. de Nupt. Mer. & Phil.

Te Serapim Nilus, Memphis veneratur Osirin,
Dissona sacra Mithram.

Illud iuuentutem doceo, fors fuit & quosdam senes sacra Mithrica sub Imperatoribus Romam migrasse, & idoli huius cultores omnia religionis Christianæ mysteria adumbrasse. Tertullianus de præscriptionibus. *Sed quaritur à quo intellectus interpretetur eorum qua ad hareses faciunt? A diabolo scilicet, cuius sunt partes inuertendi veritatem, qui ipsas quoque res sacramentorum, in idolorum mysteriis æmulatur. Tingit & ipse quosdam, utique credentes & fideles suos, expiationem delictorum de lauacro repromit, & sic adhuc initiat Mithra: signat illic in frontibus milites suos, celebrat & panis oblationem, & imaginem resurrectionis inducit, & sub gladio redimit coronam.* quæ postrema verba, ritum ingerunt, quo ii quos *Mithræ milites* antiqui vocabant, initiabantur. Describit eleganter idem Tertullianus de corona militis. *Erubescite Romani commilitones eius, iam non ab ipso iudicandi, sed ab aliquo Mithræ milite. Qui quum initiatur in spelæo, in castris verè tenebrarum, coronam interposito gladio sibi oblatam, quasi mimum martyrij, dehinc capite suo accommodatam, monetur obuia manu, capite depellere, & in humerum si fortè transferre, dicens Mithram esse coronam suam. Atque exinde nunquam coronatur: id quod in signum habet ad probationem sui, sicubi tentatus fuerit de sacramento: statimq́ creditur Mithræ miles, si*

Milites Mithræ.

deiecerit coronam, si eam in deo suo esse dixerit. Agnoscamus ingenia diaboli, idcirco quædam de diuinis affectantis ut nos de suorum fide confundat & iudicet. credo & militem hunc Mithræ, intelligi à D.Hieronymo, ad Lætam, de institutione filiæ: *Ante paucos annos propinquus vester Gracchus, nobilitatem patritiam sonans nomine, quum Præfecturam gereret urbanam, nónne specum Mithræ & omnia portentuosa simulachra, quibus Corax, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater, initiantur, subuertit, fregit, exussit?* Huc denique pertinet Lãpridii locus Cõmodo, *Sacra Mithrica homicidio verò polluit, cùm illic aliquid ad speciem timoris dici vel fingi soleat.* Si plura desideras consule Suidam, Procopium & Strabonem.

D. Hieron. explicatus.

Lampr. explicatus.

IOH. BERNARTI AD LIB. SECVNDVM THEBAIDOS,

SCHOLIA.

vers. 15. *quanquam functis & lumine cassis*] id est, mortuis lumine priuatis. Virgilius AEneid. 11.

---nunc cassum lumine lugent.

Lucret. lib. v.

Nec potis est cerni, quia cassum lumine fertur.

Virgilio & Lucretio lux.

17. *hinc & grauis exitus aui*] vitiatus locus, & cui sine libris, qui nihil hic iuuant, opem adferre non fuit meæ opis.

32. *Dixerunt Tanara gentes*] Tænarum promontorium Laconiæ, in quo templum est ſpeluncæ perſimile. aditum inferni poetæ dicunt, & ab Hercule Cerberum hac extractum plerique fingunt. Fabula inde originem habuit (vti ex Hecatæo Mileſio Pauſanias in Laconicis refert) quòd in illa ſpelunca immanis ſerpens luſtrum habuit, qui idcirco inferorum canis dictus, quòd quem morſu impetiſſet, veneni vi ſtatim opprimeretur. is ſerpens ab Hercule ad Euriſtheum pertractus. Homerus verò qui primus ditis canem, quem Hercules extraxiſſet, appellauit, neque nomen ei proprium impoſuit, neque de eius figura quicquam commentus eſt. poſteriores Cerberum appellarunt. & cum cætera cani feciſſent ſimilem, tria dixerunt capita habere, ídque communiter receptum. Heſiodus tamen in Theogonia quinquaginta Cerbero capita affingit. Horatius carminum II. centum. *Tanarum.* *Cerberi fabula.*

43. *Frangentia littora*] ſi locus rectè habet, *frangentia* dixit, pro *fracta*, agendi ſignificatu pro patiendi. ſolens hoc optimis ſcriptoribus, qui frequentiſſimè agendi verbum παθητικῶς, & patiendi, agendi ſignificatione vſurpant. ita *Spectatus eſt ſuem* pro *ſpectauit*, Varro. *communicati ſunt*, pro *communicauerun*, Liuius. *es eorum auxit*, pro *aucta eſt*, Cato. *dum hæ turbæ atque iræ leniunt*, pro *leniuntur* Plautus. *peragratus eſt regionem*, pro *peragrauit*, ſic *tempeſtas ſedauit*, pro *ſedata eſt*, Velleius. *eſt cenſa*, pro *cenſuit* Tacitus dixit. adi Agellium lib XVIII. c. XII.

46. *prior haurit habenas*] hominum fidem! *Statius emaculatus.*

hunc locum quo genere deformarunt homines inuenusti? quid enim *vngula haurire habenas*? gerræ germanæ. libri scripti, & princeps editio

--prior haurit arenas

Vngula,-- qui negat hanc lectionem recipiendam esse, is profectò-- *Anticyras melior sorbere meracas*, quàm vt de litteris iudicet. Notum, poetas diis marinis currum tribuere etiam in aquis, Neptuno equos, ex anteriore parte verò tales: ex posteriore pisces. exempla parcam adscribere. sunt enim cuiuis obuia. aptè itaque & propriè anterioribus pedibus arenam littoris dissipare dicuntur.

Assurgẽdũ Magistratui apud Romanos.

60. *--assurgit honori Numinis, & recto decedit limite cæli*] translatio ad morem Romanum, quo solenne vt venienti magistratui & priuati, & minor magistratus maiori, assurgerent, & de via discederent. Optimus scriptor, ad priscos ritus eruendos, Suetonius, Tiberio cap. XXXI: *tanta Conss. auctoritate, vt legati ex Africa adierint eos, querentes trahi se à Cæsare, ad quem missi forent. nec mirum, cùm palam esset, ipsum quoque eisdem assurgere & decedere via.* pertinet ad hanc rem elegans Senecæ locus Epist. LXV: *Marcum Catonem vtrumque, & Lælium sapientem, & Socratẽ cum Platone, & Zenonem Cleanthémque in animum meum sine summa dignatione recipiam? ego verò illos veneror, & tantis nominibus semper assurgo.* explicauit accuratè, vti omnia, Senatus litteratorum in hoc lustro Princeps Lipsius, Electorũ I. CAP. XXII. ad quem te remitto.

Seneca explicatus.

Stoici ani-

63. *Principiúmque suum*] Laur. Lang. &

& Brusl. *principiúmque sui.* respicit ad Stoicorum quorundam dogma, qui animam ex astris deducunt.

74. *insomnem ludo*[tangit iterum non dubiè morem priscum, quo peruigilandi honos dis passim tributus. Lucret. lib. v.

Est & Athenaeis in mœnibus arcis in ipso.
Vertice, Palladis ad templũ Tritonidos almæ,
Quò nunquam pennis appellunt corpora rauca
Cornices, non cùm fumant altaria donis:
Vsque adeò fugitant non iras Palladis acreis
Peruigili caussa, Gaium vt cecinere poetæ,
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi.

Plautus Aulularia: *Ego me iniuriam fecisse filiæ fateor tuæ Cereris vigiliis, per vinum atque impulsu adolescentiæ.*

Liuius lib. XXIII. *Gracchus castra Campana vt in peruigilio neglecta simul omnibus portis inuadit.* Consule si placet Suetonium Galba CAP. IV. &c. Vitellio CAP. X. Ceterùm ego velim tyrones hîc notare: *insomnium* pro *vigilia* sæpe veteres dixisse. Cæcilius Plotio: *Consequitur comes insomnia, ea porrò insaniam adfert.* Terentius Eunucho: *aut mox noctu te adigent* (lego cum Donat. *adiget*) *horsum insomnia.* neque enim de somniis agit; sed de vigilia, vti liquidò constat ex versu sequenti. respondet enim Phædria: *Opu' faciam, vt defatiger vsque, ingratis vt dormiam.* & iterum Par: *vigilabis lassus.* vsus est & hac notione Salustius coniuratione Catilinæ: *neque insomnia neq; labore defatigari.* Idẽ Salust. hist. I. in fragmẽto epist. Mithrid. *Persẽ deinde Philippi filiũ, post multa & varia certamina, apud Samothraces deos acceptũ in fidẽ, callidi & repertores*

mam ex astris deducunt.

Peruigilia varijs dijs.

Insomnia pro vigilia.

Salustio vetus lectio restituta.

perfidia, occidere insomnia. scripsisse ita Salustium, & ad Orbilium ablegandos, qui supposuerunt, *in somnus*, non negabit, qui vel vnum Plutarchum, in Æmilio, legerit scribentem, famam fuisse, Persem à militibus qui eum custodiebant, somno prohibitum, atque ita continuis vigiliis periisse. Adde his Plautum Mercatore:

Sed amori accedunt hae qua dixi minus,
Insomnia, ærumna, error, terror & fuga.

85. *& Ogygii*] non fugiet vitium attentum lectorem, M S S. *ab Ogygii*. ego ausim præstare verum esse, *at Ogygii*. Thraces inquit, in deliciis habent semianimum pecus, leonis faucibus ereptum, & haustum lactis: vbi verò vino madidi sunt, tum ad saxa & arma proruunt.

116. *Mittit, habet Thebas*:] huic loco male esse ex animi mei sententia, apud legitimos quosque censores iurare ausim. nec tamen ægrum deponam, aut peritioribus delegabo, præeuntibus quippe libris & sententia, indubitanter lego: *mittit, habe Thebas*. Ipse Iupiter inquit, ad te me misit. habeas tu tibi Thebas, eiice fratrem, qui cupidine regnandi excæcatus, si tu cessaueris, te eiiciet.

Statius correctus.

125. *Illi rupta quies attollit*] lege: *illi rapta quies.*

129. *horruit in maculas*] in alium sensum ac vulgus putat, *maculas* pro *rete* posuit, vti & Varro lib. 11. *Septum totum grandibus maculis integitur, ne eo inuolare aquila possit, néve ex eo euolare aues.* Et Claudianus:

Macula pro rete. Varroni & Claudiano usu.

--totámque virentibus iram
Dispergit maculis---- aut certè, pro *retis*

plaga. seu foramine. vti Cicero actione in Verrem VII. *Reticulúmque ad nares sibi admouebat, tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosa.*

135. *Et iam Mygdoniis elata cubilibus alto Impulerat calo gelidas aurora tenebras,)* Leodiensis codex reponi suadet: *Expulerat calo.*

153. *---quos non sine numine regnis Inuexit nox atra meis)* non damno. arridet tamen magis quod in Langij libro est; *Nox dextra.*

158. *---gemina mihi namque nepotum Lata fides)* interpunge;

gemina mihi namque (nepotum
Lata fides) aquo pubescunt sydere nata.

154. *intempestúmque tonantem)* id est aërem. Ennius: *Iupiter pro aere.*

Aspice hoc sublime candens, quem vocant omnes Iouem. Idem:

Istic est is Iupiter, quem dico, quem Graci vocant
Aerem, qui ventus est & nubes, imber postea
Atq. ex imbre frigus vëtus, post fit aër denuo.

Virg. lib. IX. *-cùm Iupiter horridus austris*
Torquet aquosam hiemem.

Horatius *---manet sub Ioue frigido*
Venator---

Iuuenal. *-fremeret saua cum grandine vernus Iupite.* ita & etiam Græci. Aratus Astronomicis:

Torpenti nauta peius tunc ab Ioue frigus. nisi quod quidam non Iouem ipsum, sed oculum Iouis, pro aëre posuerunt. Hesiodus de aëre loquens: πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμός. *cuncta videns oculus Iouis.* consule omnino Ci-

ceronem libro 1. de natura deorum, vbi & rationem reddit.

163. *enumerare Phareos)* Qui isti AEgyptii? caue putes, & ratio loci & lex versus refragatur. Qui igitur? dicam. Pharæ Laconiæ oppidũ fuit, ab Homero Pharin, à Spartanis Pharas nuncupatum. Fuit & Pharæ oppidum Messeniæ, cuius conditorem poëtæ perhibent fuisse Pharin Mercurii & Philodamiæ filium. subiecit id tandem Spartanorum vrbi Augustus, quia cum aliis Messeniis, pro Antonio steterat. Præterea fuit & Pharæ Achæorum vrbs, cuius agrum Pierius fluuius præterlabitur, in cuius ripis Platanorum lucus erat, tanta arborum magnitudine ex ipsa vetustate, vt intra cauernas (multæ enim concauç erant) qui vellent & recumbere, & epulari possēt. Adi Pausaniam Messenicis & Achaicis.

Suspectus locus. 164. *Achæa per oppida matres)*] malè hæc affecta arbitror, libri tamen nihil mutant.

170. *stirpémque animósque)* ἀρχαϊκῶς accusandi casu pro auferendi, *stirpéq; animóq;*.

Statius correctus. 174. *visisq; inter sese)* corruptus litterula locus sententiæ facit noctem. quam facilè dispelles, si vt reposui, legas, *visiq; inter sese*, nec dubium quin Papinius ita scripserit.

De Sicyoniis, scriptorũ dissẽsus. 179. *Sicyonis a iita)* De Sicyoniis non satis conueniunt scriptores. Plerique primum in ea regione AEgileum indigenam extitisse commemorant, atque eo regnante eam Peloponnnesi partem, quæ AEgialus dicitur, nomen sumpsisse, atque illum quidem plano loco oppidum, cui AEgialeo nomen, condidisse. successione verò venisse regnum ad

Laomedonē Apollinis &Chrysorthæ filium. hunc bello contra Achæos suscepto, ex Attica belli gerendi socium Sicyonem (siue Erechthei filium, vt Hesiodus voluit, siue Eupipei vti alii) sibi assumpsisse. Data ei in matrimonium Zeuxippe filia. à quo postea iam regno adepto, & regio tota Sicyonia, & vrbs quæ antea AEgialæ, fuit Sicyon nuncupata. Sicyoni Chithonophyle filia fuit, quæ ex Mercurio Polybum peperit. hic Lysianassam filiam, Talao, Biantis Argiuorum regis filio, locauit: ex qua deinde natus Adrastus, qui Argis eiectus ad Polybum Sicyonem confugit, eóque mortuo regnum ipse adiit. Consule Pausaniam Corinthiacis.

187. *nos verò volentes)* Si vera lectio, migrauit hîc Papinius Grammaticorum leges. vti etiam lib. x. *nec deest cœptis*, & libro x I. *deest seruitio plebes.* nisi vtrobique legendum putes *desit.* quod magis probo: licet non ignorem veteres in eodem versu, eandem syllabam producere & corripere interdum solere. Theocritus:

--τὰ μὴ καλὰ καλὰ πέφανται. Lucretius:

Crassaque pugnabant liquidis & liquida crassis

Horatius: *Me fabulosæ vulture in Apulo*
Altricis extra limen Apuliæ.

195. *--iuuat ingressos felicia regni*
Omina. quod superest fati, vitæq; laborum
Fortuna transire tua, nec plura morati,
Consurgunt dictis) vitiosissima interpunctio, quam sic emaculaui: *--iuuat ingressos felicia regni* *Vitiosissimæ interpunctiones sublatæ.*
Omina, quod superest fati vitæq; laborum

Fortuna transire tua. Nec plura morati,
Consurgunt, dictis &c.

204. *tumida iam virginitate*) Catullus:
Te tumens cupida nouos
Captat aure maritos.

211. *Territat hospitia, & thalamos & fœdera regni,*
Permixtúmque genus, quæ tanta licentia monstro?
Quis furor est? iam bella canit) pessimè & hæc ab interpunctis laborant, vti pleraque in his libris. lego:
Territat, hospitia & thalamos & fœdera regni,
Permixtúmque genus (quæ tanta licentia monstro?
Quis furor est?) iam bella canit.

218. *Inachus vrna*) decorè, quia fluuij cum vrna pinguntur. Noster lib. IX. de Ismeno: --*ceciditque soluta*
Pinus adulta manu, dimissaq́; voluitur vrna.
Virgilius VII. *Cælatáque amnem fundens pater Inachus vrna.*

Græci Iasida. 219. *Iasiúsque senex*) Abantis filius à quo Græci *Iasida dicti*. Seruius ad X. Æneid. fratrem Dardani fuisse dicit, sed vterinum tantùm.

ibid. *Phoroneus*) dixi ad lib. I.

220. *& Bellator Abas*) Lyncei & Hypermestræ, siue (vt alii fabulantur) Belli filius, à quo postea Argiuorum Reges *Abantiadæ* dicti.

221. *Acrisius*) pater Danaes, cuius fabula nota est.

ibid. *Corœbus*) adi Pausaniam Atticis.

Nostrum lib. I.

222 *Danai facinus meditantis imago*) qui fratris filios, ope filiarum necaret.

224 *unda fremit vulgi*) Virgilius:

Mane salutatum totis vomit adibus undam.

240. *nonnunquam longa tuendo*) non dubito quin hæc commentitia sit lectio, ac omnino scribendum: *non unquam longa tuendo*. Et si diu intuearis, inquit, nūquam tamen discernere posses, quæ gratiosior aut pulchrior. *Statius correctus.*

248. --- *sacrique facultas.*

Hi fibris) interpunge --*sacrique facultas*,

248. *fractisque obtendunt limina sylvis*] ex more veteri, quo in omni publica, priuatáque lætitia receptum, quà templa, qua ianuas ædium, ornari tam floribus, quàm ramis. exempla passim obuia. nunc tantùm ad lucem Papinij nostri, de nuptiis adscribam. *Ritus priscus in lætitia.*

Iuuenalis Sat. VI. *Ornatas paullo ante fores, pendentia linquit* *Iuuenalis illustratus.*

Vela dom⁹, & adhuc virideis in limine ramos.

Catullus in nuptiis Pelei: *Vestibulum vt molli velatum fronde vireret.* *Catullus. Appuleius.*

Appuleius lib. IV. *Domus tota lauris obsita, tedis lucida, strepebat Hymenæum.* Auctor Thebais:

--Non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec suâ festas manu
Ornauit ædes, --- noster Epit. Stellæ:
Fronde virent postes.

251. *innuptam limine adibant Pallada*) audi Langij scriptum librum: *innuptam lumine.* Planè id germanum est. respicit faces nuptiales. nam paucis versibus interiectis

inquit:

Præmissásque faces, festum nubentibus ignem
Obruit. --

254. *Iasides thalamis: vbi casta adolesceret ætas:*

Virgineas libare comas:) interpungo:

Iasides, thalamis vbi casta adolesceret ætas,
Virgineas libare comas. Tertullianus de Anima: *Quis non exinde aut totum filij caput reatu vouet, aut aliquem excipit crinem, aut tota nouacula prosecat, pro auita, pro publica, aut priuata deuotione.* Censorinus de die natali, cap. 1. *Quidam etiam, pro cetera bona corporis valetudine, crinem Deo sacrum pascebant.* adi Plutarchum in Theseo, Nostrum Coma Earini vbi dicam fusè.

267. *Harmonies. longa est series: sed nota malorum*
Prosequar, vnde nouis tam sæua potentia donis: lego:

Harmonies, longa est series, sed nota malorũ,
Prosequar vnde nouis tã sæua potentia donis.

Telchines qui. 274. *Telchines amica,*) malefici & impostores. de his videndus Iunius in Adagiis, Cent. v 1. Adagio 1 ...

277. *infaustas percussum adamanta figuras*) ἀποχαϊκῶς pro infaustis figuris, id est, nocentissimis characteribus.

Pasithea vna è Gratijs. 286. *non hoc Pasithea*) è Gratiis vna. quã Iuno pro præmio Somno pollicetur apud Homerum, Iliad. v.

De Gratiarũ numero veterũ dissensus.

At tibi ego è Charitum florentẽ ætatibus vnã
Connubio iungam stabili, propriamq; dicabo
Pasitheã, quæ omnes vnà tecũ exigat annos.

adscripsi Homeri versus, cùm quia aptè Vir-

gilius illos (vti vides) imitatus est, tum quia tam varia de Gratiis veteres tradidere. Lacedæmonii Gratias duntaxat duas colebant, eásque Clitam & Phænam nominabant. Hesiodus verò (siue quiscumque auctor Theogoniæ) tres agnoscit, sed Euphrosynem, Aglaiam, & Thaliam appellauit: quod etiam facit Onomacritus. Hermesinactes verò vetus elegiorum scriptor, Pitho vnam de Gratiarum numero facit. Athenienses autem & ipsi duas tantùm colebant, Auxo & Heyemonem. Noster Homerum sequutus videtur. vtcunque nonnulli arguentur ex eo quod dicat *μίαν ὁπλοτεράων*, discrimen eum inter Gratias facere, & quasdam iuniores, quásdam vetustiores agnoscere. adi Pausaniam Bœoticis. *(cura.*

320. *Et qua non grauior mortalibus addita Spes vbi longa venit,)* interpunge:
--cura spes vbi longa venit.

327. *fractaque in pectore)* nunquid meliùs *fractóque in pectore?* *Diuinatio nostra.*

334. *aurora pallore virum)* locus rectè habet, tantum ex præcedenti versu *τὸ primo* ad *τὸ pallore* refer. *Statius correctus.*

337. *hac ora natare? -- Fletibus)* inepta & exfensa lectio. vel puer iudicauerit scriptorum librorum lectionem germanam: *--Quoties hac ora natare*
Fletibus) Quid caussæ igitur cur in contextu non reciperem?

339. *---nil fœdere rupto,*
Connubiiſve super moueor: viduáque iuuenta,
Etsi crudus amor: necdum post flammea tori

Intepuere tori, tua me (properabo fateri)
lego:---*nil fœdere rupto,*
Connubiisve super moueor, viduáque iuuenta.
(Etsi crudus amor, necdum post flammea toti
Intepuere tori) tua me, properabo fateri.

Ritus flammei in nuptijs.

341. *post flammea*) hoc est, primo nuptiarum die. flammeum siquidem vestimenti genus, quod puellæ nubenti ponebatur in capite. Festus. *Flammeo amicitur nubens, ominis boni caussa, quòd eo assiduè vtebatur flaminica, id est, flaminis vxor* (an non subolet glossema?) *cui non licebat facere diuortium.* Iuuenalis de muliere quæ à marito diuerterat. Stat. VI.

Iuuenalis explicatus.

Permutátque domos & flammea conterit.--

Suetonio lux.

Tertull. & Ambros.

Suetonius Nerone cap. XXVIII. de Sporo: *cum dote & flammeo per solenne nuptiarum celeberrimo officio, deductum ad se pro vxore habuit.* Tertullianus aduersus Valent. *his nuptijs rectè deducendis pro face & flammeo tuus credo ille arcanus ignis erumpet.* Ambrosius libro de viduis: *Suasimus fateor vt vestem mutares, non vt flammeum sumeres, vt à sepulchro recederes, non vt thalamum præparares.*

345. *atque illum solers deprendere semper Fama duces)* an non rectius: *atqui?* pulcherrima gnome. ad quam respexit Seneca de clementia libro I cap. VIII. *Alia conditio est eorum, qui in turba quam non excedunt latent, quorum & virtutes vt appareant, diu luctantur, & vitia tenebras habent. vestra facta* (Neroni loquitur) *dictáque rumor excipit, & ideo nullis magis cauendum est, qualem famam habeant, quàm qui qualemcunque meruerint, magnam habituri sunt.*

Audiant, recondant Magni.

352. *hic breue tandem Risit Echionius iu-*

uenis) id eſt, *paululum*. breuitas quippe non longitudini ſolùm, ſed magnitudini etiam ſæpius opponitur. ita *breuem parmam*, pro parua, dixit Liuius: *breues naues*, pro paruis, Tacitus: *breuia oppida*, Ammianus: *breue munus*, alibi noſter Papinius: *Breuiſsimas ædes*, Spartianus in Seuero: *breuem ſuppellectilem*, Vlpianus: *breue poculum*, Lampridius Seuero. & hac notione quà apud Ciceronem, quà Iuriſconſultos noſtros, *breue*, pro *compendiario libello* ſumitur. hinc & *ad breue*, pro *paulisper* dixit Suetonius, Tiberio. cap. LXVIII.

Breue non vulgata notione.

359. *dimittere ſi quos*) malim ego *dimittere ſi qua*. vt ſenſus ſit, Deum hæc vindicaturum, ſi qua in cælo Iuſtitia. Phraſis Poëtis vſitata.

377. *& qua vix carmine raro*) ex timore Leonis quem Hercules occidit.

401. *redierunt montibus vmbræ*) manifeſta corruptio. qui enim vmbræ in montibus? nugæ. valles habent vmbras, montes iaciunt. Poëta princeps:

Statius correctus.

Et iam ſumma procul villarum culmina fumãt,
Maioréſque cadunt altis de montibus vmbræ.

bene itaque & propriè Lipſij ſcriptus liber: *redierunt vallibus vmbræ*.

406. *pone modum lætis*) ô niſi è cælo verba! recondę quiſquis hæc legis. *Fortuna vitria eſt, tunc cùm ſplendet frangitur.* & vt ille ait: *Verſatur celeri ſors leuis orbe rota.* oraculum itaque,

Fortunæ incerta.

Quis influentis dona fortunæ abnuit?
Expertus eſt quicunque quàm facilè effluant.

408. *---moueo regnorum gaudia, temet Dedoceas,*) interpunge: *gaudia temet.*

est, si magna imperia diuturna esse non finas.

480. *concilium infrendens.*) nunquam erit vt capias, nisi legas: *concilium, infrendens ipsi seu regna negentur.* *Distinctione illustratus Statius.*

488. *Quid regnis non vile cupit*) nubilosus locus, quem interpunctionis face illustro: *Suspectus locus.*

Legatum insidijs tacitóque inuadere ferro
(Quid regnis non vile!) cupit. Auxesis Nostro vsitata.

492. *crebris arietibus vrbis*) Quinto loco tribrachum, loco dactyli, posuit, quod aliàs à Virgilio etiam factum. *Lib. 2.*

--sectáque intexunt abiete costas.

505. *Oedipodionia domus. alitis*) Spingem intelligit. De qua initio ex Diodoro & Suida satis dixi. Qui plura desiderat, adeat Pausaniam Bœoticis.

530. *cristásque videt rutilare comantes*) mirè dictum videtur. nam quomodo cristæ comantes, cùm cristæ sint ipsæ comæ? reperiit eandem sententiam lib. IX. *interdum cristas hilaris iactare comantes.* quo quidem loco libri scripti nihil mutant, hîc verò Lipsii liber & Laurentianus vterque agnoscunt: *Crista comantes.*

Galeásque videt rutilare comantes. ego vulgatam non sperno, nam & alibi in Virgilio legi: *Lib. 3.*

Et conum insignis galeæ cristásque comantes.

549. *neque his mora*) lex versus hanc lectionem spernit. non iuuant scripti. fuit cùm legerem, *neque enim his mora.* quod tamen propius rimanti displicuit. cogitemus.

599. *--at hinc lapso mutata, Pyracmone temnens*
Fulmina) manifestum mendum. neque enim τὸ *lapso* idoneam vllam hîc sentētiam efficit. *Correctus Statius.*

tu lege indubitanter ex manuscriptis : *Lasso mutata Pyracmone.* Est hic Pyracmon, vnus ex Cyclopibus, fulminis vt poëtæ fingunt, fabricatoribus. Virgilius:

Lib.8.

Ferrum exercebant vasto Cyclopes in antro,
Brontésque, Steropésque, & nudus membra Pyracmon.

Sidonius: *--spatium non Lemnius illic*
Ceu templum lusit Veneri, fulménque relinquens,
Hic ferrugineus fumauit sæpe Pyracmon.

605. *armántque virum, sæpe aspera passum)* Suboleuit & hîc glossema. veteres agnoscunt:

armántque virum. sæpe aspera passus.

quæ germana, me iudice, lectio.

617. *impulsis nimijs conatibus infans)* nemo sobrius dubitauerit, quin ex scriptis & editione principe legendum: *impulsus nimijs conatibus.*

626. *Intercepta natat prærupto in sanguine lingua.* vnus ex Leodiensibus: *prorupta.* legam : *prorupto*, id est, prorumpente in sanguine.

630. *Arguerim fama)* vereor vt sincerus & hic sit locus. libri veteres nihil mutant, legendum tamen, nisi valdè iudicii fallor : *arcuerim fama.*

Coniectura in Statio.

658. *quid sequeris timidè compendia vitæ?)* non concoquo hanc sententiam. sed à libris destitutus, nihil vltrà habeo quod dicam.

Trieterica ficta.

662. *non hac trieterica)* Bacchi orgia intelligit, quæ singulis trienniis celebrare mos Græciæ.

Virgilius lib. IIII.

--Ubi audito stimulant trieterica Baccho
Orgia.

673. *cruentis roribus)* Lucanus:
Sanguineis stillauit roribus arbor.

674. *& terra morientum aspergine manant)* Locum hunc sanum esse, nec Catoni iuranti crediderim. Veteres, cum editione principe: *& tetra morientum aspergine manant*, qua lectione nihil potè melius, nihil clarius, admisi itaque fidenter.

686. *Consilio dignata virum, sate gente superbi*
Oeneos absentes, cui dudum vincere Thebas
Annuimus) maculosus locus, quem interpunctione emaculo,
Consilio dignata virum. Sate gente superbi
Oneos, absentes cui, &c.

688. *--Iam pone modum, nimiúmque secundis*
Parce deis) ô verè Solem inter Poëtas, longè semper aciem ingenii iaculantem. imbibe victor, nisi serio, sed sero, plorare velis. Enimuero optimi ducis officium existimandum est, posse non solùm vincendi, verùm etiam cedendi tempora perspicere. Ab ore aureo aureum dictum: *Is qui in bello ob res secundas exsultat, non cogitat quàm infida fiducia se extollat.* Theu. lib. 1. Ratio apud Romanæ historiæ Principem: *Simul parta ac sperata decora, vnius horæ fortuna euertere potest.* Liu. 30.

694. *--sed fata monentem*
Priuare fide.--- nihil verius, nihil certius. obnubilat siquidem, imò adimit mentem hominibus, quos punire vult, supera illa mens. & cuiuscumque Deus fortunam muta- *Deus quando punire vult, menti obnubilat.*

re constituit, eius consilia corrumpit. egregiè ad Papinii nostri hanc sententiam Herodotus lib. I X. *O hospes quod diuinitus contingere debet, homo à se nulla arte dispellet; ac ne verisimilia quidem dicentibus fidem habebit.*

Statius emaculatus. 697. *quem crastina vulnere nostro.*) nemo dubitabit saltem non imperitissimus, insigne mendum hîc latere. quomodo enim Meon, manibus exemptus vulnere Tydei? infacete. nihil itaque certius lectione veteris membranæ, *quem crastina munere nostro.*

720. *Seu Pandionio.*) id est, Athenis. Pandion siquidem Erichthei Athenarum regis filius. Lucanus de Pallade, vti hic noster:

Et Pandionias quæ cuspide protegit arces.

721. *Aonia diuertis Ithone*) Ithone oppidum Epyræ, Italiæ, Bœotiæ, Lydiæ, Thessaliæ fuit, vti ex Strabone & Stephano colligas. Noster Bœotiæ intelligit, vt ex τῶ *Aonia* apparet, quæ pars montana Bœotiæ. est autem Ithone Bœotiæ Mineruæ antiqua sedes.

722. *Libyco Tritone*) Palus apud quam natalem Mineruæ virgines celebrantes, certare inter se ludicris solebant. vnde & Tritonia Pallas dicitur. caussam expressit Apollonius lib. I V. Argonaut.

Egregiæ Libyæ Heroinæ, Pallada quondam
Cùm patris è capite exiliit clarissima, paruam
Lauerunt Tritonis aqua, sordésque puellæ.

Apollonium sequitur Poëtarum vulgus. sed Pausanias, Atticis, & Herodotus Melpomene. Mineruam non Iouis, sed Neptuni & Tritonidis Paludis filiam fuisse tradiderunt. Herodoti verba hæc sunt: *Mineruam*, inquiunt, *Neptuni fuisse filiam & Tritonidis Paludis*. Ve-

rùm de his plus ſatis.

727. *reduce pateat mihi*) libri ſcripti ſine dubio rectè:

Reduci pateat mihi Martia Pleuron. eſt autem Pleuron AEtoliæ vrbs, patria Tydei.

IOH. BERNARTI AD LIB. TERTIVM THEBAIDOS, SCHOLIA.

verſ. 18. *Sic conſerta manus*) Spuriam litteram hîc adhæſiſſe ſtructura orationis confirmat. legẽdum quippe: *Si conſerta manus*. Senſus. ô ſegnes homines, qui vnum vincere nõdum potuiſtis, ſi modò veniſtis ad manus. *Statius correctus.*

24. *Nec rudis vndarum portus, ſed linquere amicos*
Purior Olenij fruſtra gradus impulit aſtri:
Tum fragor) ætatem hærebis niſi legas:
Nec rudis vndarum portus, ſed linquere amicos
Purior Olenij fruſtra gradus impulit aſtri:
Cùm fragor) parua mutatio ſententiam non parum illuſtrat.

50. *hauſtâque informis arena*
Queſtibus implet agros) reſpexit morem priſcum. nam non Iudæi ſolùm, quod ex ſacris litteris notum, ſed Romani & Græci; puluere in luctu ſeſe adſpergebant. exempla rara apud Auctores, extant tamen. Papinius paſſim meminit, lib. v I. *Ritus priſcus in luctu*

---sedet ipse exutus honoro
Vittarum nexu genitor, squallentiáque ora
Sparsus, & incultam ferali puluere barbam.
eodem lib. *--ipse regesta*
Parthenopaeus humo vultúmque, oculósque madentes
Obruit, accessit lacrymarum gratia formæ.
lib. v. *---terráque & sanguine vultum*
Sordida --- & hoc lib. III.
Caniciem impexam dira tellure volutans.

Virgilius lib. x. de Mezentio, in morte Lausi

Agnouit longè gemitum præsaga mali mens:
Caniciem immundo deformans puluere. ---
& lib. XII. *it scissa veste Latinus*
Coniugis attonitus fatis, vrbisque ruina,
Caniciem immundo perfusam puluere turpans.

Seneca Tragicus Troade:

Soluite crinem, per colla fluant
Mœsta capilli, tepido Troia
Puluere turpes paret exertos
Turba lacertos ---
Ch. *--coma demissa est*
Libera nodo: sparsitq́; cinis
Feruidus ora. ---

Statius correctus. 58. *Vt plurimum inuisi)* legendum sine vllo dubio vt habent scripti codices: *vt primum inuisi.*

Gliscis noua notione. 73 *& consanguineo gliscis)* non prima sua notione τὸ *gliscis* accipiendum, pro *crescis*, sed pro *vehementer desideras.* Papinius etiam alibi pro exsultat, vsurpauit, lib. VIII.
Spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
Lumina torua videns. --- imo pro *saeuire.*
Achill. I.

Hos vbi velle acies, & dulci glifcere ferro
Dux videt.

92. *Excuſſæ procerum mentes, turbataque muſſant*
Concili:) quàm ſcitè ſeruitutem expreſſit, quæ ſub tyranno verum ſibi dici non vult, & maximum regni bonum credit, quòd facta ſua populus cogitur tam ferre quàm laudare. Miſellus! Equidem vt nunquam eſt obſcurum quando ex veritate, quando adumbrata lætitia facta Principum celebrentur, ita inuicta veritatis vis, in omnium animos lumen ſuum emittit, & illi ipſi qui eam opprimere nituntur, per latebras tandem quærunt. fidem fecerit vel vnus Tiberius, qui *quoquo modo dicta* (Taciti verba ſunt) *vulgari malebat, veritatiſque, cui adulatio officit, per probra ſaltem gnarus fieri.* Hæc crux interna, & Nemeſis quæ in penetralibus hæret. at quanto grauior quæ imminet à tergo? enimuerò --*quos cogit metus*
Laudare, eoſdem reddit inimicos metus.
Pulchra loquentes iidem in pectore praua machinantur, adulatione ſibi fidem ſtruunt, vt cum magna mercede fallant. Iubet itaque exclamare: Miſer eſt Imperator apud quem vera reticentur.

Vis veritatis.

106. *& nemorũ D dona parens*) Dodonæũ oraculum nemini paulo humaniori ignotum, à Pelaſgis conſtructum perhibetur. primo quercum, deinde duas columbas reſponſa dediſſe aiunt. Tu ſi operæ tibi, adi Strabonem libro VII. Homerum Odyſſ. ξ. Plutarchum Pyrrho & Pauſaniam Achaicis, Phocicis & Arcadicis. qui Phænius & Peleæ filias, re-

Querci Dodonæi fabula.

sponsa dedisse dicit, atque hinc fabulam de duabus columbis natam.

Cyrrhæum oraculum.

ibid. *Cyrrhæáque virgo)* Apollinis oraculum in radicibus Parnassi. montis oppido Cyrrha, à Cyrrha Nympha appellatum, cùm *Crissa* prisco nomine diceretur, & ita ab Homero vocetur. hùic Circus adiacet, in quo equestres Pythiorum ludi celebrabãtur. Consule Pausaniam Phocicis.

127. *--inuentáque monstrant*
Corpora procidua. super externósque, suósque
Hæ pressant in tabe comas) ab interpunctionibus pessimè adfectum locum sic sanaui:
Corpore procidua super externósq; suósque.

Leniter tentatur Statius.

162. *miserandáque funera)* non displicet. veteres tamen consensu præferunt *Numerandáque funera.* ea mente credo, quia inter paucos ceciderant, non in magno prælio.

180. *Sidonius ex quo Hospes)* Cadmus.

192. *similis facto)* rectius veteres: *similis fato.*

Niobes proles.

193. *bina per ingentes)* scitè. nam cùm Thebe septem portas habuerit, vt ostendat Nioben XIIII. proles amisisse, dicit bina funera per singulas portas elata. sentit, vt video, cum Euripide, Ouidio, Sidonio, Seneca Tragico qui VII. filios, totidémque filias, Nioben habuisse, tradidere. Sed Homerus Iliad. vltimo, Propertius libro II. tantùm XII. fuisse. Sapho verò XIX. Bachillides, & Pindarus XX. alij solùm tres, testatum reliquere. Consule Agellium lib. XX. cap. XXI. qui dissensus & nostro aberrare manum fecit: libro siquidem VI. non XIV. vti hic, sed XII. Niobes proles agnoscit;

—quo geminis Niobe consumpta pharetris
Squallida bissenas Sipylon deduxerat vrnas.

203. *Heu dominum)* Actæonem.

204. *verso quod sanguine fluxit*
In subitos regina ladcus) respexit fabulam, qua Dirce, Lyci Thebarum regis cōiunx, ab Amphione & Zetho, Iouis & Antiopæ filiis, caudæ indomiti equi alligata & per terram diu rapta, tandem in sui nominis fontem conuersa fingitur. *Dirces fabula.*

214. *Etheoclu aceruat)* inclinat animus credere scripsisse poëtam: *Etheoclu acerbat.* *Coniectura in Statio.*

227. *etiamnum efflare labores)* ita veteres vulgati: *etiamnum afflare.* quod spurium esse vt ego taceam, sententia loquitur. *Statius correctus.*

248. *Ipse manu Thebas, correptáque mœnia fundo*
Excutiam, versásque solo super Inacha tecta
Effundam turres, ac stagna in cærula vertam
Imbre superiecto) Leuiculum est: sed tamen melius quod Buslidianus & Langianus præferunt: *aut stagna.*

259. *Detumuere)* id est tumorem posuere. Dicam alibi oportunius.

268. *Bella etiam in Thebas socero pulcherrima bella, Ipse paras)* Quis vitium non videt? Socero ne Mars bella parabat? nugæ. ipse socer erat & filiam Hermionem Cadmo iunxerat. quo magis miror nihil hic mutare veteres. tu meo periculo legas licet: *Bella etiam in Thebas socer ô pulcherrime, bella ipse paras?*

290. *eiectat virus in herbas)* tangit fabulam qua Harmonia Veneris filia, cum Cadmo marito, in serpentem conuersa fingitur.

307. *genitalia fœdera Cadmi*) Lipſ. liber ſcriptus *gentilia fœdera Cadmi* probè: nam affinitatis vinculo Cadmo adſtrictus Mars, vti iam diximus.

316. *hes mihi ius*)Deus bone! leuis menda quàm denſam ſententiæ facit noctem? at diſpellunt eam libri veteres, qui cum editione principe legunt, vt reſtitui, *hoc mihi ius*. De cuius lectionis bonitate dubitari à ſano homine non poteſt. vulgata hic tam conuenit quàm in tragœdia ſoccus.

Templum Iunonis. 325. *Deuexa Proſymne*) Iunonis templum notat, in Euboo monte. cuius area Proſymna dicitur, ab vna ex Iunonis nutricibus. adi Pauſaniam Corinthiacis.

326. *ſtant fulti puluere crines*] id eſt, pleni ſunt. Siſennius lib. I X. *Calum caligine ſtat*. Varro Eumenidibus --*denique auarus Quis ſanus? cui ſi ſtet terra & traditus orbis, Curando tamen ac morbo ſtimulatus eodem, Ex ſeſe ipſe aliquid quærat, cogátque peculi*. Lucillius Stat.

Verbum ſtare noua notione. v. *Interea ſtat ſentibus fundus*. pro eo quod diceres, cælum plenum eſt caligine, ſi terra plena ſit, fundus plenus eſt ſentibus.

331. *aduerſo cui colla*) locus rectè habet, tantum τὸ, *aduerſo* interpretare: *aduerſarij*.

352. --*ſeruatorémque cruentum Bebrycij nemoris*) Amycum intelligit, qui aduenas in Bebrycio nemore, ad ceſtuum certamen prouocare ſolebat, eóſque ibidem, dolo interficere, qui tandem à Polluce & ipſe occiſus eſt.

367. *vitáque nocens hac vulnera cerno Intege.?*) Amplector Lang. & Leod. ſcriptam lectionem. *vitaq; nocens*.

374. *nec me adeo res dextra leuauit*) vtinam omnes non à ſupremis labiis, ſed è pectore, & vt ille ait ἐκ φρενῶν μυχοῦ, hanc ſententiam vſurparemus, quàm bellè nobiſcum ageretur? vix afflauit melior quædam fortunæ aura, ſtatim æquales, dein ſuperiores, poſtremo noſtras ipſi ſpes anteire paramus. inſani! & comici verbo *lapide ſilice ſtultiores*: enimuero quo *Fortuna altius*

Euexit ac leuauit humanas opes,
Hoc ſe magis ſupprimere felices decet.

feri & inculti homines id ſciuere, qui animoſè apud Curtium, inculcant, Regum maximo: *Lib. vij.*
arbores magnas diu creſcere, vna hora extirpari. imbibes tu qui infida fiducia te extollis, niſi feriò, ſed ſerò plorare velis. quandoquidem non certius ſolem meridie lucere, quàm illud Tragici:

Sequitur ſuperbos vltor à tergo Deus.

380. *auditúſque iterum reuocet Socer*) verſum in morbo cubare, ego de via medicus pronuntio: ſed deſtitutus à libris, AEſculapiis curandum relinquo. *Suſſectus locus.*

390. *neque vos auidi promittere bellum*) nunquid rectius *auidi promittite bellum?*

405. *cui fida manu proceréſque ſocérque. Adſtupet oranti*) ita vulgati, corruptè vt & cæco apparet. verùm ex manuſcriptis & editione principe planiſſimè emergit ſe veritas, *cui fida manus.* ſcripſiſſe ita Papinium non dubitabit qui rationem omnem nondum exuit aut ſenſum. *Statius emaculatus.*

430. *ficta infecta loqui*) ad illud Virgil. *tam ficti prauíque tenax quàm nuncia veri.*

452. *Amphiarae datur*) vnus è ſeptem *Amphia-*

vaus vnus ex VII. qui ad Thebas pugnarunt. ducibus huius belli, Oclei filius. quem tradunt rudem planè ac indoctum, cùm in domo fatidica, quæ apud Phliaros eſt, vnam noctem obdormiuiſſet, ſtatim diuinare cœpiſſe. Conſule Pauſaniam Corinthiacis.

Melampus augur. 453. *Phœbóque Melampus*) & hic augur magni nominis. meminit inter alios Homerus Odyſſ. λ. & ο. Apollonius Argon. α. Theocritus Idyll. υ. hic ille qui furentes Proeti filias veratro nigro vel albo, purgaſſe creditur. tu adi Strabonem lib. IX. qui de vtraque Anticyra atque Elleboro agens, Grãmaticorum de ea re pugnam componit.

475. *aut frondes lucu*) quercum Dodonæam notat: Seneca, Hercule Oeteo

---quercus hanc ſortem mihi Fatidica quondam dederat. dixi alibi.

Hamonis oraculum. 476. *licet aridus Hamon*) rectè aridus, quia in Libya æſtuoſis admodum arenoſiſq; locis fanum eius extructum. De Hamonis oraculo ſi operæ tibi, adi Herodotum libro II. & Q. Curtium lib. IV.

478. *Niliacúmque pecus*) Iſidis oraculum reſpicit.

Branchus Apollinis filius. 479. *Branchus*) Apollinis hic filius, qui à patre diuinandi artem accepiſſe fingitur. templum celebre habuit apud Poſſideum oppidum & promontorium Ioniæ. vide quæ notat Plinius lib. V. cap. XXIX. & Strabo XIV. Luctatius Theſſalum fuiſſe ſcribit dilectum Apollini vt Hyacinthus.

Oraculum Panis. 480. *Pana Lycaonia*) de Panis fano & oraculo vide latè ſcribentem Pauſaniam Arcadicis, quem non exſcribo. illud breuiter & vno verbo, ſciat iuuẽtus, Lycaoniæ hic men-

tionem fieri, non Arcadiæ, quia olim magna Arcadiæ pars, seu vt alij volunt, tota Arcadia, Lycaonia dicta fuerit. Diagon verò fluuium, à meridie in Alpheum influentem, cõtra Lynmantum montem, Piseum agrum, ab Arcadico diuidere. vnde lucem petes præcedenti versui.

493. *leuúsque tones*) ad superstitionem veterum, qui auguria sinistra optima putabant, à sinendo: dextra infausta. Virgil. II. *Vix ea fatus erat senior, subitóque fragore Intonuit læuum.* Noster hic: *Si prohibes, hic necte moras: Dextrísque profundum Alitibus pretexe diem.* Lux hinc Papinio lib. VIII. *Quis mihi Sydereos lapsus mentémque sinistri Fulguris?* trahes huc illud Virgilij Bucolicis. — *Sinistra auguria fausta.* — *Virgilius explicatus.*

Sæpe sinistra caua prædixit ab ilice cornix.

506. *Non fulminis ardens victor adest*) corrige ex codicibus scriptis & editione Principe: *vector adest.* tangit fabulam qua aquila fulmen ferre fingitur. Statius lib. IX.

--Utque feri vectorem fulminis albus
Cum supra respexit olor---

507. *Non venit augurijs melior, quàm vultur*) pessimè affectum locum, facilè sanabis, si ex veteribus libris mecum legas: *non venit augurijs melior, quin vultur:* Sensus: Aquila Ioui, coruus Phœbo, & noctua Mineruæ, sacræ aues, secundi augurij indices, nusquam apparent: sed vultures & accipitres passim debacchantur. — *Statius correctus.*

539. *subita face solis inarsit*) Capanei signum, qui fulgure periit.

541. *teneræ depositis alæ*) Parthenopei pueri augurium.

542. *hic hosti implicitus*) Polynices designatur, qui implicitus fratri obiit.

543. *hunc fuga retro voluet agens*] Adrastus qui solus euasit ex regibus.

544. *Hic nimbo glomeratus*]Hypomedon qui aquis obrutus.

545 *pascitur immoriens*] Tydeus, qui moriens Menalippi caput dentibus lacerauit.

547. *qui cadit, agnosco*] Amphiaraus ipse, quem terra absorbuit.

Coniectura in Statio. 554. *& parto nonnunquam stare quieti*] Lips. liber. *& porto*, vnde libenter fecerim: *portu*.

Statius correctus. 559. *ac non prior*] spuriam hîc litteram irrupisse, attentus lector haud difficulter videbit, ego eam auctoribus libris reieci & restitui: *at non*.

567. *inhonorus fronte sacerdos.*] placet magis scripta lectio Lipsiani codicis, cui assentitur Princeps editio: *inhonorus fronde sacerdos.* *Appuleius correctus.* adhæsit haud absimile mendum Apuleio: XI. Metam. *Equi sudorem fronte curiosè exfrico.* nubilosa sententia. & fallit me meum augurium, an inuenta veritas est? arbitror ego emaculandum: *equi sudorem fronde curiosè effrico.* τὸ *fronde* orationis ductus valde approbat. vocem *effrico*, ipse Appuleius inibi agnoscit: *sordium enormem eluuiem effrico.*

Statius emaculatus. 587. *--Et tunicas chalybum squallore crepantes*

Pectoribus tentare, alij cortinia lentant

Cornua] ita optimè veteres, vulgati omnes deprauatè: *alijs-- Cortinia.*

597. *sperat tellus abrupta reuerti*) Sicilia.

598.

598. *Capaneus*) Et hic vnus ex ſeptem ducibus huius Thebani belli, Hipponoi filius, qui fulmine in oppugnatione vrbis occiſus fingitur. Latè Statius lib. XI. & Pauſanias Bœoticis, fabulæ cauſam dedit, quòd is primus fuerit, qui hoſtium muros, ſcalis admotis voluit conſcendere, & in ipſa oppugnatione ictu lapidis fuit oppreſſus. Euripides: ἐκεῖνος (Capaneus) ἐπὶ πρὸς βάσεις τεκμαίρεται πύργων, ἄνω δὲ καὶ κάτω τείχη μετρῶν. Vegetius libro IIII. *Qui ſcalis in obſidione vrbiũ vtũtur, frequenter periculũ ſuſtinent exemplo Capanei, à quo primùm ſcalarum propugnatio,* lego, *oppugnatio, perhibetur inuenta: qui tanta mole lapidum fuit obrutus à Thebanis, vt fulminibus dicatur extinctus.* *Vegetius correctus.*

601. *manu progreſſus auorum*) lege meo periculo: *pr&ægreſſus auorum.*

619. *Phœbeia ad limina ciuis*) manuſcripti conſenſu, & quidem optimè, pro ingenio Capanei: *Plebeia ad limina ciuis.*

636. *quæ fati exordia cunctis*) Veteres omnes præter Buſl. *quæ prima,* vnde propè eſt vt credã ſcribendum, *quæ priua exordia cunctis,* vt ſenſus ſit: quæ ſingularia exordia cunctis. *Priua* vetuſtè quæ nobis *ſingularia.* Lucretius lib. III. *Coniectura in Statio.* *Priua priſcis ſingularia.*

Quod ſi fortè animus extrinſecus inſinuari
Vermibus, & priuas in corpora poſſe venire
Credis, --- Lucillius Sat. I. *Ad cœnam adducam, & primum hiſce abdonia thymi Aduenientibus priua dabo.* Idem: *Culcitulæ accedunt priuæ centonibus binis.* vellem vocem hãc reſtitutam Appuleio Metam. II. *Sunt, aio, prima huiuſce diuinationis experimenta: nec mi-*

rum. cui rei hic τὸ *prima*? si attendas sententiam turbare videbis. & scripsisse Apuleium: *Sunt, aic, prius.*

Diuinatio in Statio. 639. *non alias tam saua mihi)* emacula, fideiubente me: *saue mihi.*

650. *Et tua nonnunquam Tyrrhenus tempora circum (langor eat)* reposui ex veteribus, structura orationis flagitante: *Et tua non unquam.* Mens. Ita nunquam tubam audias. Tyrrheni tubam inuenerunt, & ideo dixit: Tyrrhenus clangor.

Diuinatio in Statio. 664. *ne mihi tunc moneo)* rectius mihi videtur ad sententiæ lucem: *ne mihi, te moneo.*

Statius correctus. 669. *aberit clementia Phœbi)* magis ex vero & decoro, si personam Capanei cõtemptoris Deorum respicias, scripta lectio: *aberit dementia Phœbi.* nec dubium mihi sit quin Papinius ita scripserit.

In Statio coniectura. 705. *quantus amor causa)* suspectum mihi hic τὸ, *causa*) & profectò si considerationis oculum propius admoueris, nullam idoneam sententiam videbis. libri non mutant. videtur tamen corrigendum, *quantus amor casta.*

IOH. BERNARTI AD LIB. QVARTVM THEBAIDOS,

SCHOLIA.

Larissaa arx. Vers. 5. *de vertice Larisseo)* Arx Argiuorum, Larissa dicta à Pelasgi filia, in qua fanũ

Mineruæ fuit, variis signis exornatum, & imprimis simulachro Iouis nobile. enimuero hic ille Iupiter qui in Priami regia, sub Diuo positus, & ad cuius aram, capto Ilio Priamus confugisse, & à Pyrrho occisus scribitur: obtigit verò in diuisione prædæ, Sthenelo Capanei filio, & hoc ipso in loco, ab eo, in rei memoriam est dicatus. Quod ideo noto, quia simulachrum hoc duos oculos habebat, qua in parte eos homini Deus locauit, tertium verò in fronte. author Agatharcides Asiaticis: & Pausanias Corinthiacis, qui & causam reddit, dignam certè vt hic transcribatur. verba eius hæc sunt: *Habere autem tres oculos idcirco conicere quis poßit, quòd communis omnium hominum sermo regnare in cælo Iouem prædicat. Sed & eum Deum qui sub terra imperare dicitur, Homeri quidam versus Iouem nominat:*

Minerua templum in ea.

Simulachrū lignū Iouis omnino notandū

Iupiter infernus simul & Proserpina Diua.

Æschylus quidem Euphronis filius, ipsum maris etiam regem, Iouem appellat. quare hac ductus ratione, quicunque illum fecit, tres ei oculos attribuit, vnum & eundem significans Deum tribus, quos di tres sortiti inter se dicuntur, mundi partibus imperare. hæc ille Christiana fide destitutus, Christianæ religioni conuenientissima tradit.

6. *ostendit Bellona facem)* capio Poetæ mentem: non abs re tamen fuerit monere, occasione tam huius arcis quàm facis, Lyncem cùm de quinquaginta Ægypti filiis, vnus esset necis periculo liberatus, ad Lyrceum oppidum confugisse, atque hinc face prolata, signum Hypermnestræ dedisse:

ipſam etiam viciſſim, à Lariſſa, protuliſſe facem, quo & ſe oſtenderet ſaluam, eámque ob cauſam Argiuos quotannis *feſtum facularum* ſolitos celebrare. Author Pauſanias Corinthiacis.

Feſtum facularum.

Statius correctus.

15. *& armatos ſimulat ſperare*) in vitio verſum eſſe liquidò ex ſententia conſtat. Mens enim, ſimulaſſe vatem proſperum ſe ſucceſſum exercitui Argiuorum ſperare, non verò ipſos armatos ſperare. quo nihil potè ineptius. rectè itaque ex veteri membrana repoſui, *& armatis.*

Iterum.

34. *nemoris regina ſonori*) perſpicuè rectum. & ita in manuſcriptis & editione principe repperi. vulgati infictè: *Nemoris regina ſorori.*

Arion & Adraſti equus.

43. *Luctatur Arion*) equus hic Adraſti, cuius in poſterum frequens fiet mentio. Poëtæ de eo varia tradidere. nonnulli ex terra ortum aſſerunt. Antimachus Thebaida.

Ἄδραςος Ταλαοῦ υἱὸς Κρηθηϊάδαο
Πρῶτιστε Δαναῶν παρ' ἐπαγγέλτω ἤλασεν ἵππους,
Καιρόν τε κραιπνὸν καὶ Ἀρίονα Θελπουσαῖον·
Τόν ῥά τ' Ἀπόλλωνος σχεδὸν ἄλσεος Ὀγκαίοιο
Αὐτὴ γαῖ' ἀνέδωκε σέβας θνητοῖσιν ἰδέσθαι.

alij ab ipſo Neptuno procreatum volunt, & huc trahunt illud Homeri:

Οὐδ' ἔκεν μετόπισθεν Ἀρίονα δῖον ἐλαύνει·
Ἀδρήςου ταχὺν ἵππον, ὃς ἐκ θεόφιν γένος ἦεν.

Virgilius Georg. 1. pugnantes ſententias cōponere videtur, dum ait:

--túque ô cui prima frementem
Fudit equum, magno tellus percuſſa tridenti
Neptune. Si modò Arionem hunc intelligit, & prodiiſſe vult in certamine hoc cum Pallade.

Noster Papinius lib. VI. nihil nisi domitum à Neptuno scribit:

Ducitur ante alios rutilæ manifestus Arion
Igne iubæ. Neptunus equo (si certa priorum
Fama patet) primus teneris læsisse lupatis
Ora, & littoreo domitasse in puluere fertur.

Luctatius verò, passim à Neptuno & Cerere, Arionē procreatum tradidit. Sed de his nugis plus satis. tu si otium tibi, adi Pausaniam Arcadicis.

46. *Spumantē valle Charadrum*] fluuius Archaiæ, quo (Pausania teste) quæ verno tempore potarunt pecudes, mares gignere creduntur fœtuum partem maximam. *Charadri fluuij mira vu.*

47. *turrita mole Cleonæ*) media inter Corinthum & Argos vrbs, à Cleone Pelopis filia, seu, vt alij volunt, Asopi filia appellata. adiacet huic vrbi Leonis Nemei, ab Hercule interfecti, specus. quare & idem Leo, à Poëtis Cleonæus dicitur. Lucanus: *ille Cleonæi proiecit terga Leonis.* Statius lib. I. *Leo Cleonæus.*

Illius in speciem quem per Teumesia Tempe
Amphitryoniades fractum iuuenilibus armis
Ante Cleonæi vestitur prælia monstri.

48. *& Lacedæmonium Thyre lectura cruorem*) Historica face opus, ad illustrandum hunc locum. quam peto ex Stobæo, apud quem Theseus sermone de Fortitudine: *Lacedæmonij (inquit) & Argiui, super agro Thyreo certabāt. visūmque est eligere trecētos vtrinque: & qui ex iis victores fuissent habere agrum. Quo facto Orthyades Lacedæmonius, multis interfectis, ipse saucius, inter mortuos Lacedæmonios iacuit. Duo autem Argiuorum, Agenor & Chromius superfuere. quibus digressis Argos, vt* *Occultior in Statio intellectus.* *Orthiadis factum.*

victoriam nunciarent,(verba Stobæi sunt)*Orthyades spoliatis pluribus hostium,trophæum erexit,& vsus vulnerum suorum sanguine, inscripsit, Lacedæmonij de Argiuis: & hoc facto obiit.* refert hæc eadem Plutarchus in Parallelis. quem vide.nam non Papinii nostri solum,sed & Flori verbis ab hac re lumen,lib.II.cap,II. de Calphurnio, Tribuno. *Hoc illustrior noster quod expeditioni tantæ superfuit & superuixit, licet nihil scripserit sanguine.*notat idem hoc Orthyadis factum.nec vnquam capies eius mentem, nisi historiam hanc scias.

Statius leuiter correctus.

70. *iam lassa ceruice)* veteres *iam laxa ceruice*.quod non displicet. Sensus,ceruice non pingui,sed macie & pendenti pelle deformi.

Arena vrbs.

81. *Aegion Aranémque)* scripti Codices, & quidem bene *Aegion Arenémque*. Arene siquidem Messeniæ vrbs condita ab Aphareo, filio Corphones,Persei filiæ,qui ei ab vxore sua Arena nomen imposuit,vt Pausanias Messenicis tradit.

103 *Fletáque cognatis auibus)* fabulam respicit,qua Meleagri sorores in aues mutatæ finguntur.

106. *Herculea turpatus gymnade)* Duellum notat quod inter Acheloum fluuium, & Herculem pro Deianira,fuisse, Poetæ tradidere.

Correctus Statius.

107. *adhuc imis)* Lectio hæc à libris scriptis est.vulg.*adhuc imo*,adulterina est.vt vel puer viderit.quare fidenter eam lege Iulia reiicio.

Iterum.

129. *tremit area classis)*locum hunc sincerum esse non ipsi fidei crediderim.quare & sine vlla hæsitatione expressi scripturam

veterem,&' editionis principis: *tremit ærea casu.*

131. *ferrea suta terunt)* Loricas notari mihi compertum. locum tamen sanum esse præstare non ausim. nulla discrepantia in libris, fateor nec quicquam sollicito, solum te moneo rectius videri, *ferrea suta tegunt.* *Diuinatio in Statio,*

134. *Quinquaginta ardent thalami, pater ipse cruentis*
In foribus laudátque nefas. atque) interpunge
--thalami, pater ipse cruentis In foribus, laudátque nefas atque inspicit enses.

139. *& vtroque refringens Pectore)* hominis & equi.

147. *Antiquā Tiryntha Deus.)* Hercules. *Hercules vbi crematus.*

158. *Deus audit ab Oeta)* decorè: quoniam in Oetea silua crematus Hercules. Seneca Tragicus:

Vt pressit Oeten, ac suis oculis rogum
Lustrauit, omnes fregit impositus trabes.

Cicero, Tuscul. quæst. lib. II. *Aspice Philoctetum: cui concedendum est gementi. ipsum enim Herculem viderat in Oeta magnitudine dolorum eiulantem.* Papinius ipse Hercul. Surrentino.

--ceu tædis iterum lustratus honesti
Ignis, ab Oetea conscenderis æthera flamma.

160. *vineta Molorchi)* Arcadicus hic senex qui Herculem ad Nemæi Leonis expugnationem proficiscentem comiter excepit. Tibullus lib. IV.

Quin etiam Alcides Deus ascensurus olympū,
Læta Molorchæis posuit vestigia tectis.
Paruáque cælestes pacauit mica, nec illis
Semper inaurato taurus cadit hostia cornu.

Noster more suo ita hæc descripsit, vt nullus Apelles in tabula repræsentare posset euidentius. verùm glossographi, vti solent, debacchati, spuriam hanc lectionem intruserunt.

Statius emaculatus.

Gloria nota casæ, foribus simulata salignis.
Hospitis arma Dei: paruóq; ostenditur auro.
Robur vbi, & lassos qua reclinauerit artus
Ilice, qua cubiti sedeant vestigia terra.

Longè enim aliter concepta est vetus scriptura:

Gloria nota casa, foribus simulata salignis
Hospitis arma Dei: paruóq; ostenditur auro,
Robur vbi & lassos qua reclinauerit arcus
Ilice, qua cubiti sedeant vestigia terra.

concinniùs profectò & elegantiùs. Sensus. ostenditur locus in quo clauam, ostenditur arbor ad quam arcum deposuit, ostenditur terra, cui vestigia cubiti iacentis Dei impressa.

Matres texebant chlamydes militares.

175 *Horrendum non matris opus)* nota morem priscum, quo inualuerat, vt matres texerent chlamydes militares filiorum. Noster lib. VIII.

--- triplici velauerat ostro
Surgentes etiamnũ humeros, & leuia mater
Pectora. Idem lib. IX.
Ipse bis Oebalio saturatam murice pallam
Lucentésq; auro tunicas (hoc neuerat vnum
Mater opus) tenui collectus in ilia vinclo
Cornipedis laue clypeum demiserat armo.

186. *Et illustres Satyro pendente Celænas)* Marsyam intelligit, qui ausus Apollinem ad certamen prouocare, victus & excoriatus est. adi Ouidium VI. Fastorum.

202. *sat dubium cœtu solante*) nihil hîc scripti. assentio tamen viris doctis, & omnino legendum existimo, *sat dubium calatho solante.* neque enim decorum pudicæ matronæ cœtus frequentare, aut tali solatio vti, absente marito, Argiam decebat. Planè vt absurdum videatur, decoris obseruantissimum Poetam hoc ei adfixisse. Nostram verò coniecturam veterum mos firmat, quo receptum vt etiam regum filiæ, lanificio manus admouerēt. Alexander apud Curtium ad Sysigambin matrem Darij: *mater hanc vestem qua indutus sum, sororum non solùm donum sed etiam opus vides, nostri decepere me mores.* Seneca Hippolyto in persona Phædræ: ---*Palladis tela vacant*

Et inter ipsas pensa labuntur manus.

apud Romanos certè matronæ priscæ ita lanificiis deditæ fuere, vt in fœdere inter Romanos & Sabinos (Plutarch. in Romulo auctor) lex esset: vt volentes nuptæ apud viros, quibus coniunctæ erant, manerent, omnium operum ac munerum vacationem, præterquam lanificij habituræ. Moris etiam erat, vt nouæ nuptæ, quando ad domum mariti deducebatur, colus compta cum fuso & stamine præferretur. Plin. lib. VIII. cap. XLVIII. *Lanam cum colo & fuso Tanaquil, quæ eadem Cicilia vocata est, in templo Sangi durasse, auctor est M. Varro, factámq; ab ea togam regiam vndulatam in æde Fortunæ, qua Seruius Tullus fuerat vsus. Inde factum vt nubentes virgines comitaretur colus compta cum fuso & stamine.* Et sicuti Græci *Hymenæum* in nuptiis inclamare consueuerunt, ita Romani *Talassionem.*

Nouæ nuptæ Colus prælata.

Inclamatio

Inclamatio Talaßionis in nuptiis.

Vnde Martialis:

Quid si me iubeas Talaßionem
Verbis dicere non Talaßionis.

cuius vocis originem ad Lanificium refert Varro, quem sequitur Festus: *Talaßionem Varro, ait, signum esse Lanificij. τάλαρον enim, id est, quasillum appellari Talaßionem,* aliter tamen Atilius vetus Historiarum scriptor. Liuius lib.I. Æneid. & Eusebius Chronicis, qui vocem hanc ad omen referunt, & à Talassio deducunt, cui coniugium valdè felix fuit, rapta virgine vnicæ pulchritudinis. tu eos vide, ego in gradum redeo.

203. *Aris aduertere crines)* subscribo cognato meo, doctissimo Lipsio, legenti: *Aris aduertere crines.* non firmabo, fecit antè vir magnus Elect. II. c. VI.

230. *Hinc atque inde moræ iaculis)* non cõcoquo hæc verba, nisi fortè intelligit, manus impeditas fuisse & occupatas iaculis.

241. *patria arua lacessunt)* nemo damnet. scripti tamen codices consensu agnoscunt: *putria arua.* quod magis arridet.

Virgilius:

--& Zephyro putris se gleba resoluit.

Statius lib. VIII.

niueóque rigant sola putria nimbo.

& libro VI.

--huic putri præter tellure iacentem.

& libro III.

---tunc fessa putri rubigine tela.

Seneca epist. XII. *Quid mihi futurum est si tam putrida sunt ætatis meæ saxa?*

248. *Parthenopæe rapis)* cuius hic fuerit filius non tam in procliui est quàm imber

cùm pluit. Duæ siquidem apud Poëtas celebrãtur Atalantæ, Arcadica vna, Iasij: Bœotica altera, Schœnei filia. noster Parthenopęi matrem Atalantam Arcadicam fuisse, disertè tradit. Diodorus Atalãtam Bœoticam, seu Schœnei filiam. pro nostro stat Aelianus de varia Historia, & Scholiastes Theocriti: pro Diodoro, Oppianus. Seruius Grammaticus verò ad illud Virgilii: *Parthenopæus & Adrasti pallentis imago*: non Atalantæ, sed Menalippæ filium Parthenopæum fuisse, contendit. adi elegantissimi M. Antonii Mureti in Propertium Scholia. *De Parthenopæo scriptorum dissensus.*

269. *Cydonea corythos)* thecam sagittarum intelligit. Papinius lib. x. *Corythos theca sagittary.*

--cælestibus implet corython telis.

Virgilius:

--corythique leues humeris, & letifer arcus.

quod notandum tyrunculis, ne à Nonio decipiantur, qui Corython non pro theca, sed sagitta accipit. de dissensu auctorum in vocis huius ortographia, consule eruditissimi M. Antonii Del Rio in Herculem Furentem Senecæ commentaria. *Nony lapsus.*

272. *Cornipedem trepidos suetum præuertere ceruos*

Velatum gemina deiectu lyncis, & arma

Mirantem grauioris heri, sublimis agebat

Dulce rubẽs, viridique genas spectabilis æuo,

Arcades huic veteres astris lunáque priores)

obserua τὸ *deiectu*, pro pelle, & simul tolle vitiosissimam interpunctionem:

--heri sublimis agebat,

Dulce rubens, viridique genas spectabilis æuo,

Arcades huic veteres, astris lunáque.

Arcades priores Luna Poetis. 275. *Lunaque priores)* respexit fabulam, qua luna nata fingitur, paulo ante bellum, quod ab Hercule, aduersus Gigantes gestum, patrémque habuisse Pallantem quendam, vt tradidit Homerus (siue quiscumque auctor hymni in Mercurium) aut Hyperionem, vt existimauit Hesiodus Theogonia, aut Solem ipsum, vt scripsit Euripides in Phœnissis. in eo certè plerique conueniunt, Arcades ante Lunam natos. Apollonius IV. Argon.

Nulli erat auditũ Danaũ genus. Apidanēse Arcades at soli fuerant olim: Arcades illi,
Qui Lunam superare ferunt se tempore & annis,
Cùm glandes ederēt dispersi in mõtibus altis.

quo quidem in loco Scholiastes Apollonii, Arcades proselenos (quasi antelunares dixerim) ab Aristotele vocatos scripsit.

276. *nemorum vos stirpe rigenti]* Manuscripti consensu: *nemorum quos stirpe rigenti.* tangit fabulam vulgatam, qua priscis temporibus, homines ex arboribus nati finguntur. Nōster Papinius hîc:

--Quercus, Laurique ferebant
Cruda puerperia, ac populos vmbrosa creauit
Fraxinus, & fœta viridis puer excidit Orno.

288. *Alea nemorale Mineruæ)* ædificauit hoc templum, Aleus Aphidantis filius, Arcadiæ Rex. interiecto deinde tempore, cùm prius illud subito igne conflagrasset, aliud ipsi sibi ciues erexerunt, magnitudine & structura admirabili. describit latè Pausanias Arcadicis, ad quem te remitto. tantùm moneo, Mineruæ Aleæ signum ex ebore fuisse, & ab Augusto Cæsare, debellato Antonio

eiúſque partibus: inter quos Arcades propè omnes fuere, exceptis Mantinēſibus, Romā tranſlatum: & in aditu eius fori, quod ab eodem Auguſto dedicatum eſt, poſitum. Mineruam Aleam verò vocari etiam apud Græcos reliquos, quòd diceretur in deorum cum Gigantibus pugna in Enceladum Bigas immiſiſſe. Auctor Pauſanias dicto loco. *Minerua Alea.*

289. *qui tibi Phytræ Ladō----penè ſocer)* fabulam Apollinis & Daphnes tangit. & *penè* dicit, quia ante concubitum in Laurum conuerſa.

294. *grata pharetrato)* reſpicit fabulam, qua Iupiter in ſpecie Dianæ fingitur concubuiſſe Caliſto Ladionis filiæ.

299. *& ariſonum Stymphalon)* nubiloſo loco, lucem petes à fabula, qua vulgatum, Herculem Stymphalidas aues, humana carne victitantes, ærei crotali à Pallade accepti tinnitu, fugaſſe. vt Nonnus in Dionyſiacis, Piſander Camireus, Charon Lapſacenus, & Seleucus in Miſcellaneis tradiderunt. Seneca tragicus tamen à Medea, Hercule furente & Oeteo, Ouidius denique & alii ſagittis interemptas volūt. quibus & Euphorbus ſubſcribit, dum inquit: *Stymphalidū fabula.*

Deicit horiſono quincto Stymphalidas arcu.

adi Strabonem lib. VIII. Pauſaniam Arcadicis, Diodorum V.

306. *ille Lycaonia ritu)* potius eſt ſcribi ex manuſcriptis: *ille Lycaonia rictu caput aſperat vrſa*: nam alicuius feræ pellem, pro galea, capiti imponere, antiquis vſitatum: certè galeis inducere. Silius lib. III. *Statius correctus.*

---ore ferarum

Et rictu horrificant galeas. Noster lib. 7.
Tela rudes trunci galeæ vacua ora Leonum.

308. *funereæ tum namque dapes)* respicit ea quæ de Thyeste & Atreo fratribus traduntur.

317. *prædatoris equi sequitur vestigia tigris)* equum pro equitante posuit.

331. *Mirabar cur templa mihi tremuere Diana*
Nuper, & inferior vultu Dea visa, sacrisque
Exuuiæ cecidere tolis, hinc segnior arcus.

emacula ex veteri membrana:

Mirabar cur templa mihi tremuisse Dianæ
Nuper, & infesto vultu Dea visa, sacrisque
Exuuiæ cecidere tolis, hoc segnior arcus.

priora clara sunt, in tertio versu omina recensere pergit (vti vides) & inter omina, refert *segniorem arcum.* bene itaque libri: *hoc segnior* non vti vulgati *hinc segnior.*

Eleutheria sacra. 373. *arsisse Plateas)* oppidum Bœotiæ, apud quod quinto quoq; anno Eleutheria, maximis de cursu propositis præmiis, celebrari solent. incolis etiam huius oppidi sollennie, septimo circiter anno, dies festos celebrare, quæ *Dædala* nuncupantur, à simulachris ligneis. originem & ritum latè describit Pausanias Bœoticis, quem adi. sunt enim vberiora quàm vt huc transferantur.

Statius correctus. 376. *cui non est scire)* auctoribus scriptis libris litterulam pelle, & rotundissimam gnomen efficies, quæ vulgi ingenium pulcherrimè notat. ---*cui non & scire licentia passim. Et vidisse fuit.* --Tacitus in hanc sententiam Annal. 12. *Vt quis ex longinquo reuenerat, mi-*

racula narrabat, vim turbinum, & inauditas volucres, monstra maris, ambiguas hominum & belluarum formas, visa, siue ex metu credita. Idem propius Histor. I. *Vagus primum & incertus rumor mox, vt in magnis mendaciis interfuisse se quidam & vidisse adfirmant: credula fama inter gaudentes & incuriosos.*

Lucanus I. --- *Sic quisque pauendo*

Dat vires famæ, nulloque auctore malorum

Quæ finxere timent.

378. *Syluestris regina chori)* pede presso Virgilium sequitur, qui eadem prorsus de Amatha, Latini vxore, tradidit libro VII.

417. *& odori sulphuris)* ita omnino legendum ex scriptis codicibus vulgati: *& odoris sulphuris aura.* *Statius emaculatus.*

453. *& Actaos imbres)* mel.

481. *tu separe cœtu)* ea notione dixit, qua *dispare cœtu.* genus loquendi à paucis vsurpatum, quod equidem meminerim.

492. *& vellera pressat)* an non rectius *& vellera prensat?*

501. *quibus hunc sacrauimus ignem)* Lips. liber, *quibus hunc saturauimus ignem*, victimis videlicet iniectis & combustis.

511. *aut ægras functorum carpere fibras)* Magorum ritum tangit Appuleius lib. II. *Sed & bustis & rogis reliquiæ quædam, & cadauerum præsegmina ad exitiabiles viuentium fortunas petuntur.* Tacitus Annalium II. *reperiebantur solo ac parietibus erutæ humanorum corporum reliquiæ, carmina & deuotiones & nomen Germanici plumbeis tabulis insculptum, semiusti cineres, ac tabe obliti, aliaque malefica, &c.* credo crimen hoc notare Theodosium & *Veneficarum mos.*

Valentinum Imperatores, L. VIII. C. de Repud. *Vir quoque pari fine claudetur, nec licebit ei sine caussis apertè designatis, propriam repudiare iugalem, nec vllo modo expellat, nisi adulteram, vel veneficam, aut homicidam, aut plagiariam, aut sepultorum dissolutricem.*

545. *Lacte quater sparsas)* Tibullus lib. I.

Iam ciet infernas magico stridore cateruas,
Iam iubet aspersas lacte referre pedem.

557. *his aui mensura dies)* quia vnum tantùm diem vixerant.

540. *ipse etiam melior, cùm sanguis opertas*
Inspexi sedes Hecate ducente priùs, quàm
Obruit ora Deus) interpunge.
--ipse etiam, melior cùm sanguis, opertas
Inspexi sedes Hecate ducente, priusquam.

561. *fletique nepotes)* Pentheus, Actæon, & Melicerta.

563. *respectantem arcus)* fabulam Athamantis tangit.

564. *oppositis Semelen à ventre lacertis)* timens proli dum fulmine periret.

570. *tristem nosco Lycum)* Dirces maritus ab Amphione & Zetho interfectus.

571. *Aeolidem*] Sisyphus. Homerus Iliad. ζ.

Σίσυφος Αἰολίδης· ὁ δ᾽ ἄρα Γλαῦκον τέκεθ᾽ υἱόν.

573. *mutat Aristæo genitus)* Actæon.

589. *Pratúsque nocens)* quia Bellerophontem, innocentem iuuenem, voluit occidere. adi Homerum Iliad. ζ.

590. *truncatúsque Pelops)* fabulam respicit qua filium Pelopen Tantalus diis epulan-

pulandum appoſuiſſe fingitur, Cererémque humerum depaſtam.

593 *hic grege condenſo*] Emendatio à libris eſt vulg. *hi grege condenſo.* *Statius cor rectus.*

598. *præſignem Meona lauro*] vetus *præſagum* recte, quia Vates.

640. *terræ monſtra, Deumque-- Tela manent*] Amphiarai & Capanei obitum tangit. hunc enim terra abſorbuit, illum fulmen occidit.

641 *ſontes lege moræ*] non variant libri. gloſſemate tamen infectus locus, niſi fallor.

653. --*ibi armiferos geminæ iam ſidere brumæ*
Orgia ferre Getas, canúmque vireſcere dorſo
Othrin & Icharia Rhodopen aſſueuerat vmbra]
Duo hic notãda, *brumas* pro *annis* poni: eleganter ſanè, quia apud Getas: *Semper hyems, ſemper ſpirantes frigore venti.* Deinde obſeruãdum *Ichariam vmbram* pro *vite* poſitam. Luctatius: *Icharus comes Liberi, qui à Libero vini vſum mortalibus vt traderet ſumpſit: quod cùm paſtoribus exhibuiſſet potandum, ebrij facti, putantes ſe veneno tentatos, Icharum interemerunt.* *Bruma pro anno.* *Icharia vmbra pro vino.*

659. *ſunt illic iræ, furórque, &c.*] optimus Poëta seriò agens, quod agere non videtur, peſſimæ matris Ebrietatis, peſſimas proles indicat. poſſem ad vitii huius coerctionem multa adferre. ſed ne extra chorum ſaltare videar, ſolum cum Q. Curtio dicam: *Magnum illum Alexandrum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges anteceſſit, illam in ſubeundis periculis conſtantiam, in rebus moliendis efficiendíſque velocitatem, in deditis fidem, in-* *Ebrietas omniũ vitiorũ parens.*

H.

captiuis clementiam, in voluptatibus permissis quoque & vsitatis temperantiam, vnius vini cupiditate perdidisse.

690. *Phœbus ad hæc summo)* optimus liber scriptus Lips. Phœbus *adhoc summo* quod valde amplectimur. *adhoc* pro *pra[t]erea.* Terentius Adelphis *Satis adhoc tua nos frustrata est fides:* Tacitus Histor. 1. *multi adhoc numeri.* adi Sallustium qui frequentissimus in hac phrasi.

Terentio & Tacito lux.

812. *ab agmine primo)* expressi scripturarũ libri veteris, vulgati inficetè, si sententiam introspicias, *ab agmine primus.*

833. *perfurere)* perspicua veritas, & ita in codicibus scriptis reperi. vulgati sine dubio deprauatè *præfurere.*

844. *-raptásque alio de fonte refundit Arcus aquas)* Lips. liber scriptus: *portásque.* quæ lectio etsi nec ipsa sincera, propius tamen ad veritatem & germanam lectionem accedit: quæ, vt mihi quidem videtur, est:

Coniectura in Statio.

--potásque alio de fonte refundit
Arcus aquas. Plautus Curculione:
Ecce autem bibit arcus, pluet credo
Hercle hodie. Propertius lib. III.
Purpureus pluuias cur bibat arcus aquas.

IOH. BERNARTI AD LIB. QVINTVM THEBAIDOS, SCHOLIA.

Verſ. 4. --*rediere viris , animique minaq́ Votáque,*] interpungo *: rediere viris animique minaq́ Votáque.*

14. *aruiſque volans.*] pauxilla menda totam ſententiam turbat. veteres agnoſcunt, *aruiſque volant.* id ſincerum eſſe ipſi vanitati crediderim. itaque non dubitaui in contextum recipere. Hyperbole eſt, nam vt multitudinem gruum ſignificet, dicit illas vmbræ fuiſſe fretis & aruis. *Statius correctus.*

59. --*mouet & cæleſtia quondam Corda dolor, lentóque irrepunt agmine pœnæ*] Pulcherrima & veriſſima gnoma. pœnam quam omnes improbi Deo debent, interdum omittit, ſed non remittit: ampliat quoſdam in iuſto ſuo iudicio, ſed non abſoluit: debitum ſtatim non exigit, ſed cum fœnore ſoluendũ differt. Tibullus: *Diuinas pœnas ſemper experiri impios.*

Ah miſer & ſi quis primò periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Papinius hoc libro:

--ſed diuum ſera per æquor
Iuſtitia & pœna ſcelerum aduentare videtur.

& VI.

Sed videt hoc, videt ille Deûm regnator & auſis
Sera quidem, manet ira tamen.

Horatius: *Rarò antecedentem scelestum*
Deseruit pede pœna claudo.

Quid raròʔimò nunquam.acutissimè magnus ille Plat.5.de leg.: *Omni iniustitiæ pœna comes est, quam & qui luit & non luit miser est; hic quidem quia non sanatur, ille autem quia vt alij multi salui sint interit.* Quo igitur soluamus nomen quo obstricti sumus supero huic Creditori, cui nemo vnquam decoquet? audiamus Senecam Christianè monentem, Epist. XXVII. *Hoc tibi circa diem mortis præsta, moriantur ante te vitia. Nam sola virtus præstat gaudium perpetuum, securum.*

71. *motus Hymen, versæq́; faces*) alludit ad ritum priscum, non tamen me iudice, advulgatum illum, quo in luctu receptum, vt magistratuum insignia inuersa præferrentur. quod huic loco non conuenit. sed acutissimè more suo, in hac alienatione mulierum à maritis, & odio potiùs, quàm dolore, respexit morem, quo transfugæ in exercitu, signa vertebant, & arma Ammianus lib. XXVI. *Eúmque secuti complures iam gladios quatientes & pila ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes: quod defectionis signum est apertissimum.*

Inuersio armorum defectionis signum.

86. ---*Quater axe sereno.*

Intonuit] Luctatius: *Omnis impar numerus prospera significat, & viuis ascribitur: par infausta, & mortuis datur. Hinc Virgilius notans rem infaustam, & mortem pronunciari prædicans*, inquit, *quater ipso in limine portæ Substitit, atque vtero sonitum quater arma dedere.* Hæc ille, etsi fusiùs, an rectè? videtur noster in funere Archemori: ---*quater horrendum*

pepulere fragorem

Arma: quater mollem famularum brachia planctum.

at ecce inibi, *Ter curuos egere sinus*, inquit, & quod magis, in infaustissimo illo duello Polynicis & Etheoclis, ait;

Ter nigris auidus regnator ab oris Intonuit. ego me soluo iudicato isto.

108. ---*turpémque iuuentæ Flore situm.*] Dubius locus, & fortè an corruptus. nisi Poetis vsitato loquēdi genere τὸ *in* subaudias. vt sensus sit, si tædet turpem situm in flore iuuentæ perferre. scriptus Lips. codex supra eadem manu & editio princeps agnoscit: *Ferre situm*, mihi nō displiceat legi, *flere situm*. *Diuinatio in Statio.*

118. *Virginibus dare tela pater lætúsq; dolorū Sanguine securos iuuenū perfundere somnos?* Danai & AEgypti historiam tangit, scio. sed quid, dolorum sanguine perfundere somnos? nugæ. tu me audi interpungentem: --- *lætúsque dolorum,* *Vitiosa distinctio sublata.*

Sanguine securos iuuenū perfundere somnos.

121. *Rodopæia coniux*] Progne.

136. *somnósque super*] super somnos ea notione dixit qua vulgariter diceremus. *dum dormio* vel *inter dormiendum*. noster lib. I.

Non super hos diuum tibi sum quærendus honores. id est, *inter honores*. Iuuenalis Sat. XI.

Tale super cœnam facinus narraret Vlysses. id est *inter cœnandum*. Phrasis Suetonio vsitatissima. Nerone cap. XXII. *A quibusdam ex his rogatus, vt cantaret super cœnam.* & Vespasiano XXII. *Et super cœnam autem, & semper aliàs comissimus, multa ioco transigebat.*

ac passim alibi. Curtius etiam lib.VIII. *Pudebat amicos super vinum & epulas socerum ex deditis esse electum.*

140. *dum tempus agit rem)* id est dum opportunitas sese offert.
Virgilius: *iam tempus agit rem.*

Correctus Statius. 139. *mouet ostia belli)* ita scriptis legendum. non vt vulgati. *hostia.* Homerus Iliad. τ.
-- πρὶν πολέμου στόμα δύμψαι αἱματόεντος,
Ennius & ex eo Horatius:
Belli ferratos postes, portásque refregit.
Virgilius, *Claudentur belli portæ.*

176. *& in nullis spirat Deus integer extis)* Luctatius: *est quoddam in extis signum quod Deus appellatur. quod si integrum apparuerit, propitium numen ostendit: sin verò dimidum, iratum significat, aut certè non præsens.*

Diuinatio in Statio. 203. *--Scythicos armenta per agros Hircanæ clausere leæ)* suspecta lectio. quomodo Hircanæ leæ in Scythia? nusquam factum, aut leas in Scythia alibi legi. Lip. liber *scitios.* rescribã *siccos armẽta per agros.* De hoc ita pronuntio, vt tamen legis Valeriæ beneficium non tollam.

Statius emaculatus. 217. *-& indigno soluit sua brachia collo)* diuersa planè sententia in Busl.diano codice extat, & si connexionem orationis respicias, verior. *& indigno non soluit brachia collo.*

222. *obliquũ̃q; à patre genus)* quia ex concubina natus. Lucanus: *Obliquo maculat qui sanguine regnum, Et Numidos contingit auos.*

Vitiosa distinctio sublata. 269. *--distinxerat vua Nubilus)* nubilosus à mala interpunctione locus. quid enim vua nubilus? Neuii buttubattá. lege: *-disiunxerat vua,*

Nubilus, indignúmque oculis liquentibus imbrem.

280. *--illa qua rara silentia, porta Stat funesta Venus, ferróque accincta furentes Adiuuat-*) adumbratus ex Virgilio locus lib. II.

Hic Iuno Scæas sæuissima portas
Prima tenet, sociúmq; furens à nauibus agmẽ
Ferro accincta vocat.

248. *Succedam curis. ita fatus in aëra rursus*
Soluitur, & nostros visus accentibus vmbris,
Mitis, iter longè clarauit limite flamma.

lectio hæc à libris scriptis & editione Principe est à quibus in manifesta veritate discedere religio fuisset. vulgati malè pręferebant, *Secedam curis. ita fatus in aëra rursus Soluitur, & nostrũ, &c. clarauit*) id est *illustrauit* seu clarum fecit. Plautus Mostellaria: *speculo claras, clarorem merum.* Lucretius lib III. — *Clararo quid. Olauto, Lucretio & Ausonio lux.*

Atque anima claranda meis iam versibus esse.

Idem lib. IV.

Clarandum est planè si res exponere auemus.
& lib. V. *Claricitat latè sitientia sæcla ferarum.*

Ausonius:

Pollet Aristides veteres qui clarat Athenas.

322. *Nos tantum*) ita veteres. vulgati, *nox tantũ*. de cui' lectionis corruptione dubitari à sobrio homine non potest. quid enim malum hic τὸ *nox* ? cùm paulo ante Poëta scripserit:

Exoritur pudibunda dies.

324. *--sceptrum super arma, patrisque Inicit*, optimè veteres, *armáque patris.*

347. *--agunt Minyæ*) Argonautæ. Luctati': *à Minya rege Thessalorũ omnes Argonautæ*

Minyæ appellati sunt.

402. *Deprensaq; cadunt volucres*) lectio hæc pura à scriptis libris est. vulgo *Depressaq;*.

419. *subnectere malo.*
Voce manúque rogat) interpunge:--*malo,*
Voce manuque rogat.

442. *Aquilonia pignora fratres*) Cales & Zethes, Boreæ & Orithyiæ filii. fabulam quam Poëta hîc tangit latè explicant, Apollonius 2. & Valerius Flaccus 4. Argon. vide & Pindarum Pythiis.

Leniter tētatus Statius.

450. *ardet iter*)Lips.& B fl. *audet iterum,* quod referri potest ad Hylam. si vulgatam retinere velles, distinctione te euoluas oportet: *ardet iter.* & accipe cum Luctatio, τὸ *ardet* pro *splendet*. Virgilius; *Tyrióque ardebat murice.*

Statius correctus.

460. *forsitan & nostræ*] ita scripti,& editio Princeps. vulgati *forsitan & vestræ.* quod spurium fateri nec Pythonii dubitauerint.

472. *Lemnos celebratur alumnis*] nihil sollicito: Lipsii tamen optimus codex, acutè: *Lemnos clamatur alumnis*, allusum haud dubiè ad patientium clamorem Lucinam inuocantium.

Coniectura in Statio.

439. --*discriminat æthera plaustris*
Anguis & vsque notos, alienúmque exit in orbem) inepte. tu interpunge. *Anguis, & vsque notos alienúmque,* &c.

491. *illos & scopulis*] malim *illos è scopulis.*

578. *Siue Deus vtinámque Deis concessa voluntas*) interpolatitia lectio. veteres: *Siue Deis, vtinamque Deis concessa voluptas.* Mens,

Siue dis sacer es, atque vtinam sacer esses.

581. *linguaq; secat fera vincla trisulca*] Ouidius:

Martius anguis erat cristis præsignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Trésque micant linguæ. Seneca Philosophus Medea:

Hic sera serpens corpus immensum trahit
Trifidámque linguam exertat. Allusit suo more aptè vti semper, decima illa Musa Plautus, taxans homines, qui aliud promptum in lingua; aliud clusum gerunt in pectore: *Plauto lux.*

Cui huc aduenisti nos captatum migdilybs.
Bisulci lingua, quasi proserpens bestia?

564. *figitur hasta solo*] veteres: *figitur alta solo.* nec dubito quin rectè. iam antea enim dixit: *volat hasta tremens.* *Statius correctus.*

592. *fracta gemuistis arundine Fauni*) Luctatius: *canna & ferula coronantur Fauni.* scitè igitur serpentis mortem lugentes, hæc ornamenta sua comminuisse, dicit Poeta.

644 .-- *quam me prius ima sub vmbras*
Mergat humus?) veteres melius: *quæ me prius:* simile est illud Sinonis apud Virgilium:

Heu quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora
possunt --Accipere?

645. *--simul hæc terráque & sanguine vultum*
Sordida) interpunge: *--simul hæc, terráque & sanguine,* &c.

651. *dederat prosecta Tonanti*) ad morem veterum dixit, qui exta cocta solebant prosecare, vnde & prosecta dicebantur, ac partem adolebant, partem consecrabant & sacerdotibus dabant, partem sibi apponebant. Sueto- *Prosecare exta.*

IOH. BERNARTI AD LIB. QVINTVM THEBAIDOS, SCHOLIA.

Verſ. 4. --*rediere viris, animique minæq;*
Votáque,] interpungo: *rediere viris animique minæq; Votáque.*

14. *aruiſque volans.*] pauxilla menda totam ſententiam turbat. veteres agnoſcunt, *aruiſque volant.* id ſincerum eſſe ipſi vanitati crediderim. itaque non dubitaui in contextum recipere. Hyperbole eſt, nam vt multitudinem gruum ſignificet, dicit illas vmbræ fuiſſe fretis & aruis. *Statius correctus.*

59. --*mouet & cæleſtia quondam*
Corda dolor, lentóque irrepunt agmine pœna] Pulcherrima & veriſſima gnoma. pœnam quam omnes improbi Deo debent, interdum omittit, ſed non remittit: ampliat quoſdam in iuſto ſuo iudicio, ſed non abſoluit: debitum ſtatim non exigit, ſed cum fœnore ſoluendũ differt. Tibullus: *Diuinas pœnas ſemper experiri impios.*

Ah miſer & ſi quis primò periuria celat,
Sera tamen tacitis pœna venit pedibus.

Papinius hoc libro:

--ſed diuum ſera per æquor
Iuſtitia & pœna ſcelerum aduentare videtur.

& VI.

Sed videt hoc, videt ille Deûm regnator & auſis
Sera quidem, manet ira tamen.

Horatius: *Rarò antecedentem scelestum*
Deseruit pede pœna claudo.
Quid rarò? imò nunquam. acutissimè magnus ille Plat. 5. de leg. *Omni iniustitia pœna comes est, quam & qui luit & non luit miser est; hic quidem quia non sanatur, ille autem quia vt alij multi salui sint interit.* Quo igitur soluamus nomen quo obstricti sumus supero huic Creditori, cui nemo vnquam decoquet? audiamus Senecam Christianè monentem, Epist. XXVII. *Hoc tibi circa diem mortis præsta, moriantur ante te vitia. Nam sola virtus præstat gaudium perpetuum, securum.*

71. *motus Hymen, versæq; faces*)' alludit ad ritum priscum, non tamen me iudice, ad vulgatum illum, quo in luctu receptum, vt magistratuum insignia inuersa præferrentur. quod huic loco non conuenit. sed acutissimè more suo, in hac alienatione mulierum à maritis, & odio potiùs, quàm dolore, respexit morem, quo transfugæ in exercitu, signa vertebant, & arma Ammianus lib. XXVI. *Eumque secuti complures iam gladios quatientes & pila ad Imperatorem transeunt, cum vexillis scuta peruersa gestantes: quod defectionis signum est apertissimum.*

Inuersio armorum defectionu signum.

86. ---*Quater axe sereno.*

Intonuit] Luctatius: *Omnis impar numerus prospera significat, & viuis ascribitur: par infausta, & mortuis datur. Hinc Virgilius notans rem infaustam, & mortem pronunciari prædicans,* inquit, *quater ipso in limine portæ Substitit, atque vtero sonitum quater arma dedere.* Hæc ille, etsi fusiùs, an rectè? videtur noster in funere Archemori; ---*quater horrendum*

pepulere fragorem
Arma: quater mollem famularum brachia planctum.

at ecce! inibi, *Ter curuos egere sinus*, inquit, & quod magis, in infaustissimo illo duello Polynicis & Etheoclis, ait;

Ter nigris auidus regnator ab oris Intonuit.
ego me soluo iudicato isto.

108. *---turpémque iuuentæ Flore situm.*] Dubius locus, & fortè an corruptus. nisi Poetis vsitato loquēdi genere τὸ *in* subaudias. vt sensus sit, si tædet turpem situm in flore iuuentæ perferre. scriptos Lips. codex supra eadem manu & editio princeps agnoscit: *Ferre situm*, mihi nō displiceat legi, *flere situm.* *Diuinatio in Statio.*

118. *Virginibus dare tela pater lætúsq; dolorū*
Sanguine securos iuuenū perfundere somnos?

Vitiosa distinctio sublata. Danai & AEgypti historiam tangit, scio. sed quid, dolorum sanguine perfundere somnos? nugæ. tu me audi interpungentem: -- *lætúsque dolorum,*

Sanguine securos iuuenū perfundere somnos.

121. *Rodopeia coniux*] Progne.

136. *somnósque super*] super somnos ea notione dixit qua vulgariter diceremus. *dum dormio* vel *inter dormiendum.* noster lib. I.

Non super hos diuum tibi sum quærendus honores.
id est, *inter honores.* Iuuenalis Sat. XI.

Tale super cænam facinus narraret Vlysses.
id est *inter cænandum.* Phrasis Suetonio vsitatissima. Nerone cap. XXII. *A quibusdam ex his rogatus, vt cantaret super cænam.* & Vespasiano XXII. *Et super cænam autem, & semper aliàs comissimus, multa ioco transigebat.*

ac passim alibi. Curtius etiam lib. VIII. *Pudebat amicos super vinum & epulas socerum ex deditis esse electum.*

140. *dum tempus agit rem)* id est dum opportunitas sese offert.

Virgilius: *iam tempus agit rem.*

Correctus Statius. 139. *mouet ostia belli)* ita scriptis legendum. non vt vulgati. *hostia.* Homerus Iliad. τ.

-- περὶ πολέμου στόμα δύμεναι αἱματόεντος,

Ennius & ex eo Horatius:

Belli ferratos postes, portásque refregit.

Virgilius, *Claudentur belli portæ.*

176. *& in nullis spirat Deus integer extis)* Luctatius: *est quoddam in extis signum quod Deus appellatur. quod si integrum apparuerit, propitium numen ostendit: sin verò dimidum, iratum significat, aut certè non præsens.*

Diuinatio in Statio. 203. --*Scythicos armenta per agros Hircana clausere leæ)* suspecta lectio. quomodo Hircanæ leæ in Scythia? nusquam factum, aut leas in Scythia alibi legi. Lip. liber *scitios.* rescribā *siccos armēta per agros.* De hoc ita pronuntio, vt tamen legis Valeriæ beneficium non tollam.

Statius emaculatus.

217. -*& indigno soluit sua brachia collo)* diuersa planè sententia in Busl. diano codice extat, & si connexionem orationis respicias, verior: *& indigno non soluit brachia collo.*

Vitiosa distinctio sublata. 222. *obliquūq; à patre genus)* quia ex concubina natus. Lucanus: *Obliquo maculat qui sanguine regnum, Et Numidos contingit auos.*

269. --*distinxerat vua Nubilus)* nubilosus à mala interpunctione locus. quid enim vua nubilus? Neuii buttubatta. lege: -*disiunxerat vua,*

Nubilus, indignúmque oculis liquentibus imbrem.

280. *--illa qua rara silentia, porta Stat funesta Venus, ferróque accincta furentes Adiuuat-*) adumbratus ex Virgilio locus lib. II.

Hic Iuno Scæas sæuissima portas
Prima tenet, sociúmq; furens à nauibus agmē
Ferro accincta vocat.

248. *Succedam curis. ita fatus in aëra rursus*
Soluitur, & nostros visus accentibus vmbris,
Mitis, iter longè clarauit limite flamma.

lectio hæc à libris scriptis & editione Principe est à quibus in manifesta veritate discedere religio fuisset. vulgati malè preferebant, *Secedam curis. ita fatus in aëra rursus Soluitur, & nostrũ, &c. clarauit*) id est *illustrauit* seu *clarum fecit*. Plautus Mostellaria: *speculo claras, clarorem merum*. Lucretius lib III. — *Clararo quid. Olauto, Lucretio & Ausonio lux.*

Atque anima claranda meis iam versibus esse.

Idem lib. IV.

Clarandum est planè si res exponere auemus. & lib. V. *Claricitat latè sitientia sæcla ferarum.*

Ausonius:

Pollet Aristides veteres qui clarat Athenas.

322. *Nos tantum*) ita veteres. vulgati, *nox tantũ*. de cuius lectionis corruptione dubitari à sobrio homine non potest. quid enim malum hic τὸ *nox* ? cùm paulo ante Poëta scripserit:

Exoritur pudibunda dies.

324. *--sceptrum super arma, patrísque Iniicit*, optimè veteres, *armáque patris*.

347. *--agunt Minyæ*) Argonautæ. Lactatius: *à Minya rege Thessalorũ omnes Argonautæ*

Siue dis sacer es, atque vtinam sacer esses.

581. *linguaq́ue secat fera vincla trisulca*] Ouidius:

Martius anguis erat cristis præsignis & auro,
Igne micant oculi, corpus tumet omne veneno,
Trésque micant linguæ: Seneca Philosophus Medea:

Hic fera serpens corpus immensum trahit
Trifidámque linguam exertat. Allusit suo more aptè vti semper, decima illa Musa Plautus, taxans homines, qui aliud promptum in lingua, aliud clusum gerunt in pectore: *Plauto lux.*

Cui huc aduenisti nos captatum migdilybs.
Bisulci lingua, quasi proserpens bestia?

564. *figitur hasta solo*] veteres: *figitur alta solo*. nec dubito quin rectè. iam antea enim dixit: *volat hasta tremens.* *Statius correctus.*

592. *fracta gemuistis arundine Fauni*) Lutatius: *canna & ferula coronantur Fauni*. scitè igitur serpentis mortem lugentes, hæc ornamenta sua comminuisse, dicit Poeta.

644 .-- *quam me prius ima sub vmbras*
Mergat humus?) veteres melius: *quæ me prius*: simile est illud Sinonis apud Virgilium:

Heu quæ nunc tellus, inquit, quæ me æquora possunt --Accipere?

645. *--simul hæc terráque & sanguine vultum*
Sordida) interpunge: *--simul hæc, terráque & sanguine*, &c.

651. *dederat prosecta Tonanti*) ad morem veterum dixit, qui exta cocta solebant prosecare, vnde & prosecta dicebantur, ac partem adolebant, partem consecrabant & sacerdotibus dabant, partem sibi apponebant. Sueto- *Prosecare exta.*

nius Augusto, *cùm fortè Marti rem diuinam faceret, nunciata repente hostis incursione, semicruda exta, rapta foco prosecuit, atque ita prælium ingressus victor rediit.* adi eruditissimum Arnobium lib. 2. aduersus Gent. & Gallorum doctissimum Adrianum Turnebum, Aduersariorum XV. cap. VII.

Statius correctus.

678. *sociæ veritus commercia vittæ)* ad hanc certissimam correctionem præiuerunt libri veteres. vulgo legitur *commercia vitæ* trãslatitiè & sine acumine. nostra lectio ritum ingerit, cuius apud veteres frequens mentio, frequens vsus. ea gratia visum mihi hoc loco (iuuentutis saltem causa) quæ sparsim ad hanc rem legi collecta vulgare. Vitta, fascia antiquis, qua circum caput crines religabãt. Capella: *Vittæ sunt quæ crinibus innectuntur, quibus fluentes religantur capilli, & vittæ dictæ quòd vinciunt.* fascia hac, siue vitta, matronæ imprimis discretæ à virginibus, castæ à meretricibus. Plautus milite: *Vtique eam huc ornatam adducas matronarum modo: Capite compto crines vittásque habeat assimiletque se tuam esse vxorem.* Amata Latini vxor, ad matronas apud Virgilium:

Vittarum apud veteres quis vsus.

Vitta quid

Vitta matronarum,

--Io matres audite, vbi quæque Latinæ
Soluite crinales vittas, capite orgia mecum.

Sumebant nuptiarum die. Propertius libro IV.

Vittas matronæ quando sumebãt

Quæ mihi deductæ fax omen prætulit, illa
Traxit ab euerso lumina nigra rogo:
Et Stygio sum sparsa lacu: nec recta capillis
Vitta data est, nupsi non comitante Deo.

pertinet huc illud Capellæ libro I. nupt. philol. *Iuno quoque expurgatioris auri splẽdate*

vena, addiderat crinibus sociale vinculum. accõmodo & Papinii locum, Epithal. Stellæ & Viol. --*dat Iuno verenda Vincula.* quòd autem pudicæ à meretricibus discriminatæ, vel ex vno Tertulliano disces, de cultu mul. *Quid minus habent infelicissima illa publicarum libidinum victima, quas si quæ leges à matronis, & matronalibus decoramentis coercebant, iam certè sæculi improbitas honestissimis quibúsque feminis, vsque ad errorem dinoscendi coæquauit.* Quid enim aliud *matronalium decoramenta*, quàm vittæ, stola, instita? hinc scitè Ouidius castas à parum casto scripto remouens: *Vittis discreta matrona à meretricibus.*

Este procul vittæ tenues insigne pudoris.
Quæque tegis medios instita longa pedes.

mos hic ex Græcia Romam migrasse videtur, signatæ enim apud Athenienses meretrices, pariter veste à matronis discretæ. vt notant Suidas & Artemidorus lib. 2. cap. 3. Cæterum firmam hanc opinionem, paululum concutit Valerius Flaccus, qui vittas etiam in Virginibus agnoscit. lib. 8. *Vltima virgines, tum flens dedit oscula vittis.* iuuat Flaccum Papinius noster, qui Achilleidos 1. introducit Vlyssem, inter dona virginibus oblata, etiam vittas offerentem: imò signatè ornasse se vittis virgines scribit: *Nodus innexus.*

--*gemmatis aut cingunt tempora vittis.*

ne turbemur. vel solo amictu facile vitauim' hæc tela. virgines etiam vittam habuerunt, sed simplicē: matronæ duplicem, autor affirmandi Propertius lib. 4. *Idem solutus.*

Mox vbi iam facibus cessit prætexta maritis
Vinxit & acceptas altera vitta comas, *Vittata virgines.*

& Valerius Max.lib.v.cap.2. qui & originem tradit: *In quarum honorem*(loquitur de Camilli matre & vxore) *Senatus matronarum ordinem benignissimu decretis adornauit. Sanxit namque vti fœminis semita viri cederent. confessus plus salutis reipublicæ in stola, quàm armis fuisse, vetustisque crinium insignibus nouum vittæ discrimen adiecit.* vittatæ igitur matronæ: sed nec omnes, nec solæ. non omnes, quia ingenuis proprium hoc ius, non libertinis. ita exaudio Tibullum:

Libertinæ vittas non habebant.

Sit modò casta doce, quamuis non vitta ligatos
Impediat crines, nec stola longa pedes.

Tibullus explicatus.

Sacerdotes, vates & Poetæ vittati.

Non solæ, quia vittati sacerdotes, vittati vates, & tanquam vates Poetæ. Noster hoc loco quem restituimus, de Lycurgo Iouis sacerdote. Tacitus annalium 1. *Sacerdos apud aram Vbiorum creatus ruperat vittas.* D. Ambrosius epist ad Valentinianum. *vix septem Vestales capiuntur puellæ. En totus numerus quem infulæ vittati capitis,* &c.

Virgilius lib.x.

Nec procul Aemonides Phœbi Triuiæq; sacerdos
Infula cui sacra redimibat tempora vitta.

Iuuen.Sat.4. de virgine Vestali:

--cum quo nuper vittata iacebat
Sanguine adhuc viua terram subitura sacerdos.

Virgilius de Heleno: *Exorat pacem diuum vittásque resoluit.*

De poetis noster Epicedion in Glauciam:

Et nunc (heu) vittis & frontis honore soluto
Infaustus vates. Idem Achilleidos 1.

Discrimen

Nec mea nunc primis albescunt tempora vittis.

hoc tamen discrimine, quod quà sacerdotes, quà vates vittas haberent, vel oliuæ, vel lauri ramo intextas. *inter vittas sacerdotum & matronarum.*

Papinius lib.I.

Huc gemini vates sanctam canentis oliuæ
Fronde comam, & niueis ornati tempora vittis.

Virgilius lib.3. *Rex Anius, rex idem hominum Phœbique sacerdos*
Vittis & sacra redimitus tempora lauro.

Ab hac mente capies nostrum hoc eodem libro

Palladios oleæ Mopsi gestamina ramos.

cur enim oliuæ ramum gerebat Mopsus, nisi quia vates? Statius noster lib.I.

--Nec me ventura locuto
Sæpius in dubio auditus Iasone Mopsus.

adde his Papinium lib.IV.

-- vatem cultu Parnasia monstrant
Vellera, frondenti crinitur cassis oliua.

idem inibi:

--cernis Chroniúmque Chronimque
Plegeáque, & nostrum præsagum Maona lauro?

Infula scriptoribus idem quod vitta.

illud etiam non indignum monitu, infulam & vittas veteres sæpe confundere. Seneca Tragicus Agamemnone:

Sed cur sacratas deripis capiti infulas?

Seneca explicatus.

hinc pro honore sacerdotali, *infulas* posuit Seneca Philosophus epist.XIV. *Hæ literæ non dico apud bonos, sed apud mediocriter malos, infularum loco sunt: &* apud mediæ ætatis scriptores *infula* pro *qualibet dignitate*. Ammian⁹, Cassiodorus, Symmachus videntor, quibus adde ex Iure nostro, L.I.C.vt omnes Iudices, &c. *vel qui administrationis maioris infulas me-*

l.I.C.vt omnes Iud. lux data.

Dij vittati,

ruerint. Tertio, Deorum statuæ vittis insignitæ. Virgilius:

Corripuere sacrã effigiem, manibúsque cruentis
Virgineas ausa diua contingere vittas.

ibidem. *Sic ait & manibus vittas Vestámque potentem,*
Aeternúmque adytis effert penetralibus ignem.

Iuuenalis Sat. VI.

Pauca adeò Cereris vittas contingere digna.

Vitata in supplicijs. Hinc vt religione mouerent, supplices etiam vittas præferebant. noster libro XII.

Ipsa manu, ramósque oleæ, vittásque precantis
Tradit. Virgil. lib. 7.

Multi nos populi, multæ (ne temne, quod vltro
Præferimus manibus vittas, ac verba precãtum)

&c. apud eundem Æneas lib. VIII.

Optime Graiugenum cui me fortuna precari,
Et vitta comptos voluit prætendere ramos.

Horatius: *Unico gaudens mulier marito,*
Prodeat iustis operata diuis,
Et soror clari ducis, & decoræ
Supplice vitta.

Tacitus Historiarum I. *Cum haud ignari discrimine sui Viennenses velamenta & infulas præferentes.* & Spartianus Iuliano: *Hæc cùm Iulianus videret, senatum rogauit vt virgines Vestales & cæteri sacerdotes, cum senatu, obuiã exercitui Seueri prodirẽt, & prætentis infulis rogarent.* Et ab hac causa templorum fores vittis ornatæ. noster lib. VI.

Vittata templa. *Pande fores superũ vittatáque templa Saleis*
Nubibus, & pecudum fibris spirantibus imple.

Propertius lib. IV.

Femineæ loca clausa Deæ fontésque piandos
Impune, & nullis sacra retecta viris,

Deuia puniceæ velabant limina vittæ.

& ipsæ aræ. Virgilius: *--ſtant manibus aræ* *Et ara.*
Cæruleis mœſtæ vittis atráque cupreſſo. etiam ſacris operaturi. Dido ad Nutricem apud Virgilium:

--túque ipſa pia tege tempora vitta.
Sacra Ioui Stygio, quæ rite incepta paraui, *Operaturi*
Perficere eſt animus. *ſacris vittati.*

Ouidius:

Dúmque parat ſacrum, dum velat tempora vittis.

imò ipſæ victimæ vittatæ. noſter Achilleidos II. *Victimæ vittatæ.*

--vittata genitrix placata iuuenca eſt.

Sino apud Virgilium:

--vittaq; Deum quas hoſtia geſſi. Ouidius III. de Ponto, eleg. III. de Oreſte & Pylade, Dianæ immolandis:

Sparſit aqua captos luſtrali Graia ſacerdos,
Ambiat vt fuluas infula longa comas.

Qui ritus facem prælucet, tenebricoſis certè, ei qui hæc ignorat, diuerſorum Authorum locis. & imprimis Lucretii I. de Iphigenia immolanda: & *Lucretius explicatus.*

Cui ſimul infula virgineos circumdata comtus, *Tragico lux.*
Ex vtraque pari malarum parte profuſa'ſt.

Seneca Tragicus Hippol. de Theſeo *--preſſerant vitta comam.* Quia tãquam victima videlicet ad Minotaurum miſſus. Idem Tragicus de Atreo cùm fratris filios immolaret:

Poſt terga iuuenum nobiles religat manus,
Et mœſta vitta capita purpurea ligat.

Suetonius de eo qui pro ſalute Caligulæ ſe deuouerat: *Suetonius illuſtratus.*

Cunctantem pueris tradidit verbenatum, infulatúmque, qui votum reposcentes per vicos agerent. Hinc denique capies quid noster sibi velit lib. XII. Dum de Menecœo ait: -- *vittisque decorus. Accubat.* causa: quia diis tanquam victima deuotus. postremo quidquid venerabile efficere veteres volebant, vittis ornabant: hinc vittatæ naues. Plinius:

Occultior in Statio intellectus.

Vittatam nauem Dionysius tyrannus Platoni misit obuiam.

Vittata naues.

Vittatæ faces nuptiales. Auctor Thebais:

-- non te duxit in thalamos parens
Comitata primos, nec suas festa manu
Ornauit ædes, nec sua lætas faces
Vitta reuinxit. vittati postes ędium in quibus noua nupta deducebatur. Lucan[us] [n]uptiarum festiuitatem describens lib. I[I]

Faces nuptiales & fores mariti.

Infuláque in geminos discurrit candida postes. Isidorus lib. IX. cap. vlt. ex Seruio: *Moris fuit vt nubentes puella simul ac venissent ad limen mariti, postes anteaquam ingrederentur, ornarent laneis vittis & oleo vngerent: & ideo vxores dictæ quasi vnxores.* Plinius lib. XXIX. cap. II. *Lanis auctoritatem veteres Romani etiam religiosam habuere, postes à nubentibus attingi* (lege *ea cingi*) *iubentes.* præmia vittata in ludis. Virgilius:

Præmia in ludis.

Sic ait, & geminum pugnæ proponit honorem,
Victori velatum auro vittisque iuuencum.

vittatæ arbores. noster lib. II.

Vitta in arboribus.

-- ab arbore casta
Nectent purpureas niueo discrimine vittas.

Prudentius contra Symmachum:

Et quæ fumificas arbor vittata lucernas
Sustineat, cadit vltrici succisa bipenni.

Sed

Sed nos satis exspatiati, in viam redeamus.

687. *inter rapida agmina)* vocem reposui ex fide scriptorum librorum. vulgati: *inter trepida agmina*, ineptè. quî enim conuenit Tydeo fortissimo viro, trepidationem exercitui tribuere, iam ad hostem alacriter tendenti? *Statius correctus.*

709. *Alipedum curru)* ita vulgati, inficetè. veteres optimè: *Alipedum cursu.* *Iterũ emaculatus.*

IOH. BERNARTI
AD LIB. SEXTVM
THEBAIDOS,

SCHOLIA.

Vers. 5. *Graium ex more decus)* Quatuor in Græcia certamina sacra fuerunt, Olympia, Pythia, Isthmia, Nemeæa, vt nenimi paulum humaniori ignotum est: singulorum hîc distinctè mentionem facit Papinius. ne ego faciam, limites Scholiorum vetant, præsertim cùm fecerint ante me alij, quos exscribere non mihi lubentia. Tu si operæ tibi(vt nouitios omittam) adi vel vnum Pausaniam, & habebis plus satis. illud vno verbo iuuentus sciat, qui in vno ex illis certaminibus vicerant, *Hieronicos* dictos. Suetonius Nerone cap. XXIV. *ac ne cuius alterius Hieronicarum memoria aut vestigium extaret, subuerti ac vnco trahi, abiicique in latrinas omnium statuas & imagines imperauit.* qui verò in quatuor hæc coronati fuerãt, periodi victores. Festus: *4. Sacri agones Græcia.* *Hieronicæ qui dicti.* *Periodi nictores.*

Peribodos dicitur & in carmine lyrico pars quadam, & in soluta oratione verbis circumscripta sententia, & in gymnicis certaminibus peribodon vicisse dicitur qui Pythia, Isthmia, Nemeaa, Olympia vicit, à circuitu eorum spectaculorum. quàm gloriosum autem fuerit vicisse, non ex Cicerone modò disces, qui pro Flacco asserit id, *apud Græcos prope maius & gloriosius, quã Romæ, triumphasse.* sed ex Vitruuio, qui signatè lib. IX. *Nobilibus athletis qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum maiores ita magnos honores instituerunt, vt non modò in conuentu stantes cum palma & corona ferant laudes, sed etiam cum reuertuntur in suas ciuitates cum victoria, triumphantes quadrigis in mœnia, & in patrias inuehantur, aquè Reipub. perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* nec apud Græcos modo antiquis temporibus Hieronicis hic honos tributus, sed etiam Romæ Alexandri imperatoris constitutione (quæ in nostro codice extat l. I. de athletis, lib. IX.) ab omni ciuili munere immunitas.

Discrimen Coronarum in Agonib. sacris

7. *crinem detorsit Oliua*] scripti codicis consensu *crinem detersit Oliua.* quidni rectè? illud aptè etiam, quod oliuam exprimit. nam de Olympico certamine agit, in quo Oleastri frondibus victores coronati. sicuti in Pythiis Malo ex fano Apollinis, in Isthmicis Pinu, in Nemeis denique ex Apio. vnde Iuuenalis: -- *Graiaque apium meruisse coronæ.* notandum etiam non tam ipsos victores quàm patriam illorum coronatam. Plin. XVI. cap. de coronis: *Nouissimè & in sacris certaminibus vsurpatæ, in quibus hodièque non victori dant,*

Iuuenali lux.

sed patriam ab eo coronari pronuntiatur.

50. *-sedet ipse exutus honoro*

Vittarum nexu genitor]De vittis ad librum quintum satis diximus. Illud obiter hic nota, vittas positas in luctu. Noster Epicedio, in Glauciam: *Vitta posita luctu.*

Et nunc(heu)vittis & frontis honore soluto,
Infaustus vates, vexo mea pectora tecum.

Thebaidos XI.

Non habitu quo nata prius, non ore sereno,
Sed vittis exuta comam, fraternáque bella
Ceu soror infelix pugnantum, aut anxia mater
Deflebat. clarum hoc, sed non expeditum. Noster lacrymis Etrusci Pietatem cum vitta ad exequias vocat.

Huc vittata comam niueóque insignis amictu
Mitibus exequiis ades. & sunt præterea scriptorum loci, qui adstruere videntur, vittas sumptas, non positas in luctu. Soluam aut scindam oportunius hunc nodum in Syluis.

44. *lacrymis excusant crimen obortis*)Leuicula hæc emendatio à Buslidiano codice est, sed quæ ad sententiæ lucem facit. vulgati corruptè, *crimen abortis.* *Statius correctus.*

64. *Linus intextus*)fabulam tangit quam latè explicauit ipse Statius lib I.

77. *cinctúsque sonantes*)Balteum militare notat, aureis bullis distinctum. Virgil. lib. XII.

--infelix humero cùm apparuit alto
Balteus. & notis fulserunt cingula bullis. *Bullæ militares.*

Sidonius Panegyrico Antenii:

--bullis hostilibus asper
Applicat à leua surgentem balteus ensem.

Erat & alia bulla(vt hoc obiter dicam)quã ingenui pueri, Senatorum liberi, apud *Bullæ puериles.*

Romanos gerebant. AEmilianus apud Macrobium Saturnalium. III. cap. XIIII. *Ductus sum in ludum saltatorium: plus medius fidius, in eo ludo vidi pueris virginibúsque quingentis, in his vnum (quo me maximè Reipub. misertum est) puerum bullatum Petitoris filium.* Iuuenalis Sat. XIV.

--ludit & heres

Bullatus, paruóq; eadem mouet arma fritillo.

hinc bullatæ *nugæ*, pro *puerilibus.* Persius Sat. V.

Non equidem hoc studio bullatis vt mihi nugis

Pagina turgescat. Capies ab hac mente Iuuenalem Sat. XIII. *--dic senior bulla dignissime.* id est, qui inter pueros referaris. intelliges etiam Virgilium lib. VI. de puerili agmine scribentem:

Persius & Iuuenalis explicatus.

--it pectore summo

Flexilis obtorti per collum circulus auri.

Denique scito cùm togam virilem pueri sumerent, bullam Laribus dicari solitam. Persius Sat. V.

Virgilio lux data.

Bulla dicata, laribus.

Cùm primum pauido custos mihi purpura cessit,

Bulláque succinctis Laribus donata pependit.

95. *Nymphas etiam mutasse superstes*] ride hominum stultitiam: qui non contenti innumerabiles penè deos finxisse, mortales etiam quosdam ex iis credebant. Capella: *Panes Fauni, Satyri, Syluani, Nymphæ, Fatui, Fatuæque, vel etiam Fana, à quibus fana dicta, quòd soleant diuinare, hi omnes post prolixum æuum moriuntur vt homines.* adi Pausaniam Phocicis, & Apollonii Scholiasten. imò quod

Vana persuasio de Nymphis.

magis ridiculum, præesse arboribus putabant Nymphas, earúmve mortem ab arboris interitu dependere. Ouidius:

Naida vulneribus succidit in arbore factis.
Illa perit. fatum Naidos arbor erat.

pertinet huc Virgilii locus lib. 1 1.

Multa mouens animo Nymphas venerabar agrestes.

respicit Seneca Hercule Oeteo:

Et quercum fugiens suam,
Ad vatem properat Dryas.

Cur enim veneratur Nymphas Æneas? nisi quia metuebat, aliquam earum se læsisse in arbore, cuius ramos vulserat, & ex qua sanguinem stillare videbat? cur *Quercum suam* dixit Seneca? nisi quia huic Dryas annexa, vt credebatur. pretium operæ hæc talia monere, vel vt intelligas Papinii mentem Tiburtino Manlii:

Quid te quæ mediis seruata penatibus arbor,
Tecta per & postes liquidas emergis in auras,
Quo non sub domino sæuas passura bipennes?
Et nunc ignaro forsan vel lubrica Nais
Vel non abruptos tibi demet Hamadryas annos.

respicit fatuam hanc opinionem.

109. *non grassante Noto:*] probè probum hoc à MSS. est vul. *non crassante.* quod sperno: vtcunque nonnulli *crassator* pro *grassator* Tullium dixisse credant, decepti veteri scriptura, quæ C. & G. sæpius confundit. at in omnibus meis manuscriptis signatè scriptum: *grassante.* *Statius correctus.*

120. *Cum signũ luctus cornu graue mugit aduncо*

Tibia, cui teneros suetum producere manes
Lege Phrygum mœsta (Ouidius:
Tibia funeribus cantabat, tibia ludis.

Statius ad puerorum funera restringere videtur, quod alias non obseruaui, nisi apud Luctatium, qui, *iubet religio* (inquit) *vt maioribus mortuis, tuba: minoribus, tibia caneretur.* Hæc ille, nec malè de tuba, vt ex Propertio, Ouidio aliisque notum. Suetonius tamen non in viri solùm, sed virorum principis tibiam agnoscit: *Tibicines & Scenici artifices vestem quam ex instrumento triumphorum, ad præsentem vsum induerant, detractam sibi, atque discissam iniecere flammæ.* nisi triumphale id fuisse funus dicas, & omni instrumento musico ornatum. sed occludit tibi posticum istud idem Ouidius, qui Tristium 1. ait:

Iulio cap. 84.

Tibia funeribus conuenit ista meis.

verius itaque Papinium ad originem respicere, & velle apud Phryges, næniam ad tibias primum cantari solitam in funere infantiũ. quod verum est: & Phrygum hoc inuentum. vnde Catullus *barbaram tibiam* vocauit. nam licet Latini, qui libera Repub. scripsere, Barbaros vocent omnes præter se & Græcos: & ii qui sub Principibus, omnes qui non erant sub imperio Romano, Poëtæ tamen sæpe intelligunt solos Troianos, vt sciunt vel tenuiter harum litterarum periti. vetus Poëta apud Ciceronem: *astante ope barbarica*, id est, Troiana. Lucretius, Horatius, alii videntor. morem etiam præficarum, & canendi ad tibias in funere, ex Phrygia in Italiam per comites Aeneæ translatum, Var-

Barbari qui Latinis.

ro auctor,de vita,populi Romani,lib. IIII.

126. *arsu'áque fercula*] ad morem dixit quo amici,dona ad odorem vel gustum pertinentia , in rogum defunctorum iaciebant: Virgilius VI. *Munera in rogum.*

Auersi tenuere facem,congesta cremantur
Thurea dona,dapes,fuso crateres oliuo.

Papinius Epicedio in Glauciam:

--quid ego exequias & prodiga flammis
Dona loquar? mœstóque ardētia funera luxu?
Quod tibi purpureo tristis rogus aggere creuit,
Quod Cilicum flores , quod munera graminis Indi,
Quod Arabes Phariique(palam est vidique) liquores
Arsurā lauere comam. Et Epicedio Pileti Vrsi:*--odoriferos exhausit flamma Sabaos,*
Et Cilicum messes , Pharyá, exempta volucri
Cinnama,& Assyrio manantes gramine succos.

plures non laudo , solum adscribam Tertulliani de Resurrectione carnis , absque ritus huius face densa caligine pressum locum: *At ego magis ridebo vulgus , tunc quoque cùm ipsos defunctos atrocissimè exurit,quos postmodùm gulosissimè nutrit, iisdem ignibus & promerens & offendens. ô pietatem de crudelitate ludentem! sacrificat an insultat dum crematis cremat?* hæc in rogum : si verò anniuersariæ fierent exequiæ,super aras extructas deponebant dona, Virgilius. V. *Tertullianus explicatus.*

Nec non & socÿ,qua cuique est copia,læti
Dona ferunt , onerántque aras , mactántque iuuencos.

Coniectura in Statio.

155. *hoc tantum*] nunquid rectiùs, *hæc tantùm?*

162. *matre magis*, veteres, *nate magis*, quod propiùs rimanti germanum apparebit.

193 *At genitor sceptrique decus cultúsque Tonantis*

Iniicit ipse rogis) præter ea quæ ad odorem aut gustum, etiam pretiosissima quæque defunctis, aut sibi carissima, vrebant. Homerus Iliad ζ.

Εννέα τῷ γε ἄνακτι τραπεζῆες κυνὲς ἦσαν.
Καὶ μὲν τ' ἐνέβαλλε πυρῇ δύο δειροτομήσας.

Seneca Tragicus Herc. Oeteo.

Hic rodus (inquit) nulla quem capiet manus
Mecum per ignem flagret--

De Herc. furente: -- *ipsa Lernais frequens*
Pharetra telis in tuos ibit rogos.

Noster lib. XII.

Accipe nate tui noua libamenta triumphi,
Accipe & hoc regimen dextra, frontísque superba
Vincula, quæ patri nimium gestanda dedisti.

Idem lacrymis Hetrusci.

--ferat ignis opes hæredis, & alto,
Aggere missuri nitido pia nubila cælo
Stipentur cineres.

Idem Epiced. in Glauciam:

--cupit omnia ferre
Prodigus, & totos melior succendere censu
Desertas exosus opes. sed non capit ignis
Inuidus, atque arctæ desũt in munera flãma.

Crines in rogũ coniecti.

Decemuiri in legibus XII. tabularum, compedes (vt sic dicam) huic stultitiæ iniecerant, sed praui mores bonas leges vicerunt. Cicero de legib. II. *Iam cætera in* XII.

de minuendo sumptu, translata sunt de Solonis ferè legibus. Extenuato igitur sumptu, tribus ricinijs & clauis purpureis, & decem tibicinibus, tollit etiam lamentationem. respiciunt Decemuiri hunc ritum, & nolunt plus quàm tres vestes, cum mortuis vri vel condi. viri docti qui aliter exponunt, fallunt & falluntur. illud etiam dignum duxi monitu, quà apud Græcos, quà Romanos, moris fuisse, vt morituri pulcherrimas vestes sumerent, in quibus moriebantur & comburebantur. Consule Diogenem Laertium in vita Socratis, Liuiū, Velleium Paterculum lib. II. Plinium Epist. lib. II. epist. vlt.

195. *Cæsariem ferrò minuit*) & hoc maximi doloris indicium apud priscos, in exequiis alicuius capillos decidere, barbam radere, crines tumulo imponere, aut in rogum coniicere. Alcæus epigrammatographus: *Cicero explicatus.*

Extinctum luget Pylades te Græcia tota,
Ad viuam tonsis crinibus vsque cutem.

Iphigenia in Tauris apud Euripidem:

Tumulúmque congere, & monumēta imponito,
Comas sepulchro det soror cum lacrymis.

Tragicus Hippolyto:

Placemus vmbras: capitis exuuias cape,
Laceræq; frontis accipe abscissam comam.

Propertius:

Illa meo caros donasset funere crines,
Mollius & tenero poneret ossa rogo.

Papinius noster Epiced. in Patrem:

Exere semirutos subitò de puluere vultus
Parthenope, crinésque afflato monte sepulti
Pone super tumulum.

Ouidius:

Mixta bibunt molles lacrymis vnguenta fauilla,
Vertice libatas accipiúntque comas.

& exempla plura sunt, quæ non exscribo: diluam potius loca, quæ diuersam sententiam adscribere videntur. Venuleius I.C.l. xxxix. de iniuriis. *Vestē sordidam rei nomine in publicum habere, capillumue summittere nulli licet, nisi ita coniunctus est affinitate, vt inuitus in reum testimonium dicere cogi non possit.* Suetonius Iulio, cap. LXVII *Diligebat quoque vsq; adeo, vt audita clade Titurina barbam capillūque summiserit, nec antè dimiserit quàm vindicasset.* & clarius de Caligula in morte Drusillæ: *Mœroris impatiens, cum repente, noctúq; profugisset ab vrbe, transcurrissetque Campaniam, Syracusas petiit: rursusque inde properè rediit, barba capillóque promisso.* Ecce crines in luctu non positi sed nutriti. nec id principum æuo solum, sed & prisca repub. Agellius de Africano: *Eúmq; cùm esset reus, neque barbam desisse radi, neque non candida veste vti, neque fuisse solito cultu reorum.* Quid statuemus in pugna tam manifesta? pacem quàm facilè componam. Exteris in luctu deponere crines vsitatum, non Romanis. excipio mulieres, de quibus qua Propertius, qua Ouidius. quî enim possent viri, cùm comam aut barbam non nutrirent? primusque Hadrianus Imperator barbam Romæ reduxit, vt notat Xiphilinus, & probant nummi. ideoque barba summissa: cùm alias foret rasa, luctus erat signum. Cæterum in exteris ipse Suetonius morē ponēdi barbā in luctu agnoscit Caligulæ

Nodus ex I.C. Suetonio, & Agellio.

Barbā Romæ reduxit Hadrianus

cap.II.in morte optimi Germanici: *Regulos quosdam, aiunt, barbam posuisse, & uxorum capita rasisse ad indicium maximi luctus.*

Pergebam sed à latere tragulam mihi iniicit Cicero: qui barbam, etiam in Romanis agnoscit, pro Cœlio, *non hac barba q·a ista delectatur.* euello hoc spiculum leui nisu: de iuuenibus illi sermo, qui barbam alebant ad vigesimum primum ætatis annum vsque, quo plerique ponebant, vt autor est Macrobius in Somnium Scipionis. Dico *plerique*, nam non omnes, Caligula xx. anno posuit, Augustus demum XXI. testes laudo Suetonium & Dionē, quos tu cupide lector vide. Dies positæ barbæ sanè lætus erat & festus, munerá que peti ac dari tum solent. quò pertinet illud Iuuenalis: *Calig. cap. x. Dio lib. XLVIII.*

Iuuenalis explicatus.

Ille metit barbam, crinem hic deponit amati.
Plena domus libis venalibus.

Dio lib. XLVIII. Ammianus XVII. videntor.

211. *Spumantésque mero patera verguntur)* Homerus Iliad. ξ. in funere Patrocli.

Οἶνον ἀφυσσόμενος χαμάδις χέε, δεῦε δὲ γαῖαν
Ψυχὴν κικλήσκων πατρόκλ. &c.

Virgilius:

Ille è concilio multis cum millibus ibat
Ad tumulum, magna medius stipante caterua.
Hic duo rite mero libans Carchesia Baccho
Fudit humi, duo lacte nouo, duo sanguine
sacro.

214 *versis ducunt insignibus)* & hoc proprium luctus signum. Ouid. seu potius Pedo, elegia ad Liuiam.

Quos primos vidi fasces, in funere vidi,

nouellis Iustinianus noster, *in nonum diem fieri μνήμας defunctorum*, scribit. Vide quæ notauit amplissimus eruditissimúsque Torrentius ad Suetonium. Nerone cap. XXXIII.

243 *rerúmque effectus in illo)* scripti non dissentiunt. amicissimus tamẽ Antonius Suequetius, candidissimis moribus, optimi ingenij adolescens, laudatissimi viri, amici nostri, à quo elogium veritas nunquam spernet veræ prudentiæ, humanitatis ac doctrinæ, filius tentat legere:

--rerúmque effictus in illo Ordo docet causas.

Placet. ipse Statius, lib. V.

--cedrísque & robore in omni Effictam.--

237. *& obiectis geminis vmbonibus)* sine cunctatione expressi scripturam veteris mẽbranæ. vulgata pœnè exsensa *& abiectis.* *Statius emaculat.*

268. *exin magnanimûm series antiqua parentum Inuehitur)* & hîc denuò morem Romanum notat, quo sicuti dii quotannis Circensium diebus in carpentis traducebantur: ita memoriæ conseruandæ causa, mortuorum imagines ludis illatæ, iísque locus publicus quasi ad spectandum assignatus, adeóque sella posita. De his Suetonius, *Classibus tempestate perditis exclamauit, etiam inuito Neptuno victoriam se adepturũ, ac die Circensium proximo solenne pompa simulacrum Dei detraxit.* rectè inquit *pompa*; nam traductionem hanc ita indigitabant. Prudentius: *Fertur per medias vt publica pompa plateas Pilento residens molli.* Allusit Plautus Milite: *Quæ me ambæ obsecrarunt, vt te hodie quasi pompam illac præterducerem.* Apuleius: *Dum pompa Deæ moliebatur.* id est, incipiebat procedere.

Moliri quid. Virgilius. -- *pars ducere muros, Molirique arcem*, id est, incipiebant extruere: Terentius: *Dum moliuntur, dum comuntur, annus est*: id est, dum incipiunt ordiri, annus est anteaquã absoluant. Sed ad rem: De mortuis satis clare Dio lib. LIII. *Marcelli* (defunctus is erat) *& imaginem auream & coronam auream & sedem curulem Romanis ludis in theatrum inferri iussit, mediámque illã poni inter sedes editorum*. Consule eundem lib. XLIV. Xiphilinum Seuero, & ante omnes Liuium, lib. II.

283. -- *paruóque Alcmena superbit Hercule, tergemina crinẽ circundata Luna*)

Tergeminũ quid. Lepidè, quia tribus noctibus Hercules satus. nec te turbet quod *tergemina* dicat, nam *tergemini* non *sex* aut *seni* veteribus, sed *tres* aut *terni*.

Catullus explicatus. Catullus de Cerbero *Cui tres sunt linguæ tergeminúmque caput*. Papinius lib. VIII.

-- *utráque ditis*
Flumina, tergeminosq; mali custodis hiatus.

Virgilius de Luna:

Tergeminámque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

cùm Luna sit apud superos, Hecate vel Proserpina apud inferos, Diana in terris.

Statius:

Si te tergeminis perhibent variare figuris.

Lucretius V. de Geryone cui tria corpora affingunt:

Quidue tripectora tergemini vis Geryonai.

de fulmine quod trisulcum volunt, Statius equo Max. -- *aut Iouis ignem*
Tergeminum. -- de sagitta hamata & trisulca, idem lib. II.

Aspera tergeminis acies se condidit vndis.

De iure trium liberorum idem ad. Menec. ob prolem:

Ius tibi tergemina dederat latabile prolis.

De triuio in quo Laius necatus, Seneca Oedipo:

Tergemina qua se sparsit in campos via.

imò quod omnino notandum tibi, tu Tyro, *septemgemina* pro *septem*. De Roma Papinius Epithal. Stellæ & Viol.

Quis septemgemina posuisset mœnia Romæ.

Idem XVII. Consul. Imp.

Et septemgemino iactantior æthera pulset,

Roma iugo. septem colles Romæ fuisse, notius est, quàm vt explicari debeat, hoc potiùs monebo, obseruasse me, parum adhuc vulgo obseruatū, diem festū Romæ fuisse, seu sacrū, quod septē his mōtibus fiebat. ídq; dictū *Septimōtiū*, docuit me omnis antiquitatis peritissimus scriptor Tertullianus, libro de idololatria: *Tam Mineruàlia Mineruæ, quàm Saturnalia Saturni, quæ etiam seruiculis sub tempore Saturnalium celebrare necesse est. etiam strena captandæ, & septimontium, & brumæ, & caræ cognationis honoraria exigenda omnia.*

360. *quis sydera ducat Spiritus*) respicit Platonicorum dogma, quo omnia spiritu diuino gubernari dicuntur. vnde Poeta:

Principio cœlum ac terras campósque liquentes,
Lucentémque globū Lunæ, Titaniáque astra
Spiritus intus alit.

366. *Dúmque Chelyn lauro*) ad Citharœdorum morem. Luctatius: *Citharædis mos finito carmine, coronam detractam capiti, citharæ subligare.*

--*cum tanti lectu rectoris habenas* *Statius o-*
Gallice fortuna non admirante subisti, ita est, *cultior intel*
agnoscit. sed de Legato Cæsaris illi sermo. *lectus.*
qui non sorte, sed dilectu in Prouinciam
mittebatur. dico fusè in Notis meis ad Pandectas nostras. L. 1. de offic. Præsidis. Sed ad rem. Sorte legati mittebantur. hinc Tac. Annal. IV. *Vicit pars qua sortiri legatos malebat, etiam mediis patribus annitentibus retinere morem.* Sorte virgines Vestales lectæ. Idē cap. XXXI. *Sacerdotum & numerum & dignitatem, sed & commoda auxit, præcipuè Vestalium virginum. Cúmque in demortuæ locum aliam capi oporteret, ambiréntque multi ne filias in sortem darent.* Denique quod ad lucem huius loci, sors in ludis maximè recepta. Idem Suetonius Nerone XXI. *Sorticuláque in vrnam cum ceteris demissa, intrauit ordine suo.* ita in vrbe, & inter vrbanos: at in militia, *galea* pro *vrna* vtebantur. quò respicit noster dum ait, *versatur ahena casside.* & Virgilius:

- *deiectámque ærea sortem Accepit galea.* &
AEschylus: βίτῳ γὰρ Ἐτεόκλῳ βῖτος πάλος ἐξ- *Suetonio*
υπῆιν πύδνισιν ἀπὸ χάλκου κρανέος. denique Au- *lux.*
gustus ex Magistratibus (exceptis Consulibus) singulos, ex Senatu XV. sorte legere solitus erat, qui per sex menses sibi consilio essent. hinc Sueton. c. XXXV. *Sibique instituit consilia sortiri semestria, cum quibus de negotiis ad frequentem Senatum referendis antè tractaret.* ita initio: at postea & numerum auxit & authoritatem: nam XX. electi. & statutum, vt quæcumque cum his & Consulibus egisset, rata essent, non minus quàm si in Senatu acta fuissent. tempus etiam VI. mensium,

annuũ factum. Dio lib. LIII. & LIV. author.

407. *minor est, minor impetus ignis*] præit ad aliam, & ſanè veriorem lectionem Lip. ſcriptus liber *minor eſt, Iouis impetus igni* lego & interpungo: *(igni,*

Amnibus hybernis minor & Iouis impetus

optima iſta mente. maiori impetu ferebantur equi, quàm hybernis temporibus flumina, aut quàm ipſum fulmen.

Currus in circo agitãtium mos.

440. *Sperauit flexa circum compendia metæ*) alludit ad morem quadrigarum curriculum agitantium. ſolent illi diligentem operam dare, quò metam attingere quidem viderentur, ſed non tangerent. Horatius:

Sunt quos curriculo puluerem Olympicum
Collegiſſe iuuat, metaque feruidis

Euitata rotis. Theocritus. *Docuerat Amphitryo ipſe filium ſuum, ita equos currui iunctos agitare, rotaq; modiolum circum metam inflectere, vt eam vitaret.* adi Homerum Iliad. ψ. & Sophoclem in Electra.

451. *Laſſa veluti ratione*) ferri poteſt. cur tamen veterem non audiam *lapſa veluti?*

Statius correctus.

458. *u furor in laude eſt*) proba hæc ſcriptura à veteri nata eſt. vulgata, *hu furor in laude eſt.*

469. *Vix dum cœptus equis labor & iam puluere quarto Campum ineunt*] nihil hærebã, ſed optimus Lipſi ſcriptus codex me ſtitit. in quo legitur *vix perceptus*. elicio elegantem & acutam ſententiam: *vix ter cœptus*. alluſit ſine vllo dubio, ad morem certantium in Circo, qui ſeptem ſpatia decurrere debebãt, priuſquam metam attingerent. Seneca epiſt. XXX. *Fateor ergo ad hominẽ mihi carum, ex pluribus me cauſis frequẽtius veniſſe, vt ſcirẽ an illũ*

Septẽ ſpatia in circo.

toties eundem inuenirem, nunquid cum corporis viribus minueretur animi vigor, qui sic crescebat illi, quomodo manifestior notari solet agitatorum lætitia, cùm septimo spacio palmæ appropinquant. D. Hieronymus in vita D. Hilarionis: *hoc siquidem in Romanis vrbibus, iam inde seruatur à Romulo, vt propter felicem Sabinarum raptum, ab ipso quasi consiliorum Deo, quadrigæ septeno currant circuitu.* Propertius II.

An quisquã in mediis persoluit vota procellis?
Cùm sæpe in portu fracta carina natet?
Aut prius infecto deposcit præmia cursu,
Septima quàm metam triuerit antè rota?

Qui lectionem spuriam hic intruserat, quo flagro dignus fuit?

473. *Dextérque exerrat Arion)* probissima vox, optimis authoribus nota, sed imperitia librariorum sæpius corrupta. Quadrigarius, apud Agellium: *Deinde Gallus irridere atque linguam exertare.* Busl. codex. *exerrare* optimè. pro eo quod linguam extra os proiectam per irrisum reciprocare. Agellius ipse lib. XV. cap. II. *Atque etiam hoc Plato ibidem dicit, non defugiendas esse, neque respuendas huiusmodi exhortationes.* adfectus locus. sed nec AEsculapius melius fecerit medicinam quàm Lipsius noster, qui legit: *huiuscemodi exerrationes:* & transfert ad primas quasi alucinationes mentis, ante plenam ebrietatem.

487 *redit illa fames)* mens. equi Diomedis Thraciæ regis, quos Chromis agebat, humanis carnibus vesci soliti, videntes Hippodamum in terram iacentem illum dilacerare voluerunt.

gistra. Curtius lib. v. *Eludant, licet, quibus fortè ac temerè humana negotia volui agiq; persuasum est: equidem æterna constitutione crediderim, nexúque causarum latentium, & multò ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere.* Tacitus Hist. I I. *seu dolo seu forte surrexerit parum compertum.* Idem lib IV. *Apud Germanos inconsulta ira, Romanus miles periculorum gnarus, ferratas sudes grauia saxa non fortè iaciebat.* idest, non casu & sine iudicio aut dilectu. Salustius de bello Iugurt. *Falsò queritur de natura sua genus humanum, quòd imbecilla atque aut breuis forte* (lege *forte*) *potius quàm virtute regatur.* — Manilio & Curtio lux

699. *& multum te Maia nate rogato)* quia palæstris præest Mercurius. Arnobius aduersus Gent. 3. *Mercurius ceroma pugillatibus & luctationibus præstat, & cur inuictos omnes non perficit quibus praeest?*

758. *fretum Polluce magistro)* dicam alibi opportunius.

756. *& erecto timeat spectacula voto)* deformata hæc à deformatis hominibus, quibus nihil bonum nisi tritum. Lip. scriptus liber *& erecto timeant spectacula* : quod probè probum est. *Spectacula* dixit pro *spectatoribus*, notione optimis autoribus familiari. ita *matrimonia* pro *matronis*. Liuius lib. x. *& conuocatis plebeis matrimoniis conquesta de iniuria patriciarum.* sic *ministeria* pro *ministris* IurisConsultus Vlpianus libro V I I. de officio Proconsulis. *Ministeria quoque militaria si opus fuerit ad curatores iuuandos dare.* & *venalicia* Pro *venalicijs* libro V. de iure delib. *veluti in-* — *Emaculatus Statius* — *Prisca phrasis, Liuius & Vlpianus explicati.*

menta aut venalicia ita *coniugium* pro *coniuge*. Propertius lib. III. eleg. X.

Uxorum fusis stat pia turba comis,
Et certamen habent leti, quæ viua sequatur Coniugiū. --qua eadē notione Tacit. Annal. 12. dixit: *quod coniugium principis deuotionibus petiuisset.* ita *amicitias* pro *amicis*, & *familiaritates* pro *familiaribus.* Suetonius Tiberio cap. 11. *Testamentum eius pro irrito habuit, omnésque amicitias & familiaritates, etiam quibus ea funeris curam moriens demandarat, intra breue tempus afflictis.* sic *necessitudines* pro *necessitudine iunctis*, idem frequenter, signatè Tiberio cap. 2. *odium aduersus necessitudines, in Druso primum fratre detexit.* & Curtius lib. IIII. *crederes Alexandrum inter suas necessitudines flere.* sic *amplexus* pro eo qui amplectitur. Petronius Satyrico: *nec dij sinant vt amplexus meos in crucem mittam.* sic *conuiuia* pro *conuiuis*. Papinius ipse Hercu. Sur. *-ne quo conuiuia migrent.* ita *bella* pro *bellatoribus.* idem libro XI. *--nudóque sub axe relinqui Infelix bellum-* & *regna* pro *rege* lib. XII. *Hei mihi num quis adest chari Polynicis ad ignes, Etsi regna vetant,* id est, licet prohibeat rex Creon. sic denique *noxam* pro *reo qui nocuit*, Iurisconsulti nostri, *odium* pro *odioso*: comici, *præsidia* pro *præsidiariis*, *custodias* pro *vinctis*, *seruitia* pro *seruis*, scriptores passim vsurparunt.

Propertio & Tacito lux data.

Suetonius, Curtius, Petronius explicati.

848. *--& brachia latè Curua tenent)* importunissimum glossographorum genus hîc iterum debacchatum est. exculcādum enim τὸ *curua* male inculcatum: probum quidem verbum, sed quod Papinius

Statius emaculatus.

tamen nūc non vsurpauit, posuit ille *vara tenēt*. vt ex Lips. bono, boni scriptoris lib. didici. displicuit haud dubiè magistellis spinosis, quia vetus & vulgo non lectum, certè neglectum. at nos illud retinebimus. cùm *varum*, *curuum* antiquis. Lucilius. Sat. lib. XVII. *Compernem aut varam fuisse Amphitryonis ἄκοιτιν*, Varr. II. de Re Rust. *cruribus rectis ac potius varis quàm variis*.

Persius Sat. I. *--vel cum fallit pede regula varo*. idē Sat. V. *Varo regustatū digito terebrare salinum*. hinc *obuarare* idem quod *peruertere*, *detorquere in prauum sensum*. Ennius; *Persius illustratus.* *Et Ennius.*

Nam consiliis obuarant, quibus tamen concedit hic ordo.

851. *Alpini veluti regina cupressus)* attigit vt videtur Papinius hic guttam è flumine Lethes. nam in alpibus nusquam cupressi. nisi forte speciem pro genere posuit, quod non ineptè affirmare possumus.

905. *vbi hæc nuper Thebarum fœdera plaga)* littera detracta, egregiè ex manuscriptis emaculaui: *vbi ha nuper*. *Statius emaculatus.*

913. *Sanguinis aduersi)* hæc prisca & proba lectio. non vt vulg. *sanguinis auersi*.

931. *Campum emensa breui fatalis ab arbore tacta,*
Horrendum visu! per quas modò fugerat auras
Venit arundo retro, versúmq; à fine tenorem
Pertulit, & nota iuxta ruit ora pharetra.
Quis fluere occultis rerum neget omina causis?
Fata patent homini: piget inseruare, peritq;
Venturi promissa fides: sic omina casum

26. *nunc lenis bellu*) vetus probo & prisco more, *nunc lenis belli.* *Statius emaculatus.*

29. *--sit mite bonúmque*
Numen) veram hanc Papinij lectionem esse, ne Carneades quidem dubitauerit, qui dubitare in omnibus solet. vul. sine dubio deprauatè *sic mite.*

35. *arctoa labentem in cardine portæ*) eieci vocem perperam inculcatam, & ex scriptis reposui, *aritoa labentem cardine portæ.* *Iterum.*

70. *ipse subit currum*) impura hæc depurant veteres. *ipse subit curru.* *Tertio.*

92. *vina solo fundens cinerem placabat Adrastus*) Virgilius libro v. *vináque fundebat pateris, animámque vocabat Anchisæ magni.*

104. *eadem sibi quisque volebat*) cùm sententiam considero, melius iudico, certè clarius: *eadem sibi quisque vouebat.*

127. *hic pauor attoniti*) veteres vt reposui: *hac pauor.* qua emẽdatione nihil certius. *Diuinatio in Statio.*

133. *ter contorsit equos*) audi veteres, *ter concussit equos.*

160. *nec Styge iurata, nec pellicis arte rogatus*) sicuti tum quando ad Semelen cum fulmine venisti.

163. *Parrhasiúmque nemus*) vbi Calisto à Ioue compressa.

171. *& ad inspirata rotari buxa*) adi magni Scalig. castigationes in Proper.

181. *Thracem, syluásque Lycurgi*) notat fabulam, qua Lycurgus Rex Thraciæ Dryantis filius, nutrices Bacchi vrbe Nisa latitantes, persecutus, ipsum Bacchũ fugasse fingitur.

Triumphatos patiēdi significatu. 181. *anne triumphatos)* id est, per triumphum ductos. Virgil. Georg. iij. *bísque triumphatas vtroque ab littore gentes.* Horat. Car. iij. *triumphatísque possit*

Roma ferox dare iura Medis.

Ouidius de Pont. 1 1. eleg. 11.

Adde triumphatos modo Paones.

184. *--cara submouit ab arce -- Hostiles Tritonis aquas)* tangit fabulam, qua Neptunus fingitur Athenas submergere voluisse.

186. *Epaphum)* filium Iouis & Io.

187. *Cyllene)* in qua vrbe Mercurius dicitur natus.

190. *Nycteidos ardor)* Anthiopes. Zethi & Amphionis matris.

191. *nostro felicior igne Taurus]* ad fabulam Europæ.

209. *vt crimina mittam Dorica)* fabulam Tantali respicit, qua filium diis epulandum apposuisse fingitur.

Statius correctus. 221. *tunc regia Iuno queretur)* reformaui in germanum sententiæ habitum ex veteribus & editione principe, in queis: *nunc regia,* optimo sensu. Iuno enim Adrasto, eiúsque exercitui fauens, meritò conqueri debebat, quandoquidem victoria penes Thebanos erat futura.

222. *mentémque animúmque recepit.)* ferri potest. sed an germanum? negant scripti qui præferunt, *mentémque habitúmque recepit.* scriptis verò libris subscribit ipse orationis nexus. nam paulo ante scripsit Papinius:

Non crinis, non serta loco, dextrámq; reliquit
Thyrsus, & intacta ceciderunt cornibus vua.
Ergo vt erat lacrymis lapsósq; inhonorus amissa.

Probè itaque nunc dictum *habitum* ipſum recepiſſe. *habitum* ſiquidem pro *cultu* Papinius ſolet vſurpare, lib XI. *Habitus quid Latin.*

Non habitu quo nota prius, non ore sereno
Sed vittis exuta comam -- vt etiam Suetonius frequenter ſignatè Caligula cap. IX. *Quia manipulario habitu inter milites educabatur.* aliter Iſidorus, qui lib. IX. cap. XXII. diſcernit habitum à cultu, *habitus enim ad naturam pertinet*, inquit, & hac notione vſurpat Liuius lib. IX. *viſus illi habitus*, id eſt, qualitas. atque adeò etiam Salluſtius, Bello Iugurthino: *cuius de natura & habitu diximus:* alij Scriptores ferè ſemper *habitum*, pro *forma rei cuiuſque* accipiunt. exempla cuiuis obuia. Appuleius *habitum* ad cultum, *habitudinem* ad qualitatē refert, lib. I *Vir vt habitus & habitudo demōſtrant ornatiſſimus.* Plaut. etiā pro cultu agnoſcit interdum, qui & diuerſa, ſed eleganti notione dixit Pœnulo: *Modus omnibus in rebus optimus eſt habitu ſoror*, id eſt, optimus qui habeatur. Idem Sticho: *Is habitu haud probus*, id eſt, non eſt bonus qui habeatur. vir eruditus in amplis illis ſuis Commentariis, comminiſcitur hîc potiùs, quàm commentatur. *Plautus explicatus cōtra virum doctum.*

229. *ire duces*] id eſt venire. Virgilius: *Vos nunc à nauibus itis.*

234. *metiri decreuit opes*] elegantiùs veteres: *decernit opes.*

252. *per ingentes Homolaidis*] flagitante ſententia ex ſcriptis repoſui: *Homolaidas.*

Primi Pellæas arcu fregere ſariſſas.

309. --*vmbrantem hunc aſpice latè*
Hipſea quadriiugos clypei ſeptemplice tauro.

dum venti, nunc huc nunc illuc verso mari. velut monti praecipiti deuolutus torrens, rapitur. D. Gregorius Nazianzenus tradidit Aristotelem, cùm non posset naturam Euripi inuestigare, tædio animam efflasse, imò Iustini martyris testimonio, se in profundum illius præcipitans, demersus est. At nihil de hac re Amonius vel Laertius. Ceterùm tu qui in litteris tyro, scito, *Euripum* veteres sæpius pro fossa ponere, qua ludi circundabantur septorum loco. exaudito ita Tertullianum aduersus Hermogenem: *Ecce autem si dicam ciuitas extruxit theatrum & circum. Scena autem erat talis, & talis, & statua super euripum & obeliscus super omnia ferebatur.* imò pro canali seu ductu aquarum salientium: Plinius in epistol. *Quid euripus viridis & gemmeus.* Vitruuius lib. 7. *Pinguntur enim portus, promontoria, littora, flumina, fontes, euripi, fana, luci, montes, pecora, pastores.* *Aristotelis mors.*

314. *téque vltima tractu*) locus deformatissimus, vt quilibet videt, qui connexionem orationis attendit. Sed quid multis? conceptis verbis insiurandum dabo, Papinium scripsisse: *quaque vltima tractu*: atque ita scripti, à quibus recedere in manifesta bonitate religio fuisset. *Statius correctus.*

340. *Narcissum*) quæ de Narcisso Poetæ fingant, sciuere omnes (Lucilii verbo) priusquam Theognis nasceretur. illud non æque vulgatum, sororem Narcisso geminam fuisse, cùm oris specie, omni ex parte similem, tum verò coma & vestitu nihil differenti: solitos simul venari. ea cùm fortè diem suum obisset, ventitare illum ad fontem solitum, qui in Hedonaco Thespiensium vico *Narcissi fabula.*

Hedonaco Thespiensium vico est: in quo cùm suam intueretur vmbram, ac suam omnino esse non ignoraret, ob similitudinẽ tamen quæ inter ipsos fuerat, tanquam si non suam, sed sororis imaginem, præ oculis haberet, desiderii ex eo sui, solatium aliquot capere consuesse. Auctor Pausanias Bœoticis.

346. *Parnasson vtrumque*) duo Parnassi vertices, in vno Phœbus, in altero Bacchus colebatur. Lucanus IV.

--Parnassus gemino petit æthera colle
Mons, Bromio Phœbóque sacer: cui numina mixto
Delphica, Thebanæ referunt trieterica Bacchæ.

Tragicus Oedipo. *Gemina Parnaßi niualis arx trucem sonitum dedit.*

Cespitij tribunalis mos.

374. *Cùm Rector ab aggere cœpit*) ad morem Romanum respexit, quo tribunal Imperatoris semper in castris cespiticium, Plutarchus in Pompeio: βήματος δ' οὐκ ὄντος, οὐδὲ τοῦ στρατιωτικοῦ γενέσθαι φθάσαντος, ὃ ποιοῦσιν αὐτοὶ, τῆς γῆς ἐκτομὰς βαθείας λαμβάνοντες, καὶ ἀλλήλων συντιθέντες, &c. Ammianus XXIII. *Ipse aggere glebali aßistens, coronáque celsarum circundatus potestatum, talia ore sereno disseruit.* Noster

Hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas
Adfari. Sidonius Pau. Soceri:

Concurrunt proceres, ac milite circumfuso
Aggere composito statuunt, ac torque
Castrensi mœstum, donántque insignia regni.

Lucanus de Cæsare concionante:

--stetit aggere fulti

Cespitis, intrepidus vultu, meruitque timeri Non metuens. mos hic non prisca solùm Republica, sed & tempore Principum retétus. Tacitus Annalium I. *Simul congerunt cespites, extruũt tribunal.* Plinius Panegyrico Traiani: *Decora facies Consulu : multa post sacula tribunal viridi cespite extructum, nec fascium tantùm, sed pilorum signorúmque horrore circundatum.* Vopiscus Probo: *ab omnibus acclamatum est: Probe Aug. Dij te seruent, deinde concursus & cespitium tribunal. appellatúsque Imperator.*

396. *--cerne en vbicumque nefanda Excidium moliris auis*] nihil sani ex hac lectione elicias. Quid enim hic de nefanda aue? nugæ. rescribe ex veteri: *en vbicumque nefandus.* *Statius emaculatus.*

4:3 *Belli suprema parantem*) sententiam insistens, nunquid rectius legeris, *Belli suprema pauentem?* *Coniectura in Statio.*

502. *multóque latus perfulgurat auro.* Lips. liber *perfulgurat ense*, verè & eleganter. nam respicit ad morem Romanum, quo Principibus nusquam non satellites aderant cum gladiis ad latus.

512. *te conscia mater Decipiant*) maiore medicina egent hæc quàm superiora. nam vulgatam hanc non solùm sententia, sed ratio Latini sermonis spernit. expressi ego scriptam, *te conscia mater Decipiam?* *Statius emaculatus.*

523. *quid me oro decet, quódve ista Pelasgi vbera* rescribe: *quid me oro decet? quid me ista Pelasgi vbera?* (res vulg. *crassata.*

574. *quippe nihil grassata fames ita vete-*

585. *aurigámque impete vasto*) pro impetu, Lucretius lib. v I.

habere, veteribus molle ac effœminatum. Poëta princeps:

Et tunica manicas & habent redimicula mitra.

Plautus Pseudulo: *manuleatā tunicam habere hominem decet?* allusit suo more elegantissimè Romanus Sophus, Seneca epist. xxxiii. *Apud me vero Epicurus est & fortis, licet manuleatus sit.* Seneca explicatus.

664. *Cirrhaea monstrauit Apollo iuuenca)* respicit fabulam, qua traditur Cadmus Apollinis oraculo, bouē secutus, & vbi procubuit, illic Thebas condidisse, & ex bouis vocabulo regionē ipsam Bœotiā nominasse.

670. *cubilibus altis)* quis negabit cum veteri legendum *cubilibus atris?*

683. *Erumpénsque sinus)* interpolarunt homines ferreæ frontis. scriptura & editio vetus: *eruptúsque sinus*, quod retinendum est: dixit ea notione qua *palatus*, pro *palans*, & similia dicimus. vide Scholia ad lib. II.

698. *Funus erat)* præiuerunt ad hanc leuiculam emendationem, sed quam sententia flagitat, scripti libri vulg. *funus erit.*

733. *--fas & mihi spernere Phœbum, Si tibi collatus diuum sator)* notat fabulam, qua Iupiter AEginam Asopi filiam rapuisse fingitur, Asopen se Ioui opposuisse. Statius:

--furit amnis, & astris
Infensus bellare parat (nondum ista licebant
Nec superis) stetit audaces effusus in iras,
Conseruitque manus, nec quem imploraret habebat,
Donec vi tonitrus submotus & igne trisulco
Cessit.--

L.

Hipseus itaque Asopi filius, Liceat mihi (inquit) ô pater resistere Apollini, cum tu non fueris veritus ipsum Iouem repellere.

758. *vittatam attingere Mantho*) secutus sum libros veteres. omnino enim legendum *vittatam*, non vt vulgati *vitatam*. nam vates hæc Mantho. vide quæ de vittis notaui ad extremum lib. v.

771. *tandem se famulum*) verus hic vetus: *tandem se famulo*.

Statius correctus. 805. *contento Bellona mari*) non dubitabit saltem non stultissimus quisque, legendum, vt ex Buslidiano reposui, *contempto Bellona mari*.

IOH. BERNARTI AD LIBRVM OCTAVVM THEBAIDOS

SCHOLIA.

Pollices premere. Pollicem vertere. vers. 26. *Et eodem pollice damnant*] Pollex veteribus & fauoris & alienationis index. Si fauerent, pollicem premebant. Plinius libro XXVIII. cap. II. *Pollices, cùm fauemus, premere etiam prouerbio iubemur.* Si auerso animo forent, pollicem vertebant, quæ vsque adeo maleuola nota, vt, nō alio signo, interfici gladiatores populus iuberet. Iuuenalis Sat. III.

Munera nunc edunt, & verso pollice vulgi
Quem libet occidunt populariter.

Prudentius de Vestalibus:

--pectúsque iacentis
Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi.
tu totum hunc locum ita interpunge:
Fata ferunt animas & eodem pollice damnant,
Vincit opus. Non vt vulgati, *damnant.*
Vincit opus. mens Poëtæ, Parcarum stamina morientium multitudine superari.

29. *--assistunt lacrymis atque igne tumentes Cocythos Phlegethónque)* nomina horum fluuiorum, nusquam non obuia: qui plenè de iis instructus esse volet, adeat Platonem in Phœdone, Homer. Odyss. λ. Apollonium 11 Argon. Pausaniam Atticis, Hesiod. in Theogon.

30. *& Styx periuria diuum Arguit)* sanctissimum diis iusiurandum per Stygem Poëtas fingere, lippis & tonsoribus notum, non perinde vulgatum. quæ pœna proposita iis, qui per aquam Stygiam peierassent. tradidit eam Hesiodus in Theogonia, cuius versus adscribã, vel vt ridere possis, si tibi lubentia. *Pœna eorum qui peierassent per Stygem.*

Η δὲ μὶν ἐκ πέτρης προρέει μέγα πῆμα θεοῖσιν.
Ος κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολείψας ἐπομόσῃ
Αθανάτων, οἳ ἔχουσι κάρη νιφόεντος ὀλύμπου,
Κεῖται νήποτμος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτόν.
Οὐδὲ ποτ' ἀμβροσίης καὶ νέκταρος ἔρχεται ἆσσον
Βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος καὶ ἄναυδος
Στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
Αὐτὰρ ἐπὴν νοῦσον τελέσῃ μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
Αλλος δ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἄεθλος.
Εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπομείρεται αἰὲν ἐόντων,

Οὐδέ ποτ' ἐς βουλὴν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαῖτας
Ἐννέα πάντ' ἔτεα, δεκάτῳ δ' ἐπιμίσγεται αὖτις
Εἰρίας ἀθανάτων οἳ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Τοῖον ἄρ' ὅρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ.
Sententia hæc est. Si quis deorum cœlestium peierarit per aquam Stygis, toto integro anno nectare & ambrofia abstinere debet, humi iacet, mutus & lethargo oppressus. post annum, maiora illum manent supplicia: nam per nouem annos in exiliũ pellitur, procul à deorum cœtu ablegatus. Decimo demum anno pristinam condicionem recipit. Hæc ille. Ceterùm cur hic honos Stygi tributus sit, variè traditur. Isacius voluit, quia Styx coniurationem deorum, aduersus Iouem, illum vincire volentium, patefecerit: alii quia Stygis filiæ, Victoria, Vis, Robur, Zelus, Ioui aduersus Titanas opem tulissent.

Saturnus in inferno. 44. *miserumque patrem)* Saturnum. nam & hunc non solum à Ioue vinctum, Poetæ finxerunt, sed cum fratre Iapeto, in tartarum coniectum. adi Homerum Iliad. θ. & magnum Platonem stultitiam hanc ridentem, in Eutyphrone.

47. *Stygio prætexam Hyperiona cælo)* Hyperiona pro sole dixit, vt Poetæ solent. Prisci varia de eo fabulantur. Diodorus, Saturni fratrem fuisse, qui Solis ac Lunæ cursũ primus obseruauit, & mortalibus tradidit. Luctatius Solis equum dicit. aliter quàm Ouidius, qui Metamorph. II. inquit:

Interea volucres Pyrous, Eous, & Aethon
Solis equi, quartusque Phlegon.

46. *utrũque teneb. Tyndaridẽ)* ad sa-

bulam, qua fingitur Pollux immortalis, mortalem fratrem Castorem vicaria morte redimere, quod adeo se diutius non permissurum minatur Pluto, vt vtrumque apud inferos sit detenturus.

56. *patuerunt limina porta*) longe melior in Lips. scripto libro concepta lectio *tacuerunt limina porta*. Cùm Cerberus abductus videlicet inibi non amplius latraret. *τὸ patuerunt* probum alias, hîc spurium. nam vt Maro cecinit: *Statius correctus.*

Noctes atque dies patet atri Ianua ditis.

non igitur signate propter absentiam Cerberi.

60. *sed dura melior violentia legis*) tenebricoso loco lucem petes à fabula, qua dicitur, Orpheo restituta ab inferis coniunx, ea lege, ne respiceret. Mens. melior fuit lex quam ego ipse Pluto. nam dulcedine cantus impetrauit à me vxorem, sed impetratam perdidit, violando legem.

69. *nostrisque hac omnia sunto Prima odiis*) emẽdatio hæc à lib. scriptis est. vulgata, *hac omnia sunto*. nec sana est, nec sani quicquã ex ea elicias. Duellum (inquit Pluto) Polynicis & Etheoclis, omẽ erit belli, quod ego fratribus Ioui & Neptuno inferam, hac iniuria merito commotus. *Statius correctus.*

90. *ô cunctis finitor maxime rerum*) Varro lib. IIII. de lingua Latina: *Diespiter dicitur, infimus aer, qui est coniunctus terra, vbi omnia oriuntur, vbi aboriuntur, quorum quod finis orcus dictus*. Diespitrem eundem esse cum dite, & pueri sciunt.

102. *iudicis vrna*) quam fabulam respiciat,

nullus ignorat. verũ origo fabulæ nõ omnibus innotuit. omnis.n. hæc de vrna Minois fictio, ex veterum more nata, qui vt pleraque sortibus decernebant (dixi alibi) ita à iudiciis etiam sortes non repellebant. Cicero 7. in Verrem: *Quod ab eo pridie cùm multis lacrymis eum oraret, impetrare non potuerat, id ei postero die venit in mentem è lege Rupilia sortiri dicas oportere. educit ex vrna tres. iis vt absentem Heraclium condemnent, imperat: itaque condemnant.*

De vrna Minois.

Horatius:

Ceruius iratus leges minitatur & vrnam:

132. *inferni vitatur honore sepulcri)* non discrepant scripti. in Lugdunensi editione tamen inuenio: *Vittatur honore.* erit fortè qui nos id reposuisse vellet ex more veteri, quo vittæ in sepulchris. Cæcilius Androgyno: *Sepulchrum plenum tæniarum, ita, vti assolet.* Varro libro VI. de lingua Latina: *Cùm ad sepulchrum ferunt frondes atque flores, addunt nunc lanas, sed velatas frondenteis comas.* ego ritum hunc non ignoro, retineo tamen vulgatam, quam requirit ipse orationis ductus.

Statius emaculatus.

151. *--sed Mopsus idẽ, trepidúsque ferebat Auctor idem)* Manifestissimum mendũ, quod ex scriptis lib. sine vlla hæsitatione emaculaui: *trepidúsque ferebat Actorides.* non firmo: cùm neminem tam ineptum futurum autumem, qui vulgatam spuriam, nostram germanam non credat.

194. *Elysias dedit inseruare volucres)* Seruare solenne in auspiciis verbũm. Cicero pro domo sua. *negant fas esse agi cum populo cùm de cœlo seruatum sit.* Noster (vti vides) componit, quod & lib. VI. fecit;

Fata patent homini: piget inseruare.

201. *cornigeri vatis nemus)* Ammonem intelligit, qui sub forma arietis in Libya colebatur. Phæstus Macedonicis: *Iupiter hac Ammon audi cornute Lybúmque Vates.*--Hæc ad cornigeri, cur nemoris signatè faciat mentionem tradit Luctatius, qui, *in Syrtibus*, inquit, *in eo tantum loco vbi Iouis Ammonis templum est, nemus inuenitur.* *Ammon cornutus.*

202. *Quercus anhela Iouis)* dixi alibi de hoc oraculo. ceterùm eleganter, vt Luctatius monet, *anhela quercus* dicitur, ad similitudinem vatum, qui deo pleni & anhelantes responsa dabant.

241. *Semper in aspectũ)* veteris membranæ hæc scriptura est, & sine dubio Papinii. Mens. Oedipum qui hactenus latuerat, & à nemine visus fuerat, in publicum prodiisse vulg *semper in aspectum.* *Statius correctus.*

255. *qualis post longa Phineus)* Rex Thraciæ, cuius cibos turpissimè fœdabant Harpyiæ. notior fabula quàm vt explicari debeat.

277. *atque orbum vitæ decus (* interpolatitia lectio Buslid. manifestò verum, *atque orbum vittæ decus.* dixi alibi.

290. *Sumere tunc artus ipsúmque onerare (veretur Patris equum)* Cedo quis Palemon hæc capiet? aut quis Oedipus explicabit, quid sibi velit *sumere artus patris?* nõ lõgos logos. Fatebuntur mecum omnes qui sunt suæ mentis. Legendum vt ex manuscriptis reposui: *sumere tunc arcus.* respexit ad ritum Persarum, apud quos *arcus* insigne Regium. Dio libro XLIX. de Phraate Persarum Rege, ad quem Antonius legatos *Arcus insigne regium.*

miserat: *aurea sellâ sedēs*, καὶ τὴν νευρὴν τοῦ τόξου ψάλλων, *i. ac neruum arcus pulsans.* nunquid audax nebulo, qui ignarus huius rei germanam lectionem deprauarat?

300. *& cumulos frugum)* perspicua veritas, & ita scripti consensu, vulg. *& tumulos frugum.*

309. *te velox machina cæli Aëre pendentem vacuo)* ad veterum opinionem, qui terram ab aere vehi credebant. Luctatius: *Mundum opinantur ætem num: terram aiunt pendere aere succinctam, vnde Lucanus, Dum terra fretum terrámque leuabit Aër.* Manilius I.

Est igitur tellus mediam sortita cauernam.
Aëris, & toto pariter suspensa profundo.

Macrobius Satur. I. cap. XXI. *quæ natura cæli est. cuius ambitu aer continetur qui vehit terrā.*

321. *deceat distinguere fine)* authoribus libris, sententia mirè comprobante, detraxi spuriam litteram vulgati: *finem:*

352. *-septémque excursibus hærent Ogygiis, it sorte Creon)* interpunge: *hærent. Ogygiis it sorte Creon.*

386. *pellitur & patriæ, qui mente nouissimus exit-Lucis amor*] præfero quod in scriptis est: *& qui mente.* Sensus. amor liberorum, coniugum, patriæ, & qui diutissimè tamen adhæret, etiam vitæ amor pellitur.

418. *formidanda non vna morte sagitta)* quia & ferro & veneno letales.

Pueri apud Spartianos verberati.

439. *Laudatáque verbera matri*] notat Spartanorum ritum in educatione puerorum. De quo Tertullianus ad Martyres: *Nam quod hodie apud Lacedamonios sollēnitas maxima est*

διαμαστίγωσις(flagellatio)nō latet. In quo sacro ante aram nobiles quique adolescentes flagellis affliguntur,astantibus parentibus & propinquis, & vti perseuerent adhortantibus. meminit Cicero Tuscul. II. allusit Plautus Captiueis,vbi Parasitos *Laconas plagipatidas* vocat. videndus & Seneca de prouidentia cap.4. Originem non ita vulgatam tradit Luctatius. simulachrum Dianæ quod in Tauros fuerat & humano sanguine consueuerat placari, in Laconiam transtulisse Orestum, & ne intermissione sollennium numen offenderetur, inuentum vt pueri super aram impositi, tam diu flagris cæderentur donec sanguis efflueret, qui instar sacrificii esset. adi Ouidium III. de Ponto, eleg. VII. hæc origo videtur fuisse huius moris, quem tamen postea Lycurgus,fortè desitum, reuocauit, & fortitudinis patientiæque palæstram esse voluit.

444. *truncámque tamen percussit Acetes*] optimè,nam dextram intelligit.vulgati contra rationem Latini sermonis,*runcúmque.* *Statius emaculatus.*

460. *Qualiter hyberni summis duo montibus amnes*
Franguntur:gemináque cadunt in plana ruina,
Contendisse putes vter arua arbustáque tollat
Altius:aut superet pontes) *Statius correctus.*

Pessimè ab interpunctionibus affecta sic sanaui:

Qualiter hyberni summis duo montibus amnes
Franguntur,gemináque cadūt in plana ruina:
Contēdisse putes vter arua, arbustáque tollat,
Altius aut superet pontes.

495. *Hasta viri trans pectus)* reformo in pulchriorem sententiæ habitum ex Lipsii

scripto libro, in quo *per* pro *trans* rectissime vult enim hastam per armos & pectus tra[n]siliisse, & parmam secum abstulisse.

514. *Tu patrem calúmque mihi(quis tan*ta relatu

Æquet) habe, totas, si mens exscinder[e] *Thebas.*

ego tibi affirmo interpungendum:

Tu patrẽ, calúmque mihi: quis tanta relat[u]
Æquet? habe totas, si mens exscindere Thebas.

549. *Ipsa diu inspectis latum prædixera*[t] *astris*

Coniectura amici nostri Vraniæ) Lipsii liber: *ipsa diu potis*. vnde elegantis ingenii & doctrinæ iuuenis Gerardu[s] Buitevvegius noster, dum nuper vnà deambularem, acutè elicuit, *ipsa diu positis*. & refert ad thema natalicium. placet rei & amicissimi hominis causa.

Statius correctus ex coniectura. 156. *soceros nec tristibus actis Auersatus e*rat *sponsam*) nox in hac sententia, cuius tenebras quî penetrare possis non video, ni[si] vocibus paulum compositis & correctis: *socerum nec tristibus actis, Auersatus erat sponsam*. Sensus. Atym non spreuisse Ismenem, ob Oedipi & Iocastæ facinora.

Emaculat⁹ Statius. 583. *necesse nec hasta*] extensa verba Litterula mutata illustrant scripti, *nec ens[e] nec hasta*.

585. *abiecit iaculum*] haud damnes. tamen germanius censeam: *adiecit iaculum*.

615. *Tacita præponderat exul*] notat affectum humanum, qui erga miseros sempe[r] magis pronus Iocasta apud eximium illu[m] Auctorem Thebais:

Vtrumque quamuis diligam affectu pari:
Quo causa melior sórsque deterior trahit,
Inclinat animus, semper infirmo fauens
Miseros magis fortuna conciliat suis. compar sententia apud Tacitum Annal. XII. *Siue verum, seu periculis commendatus retinuit famam, siue experimento.* Mens. Siue reuera non segnis illi indoles fuit, siue pericula & ex periculis fauor hanc illi famam circundederunt. Papinius ipse lib. II.

--seu quos mouet exul & hæsit Tristibus aucta fides.

642. *-- námque hanc solam moribunda precatur*
Vox generi) veteres. *namque hoc solum.*

650. *lacrymásque in vulnera fudit*) scripti libri: *in lumina fudit*, quod magis ad meum gustum. præcedit enim: *Tunc quia nec genitrix iuxta, positúsque beata Morte pater, sponsæ munus miserabile tradunt Declinare genus.*

690. *--retróque datum Thebana regebant Arma ducem*) spurium hoc, sed depurant scripti libri: *Thebana tegebant.* *Statius correctus.*

731. *Latera inclinantia parma*) ad morē priscum dixit. Duces enim in prælio morientes in clypeo veteres ponebant. Virgilius X.

--At socij multo gemitu lacrymísque
Impositum scuto referunt Pallãta frequẽtes.

Idem XI.

At Lausũ socij exanimũ super arma ferebãt.

Statius ipse hoc libro·

Fertur Atys seruans animam iã sãguine nullo,
Cui manus in plaga, dependet languida ceruix

Exterior clypeo. pertinet huc animosum illu Spartanæ mulieris dictum cùm filio clypeum traderet: *Aut cum illo, aut in illo.* Mens. fa redeas non amisso clypeo, aut honestè occu bens in eo referaris.

747. *ceruice reportat terga cruentatum* correxi fidenter ex scriptis: *terga cruentan tem.*

758. *iámque inflexo*) ita veteres, quod probè probum est. vulg. *Namque inflexo.*

IOH. BERNARTI AD LIB. NONVM THEBAIDOS, SCHOLIA.

Coniectura in Statio. Vers.20. *illis nuda odia*) olere mendū videtur: & licet non varient scripti, præoptem ego, *illi nuda odia.*

68. *Iam Telamona pium*] qui Meleagrū ita dilexit (auctor Luctatius) vt Theseus Perithoum.

95. *validam simul elicit hastam. Non pudet hos manes, hoc,* &c.] corruptam & hanc scripturam arbitror. Libri veteres in eo adiuuant quod referant, *hos manes, hac infamātia bellum Funera,* quæ tamen medicina huic ægro nondum faciet vitam. auguror legendum, & nisi rectè caussam non dico, quin artem diuinandi in perpetuum desinam: *validā simul elicit hastam.* iudicabit eruditus lector. *Statius emendatus.*

129. *dum spes nulla necis*) nihil mutemus,

ſanus hic locus. tantum τὸ *ſpes* non prima ſua notione, ſed pro *metu* accipe.

162. *verſare in ſanguine vidi)* potior eſt ſcriptorum librorum lectio: *lapſare in ſanguine vidi.* Noſter lib. v. *Lapſare.*

--vidi lapſare cruenta
Vulnere Myrmidonis. Poëta princeps:
--& in multo lapſantem ſanguine nati.

Tacitus Hiſt. I. *Lapſantibus equis & cataphractarum pondere.*

178. *victórque vlulatus)* notandum iuuentuti τὸ *vlulatus* etiam in gaudio.

182. *--ſiue gradum, ſeu frena effunderet)* mens. ſiue pedes, ſiue eques ſequeretur. ſequentia interpunctione ſic illuſtro; *--ingens* *Vitioſa diſtinctio.*

Limes vtrimque datus: nuſquam arma, manúſque quieſcunt,
(Nulla viri feritas)

254. *--& ſtamine primo*
Ablatum tellure mori] Senſus. niſi primo ſtamine quod Parcæ nerant, negatum illi fuiſſet in terra mori. reſpexit veterum ſtultū errorem, qui anus illas in ipſa natiuitatis hora, vnicuique ineuitabiles leges præſcribere credebant. Catullus in nuptiis Pelei:

Talia diuino fuderunt carmine fata
Carmine, perfidia quod poſt nulla arguet ætas.

262. *Spicula iam clypeóſque leues arcúſque remiſſos*
Vnda vehit] piget & pudet minuta hæc monere. & tamen niſi æternum caligare velis, legendum:

Spicula iam clypeóſque leues arcúſque remiſſos *Vnda vehit.*

[264. *illic luctantur corpora leto,*] reſtitui

ex scriptis. vulg. illis.

Statius emaculatus. 328. *non Anthedonij tegit hospitis inguin pontus-- Blandior*) nihil pote melius hac le ctione scriptorum librorum, qui supposuer *inguina portus*, litare debuerant bonæ Me ti Glaucum intelligit, cui Anthedon patri.

Papinius Prometii·

--subitis qui perdidit inguina monstris
Glaucus, adhuc patrijs quoties allabitur ori
Littoream blãda feriens Anthedona caud

Iterum. 344. *opposuit cumulo se densior amnis* fieri non potest quin attentus lector hîc hæ reat, cui adiutorium libri veteres: *se densio* perspicuè rectum, ideóque non timidè i contextu recepi.

429. *Aspice quas fluuio cades, quæ funer portem Continuus, telis, altóque adopertus acer uo*). vitiosissima interpunctio tu lege, *funer portẽ, Continuus telis altóque adopertus aceruo*

4[illegible]2. *Leucothean planxisse ferunt*) fabulã Ino & Melicertis tangit, pueris jam decan tatam, vel ex vno Ouidio Metam. IV. quen non exscribo. illud obiter sciat iuuentus, In hanc, Matutam matrem, ab antiquis dictã eandemque esse cum Aurora. Cicero Tuscul. *Ino Cadmi filia nonne Leucothea n minata à Græcis, Matuta habetur à nobis*

Lucretius lib. 5.

Tempore iam certo roseam Matuta per or
Ætheris auroram defert, & lumina pandi

Matuta mater. Si de Matuta plura desideras, adi Plu tarchum in Camillo, & Problem. Ciceron 3. de Nat. Deor. Liuium lib. 6.

423. *falsa nunc improba fronte Cornua, n uetitam currus disiungere Phœben, Dotalẽ*

rogos, deceptáque fulmina vidi) Fabulas Europæ, Alcumenæ, & Semeles ordine tangit.

501. *nec vltra Passurum)* libri non discrepant. nec tamen mihi persuadent locum syncerum esse: iudicent docti.

519. *Theseos ignis vbi est)* lucem pete ab extremo libro XII.

523. *--ceu ventis alte conflata resedit Tempestas*] vitiosè. quis non videt? in libris veteribus est. *alte cum flata*. puto ego germanum esse: *altè cùm elata*. *Diuinatio in Statio.*

572. *crine dato passim)* nunquid rectiùs, *crine dato passum?* Ouidius: *Passis sedet ipsa capillis, Vt solet ad gnati mater itura rogum.* Virgilius: *Crinibus Iliades passis--* *Iterum.*

589 *armáque curua suum, & vacuorum terga leonum.*) Turbata hæc & implexa distinctione euoluo: *armáque curua, suum & vacuorum terga leonum.* *Interpunctio vitiosa sublata.*

635. *--misera sine funera matris Audiat ille precor*) intelligi potest. sed ad longè meliorem sententiam præeunt scripti: *audiat ille prior.*

638. *verentem crinibus aras*) manifesta corruptio. quam norma versus spernit. vet. *verrentem*, exigua, sed aureola emendatio, quam vt liquidò veram in contextum admisi. respicit morem priscum: crinibus enim passis tẽpla matronæ in suppliciis (proprium in hac re hoc verbum) *verrebant*. Liu. lib III. *Strata passim matres, crinibus templa verrentes, veniam irarum cælestium exposcunt.* Idem libro 26. *Matronæ circa deûm delubra discurrunt, crinibus passis aras verrentes.* Appuleius libro quinto. Tum *Statius emaculatus.* *Mos verrendi aras.*

Psyche uberi fletu rigans deæ vestigia, humúm que verrens crinibus suis. Mamertinus Pan gyrico ad Maximianum : *Matres Italæ pen manibus abiecerunt , paruos liberos abreptos templa traxerunt , ibi ædes sacras passo capil suo quæque verrebat.*

644. *--cum fratrem nube corusca Adspicit haud solitum visu)* lego, *cum fratre in nube corusca Aspicit haud solitum visu.* Se sus. vidit Diana Phœbum in nube, non e vultu quo consueuerat.

730. *Coryton telu)* dixi de voce hac alibi hic addo Luctatium subtilius distinguere *coryton*, inquit, *theca solius arcus dicitur, sic pharetra sagittarum, sagma scuti.* nunc tame coryton pro pharetra posuit.

Coniectura in Statio. 876. *causaq́ patebant]* haud damnes. tamen purius censeam *causaq́ patebunt.*

881. *Et prensis concussa comis, ter colla qua térque stare negant)* Luctatius: *morituru solen erigere capita, comas concutiendo siue vellendo quasi reuocent illis sensum.* ritus alibi mih non lectus. Scio præsecari solere crines mo rientibus, vnde illud Virgilii: *Nondum ill flauum Proserpina vertice crinem Abstulerat* (Macrobius v. Satur. cap. x i x. videatur) se nihil ad lucem huius loci.

Io

IOH. BERNARTI AD LIB. DECIMVM THEBAIDOS, SCHOLIA.

17. *dat tessera signum*] tessera antiquis breue lignum, cui signum inscriptum vel insculptum: hinc Polybius lib. VI πλαλεῖον tesseram vocat, & Plinius lib XVI. cap. XVIII. Ligustrum, cuius lignum molle & tractabile, tesseris aptissimum scribit. vsus Tesseræ quà in pace, quà in bello. In pace, præcipuè triplex. nam aut *frumentaria ea*, aut *ludicra*, aut *hospitalis*. Frumentaria ciuibus tenuioris fortunæ in principio cuiusque mensis distribuebatur. ea accepta ad horrea publica ire licitum, petitum frumentum gratis. meminere compluries Iurisconsulti nostri. Vlpianus. l. 52. de lud. *Si libertis suis tesseras frumentarias emi voluerit, quamuis maior pars hereditatis in prouincia sit, tamen Romæ debere fideicommissum solui, dicendum est: cum apparet id testatorem sensisse, ex genere comparationis.* Paulus l. 49. de leg 2. *Si Titio tessera frumentaria legata sit.* Ludicra, à principibus luxu diffluentibus introducta. Xiphilinus Nerone: *Omnia enim lautissima quæ homines edunt, & omnia alia maximi pretij, equos, mancipia, iumenta, aurum, argentum, vestem variam, tesseris dabat. Nam globulos paruulos eorum quidque pictum habentes in plebem mittebat, &*

tessera quid

Vsus tesseræ.

Tessera frumentaria.

M.

quod quis rapuisset, dabatur. Hospitaler iuuentus vt intelligat, scire debet, Hosp tii necessitudinem non inter priuatos mo dò, sed reges, populos, oppida, veteri bus contrahere solenne. Liuius lib. v. d Timasitheo Liparẽsi: *Hospitiũ cũ eo Senatusc sulto factum est, donáque publice data.* & libr VII. *Nihil nobis tota nostra actione P.C. dif ficilius neque molestius est, quam quòd cum Eu mene, nobis disceptatio est, cum quo vno maxi mè regum & priuatim singulis, & (quod magi nos mouet) publicum ciuitati nostræ hospitium est.* Cicero in Verrem VII. *Homo nobilissi mus hospes tuus, cuius tu domi fueras, quem hospitem appellaueras, eum cum illa auctorita te & miseria videres præditum, non te eius la cryma, non senectus, non hospitij ius atque no men, à scelere, aliquam ad partem humanitati reuocare potuit? Sed quid ego hospitij iura in hac tam immani bellua commemoro? qui Sthen hospitem suum in reos retulerit?* Hospitij hu ius contracti signum (signatè inter priua tos) tessera erat, quæ vtrinque dabatur. Plautus Pœnulo: *Si ita est, tesseram conferr si vis hospitalem, eccam attuli.* AG. *Agedum huc ostende: est par probe, nã habeo domi.* POE. *O mi hospes, salue multum. nam mihi tuus pa ter, hac mihi hospitalis tessera cum illo fuit.* al

Plauto lux. lusit lepidè, vti solet, idem Comicus Cistel laria: *hic apud nos iam Alcesimarche con fregisti tesseram,* nouam, sed aptam mo

Tertullian' explicatus. re suo ab hoc ritu vocem formauit Ter tullianus de Præscrip. *Communicatio pa cis, & appellatio fraternitatis, & contesserati hospitalitatis, quæ iura non alia ratio, regit qu*

eiusdem sacramenti vna traditio. memini aliquando eruditè de hoc loco differentem me audiuisse, eruditiss. Theologũ Petrũ Bernartium, cognatum meum, virum planè (veris non ambitiosis laudibus vtor) antiquæ vitæ, doctum pariter & probum. Ad bellum iam venio, in quo frequens etiam tesseræ vsus. signatè ad colligendum militem, ad excubias, ad pugnam. De tessera ad colligendum militem accipiendus est Virgilius VII. *Classica iámque sonant: it bello tessera signum:* & Papinius noster lib. VII. *longo fugit ordine velox tessera.* De ea quæ ad excubias apertè idem Statius: *-- dat tessera signum Excubiis, positaq; vices--* exempla passim obuia in historia Romana. Nec ideo tamen velim existimes, Papinium, more suo, Græcam litem Romano iure decidere. nam & apud Græcos tesseræ huius vsum fuisse disertè asserit Pausanias Phocicis. imò apud Persas Xenophon, lib. III. & VII. Tesseram ad pugnam fuisse, elicias ex Taciti loco Historiarum III. *Eadem vtraque acie arma, crebris interrogationibus notum pugna signum.* rectè ait, *interrogationibus.* nam vocalis ea. Hirtius de bello Africano. *Cæsar signo Felicitatis dato, equo admisso in hostem ire contendit.* interpretor ab hac tessera Valer. lib. I. cap. V. *Cùm Græcum versum exprimere vellet* (Brutus) *ad illud potissimùm Homericum referendum animo tetendit, ἀλλά με μοῖρ' ὀλοὴ καὶ Λητῦς ἔκτανεν υἱός. qui deus Philippensi acie à Cæsare & Antonio signo datus, in eum tela conuertit.* respicit hanc etiam Suetonius Octauio, capite XVI. *Sub horam pugnæ tam*

Tesserarũ vsus in bello.

Ad colligẽdũ militẽ.

Virgilius explicatus.

Tessera ad excubias.

Quæ nota etiã Græcis & Persis.

Tessera ad pugnam.

Tacitus explicatus.

Hirtius illustratus.

Valerius & Suetonius explicati.

Olearia, cœnaria, nũmaria, tesseræ.

Per tesseras mandata data.

Cap. 6.

Lib. 21.

Lib. 28.

Pepum in suppliciis.

Aureola in Statio emendatio.

alises.

arcto repentè somno deuinctus, vt ad dandu signum ab amicis excitarctur Denique vti *frumentariæ tesseræ* erant, ita *oleariæ*, quibus oleum: *cœnariæ*, quibus cœna, *nummar.* quibus nummi præberentur, fuisse. Postrem obseruabit iuuentus, Principum æuo, ita in leuisse tesserarum vsum, vt per tesseram qu libet mandata darentur. Suetonius Galba *S lenni fortè spectaculo plaudentes inhibuit, d ta tessera vt manus penulis continerent.* Am mianus: *Per tesseram edicto itinere.* dico, *Pri cipum æuo* frequentiæ caussa. nam libera Re publica etiam vsus. Liuius. *Tesseram vesper per castra dedit, vt ante lucem viri equique cu rati & pransi essent.*

56. *Peplum etiam dono)* ita mos vetus v in suppliciis, peplum matronæ deabus offer rent. Virgilius 1.

Interea ad templum non æquæ Palladis ibant
Crinibus Iliades passis, peplumque ferebant
Suppliciter tristes, & tonsæ pectora palmis.

61 *--thalamo desponsa Tonantis*
Expers connubii & timidè positura pudorem)
Bonum hoc, sed non germanum. Libri vete res siquidem consensu, lectionem præferunt talento contra non caram: *timidè positura sor rem,* acutè, & quo verbo omnem Veneren complector, Papinio meo digna sententia Mens. Timidè Iunonem vincula naturæ ru pisse. & à sorore ad vxorem transiisse. quo peculiariter ipsi conuenit, τὸ *pudorem* transla titium est, & omnibus commune. Quis tar inamœnus vt elegantissimam hanc emenda tionem non exosculetur?

85. *Aethiopásque alios)* nam duplic

AEthiopes, Occidentales & Orientales. Homerus Odyssea α. *Aethiopes*

Αἰθίοπας τοὶ διχθὰ δεδαίαται, ἔσχατοι ἀνδρῶν,
Οἱ μὲν δυσομένου ὑπερίονος, οἱ δ' ἀνιόντος.

95. --*licet omnia clament Littora)* non displicet vetus lectio: *licet horrida.* *Statius leniter tentatus.*

128. *dubius mixtusque)* veteres ἀρχαϊκῶς, *dubium mixtumque.*

133. --*tacitóque per athera curru Fertur)* scripti codices & editio princeps: *cursu fertur.* quod omnino maluerim. Somno siquidem non currum, sed alas Poetæ adfingunt. Euripides Hecuba: *Statius correctus.* *Somnus alatus.*

--- ὦ πότνια χθὼν
μελανοπτερύγων μᾶτερ ὀνείρων. Tibullus II.

Postque venit tacitus fuluis circundatus alis
Somnus, & incerto somnia nigra pede.

Propertius:

Dum me iucundis lassam sopor impulit alis.

Silius lib. x. --*quatit inde soporas*
Deuexo capiti pennas, oculisque quietem
Irrorat.--nec visum nostro dissentire, quinimio signatè hoc eodem libro: *Statius correctus.*

--*cùm verò humentibus alis Incubuit.*--

& Achilleidos I.

--*totis vbi somnus inertior alis*
Defluit in terras--

145. *& medio affatu verba imperfecta reliqui)* à veteri membrana est, vulgata quæ subdititia est lectio: *& medio afflatu.*

158. *Bonus instigabat Apollo)* Lips. liber *instigaret*, lego *instigarat.*

166. *consumptáque brachia ferro)* Nihil

possum melius quàm Romanæ Philosophiæ princeps Seneca: *Cùm sistrum aliquis concutiens ex imperio mentitur, cùm aliquis secandi lacertos suos artifex, brachia atque humeros suspensa manu cruentat, cùm aliqua genibus per viam repens vlulat, laurúmque linteatus senex & medio lucernam die præferens, conclamat, iratum aliquem deorum: concurritis & auditis, & diuinum esse eum, inuicem mutuum alentes stuporem, affirmatis.*

De vita beata, cap. 24.

167. --*quatit ille sacras in pectora pinus*) respicit morem horum fanaticorum, qui in simulato isto luctu pectora sibi tundere soliti pinu. Claudianus:

Cymbala ferre licet, pectúsque illidere pinu.

Lampridius Commodo: *Isiacos vero pineis vsque ad perniciem pectus tundere cogebat.*

Claudianus & Lampridius illustrati.

168. --*sanguineósque rotat crines*)

Catullus:

Vbi cymbalum sonat vox, vbi tympana reboant,
Tibicen vbi canit Phryx curuo graue calamo,
Vbi capita Menades vi iaciunt hederigera.

Lampridius Heliogabalo: *iactauit autem caput inter præcisos fanaticos, & genitalia sibi deuinxit, & omnia fecit, quæ Galli facere solent.* Vlpian. Iurisc͞osultus, l. 1. § apud, de Aedil. edict. *Si seruus inter fanaticos non semper caput iactaret.* adi Plutarchum lib. 1. Sympos. quæst. Sec. 6. & Pindarum.

171. *Domúmque verendam signorum*) alludit ad ædiculam siue templum, in quo, religionis causa, Aquila & signa seruabantur in exercitu Romano: Herodotus lib. IIII. *Postquam in castra venit, & id sacellum in quo sig-*

Templum signorum in castris.

na & imagines exercitus adorantur. nec velim te mirari quod introducit, duces apud signa, seu in principiis, consultantes. nosti enim quàm Papinius amet exprimere Romanos mores. illi verò præcipuos castrorum actus apud signa celebrabant. Ius illic dictum. Liuius lib. XXVIII. *Tribunos tamen iura reddere in principiis sinebat*. Concionari inibi solet Imperator. Tacitus: *contractos in principia milites iussit cum silentio audire*. literæ publicæ ibi lectæ. Spartianus Pescennio: *Itaque misit literas recitandas ad signa*. Iuramenta illic exacta. Tacitus *ieiurando peti cautum apud signa*. Animaduersio deniq; nonnunquam & illic. Frontinus lib. IV. Stratag. M. *Cato memoriæ tradidit in furto comprehensis, dextras esse præcisas, aut, si leuius animaduertere voluisset, in principiis sanguinem missum*. dico, *nonnunquam*. quia vt in oppidis animaduersio extra muros, vbi & carnifex & vespillones habitabãt (Cic. pro Rabirio, Artemidorus lib. I. cap. IIII. Tacitus Annal. II. videntor) ita alias in castris extra vallum. Consule Senecam de ira, lib. I. capite XVI. Tacitum Annal. I. Hircium de bello Africano, Calphurnium declamatione VII. in ipso argumento.

Actus Castrorum sollennes apud signa.

175. *& magnis loca desolata tuetur Regibus)* id est, spoliata seu relicta. *Desolatus* siquidem μονωθεὶς, *solus relictus*. Tacitus Annal. I. *mox desolatus aliorum discessione*. Idem lib. XII. *desolatus paulatim etiam seruilibus ministeriis*. Virg. XI.

Disiectique duces, desolatique manipli. inibi.

--sat funera fusi

Vidimus, ingentes & desolauimus agros:

colonis videlicet ad bellum abductis. cui cōpar sententia Papinii nostri lib. v. *Delectas cui desolauimus vrbes* abductis ciuibus. & lib. i.

-- quod desolata domorum tecta vides.

& lib. ix.

--Desolatúmque magistro agmen.

179. *--& laterum custos*) intelligit eum qui Græcè dicitur τοίχαρχος, *qui lateribus nauu praeest.* Pollux lib. i.

Coniectura in Statio.

205. *Edocus lapsus. suade eia vlciscere ferro Nos saltem, dixit*) malim ego: *vade eia.*

237. *nunquam apta latenti Turba dolo*) lectio hæc à manu scriptis est. nec quin germana sit quisquam sanus, aut [illegible] dubitauerit. vulg. *nondum ap*[illegible]

246. *tribus ordine deni*) tentabam legere: *tribus ordine denis.*

264. *Cernitis expositas turpi marcore cohortes (Pro pudor!) Argolicas, hinc ausi obsidere portas?* pessimè ab interpunctionibus laborans locus. tu rescribe: *Cernitis expositas turpi marcore cohortes, (Pro pudor!) Argolicas hinc ausi obsidere portas?* neque enim, quod ineptissime vulgata præ se fert, somno obruti Græci iacebant, sed Thebani. & indignatur vates, somnolentos hos, ausos fuisse obsidere Argiuorum castra.

Statius vitiosissima distinctione liberatus.

299. *traxerat in somnis cythera*] maculosum hoc, eluunt scripti: *traxerat insomnis*, id est, peruigil. vide quæ notaui ad lib. ii.

321. *Quarta soporiferæ superabant tempora noct.*] veteres noctem in quattuor vigilias distribuere solitos, omnes sciunt. respicit huc Papinius illud non perinde vulgatum, Ro-

manos, initio, in ortum & occasum solum, diem distribuisse, adeò vt in XII. Tabulis nusquam horarum facta fuerit mencio. Censorinus auctor & Plinius lib. VII. *Duodecim tabulis ortus tantum & occasus nominatus: post aliquot annos adiectus & meridies, accenso* Coss. *id pronuntiãte*, rectè *pronuntiante* dicit. quia horæ postea inuentæ, non signo campanæ, vel instrumento, vt hodie apud nos, sed arbitrio solius magistratus diuidebantur. Varro lib. V. de lingua Latina: *Hoc idem Cosconius in actionibus scribit, Pratorem accensum solitum tum esse iubere, vbi ei videbatur esse horam tertiam, inclamare horam esse tertiam, itemque meridiem & horam nonam.* *Hora initio Romanis incognita.* *Excogitata imperio Magistratus.*

Deinde excogitatum, vt dies sicuti & nox, semper esset XII. horarum, quæ pro tempore anni, longiores vel breuiores forent. horæ vero clepsedris discriminarentur, nox præterea quattuor vigilias haberet, singulæ vigiliæ tres horas. & quando vigilia mutaretur, signum daretur buccina. Vegetius lib. III. cap. VIII. Liuius lib. VII. Propertius lib. IIII. videntor. *Postea clepsydris diuisa.*

322. *& honor non omnibus astris)* quia Lucifer tantum lucet.

351. *quamuis patientior artus Ille)* figurata locutio, quamuis patientiores artus habeat, *id est, Tydei membra dura sunt & non cito tabescunt.* Luctatius.

432. *vt afflictos turbarem ego proditor Argos)* veteres, nec dubito quin sincerius, *turparem ego.* Lucretius lib. I. *Turpare.*

Aulide quo pacto Triuiai virginis aram
Iphianassai turparunt sanguine fœdè

Ductores Danaum delecti.--vetus Poëta apud Cic. *Hæc omnia vidi inflammari,*

Tusc. quæstion. lib. I.

Priamo vi vitam euotari,
Iouis aram sanguine turpari.

Tacitus Hist. v. *Sua abstinent memoria cladis, quòd ipsos scabies quondam turpauerat.*

Statius correctus.

436. *interea claro*) cogitabam leuiter, *interea caro.*

456. *ni pectore toto Obstet aperta parens*] ita scripti. vulgati pessimè, *in pectore.*

Non frequēs phrasis.

465. *illicita cæli de lampade tactos*) id est, fulmine.

467. *ipse vltro conuertit equus*) ex fide librorum sic edi volui. vulg. interpolatitiè! *conuertit equis.*

Emaculatus Statius.

Timor interdum vires addit.

488. *est vbi dat vires nimius timor*] verissimum est. & vt ocellus Historicorum Curtius, inquit: *ignauiam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei caussa est.* imbibet victor. & si sibi suísque consultum velit, nunquam spem omnem hosti abscindet.

Statius emaculatus.

495. --*primus quem cæstibus ipse ligarat Tyndarides, nitidi moriens conuexa magistri Respicis, auerso pariter Deus occidit astro.*) qui spuriã hãc lectionẽ intruserunt, vellem mihi diceręt, qua fiducia hoc fecerũt. libri veteres quos non dubitaui audire, --*primis quem cæstibus ipse ligarat Tyndarides, nitidi moriens conuexa magistri, &c.* Mens. Alcidamam ad cæstuum certamen à Polluce formatum, morientem sustulisse oculos in cælum, vbi magister eius sydus, quod statim etiam tanquam abominaretur discipuli mortem, se abscondit. Noster lib. v I.

--*sed socij fretum Polluce magistro*

Norant, & sacras inter creuisse palaestras.

Seneca Philosophus Medea,

Sedet Castore cum suo
Pollux caestibus aptior.

Arnobius lib. I. *Castores, equos vnus domitare consuetus, alter pugillator bonus, ideo non Castor sed Pollux dicitur.* nec recedit ab his Virgilius dum ait: *Talis Amyclaei domitus Pollucis habenis Cyllarus.* Nam vt ibidem inquit Servius: *Castor domitor equorum fuit, sed fratrem pro fratre posuit, Poëtica licentia.*

517. *--at patulas saltu transmittere fossas*
Horror equis. haerent trepidi, atque immane pauentes
Abruptum mirantur agi.) Sumptum videtur ex Hom. Iliad. 12. apud quem Hectoris equi pariter describuntur resistentes, & timentes, in summo labro fossae. *Homeri imitatio.*

—οὐδέ οἱ ἵπποι
Τόλμων ὠκύποδες· μάλα δ' ἐχρεμέτιζον ἐπ' ἄκρῳ
Χείλει ἐφεσταότες--- locum hunc ita edi volui, cùm in vulgatis turpi errore legeretur: *Abruptum mirantur equi.* probas, scio, lector, & geminationem à mala manu fuisse vides: illud vno verbo, occasione huius vocis *abruptum* moneo, eleganti metaphora, Tertullianum aduersus Praxeam dixisse, *si tam abruptè vtamur* id est, tam praecisè & sine limitatione. & Valerium lib. VIII. cap. 2. *abrupta spei*, id est, spei perditae, prorsus abscissae.

569. *sic vbi puniceo pastor raptus ab antro*
Armatas exegit apes.) Virgilius IV. Georg.
-penitúsque reperta

Pumicibúsque cauis exesaq; arboris antro.

587. *quia ne ante duce*] M S S. *quiane ante duci)* Virgilius:

Statius emaculatus.

--*Quiane auxilio iuuat ante leuatos.*

Idem:

Heu quianam tanti cinxerunt æquora venti.

Catullus. --*quémne ipsa reliqui.*

592. *Vincamur, pietas, pone eia altaria virgo*) lege *vincamur pietas.*

Statius correctus.

623. *nunc age quis stimulos*) ita veteres, sine dubio rectè. vulg. *nunc age qui.*

625. --*memor incipe Clio*

Sæcula, te quoniam penes, & digesta vetustas,

Vitiosissima interpunctio.

Diua Iouis solio, iuxta comes) non erit vt explicent etiam Quindecimuiri fatalium librorum, nisi interpungant,

--*memor incipe Clio,*

Sæcula te quoniam penes, & digesta vetustas.

Diua Iouis solio iuxta comes,

659. *tortísque ligatur*

Vitta comis (nam laurus erat.) Sensus. Virtutem cùm se assimularet esse Mantho, tantum vittas sumpsisse, non laurum, vt decebat vatē. quia laurum semper penes se habet, ideóque non habuit necesse aliunde petere.

669. *Fulminis haud citius radijs afflata cupressus,*

Statius emaculatus.

Combibit infestas, & stirpe & vertice flammas

Quàm iuuenis) à scriptis libris hæc emendatio vulg. mendosissimè *qua iuuenis.*

699. -*malè cuncta ministrat*

Festinatio consilijs noxia.

Impetus) verissima gnome. & celeres plerūq; celeris pœnitētia, sed eadē sera atque inutilis sequitur. intellexit id magnus Imperator, qui prudenter apud Liuium: *Omnia audentem*

(inquit) *contemnet Annibal, nihil temerè agentem metuet. omnia non properanti clara, festinatio improuida est & caca.* Subscribit Princeps Historicus qui sapienter affirmat: *Duo aduersissima recta menti, celeritas & ira.* quarum posterior nunquam vtilis, prior interdum. nam actioni in primis grata. Enimuerò vt rectè inquit Demosthenes, Exord. xxii. *Cōsulere quidem oportet lentè, consulta exequi festinanter.*

Thuc. l.3.

Actioni grata.

7 2. *téque iterum saeuis iterúmque*) postulante libro scripto, lege versus suffragante, hanc lectionem admisi. vulg. *sauisque iterum.*

Statius cor rectus.

754. *agit aquore campi*) obserua tu qui in studiis tyro. æquor Latinis scriptoribus, quidquid planū est. nec solùm de mari, sed etiā de terra, fluuio & cęlo dici. Noster lib. xii.

Æquor quid Latinis.

Iámque in puluereum furiis hortantibus aequor Prosiliunt. Lucretius iii.

Voluitur & plani raptim petit aquora campi.

Cicero: *Babylonij in camporum patentium aquoribus habitantes.* Virgilius IIII.

Viridésque secant placido aquore syluas.

Accius Atreo:

Sed quid tonitru turbida toruo
Concussa repentè aquora cali
Sensimus sonore?

Papinius I.

Horrendos etenim latices stygia aquora fratris,

808. -- *Viden' vt iugulo consumpserit ensem*) nihil mutemus. nam & Maro dixit: *Viden vt gemina stant vertice crista.*

835 --*metitur culmina visu,* (clusus.
Innumerósque gradus, gemina latus arbore

Aërium sibi portat iter] interpunxi: *Innumerósque gradus*, paraphrasis scalarum est.

902. *non tamen hæc turbant pacem. Iouis ecce quierant Iurgia)* Leuicula interpunctione illustro sententiam quæ in densa nocte: *Non tamen hæc turbant pacem Iouis. ecce*, &c.

IOH. BERNARTI
AD LIBRVM VNDECIMVM THEBAIDOS,
SCHOLIA.

Statius correctus. Vers. 21. *at vaga palantes)* hanc lectionem scripti libri & editio princeps approbant, sententia flagitat. vulg. *aut vaga*.

Suspectus locus. 29. *rauci tunc comminus vrsi*] vt ingenuè loquar, non satis percipio cur raucedinem vrsis tribuat. Fuit cum diuinarem legendum, *raui tunc comminus vrsi*, à colore deducto epitheto. sed adhuc delibero.

Forsan correctus. 39. *ex agmine vallum)* licet libri nihil mutent, tamen magis γνήσιον, me iudice, *examine vallum*.

Coniectura in Statio. 43. *alternis procumbit ager)* Sic legendũ ex optimo Lips. codice, non vt vulg. *alternus*.

Statius emaculatus. 46. *exuuias imitata Dei)* suspecta hæc mendi dudum habui: sed idem liber scriptus deduxit me ad veri latebras, præfert enim: *imitata tui*. lego, *imitata sui*.

Iterum.

Tertio. 75. *dextraq; innixa)* non dubito quin ve-

rior scriptura vetus, *dextraq́ innexa.*

122. *quo fas erat)* nunquid puriùs, *qua fas erat?*

124. *--dignúsque mea procumbere dextra]* rectè. Busl. codex tamen non malè præfert: *ausúsque meam contemnere dextram.*

145. *--cur mœsta insignia tantum fleuerat:]* ænigma hoc, soluam tamen etsi non sim Oedipus. interpunge: *cur mœsta insignia? tantum fleuerat.* *Vitiosa d istinctio sublata.*

162. *--nunc saltem exoluere fas sit.*
Quæ merui (scis nempe socer) licet alta recondas
Vulnera, & afflictum generi vereare pudorem.
Ille ego sum] vitiosissima interpunctio. tu distingue: *-nunc saltem exoluere fas sit*
Quæ merui, scis nempe socer, licet alta recondas
Vulnera, & afflictum generi vereare pudorem.

188. *ac tu care socer]* sententiam insistens ex veteri reposui, *at tu.*

203. *correptúmque iniecit equum)* impura hæc, depuraui ex scriptis, *iniecit equo.*

209. *prauertit vota]* Lips. scriptus liber, *Peruertit vota,* genus sermonis notum vel ex vno Plauto.

210. *Summe deûm (tibi namque mea primordia Thebæ*
Liueat infandum licet Argos & aspera Iuno)
Debent Sidonios,] pessimè: interpunge:
Summe deûm, tibi namq́ meæ primordia Thebæ
(Liueat infandum licet Argos & aspera Iuno)
Debent.--

257. *non desunt Regi comites)* acutissimè idem liber scriptus, *nõ desunt regni comites.*

notat signate aulæ illa mancipia, quibus nihil magis familiare, quàm omnia Principũ siue honesta siue inhonesta laudare. *Perpetuum malum Regum* (Curtii verba sunt) *quorum opes sæpius assentatio quàm hostis euertit*. Verissima vox. quæ vtinam personet aures magnatum!

Adulatores princi-pat⁹ pestes.

285. *& rite nefasto*) rite, pro *ritu*, dixit.

Statius emendatus.

373. *liceat vultus fortasse supremos Noscere dilectos*) quis dubitauit quin legendum vt ex scriptis reposui: *supremum*.

399.-- *opus ipsa nouarat Mæoniis Argia modis*] cur Mæoniis? quia ex Lydia (ita postea est vocata Mæonia) fuit Arachne lanificii peritissima, quæ Mineruam prouocauit: haud ineptè hoc dixeris.

428. *Ipse quidem regnis multum & venerabilis æuo.*
Sed quid apud tales? quis non sua pignora curæ
Extet bonos? malim ego: *Sed quis apud tales?* Mens: erat quidem reipsa venerabilis Adrastus, sed quæ veneratio apud eos, quibus nec pignora curæ?

437. *Quàm scita*] emaculo, *quam Scyta*.

440.-- *explorarique furentum*
In digitis amenta videt) lorum seu ligamen intelligit, quo mediam hastam veteres religare solent, vt iaci longius posset. Duxit hinc elegantem Metaphoram Tertullianus, aduersus Marcionem lib. xv. *Iniustitiæ auctorem & dominatorem totius sæculi nummũ scimus, cui famulatam videns Pharisæorum cupiditatem, amentauit hanc sententiam, Non potestis Deo seruire & mammonæ.*

442. *--ac fata morantem*
Conuersúmque iugo propellet Ariona) noli ambigere, quin verior sit scripta lectio : *ac fata monentem.* nam(vt ait Luctatius) Arion Neptuni filius diuinabat.

443. *--qualis*
Demissus curru leua post pramia sortis]
Vmbrarum custos, mundiq; nouissimus hares
Palluit amisso veniens in tartara calo) Plutonem intelligit, & fabulam respicit, qua Iupiter, Neptunus, Pluto, vniuersi hanc machinam diuisisse sorte, finguntur.

454. *--premit à stridentibus hydris)* præsto legendum:*astridentibus.*

542. *--altè ensem germani in corpore pressit,*
Quàm malè iam plumis imis tegit inguina thorax)insigne mendum, parua labe contractũ. vnam litterulam detrahe, & germanam lectionem effeceris : *Qua malè.*

585. *nigri sulcator Auerni*) veriorem lectionem præferunt calamo exarati,*pigri sulcator Auerni.* Noster Epiced. in patrem.
--pigro transmisit auerno
Causa minor. Idem lib. VIII.
Tunc regemunt pigrique lacus, vstaq; paludes.

592. *expectent sacula ripis*) notione non cuilibet è plebe litteratorum nota.*sacula*,pro *hominibus* posuit.nec id sine ratione, vel auctore. enimuerò vti recepta apud Latinos phrasis est, *va atati tua*, pro *va tibi*: ita cùm ætas hominis *saculo* concludatur,non absurdè Poëtica licẽtia,pro homine *sacula*,Noster vsurpauit. præsertim cùm locupletissimũ au- *Secula noua notione.*

Lucretius explicatus. ætorem habeat Lucretium lib. v.

--inde loci mortalia secla creauit.

& inibi:

Tum tibi terra dedit primum mortalia secla, id est, *homines,* & iterum: *Lanigeraq; simul pecudes & bucera secla,* pro ipsis *bubus.*

626. *talia conquestus*) interpolarunt homines inuenusti, & extruserunt proprium Papinio verbum, *dequestus.* quod scripti agnoscunt. Noster lib. I.

--similésque notos dequestus & imbres. Sidonius lib. IX. epist. IX. *Longum tacere nos vir sacratissime in commune dequestus es.*

646. *ramos moritura legebat*) Bi. ß. *ligabat.* respicit fabulam, qua fingitur Erigone Icari filia, Penelopes soror, à Baccho in specie vuæ conpressa, cùm patrem à pastoribus insuper occisum reperisset; seipsam de arbore suspendisse, sed ramo fracto in terram decidisse, inter astra translatam, & signum Zodiaci factam, quod Virginem appellant.

661. *Primum adeò sæuis imbutus amoribus aula Indicium*] Ignotus ille, sed magnus Auctor Thebais, ab hac mente:

--tam ferum & durum geris
Sæuúmq; in iras pectus, & nondum imperas?
Quid sceptra facient? Et Seneca Thyest.
Vt nemo doceat fraudis & scelerum vias,
Regnum docebit. adeò omnes ferè cum Pindarico illo Tantalo:
magnam felicitatem concoquere non possunt.

Statius emasculatus. 680. *iam tumulis iunctos socios, iam mœnibus arces*) pessimè quà de verbis, quà de interpunctionibus affectus locus. sed Pharmacū ex scriptis quod huic ægro faciet vitā.

Iam tumulo victos, socios iam mœnibus arces?
& hic quondam solio sublimis & armis
Septus, opẽ miseris, & iura petentibus aequus
Supplicibúsq; dabat: cui nunc ex agmine tãto
Vna comes] mirantur viciſſitudinẽ hanc, qui ea tantùm proſpiciunt quæ ante pedes ſunt. at non illi quos altiori quadam aura cana Prudentia afflauit. didicerunt quippe à ſapientiſſimo Romanorum: *Hora momentum intereſſe intra ſolum & aliena genua.* & velut in Euripo, ſurſum deorſúmque omnes volui. nec tamen ideo deiiciuntur cùm ſerio imbiberint eiuſdem Sophi monitum: *In ſecundis nemo confidat, in aduerſis nemo deficiat. alterna ſunt vices rerum. Quid exſultas? iſta quibus veheris in ſummum, neſcis vbi te relictura ſint. Quid iaces? ad imum delatus es? nunc eſt reſurgendi locus.*

Viciſſitudo omnium rerum.

IOH. BERNARTI
AD LIB. DVODECIMVM THEBAIDOS,
SCHOLIA.

Verſ. 30. *cum capulis haſtiſque manus*] litterulam ex fide m s s. adiice, & germanã lectionem habebis: *cum ſcapulis.*

Statius correctus.

68 *ſpirantes ſuper inferias*) ad morem veterem dixit, quo in cæca illa errorum fouea prolapſis, perſuaſum, defunctorum animos

Captiui ad rogum iugulati.

humano sanguine propitiari, ideóque captiuos ad bustum iugulare solebant.

Homerus Iliad. ω.

Δώδεκα δὲ Τρώων μεγαθύμων υἱέας ἐσθλοὺς
Χαλκῷ δηϊόων.

Virgilius AEneid. xi.

Vinxerat & post terga manus, quos mitteret umbris
Inferias, caeso sparsuros sanguine flammas.

156. *Siculósque licebit Exorare Deos.*) Luctatius: *Iupiter Aetnam nympham compressit, quàm cùm Iuno prosequeretur, illa terram implorauit auxilium, & in sinus eius recepta, enixa est geminos, necdum partu maturo. hos terra intra gremium tandiu fouit quãdiu lex uteri postulabat. unde Palyci, id est, bis geniti, sunt appellati. hos autem immites fuisse & humano sanguine placari consuetos, fabula confirmatum est.*

161. *Nomina quod superest vacuis datis orba sepulchris,*
Absentésque animas ad inania busta vocatis) adumbratus ex Virgilio locus lib. III.

Ante urbem in luco falsi Simoentis ad undam
Libabat cineri Andromache, manésq; vocabat
Hectoreum ad tumulum, viridi quem cespite inanem
Et geminas, causam lacrymis, sacrauerat aras.

respicit vterque poeta ad κενοτάφιον. cuius praeclarũ apud Xenophontẽ exemplũ l. vi. expeditionis Cyri. vbi militibus, quorum reliquiae reperiri non poterant, inane sepulchrum statuitur. vide Tacitum Annalium I. & II. Suetonium Claudio cap. I. Marcellinum in vita Thucydidis: Lampridium, Seuero;

Vopiſcum Floriano. Denique Iuriſconſultos noſtros, Macianum l. 6. de rer. diuiſione: & Vlpianum l. 5. de reliq. & ſumpt. funer. vbi diſces cenotaphium non fuiſſe apud veteres religioſum.

168. *atque vno vultus pallore notati*] quanto melius veteres, *pallore gelati?* *Germana vox Statii reſtituta.*

Statius lib. IIII.

--ſic fata gelatis vultibus. Inibi:
--gelat ora pauor geſſúſque tremiſcunt.
& lib. x. *-ſtupet anxius alto*
Corda metu glaciante pater.--
Iuuenalis Sat. VI. *pauidóque gelantur*
Pectore.--

188. *Nunc hoſpes miſera primas, nunc ſponſus ad aras,*
Nunc mitis coniunx] vitioſiſſima interpūctio. tu mecum reſcribe,
Nūc hoſpes miſera, primas nūc ſponſus ad aras,
tangit iterum, ſed occultè, more ſuo, ritum priſcum, quo *ſacrificiū* ſignatè inter nuptiarum ſollennia. Tacitus Annal. XI. de Sillio & Meſſalina: *Haud ſum ignarus fabuloſum viſum iri, tantum vllis mortalium ſecuritatis, in ciuitate omnium gnara & nihil reticente, Conſulem deſignatum, cum vxore principis, prædicta die, adhibitis qui obſignarent, velut ſuſcipiendorum liberorum cauſa, conueniſſe: atque illam audiſſe auſpicum verba, ſubiſſe, ſacrificaſſe apud deos; diſcubitum inter conuiuas, oſcula, complexus, noctem deniq. actam licentia maritali.* Scriptor ignotus Octauiæ: *Nuptiarum ſollennia.*

--vidit attonitus tuam
Formam ſenatus, thura cum ſuperis dares,
Sacráſque gratas ſpargeres aras mero,

Velata summum flammeo tenui caput.

Terentius Phormione. *si argentum acceperit, ducenda est uxor, ut ais, concedo tibi spatium quidem tandem apparandis nuptiis, vocandi, sacrificandi dabitur paululum.* Valerius Flaccus, VIII. Argonaut.

Inde ubi sacrificas cum coniuge venit ad aras
Ausonides, unáque adeunt, pariterque precari
Incipiunt, ignem Pollux undámque iugalem
Praetulit.--qui locus alterius cuiusdam ritus memorem me reddit. quo receptum, ut aqua & ignis nuptiarum solennibus semper adhiberetur. Scaeuola Iurisconsultus, l. penul. §. I. de don. inter vir. & vxor. *Virgini in hortos deducta ante diē tertiū quā ibi nuptia fierēt, prius quā ad eum transiret, & prius quā aqua & igni acciperetur.* Dionysius Antiquitatum II de Romulo, raptas Sabinas, suis coniungens: *Nuptias inter eos his cōditionibus concilians, ut ignis & aqua eiusdem participes essent, quēadmodum adhuc & nostra atate fit.* causam huius ritus reddidit Lactantius lib. II. de origine erroris, c. X. de aqua & igne agens: *alterum enim quasi masculinum elementum, alterū quasi femininum, alterum actiuum, alterum patibile, ideóq; à veteribus institutum, ut sacramento ignis & aqua nuptiarum foedera sanciantur, quòd foetus animantium calore & humore corporentur & animentur ad vitam.* vidēdus Varro lib. IIII. de lingua Latina. Ouidius Fastorum IV. Nonius etiam in *Titionem* & in *Felix.* Erit fortasse aliquis, cui extra limitem extráque oleas (quod dicitur) ire videbor: non eo: noto haec talia, ut intelligat iuuentus Papiniū scribentem Epith. Stellae & Violantillae:

--procul ecce canoro
Demigrāt Helicone dea, quatiúntque nouena
Lampade solennem thalamis coeuntibus ignem,
Et de Pieriis vocalem fontibus vndam.
respicit vetustissimum hunc ritum, & ipsas Musas, ea quæ ad solennia gestasse vult.

235. *per fluuios secura ruit)* cur non audiam veteres: *per fluuios secura vadit?*

309. *vix ea conscissis manum dea)* corruptissima hæc sunt si qua alia Quid enim *conscissis manum?* portenta verborum, vti vides. sed noli dubitare quin legēdum sit ex veteri: Statius emaculatus.
--cùm scissu magnum dea nubibus orbem
Protulit.

348. *Sed bene habet, superi gratum est. Fortuna peracta est Spes longinqua via)* lego:
Sed bene habet superi, gratum est fortuna,

441. *exundant diuiso vertice flammæ)* Lucanus 1.
--vestali raptus ab ara
Ignis & ostendens confectas flamma Latinas
Scinditur in partes, geminóque cacumine surgit
Thebanos imitata rogos. -

450. *Cingula, frater erat, cernisne vt flamma recedat?*
Concurrátque tamen) interpungo:
Cingula, frater erat, cernisne vt flamma recedat,
Concurrátque tamen?

519.--*mox hospita sedes Vicit & Oedipoda furias)* Luctatius: *Oedipus expulsus Creontis imperio confugit Epicolon o, in quo locus erat furiis consecratus. sed misericordia Atheniensium illa sede est erutus, hospitalitérque tractatus.*

N. iiii.

520. *& funus Olynthi texit*] inibi: *Olynthus ciuitas est Athenis seruiens: hac se, auctoribus Lasthene & Eutycrate, Philippo tradidit, ob quam culpam placuit Atheniensibus euertere ciuitatem: quo comperto ad aram Misericordiæ confugerunt.*

530. *Laurigero subeuntem Thesea curru)* Sumptum à Romanis moribus: nam, apud Græcos non vsus. Dico vberius peculiari de Triumpho libro.

Dissensio in hac historia nominibúsque scriptorum.

543. *--populos in semet agebat Hippolyte)* in diuersas abiere sententias Scriptores qui hanc historiam tangunt. Clidemus siquidem vetus Historiographus, tradidit Amazona, quæ fuit Thesei vxor, Hippolytam vocatam. quem sequitur Statius noster. at Isacius Antiopen dictam voluit. cui accedere videtur Plutarchus Theseo, semper eam Antiopen vocans, etsi contrariæ sententiæ meminerit. Subscribit etiã Seneca Tragicus Hippolyto:

Immitis etiam coniugi casta fuit:
Experta sæuam est barbara Antiope manum.

Qui versus Antiopen occisam à Theseo innuunt. quod Hegynus & Ouidius etiam tradidere: sed ab iis recedit Pausanias, qui signatè Atticis: *Ad vrbem propius accedenti Antiopes Amazonis monumentum in conspectu est. Hanc certè Antiopen à Theseo & Pirithoo raptam scriptum reliquit, Pindarus. Træzenius verò Hegias hæc propemodum de ea scripsit: Herculem non prius Themiscyrã, ad Thermodontem amnẽm, quam diu oppugnarat, cepisse, quàm Antiope Thesei amore capta (in ea enim oppugnatione Herculi*

sociũ fuisse Theseum) oppidũ tradiderit. Hac Hegias. Athenieñses verò, cũ ad vrbẽ Amazones aduentarẽt à Molpadia sagitta confixam Antiopẽ memorant, Molpadiã à Theseo occisam. est enim & Molpadia apud Athenienses sepulchrum. eadem fere de Antiopes morte Plutarchus.

550. *--& ab obsessis mœsta Pelopeides arũ*] siue vt vetus *insistit.* rectè, & ex ritu veteri. quo supplices sedebant: Tibullus. *Supplices & adorantes sedebãt.*

Et Veneris sancta considam vinctus ad arã.

Propertius lib. II. ad Iouem:

Pro quibus optatis sacro me carmine damno,
Scribam ego, Per magnum est salua puella Iouem.
Ante tuósq. pedes illa ipsa adoperta sedebit,
Narrabítque sedens longa pericla sua.

Interpretor hinc Tertullianum de oratione: *Tertullian. explicatus.* *Porrò quum perinde faciant nationes adoratis sigillaribus suis residendo, vel propterea in nobis reprehendi meretur, quod apud idola celebratur.* Pythagoricum. est notum enim humanioribus symbolum: προσκυνοῦντα ἐπικαθῆσθαι.

586. *non trucibus monstris Busyrim*] Quid ais Papini? Theseus ne Busyrim occidit? Tullius tibi adsit, à memoriæ vitio non excuset. consensu omnium Herculi hoc tribuitur. & tu ipse huius sententiæ tibicen. Hercule Surrent.

Non te lerna nocens, nec pauperis arua Molorchi, (scunt
Nec formidatus Nemees ager, antráque po-
Thracia, nec Pharij polluta altaria regis. *Statius emaculatus.*

& passim alibi. quid igitur hîc tibi visũ dissentire? nunquam factum. imperiti alicuius

Macci glossema est, non tua scriptio.)veteres firmant qui præferunt: *monstris si non.* Lego indubitanter: *monstris Sinin.* fuit Sinis latro celebris, quem Theseus interfecit. Idem Pausanias Corinthiacis: *In prima Isthmi fronte locus est, vbi Sinis latro, curuatis ad terram diuersarum pinorum ramis, ad eos quos pugnando vicisset, arctis vtrimque vinculis alligabat, vt cùm in suam naturam arbores redissent, illi distraherentur: quo ipse postea supplicij genere à Theseo affectus est:*

Propertius lib. III.

Arboreásque cruces Sinis, & non hospita Grajs
Saxa, & curuatas in sua fata trabes.

adi & Plutarchum in Theseo.

587. *Scyrona crematum)* lectio à libris est. vulg. putidè: *Scyrona creatum.* Vide quæ scripsi ad I Thebaidos.

639. *& quos Callirœ nouies errantibus vndis)* vnde ἐννεάκρουνος Græcis dicitur. Consule Suidam & Thucydidem libro II.

643. *vbi ingens lis superum)* respicit fabulam qua Pallas & Neptunus de Athenis contendisse finguntur.

Fecialium ritus. 659. *& emissa praeceps iter inchoat hasta*] à ritu Fecialium Romanorum qui sicubi bellum indicerent, hastam ferratam, aut sanguineam præustam, in fines hostium emittebant, vti ex Liuio lib. I. vix vlli ignotum.

Statius emendatus. 715. *non spectandus equo*] à scriptis est. vulgati ineptissimè, *non spectandus equos.*

716. *deiecit Capaneus exăguis, & agra iuuētus*] tenebricosissima sententia, quam nul-

lus ingenij sol illustrabit nisi mecum interpungat:

Deiecit Capaneus: exanguis & agra iuuentus,
Iam nec coniugibus, suprema nec oscula natis
Iungit.

760. *faciebat vulnera*) restitue eleganter ex scriptis. *fitiebat vulnera nec non Tertia, sed medio cuspis temone recenta est.*

762 *se solum votis*] sine cunctatione reposui scripturam veterem: *sed solum votu.*

805. *Thesea magnanimum quærant prius, anne Creonta,* — Statius correctus.

Anne suos vidui ducant ad corpora luctus.
lego & interpūgo: *Thesea magnanimum quærant priu', anne Creonta,*
Anne suos viduæ ducant ad corpora luctus.

807. *tot busta simul*) Pausanias in præclara illa sua Græciæ descriptione, antiquæ caræque eruditionis thesauros aperiens, multa ad Papinij nostri illustrationem, vti aduertere beniuole lector potuisti, contulit. plura largiturus ni scholiorum angustiæ nos coarctarent, in obiecto totius operis, parum conuenire ipsi cum illis quibus hanc historiam describere, præcipua videtur fuisse cura, initio audiuisti. In appendice Theseani belli, illud præcipuum habet, quòd Creontem non Regem, sed Regis tutorem faciat: Thesei operam non à viduis, sed ab ipso Adrasto petitam adserat, nec dissimulet rumorem qui vanum arguit, quicquid h c de re Scriptores tradidere. Verba eius hæc sunt Atticis: *Non longè à puteo est Megamira sacellum, & eorum qui ad Thebas ceciderunt tumuli. Cùm enim Creon, qui Laodamantis,*

Ethecclu filij tutela suscepta, Thebis imperabat, non fineret cæsorum cadauera humari, Thesei opem Adrastus implorauit. Commissa itaque inter Athenienses & Thebanos pugna Victor Theseus in Eleusinum agrum deportanda cadauera, atque ibi sepelienda curauit. Thebani tamen neque se quin humarentur prohibuisse, neque vllum sibi cum Atheniensibus certamen fuisse dicunt. Hæc ille. Plutarchus etiam Theseo, adiutorem Adrasto fuisse Theseum ad recuperanda illorum corpora, qui sub Cadmea ceciderant, refert: non quòd fuderit Thebanos, sed datis acceptísque hinc inde induciis.

IOH. BERNARTI

AD STATI PAPINI ACHILLEIDOS

LIBRVM PRIMVM.

SCHOLIA.

Vers. 6. *Dulichia proferre tuba)* notat historiam seu fabulam, qua traditur Vlysses, Achillem inter Lycomedis filias latitãtem, sono tubæ excitasse, ita vt seipsum proderet. Papinius lib. 1. Achil. 1.

-- cum grande tuba (sic iussus Agyrtes)
Insonuit. fugiunt disiectis vndique donis,
Implorántque patrem, commotáque prælia credunt.
Illius intacta ceciderunt pectore vestes.

De, interdũ minuit. 8. *Depleuimus haustu) depleuimus* dixit notione, verbo *impleuimus*, opposita. nam non

augendi solùm vim, sed & minuendi τὸ *de* habet.

Papinius lib. III.

--tunc stagna, lacúsque sonori
Detumuere-- & lib. V.

Detumuere animi maris, & clementior auster
Vela vocat-- id est, tumere desierunt, seu tumorem posuerunt. prope ad id quod Suetonius dixit Caligula cap. LIV. *desaltato cantico abijt.* id est, ad finem saltato. nec abhorret ab hac notione quod *Deuirginare* dicimus pro *virginitatem eripere.* Paulus Iurisconsultus l. vlt. de Off. Præs. *Præses cùm cognoscat de seruo corrupto, vel ancilla deuirginata.* Petronius: *cur non deuirginatur Panichides nostra.* D. Hieronymus epist. XXV. *In Ægypto pri... deuirginata est.* pertinet huc & Plinij locus lib. XXXVII. *Lupatis potus medetur, vt licet videre gladiatores cùm deluserunt hac iuuari po... ne.* id est, cùm ludere desierũt. ex audio ita Poëtam veterem qui *depannis* pro *sine pannu* dixit apud Nonium. non vt ille perperam interpretatur, diuisum *de pannibus* pro *pannis.*

Suetonius explicatus.

Paulo IC. & Petronio lux data.

Itidem Plinio.

11. *vittis albescunt tempora primis*) Sanè benè, tamen in veteribus vox longè alia mentem præit aliam *vittis anguescunt.* Bellius profectò, quia videlicet instar anguium vittæ dependebant.

Statius leniter tentatus.

14. -- *Florent vatúmque ducúmque Certatim laurus--*) blanditur Domitiano, *qui simulauit* (Suetonij verba adduco) *mirè modestiam: imprimísque Poëtica studium, tam insuetum antea sibi, quàm postea spretum & abiectum; reci-*

Domitiano cap. II.

ta u tque etiam publicè.

16. *Olim dolet altera vinci)* Poëtica ab imperiali.

19. *præludat Achilles)*non temerè mutãdum aut sede sua eiiciendum probum hoc verbum. dissimulare tamen nolo, veteres præferre : *præsudet Achilles:*quod sanè damnare nolim.

Statius lib. VI.

--ludúmque super quo martia bellis
Præsudare paret, seseq; accendere virtus.

34. *--video iam mille carinis*
Ionium Aegeúmque premi) Virgilius II:
Quos nec Tydides, nec Larissæus Achilles,
Non anni domuere decem, non mille carinæ.

38. *--Quid enim cunabula paruo)* mens. cur passa sum filiolum educari, seu prima rudimenta accipere apud Chironem. τὸ *cunabula* enim, seu quod idem valet, *incunabula* (præter vulgatam) vtraque hac notione probis auctoribus notum. Suetonius Vesp. cap. II. *quare Princeps quoque locum incunabulorum aßiduè frequentauit*, id est, *educationis*. Arcadius Iurisconsultus. L. I. de offi. præf prætorii : *His cunabulis præfectorum auctoritas initiata*, id est, *his rudimentis*, seu *principijs*. Institutis in Proh. *vt liceat vobis prima legum cunabula, non ab antiquis fabulis discere*. Romanæ linguæ peritissimus, Tertullianus, de Præscrip. *sed nec Ecclesiam se dicat defendere, qui quando & quibus incunabulis institutũ est hoc corpus probare non habent:* idem libro de Patientia: *per hæc impatiẽtia tunc infantis quodammodo incunabula. ceterum quanta mox incrementa?*

Suet. lux.

Explicata l. 1. de off. præf.

Tertullian' illustratus.

47. *Nunc quoque (sed tardum est) iam plena iniuria rapta,* *Vitiosa interpunctio.*
Ibo tamen:)pessimè ab interpunctionibus affectum locum restituo.
Nunc quoque, sed tardum est, iam plena iniuria rapta:
Ibo tamen.

48. *--dextrámque secundi* *Neptunus Iupiter dictus.*
Quod superest complexa Iouis --) notandus iuuentuti locus: nam, vt ex sequētibus clarū, per *secundum Iouem*, Neptunum intelligit. Iouis nomen siquidem, tribus Saturni filiis commune, de eo qui cælo præesse fingebatur, exempla nusquam non obuia. de Plutone Homerus Iliad A·

Ζεύς τε καταχθόνιος, καὶ ἐπαινὴ Περσεφόνεια.

de Neptuno etiam Sidonius in Burgo Pontii· *Sacra tridentiferi Iouis.*
Virgilius AEneid. 4 v. *Sacra Ioui Stygio quæ rite incepta paraui.* vide omnino quæ notaui ad initium IV. Thebaidos.

49. *per Thetyos amnes*) malim ex manuscriptis legere, *per Thetyos annos.* ceterùm tu qui in studiis tyro, ne per seipsam Nymphā rogare autumes, scito, Thetim Terræ & Cæli filiam, Oceani vxorē Poëtis esse, Deorum omnium & rerum parentem. Papinius hoc libro:

--quos illi maxima Thetis. Orpheus: *In Hymnis.*

Ὠκεανὸν καλέω πατέρ' ἄφθιτον αἰὲν ἐόντα,
ἀθανάτων τε θεῶν γένεσιν, θνητῶν τ' ἀνθρώπων.

64. *maiestatémque repostam*) Langianus: *maiestatémque verendam.* vtrumque bonum.

68. *Terris pelagóque)* probè. tamen in veteri *terris cæloque daturus*, suo & probo itẽ sensu. notum .n. vel ex vno Homero quas turbas non in terra modò, sed in cælo, excitasse Helenæ raptum, Poëtæ commenti sint.

70. *-- hoc grata munus alumnæ*) tangit fabulam qua Venus in mari nata & educata fingitur.

Diuinatio in Statio.

72. *siquis adhuc vndis honor*) vnus è veteribus *si quis adhuc nubit honor*, vnde elegãtiorem lectionem eruo: *nobis honor*.

74. *-- da tollere fluctus.*

Nec tibi de tantis placeat me fluctibus vnum

Littus & Iliaci scopulos habitare sepulchri] tenebricosus locus, & fortasse non sanus. mens videtur. ne placeat tibi ô Neptune, vt ego dea vastum pelagus deseram, & cineres atq; sepulchrũ filij vni littori me teneant affixã.

78. *tunc rector aquarum)* nemo damnet. veteres tamen reponi suadent: *tum ductor aquarum*. quod germanum non abnuerim. nã τὸ *Ductor* pro *Rector*. Papinius amat exempla passim obuia.

Ductor pro Rector.

Statius correctus.

83. *edixit sedibus annos*] interpolatitia lectio. vetus, *edixit cædibus annos*. quod valdè amplectimur.

89. *nostros opera irrita muros)* interpungo, *nostros*, *opera irrita*, *muros*. notat fabulã qua Neptunus cum Apolline fingitur mandato Iouis Laomedonti ministrasse, dum Troiam ædificaret. vulgata fabula, &, vt Herodotus refert, inde nata, quòd pecuniã Neptuni & Apollinis sacrificiis dicatam, Laomedon ad extruenda mœnia conuerterit.

91. *crediderit peperisse Ioui)* & hic fabulã tangit qua pulcher ille Deus, omnium mulierum vir, à Thetidis concubitu, non abstinuisse fingitur, nisi quia à Themide, siue vt alij tradidere Protheo, admonit' fuerat, quòd ex illa filius præstantior patre nasceretur.

94. *& dirum pariter quæremus Vlyssem)* ego Neptunus ob Polyphemum filium meũ excæcatum, tu Thetis ob quæsitum Achillẽ.

106. *Longæuũ Chirona petit)* quibus parẽtibus Chiron hic ortus, diuersimodè auctoribus traditum. Suidas eum vnà cum reliquis Cẽtauris Ixionis filium fuisse scripsit. alii Philyræ Oceani filiæ à Saturno in equi forma compress , cùm in eam se mutasset, ne ab vxore deprehenderetur Apoll. lib. II. Arg. *Scriptorum dissensus.*

Νυκτὶ δ' ἐπιπλομένῃ Φυρηΐδα νῆσον ἄμοιβον.
Ενθα μὲν Οὐρανίδης Φιλύρῃ Κρόνος, εὖτ' ἐν Ολύμπῳ
Τιτήνων ἤνασσεν, ὁ δὲ Κρηταῖον ὑπ' αἶθρον
Ζεὺς ἔτι Κουρήτεσσι μετρέφετ' Ιδαίοισιν, (κεῖθεν)
Ρείην ἐξαπαφὼν παρελέξατο· τοὺς δ' ἀπὸ λέκτρου
Τέτμε θεὰ μεσσηγύς· ὁ δ' ἐξ εὐνῆς ἀνορούσας,
Εσσυτο χαιτήεντι φυὴν ἐναλίγκιος ἵππῳ·
Η δ' αἰδοῖ χῶρον τε καὶ ἤθεα κεῖνα λιποῦσα
Ωκεανὶς Φιλύρη, εἰς οὔρεα μακρὰ Πελασγῶν
Ηλθ', ἵνα δὴ Χείρωνα πελώριον, ἄλλα μὲν ἵππῳ,
Αλλὰ θεῷ ἀτάλαντον, ἀμοιβαίῃ τέκεν εὐνῇ.

112. *-- non æqua nefandis -- Fratribus)* decorè. Nam mitis omnino & placidus Chiron fuisse perhibetur. Achilles apud Euripidem, Iphigenia in Aulide:

Ego viro à pio educatus sum puer
Chirone, mores simplices tantùm imbibi.

114. *-- nec trũci bellis genialibus orni)* notat

O.

pugnam centaurorum cum Lapithis, in nuptus Pirithoi, qui cùm crateres & tela deficerent, certò Cæneum non læderent, arboribus pugnasse finguntur: Ouidius 12. Metam. de hac eadem re:

Vidi ego Petraum conantem euellere terra
Glandiferam quercum- - inibi:
-- paruóque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelion
umbras.

ibidem: -- *iactásque euoluere syluas.*

116. *Hac quoque dum viridis, nam tunc labor vnus inermi,*
Nosse salutiferas dubijs animantibus herbas.) Vetus: *nam nunc* aptè. fuit medicæ artis peritissimus Chiron, imò AEsculapii præceptor, vt veteres credidere: tersissimus Lactantius: *Hunc* (AEsculapiū) *Tarquinius de illustribus viris differens, ait, incertis parentibus ortum, & à venatoribus inuentum, canino lacte nutritum, Chironi traditum, didicisse medicinā.*

130. -- *magnos vtinā mentita timores.*
(Nēque mihi infestos vtero modò contuor enses)
Nūc plāctu liuere manus) praua interpunctio. lego:
Nāq; mihi infestos vtero modò contuor enses,

134. *-ad Stygios fero mergere fontes)* Achillem à matre Stygiis vndis ablutum, vt inuulnerabilis fieret, Poëtas tradere, omnes sciunt. & huc nostrum respicere clarum, illud non perinde vulgatum, alios comminisci Thetidem interdiu filium ambrosia vngere solitam, & noctu sub igne occultare, quò quidquid in eo mortale foret, eximeret. do-

nec à Peleo deprehensa, irata, se subduxit. Apollonius 4. Argonaut.

Η μὲν γὰρ βροτίας αἰεὶ περὶ σάρκας ἔδαιεν
Νύκτα διὰ μέσσην φλογμῷ πυρὸς, ἤματα δ' αὖτε
Αμβροσίῃ χρίεσκε τέρεν δέμας, ὄφρα πέλοιτο
Αθάνατος, καὶ οἱ στυγερὸν χροῒ γῆρας ἀλάλκοι.
Αὐτὰρ ὅγ' ἐξ εὐνῆς ἀναπάλμενος εἰσενόησε
Παῖδα φίλον σπαίροντα διὰ φλογός. ἧκε δὲ ἀυτὴν
Σμερδαλέην, ἐσιδὼν μέγα νήπιος. ἡ δ' ἀίουσα,
Τὸν μὲν ἄρ ἁρπάγδην χαμάδις βάλε κεκληγῶτα,
Αὐτὴ δὲ πνοιῇ ἰκέλη δέμας, ἠΰτ' ὄνειρος,
Βῆ ῥ' ἴμεν ἐκ μεγάροιο θοῶς, καὶ ἐσήλατο πόντον
Χωσαμένη.

dictus hinc Achilles. *Pyrisous*, quasi ab igne seruatus. & postea *Achilles* ab exusto labro, quod dum lingeret infans, ambrosia non fuisse perunctum fingitur. Agamestor Thetidis epithalamio: *Achilles unde dictus.*

Παρθενικῷ δ' ὄνομα θῆκε πυρίσσοον ἀλλ' Ἀχιλῆα
Πηλεὺς κίκλησκε χείλεος εἵνεκά μιν
Κείμενον εἰνὶ κόνει σποδιῇ ἐπὶ πῦρ ἀπάμερσε,
Χείλεος αἰθομένου ἀπερφάτως ἱερόν.

143. *Ausa foret*) non sollicito, tantùm moneo veteres non malè ad sententiam præferre, *ausa feni*. *Statius correctus.*

145 *non superāt tua vota modum*) à mendo liberum hunc locum non esse, arguit structura orationis. verùm præsens remediū ex manuscriptis: *nā superāt tua vota modum*.

quod germanum esse ego præsto. Sensus, precibus demerendi dii tibi, quandoquidem filius modum virtutis non seruat: mandata nostra spernit, & planè intractabilis fit.

146. *placandáque multum Inuidia*) nihil certius. nam quemadmodum ex Poëtæ monitu:

Liuor iners vitium mores non exit in altos,
Vtque latens ima vipera seruit humo:

ita statim dirigitur in altos liuida illa dea, & quàm primùm aliquis, non dicam, excellit, sed excellere conatur, statim adussit & afflauit maleuolentiæ quædam aura; omnésque quos cupiditas aut voluptas præcipites trahit, inuident ei qui virtutem capere potuit, aut etiam sequitur, statim talem in conuiuiis rodunt. in circulis vellicant, iniquè ferentes id habere aliquem quod ipsi non habent. vt meritissimò exclamet noster:

Quisnam impacata consanguinitate ligauit
Fortunam inuidiámque Deus? quis iussit iniquas,
Æternum bellare deas? nullámne notauit
Illa domum, toruo quam non hæc lumine figat
Protinus? & sæua perturbet gaudia dextra?

Quid facies? per medium calumniantium agmen alacer incedes, & erectus aduersus linguarum omnium tela tectus & munitus Comici hoc scuto. *Mauelim mihi inimicos inuidere, quàm me inimicis. qui inuident egent: quibus inuidetur rem habent.*

174. *tantísque extenditur æmulus actis*) allucinor an rescribendum

--tantísque accenditur æmulus actis.

200. *diuersa mente volutat*) bonum hoc

ſed an germanum? negant calamo exarati qui præferunt, *diuiſa mente volutat.*

208. *& littora perſona ludo Audierat, duros laxantem Ægaona nexus Iuſſa ſequi, centúmque Dei numerare cathenas)* nota eſt AEgæonis fabula, & quòd ille cētimanus à Neptuno ad ſcopulos AEgæi maris religatus fuerit. Mens Poëtæ videtur: cùm nunciatum foret, AEgæonem conari effugere, & vincula diſſoluere, miſſam Thetim, quæ rem cognoſceret: Scyrim itaque præteruectàm, cognouiſſe imbelles eſſe loci incolas, choreis & ludis vacare.

231. *effulſerat orbe)* cōcinniùs vetus: *effulgurat orbe.*

249. *omnia verſat)* detrahe ex veteri membrana litterulam, & veram rectámque lectionem effeceris, Statius emaculatus.

--omnia verſa Atque ignota videt.

287. *(patriis quæ rara licentia) muris.]* malè ab interpunctionibus affectum locum reſtitue. *patriis (quæ rara licentia) muris.*

289. *& ſpargere floribus haſtam)* Thyrſos intelligit: Iuſtinus epiſtola ad Zenam & Zerenum: *Veluti Bacchæ per ſpeciem habitúmque pacis lanceas in Thyrſis circumferunt.* adi Plinium lib. 16. cap. 34. Papinius lib. 2. Achill. *Vibrauítque graui redimitum miſſile dextra.* rectè *redimitum.* quia *Thyrſus* nihil erat quàm haſta frondibus & pampinis inuoluta, abſque ferro. idem Papinius:

Talis vbi ad Thebas vultúmque animúmque remiſit
Euius, & patrio ſaturauit pectora luxu,
Serta comis, mitrámque leuat, thyrſúmque virentem.

Armat, & hostiles inuasit fortior Indos. intellexit Thyrsos, dum eodem libro scribit:

--mollésque tulit Tyrinthius hastas.

292. *animique tumentes*] nihil hic veteres. non timidè tamen præsto legendum: *annique tumentes*, vide omnino Scholia nostra ad 2. Thebaidos.

297. *Illius è roseo flammatur purpura vultu, Et gemmis lux maior inest, & blandius aurum*] in Langiano est, *& blandior auro.*

323. *visúsque superbos*) cur non audiam veterem: *visúsque proteruos.*

Statius emendatus. 325. *cogitque valentem*) nunquam fugiet attẽtum lectorem, germanum esse quod in manuscriptis reperi: *cogitque volentem.*

337. *iterúmque monet, rursúmque fatigat*] malim cum Langiano: *iterúmque fatigat.*

368. *--quantúmque humeros, ac pectora fundat*)

idem Langianus: *quantúmque humeros à pectore fundat.* quem cur non & hic audiam?

383. *affatur littora verbis*) si sequentia respicias, nõ negabis quin scriptura vetus magis ad verum: *affatur littora votis.*

406. *decrassata duces*) lege ex veteribus *degrassata duces*, perspicuè verum, *degrassata* pro *valde grassata*, augendi significatu. non exscribo ea quæ alibi fusè dixi.

613. *Æra domant Temesa*) Leod. *Ære sonant Temesa.*

422. *Messenáque tradunt*) non culpo. Vetus tamen elegantiùs: *Messanáque tendunt*, haud dubiè ad morem priscum. quo funibus machinæ solent tendi.

444. *classes promota*) flagitante sententia

reposui ex veteri: *claßu promota.*

462. *--miranturq; suum decrescere montem)* post hunc vers. duo libri veteres hunc inserunt: *Donec intra angustam ceciderunt vndáq; vallem.* quem cum leui hac emẽdatione haud difficulter admiserim:

Donec in angustã ceciderunt vndique vallem.

470. *armenti greges)* impura hæc depurant calamo exarati: *armenti reges.* Mens. clypeum Aiacis septemplici pelle regum armentorum, id est, taurorum, fuisse tectum. *Statius emaculatus.*

479. *Quémve aliũ ad Stygios tulerit secreta per amnes)* si me audis, rescribes: *Quémve aliũ Stygios tulerit secreta per amnes.* quo enim malum hîc duplex præpositionis geminatio?

489. *Sic cùm palãtes*] non negabis quin æquè bonum, si non meliùs, quod in veteribus: *sic cùm pallentes.*

504. *& mutus honos)* manuscripti *& tutus honos*, quod meæ fidei crede germanissimum esse. Papinius infra: *Statius emendatus.*

Arma horrenda tibi sauósque remisimus enses,
Nunquam has imbelles galea violabere vittas.

518. *nunc sagax affatur)* haud damnes. tamen si penitius structuram orationis introspicias, non spernes nostram coniecturam: *nunc sagas affatur aues*, idest, præsagas. dictio Papinio vsitata.

555. *--vel in antra reuerti.*
Melle nouo grauidas) placet. reperio tamen in Langiano: *Vere nouo.*

558. *& in transtris hilaris residere iuuentus*] rectum est & ita scripti. vulgati malè: *sedere iuuentus.*

561. *--sed operta conscia culpa.*

Cuncta pauet, tacitásque putant sentire sorores] *Conscientiæ vis.* verissimum dictum & faciliùs flammam ore compresseris, quàm accusante conscientia, securus sis. enimuero vt eleganter pruden- *Sall. ad Cæs.* tissimus historicus inquit, *Suus cuique animus ex conscientia spem præbet.* planéque:

Conscia mens vt cuique sua est, ita concipit intra
Pectora pro facto spémque metúmque suo.

nihil itaque consultiùs quā seriò sibi persuadere licet, *omnes deos hominésque celare possumus, nihil tamen auarè, nihil iniustè, nihil libi-* *Cic. Offic. 3.* *dinosè, nihil incontinenter esse faciendum.*

590. *& versos germana expauit amores*) purius germaniúsque quod in scriptis: *& veros germana expauit amores.*

670. *sed arreptum taceas celésque pudorem*] restituo, *sed ereptum taceas celésque pudorem.* & hanc coniecturam non recuso exigi ad obrussam.

IOH. BERNARTI

AD SECVNDVM LIBRVM ACHILLEIDOS

SCHOLIA.

ver. 11. *fatorū euertere leges*) audi veteres *fatorum vertere leges.*

35 *campúmque patentem,*
Qui medius portum, celsámque interiacet *Statius correctus.* *vrbem*] Langianus liber: *qui medius Pontum.*

42. *varióque aspersas Nebridas auro)* pelles Bacchantium intelligit. Papinius hoc eodem libro:

Vt vero à tereti demisit Nebrida collo: Tacitus *F min e pellibus accinctæ assultab ãt velut sacrificantes vel insanientes Bacchæ.* videndus tibi omnino Athenæus lib 13. quo de Pyrrhicâ saltatione agit.

Bacchæ pellibus cinctæ.

44. *illi subridens]* vetus Virgiliano more: *olli.*

79. *Et extẽplo latuit mẽsura iacẽti:)* respicit veterem accumbẽdi ritum: sed nescio an satis cautè, prisco illo æuo vsurpatum scribat. Homerus sanè non accumbentes, sed sedentes, semper Heroas introducit.

97. *crinale reponeret aurum)* Fasciam auream notat, quam instar diadematis in fronte gerebant virgines nobiliores. Virgilius de Camilla:

Aurum crinale.

Pro crinali auro, pro longæ tegmine pallæ,
Tigridis exuuiæ per dorsum à vertice pendent.

99 *epulis bis térque repostis]* notat diuisionem cœnæ, quæ antiquis triplex, in Antecœnam, cœnam propriè dictam, & Mensam pomorum. Antecœna, erat Missus primus, qui & gustatio seu gustus atque etiam promulsis dicebatur, quòd primam sitim antiqui ferè mulso sedarent. Cœna, Missus secundus erat, in quo præcipui cibi, Mensa pomorum: Missus tertius in quo bellaria. vide quæ notauit latè Lipsius noster Antiquarum lect. lib III. tu hunc locum sic interpunge:

Argolicis ducibus iam tunc patuisset Achilles,
Vt placata fames epulis bis térque repostis,

& ad ea quæ Lipsius de Promulside notauit, adde locum hunc Tertulliani de Pallio: *Vereor sanè ne parua sit ista trutina , cum Drusillanus, & quidam seruus Claudij quinquagenariam promulsidem adificat, suprascriptis fortasse mensis necessariã.* posuit *promulsidem*, pro ipso *promulsidario.* id autem est vas quo promulsis continetur. Vlpianus lib. xx. §. argento, de auro & arg. leg. *scutellas vel promulsidaria contineri.*

125. --*vix timidæ matres, vix agmina cessant*
Virginea, hic multũ steriles dãnatus in annos
Inuisusq́ deis, si quem hac noua gloria segnem
Praterit, exisset stratis) vitiosissima interpunctione adfectum locum sic sanaui: *vix timidæ matres, vix agmina cessant*
Virginea, hic multũ steriles damnat⁹ in annos,
Inuisisque deis, si quem hac noua gloria segnẽ
Praterit.

135. *Quas tibi sydereis diuarum vultibus aquas*
Sors dedit, vt me olim tacitum reuerentia tangit,

Oedipo aliquo opus erit, nisi interpungas:
Quas tibi sydereis diuarum vultibus aquas
Sors dedit. vt me olim tacitũ reuentia tangit?

158. *quóque pij Samothraces eunt*] Samothrace insula Melane olim dicta, venisse in hanc insulam Dardanus dicitur, & deos quos occultos Romæ habebat templum Vestæ, ex Samothrace, in Phrygiam, Æneã ex Phrygia, Italiam aduexisse. Auctor Dionysius Halicarnasseus lib. 1. & 11. Antiquitatum Romanarum, & Varro 11. humanarum. videndus Plutarchus in Camillo, Strab. lib. x. & Seruius ad illud Virgilij:

--*antiquam exquirite matrem*, propter religionem loci nocentes illuc olim confugere solent, vti colligas ex epistola Mithridatis, quæ exstat inter fragmēta Historiarū Sallustij. verba supra posui lib. II. ad illud *insomnem ludo*. suggerit & quædam huic rei epigramm. ἐις ἀδυλιὺς. I I. Anthologiæ. atque etiam Suidas. hinc Iuuenalis:

--*iuret licet & Samothracum*
Et nostrorum aras. vide Varronem lib. I V. de lingua Latina, & Tertullianū de Spectaculis:

174. *quas sexus iners*) ita & scripti. ego tamen ausim legere: *qua sexus*. *Coniectura in Statio.*

183. *Vt leo materno tū raptus ab vbere mores Accepit*) illustro leuicula emendatione, sed sententia flagitante, *cum raptus*.

193. --*tunc acer Vlysses*
Admotus lateri submissa voce, quid hæres
(Scimus ait) tu semiferi Chironis alumnus,
Tu cæli, pelagíque nepos?) pessima interpunctio sententiam inuoluit euoluo ego:

--*tunc acer Vlysses*
Admotus lateri, submissa voce: Quid hæres?
Scimus, ait, tu semiferi Chironis alumnus,
Tu cæli pelagique nepos.

221. *Gratior & magno (si fas dixisse) parenti*) cur non audiam veterem, egregia emphasi: *gratior es magno?*

261. *Quid precer? heu timeámne prius?*) scribo *Quid precer, heu timeámve prius?*

276 --*cur non ego Martia tecum*
Signa feram? tu pensa manu Bacchaáque meum) ita edi volui, flagitante sententia. vulgo, sine vllo dubio deprauatè: *Statius emaculatus.*
Bacchaáque tecum.

2. --*genitórque corusca*
Lucis adhuc hebetem vicina nocte leuabat.
Et nondum excuso rorantem lampada Pōto] mirificè hæc turbata & implexa, siue interpunctionem, siue sententiam respicias. Sed quid multis? fidenter è libro veteri rescribe
--*genitórque corusca*
Lucis adhuc hebetem vicina nocte leuabat,
Et nondum excusso rorātem lampada Ponto.)

Statius correctus. ita enim adiuuamus cum in eo sit: *excurso rorantem.*

Iterum. 291. *nodatum pectora palla*] emendatio à libris veteribus est. vulg. *nudatum.*

Coniectura. 327. *Arripitur terris*] quis dubitabit legendum *abripitur terris?*

344. *Ede, licet iustas*) probiore sensu vetus, *Ede, libet iustas.*

353. *iam nunc promitteris armis*) Vetus quæ recta est lectio, *iam tunc.*

884. *nec vllis vberibus*) magis arridet scripta lectio *nec almis vberibus.*

388. *Sic dabat ille pater. mox ille per auia secum*
Lustra gradu maiore trahens, visísque docebat
Arridere feris) spurium hoc nemo negabit, nec etiam germanum quod reposui ..*visísque docebat.*

Coniectura in Statio. 418. *Quo Magete sua gasa*) vetus *Mafete.* Præsto legendum Macetæ, id est, Macedones. adi nobilissimi à se & maioribus, Ios. Scaligeri ad Ausoniū lectiones lib. 1. cap. 11.

Statius correctus. 420. --*& flexa Balearicus auctor habena,*
Quo suspensa trahens libaret vulnera tractu) omnino audiendus vetus:

Quo suspensa trahens libraret vulnera tractu.

625. *scandentem pondere montis*) manuscripti: *pratendere montis*. lego *prendere*. *Diuinatio in Statio.*

IOH. BERNARTI AD P. STATI PAPINI SYLVARVM LIB. I. NOTAE.

Habes quæ ad Thebaim & Achillem hac vice dicenda putaui, mi Lector. restant Syluæ, elegantioris doctrinæ plenæ, sed siue scripturam, siue interpuncta respicias, ita adfectæ, vt sine veteris membranæ alicuius auxilio, irrita abierit vel Hygia ipsa. cogitabam ego de plebe medicus morbum saltem leuare, si tollere non possem. illustrare certè eas iusto ferè commentario, mihi animus, & iam materia ad ædificandum Musæum hoc ædificium parata. arcent impræsentiarum ab hoc instituto manuscripti mei, qui hos libellos nulli habebant. Spisso & vix in Europa inueniri inter eruditos constat. amicus quidam doctus, &, quod rarum hodie, syncerus, litteris nuper spem fecit me habiturum. nec fallet scio, nisi fallant ii qui promisere. sustinebo me itaque in illud tempus, & diuinationes pauculas quæ gustum quendam ceterorum exhibeant, sub finem hîc adtexam, idque cum venia. neque enim (vt cum Lucretio dicam) tam certa vt illæ:

Pythia quas tripode ex Phœbi laurúque profatur. Iudicabunt docti.

EQVO MAX.

versu 18. --*exhaustis Martem non amplius armis*

Bistonius portat sonipes) quid τὸ *amplius* hic sibi velit, nimis velim scire. ego censeam legendum *non amplior*.

39. --*secta pratendit, colla Medusæ. Ceu stimulis accendat equum*) interpunge:

--*secta pratendit colla Medusæ,*

43. *Et quis se totis Temésa dedit hausta metallis.*

It tergo demissa chlamys.) leuicula interpunctione illustro obscurum locũ. *hausta metallis*

53. --*vacua pro cespite terra*

Ænea capitis crinem tegit vngula Rheni;

agis ad meum gustum: *terit vngula.*

53. *Et pauet aspiciens Ledæus ab æde propinqua*

Cyllarus. hic domini nunquã mutabit habenas

Perpetuis frenis, atque vni seruiet astro.) libri omnes quos vidi: *mutauit habenas* quod audacter mutaui. sensus. Equum hunc maximum vni Domitiano seruiturum, non duob', vti Cyllarus, qui Castori & Polluci seruiit. in tertio versu fabulam respicit, qua fingitur, quòd cùm Argonautæ tempestate & procellis agitarentur, Orpheus arrepta lyra canere cœpit. quo cantu mare pacatum, & sidera duo supra Castoris & Pollucis capita affulserunt. meminerunt passim Poetæ: ego solum Valerium Flaccum aduocabo qui libro 1. introducit Iouem loquentem:

Dixit, & ingenti flammantem nubila sulco

Direxit per inane facem, quæ puppe propinqua
In bifidum discessit iter, fratrésque petiuit
Tyndareos placida, & mediis in frontibus hæsit,
Protinus amborum, luménque innoxia fudit
Purpureum, miseris olim implorabile nautis.

62. *genu durasset Atlantis*] Forte: *duraret Atlantis.*

83. —*quòd si te nostra tulissent*
Sæcula, tentasses me non audente profundos
Ire lacus, sed Roma tuas tenuisset habenas,) Verba Curtii sunt è lacu suo emergẽtis, qui vt sese timoris arguat, haud decorum. rectè itaque Lipsius noster, in tantum laudandus. in Elect. lib. II. cap. XIV. quantum se vera virtus, & solida eruditio extendunt, legit *me non gaudente.* Sensus. Si tu Domitiane vixisses meo æuo, primus fuisses qui patriæ caritate succensus, dedisses te in hiatum, me quidem non gaudente cui gloria ea prærepta.

102. *Apellea cuperent te scribere cera*) locus rectè habet, & vt τὸ *cera* cõuincit, largiter errat vir doctus, qui supposuit *Pellea*, & ad Lysippum refert. is enim ære finxit aut marmore.

103 *Optasśétque nouo similẽ te ponere templo Atticus Elæi senior Iouis.*] Quis hic senior Atticus Elæi Iouis? nõ sana ea verba: & omnino, vt viri docti iã monuere, rescribẽdũ: *Atticus Elæi sector Iouis.* allusũ ad ebur quod politur, fingitúrq; secãdo. Mens. eam dignitatem esse formæ Domitiani (sermo quæsitæ adulationis) vt exprimere eum gestiat omnis pictor, omnis sculptor atq; etiã illi ipsi prisci. signatè Phidias Atheniẽsis nobilis sculptor, qui Iouem Olympium ex ebore fecit.

EPITHAL. STELLÆ.

vers. 11. *Ipsa manu nuptam genitrix Aeneia ducis*) sententiam insistens malim *ducit.* Pronubam fuisse Venerem vult.

27 *cessent mendaces obliqui carminis astus*]forte legendum: *obliqui criminis astus.*

70. *Precibúsque virum concede moueri*) melius(nam ad Stellam refertur.)*viri concede moueri.*

89. *Vidi & Abydeni iuuenis certantia remis Brachia, laudauique manus & sæpe natanti Prælusi*) non malè feceris si rescribas: *natanti præluxi*: in cæca videlicet & illuni nocte, cū ille nataret, ego facem prætuli. quam fabulam tangat notum.

98. *--armiferos poterat memorare labores*
Claráque facta virum & torrentes sanguine campos.

Hinc tibi plectra dedit) attentus lector facilè videt legendum: *(dedit.*
-torrentes sanguine campos, Hac tibi plectra

130. *Huic Hermum fuluóque Tagum dedecurrere limo.*

Nec satu ad cultus. huic Inda monilia Glaucum
Proteáq; atque omnem Nereida quærere iussi.) implexa sententia, & nisi iudicii fallor, legendum:

Nec satis ad cultus, huic Inda monilia Glaucum
Proteáq; atq; omnem Nereida quærere iussi,
Huic Hermū, fuluóq; Tagū decurrere limo.

147. *iam Tybridis arces*) Lectio hæc à politissimo Politiano est, cū antea legeretur: *iam Tybridis.*

156. *Robora dalmatico lucent satiata metallo*] hæreo an rescribēdū sit: *sociata metallo*.

201. *-- nocte Asteri, Asteris ortu,*
Quantum nō clamatus Hylas. tolle rogādi notā, & sententiæ lucem restitues: *Asteris ortu*.

221. *-- quam longa morantur*
Sydera, quam segnis votis Aurora mariti.
lege:
Sydera? quàm segnis votis Aurora mariti?

237. *Hic eques, hic iuuenum questus, stola mixta laborat.* vereor planè mendum hic irrepsisse, & omnino emaculandum:
hic iuuenum cætu stola mixta laborat. cogitemus tamen.

251. *--eat Enthea vittris,*
Atque hederis redimita cohors] locum hunc ex AEdilitio edicto pronuntio non sanum integrúmq;, & prçsto legēdū *eat Enthea vittis*.

269. *--praclaros Latio properate nepotes*
Qui leges qui castra legant] Quid hic castra legere? non sincera ea verba, imo nec Latina, rescribo: *qui castra regant*.

TIBVRTINVM MANLI.

vers 3. *aut potuit (socia commercia) noscere ripa*] interpunge.
Aut potuit socia commercia noscere ripa.

21. *Ipse Anien (mirāda fides infráq; superq; Saxeus.) hic tumidam rabiem spumosaq; ponit Murmura.*] rescribe: *Ipse Anien (miranda fides!) infráque supérque Saxeus.*

24. *Littus vtrumque domi, nec te mitissimus amnis*
Diuidit, alternas seruant pratoria ripas] subscribo Lipsio nostro rescribenti:
Littus vtrimq; domus, nec te mitissimus amnis

Diuidit. Sensus.loco littoris vtrinque domus spectatur,nec tamen amnis ipse se diuidit. sed ripam duplicem exornant prætoria bina *prætoria* dixit more sui æui,quo omnes villæ elegantiores & non rustici vsus,Prætoria dictæ. Ausonius:*alternas comunt prætoria ripas.* Tertullianus de Idololatria:*voluptati seruientia prætoria.*Suetonius Tiberio:*iuxta Terracinam in prætorio.*Et Tito:*cuncta prætoriorum suorum ornamenta operibus & templis destinauit.*

Cap. 39. Cap. 8.

39. *--te quæ vada fluminis infra*
Cernis?an ad syluas qua respicis aula tacentis?) corruptio literæ sententiam turbat.quid si emendares?*qua respicis aula tacentes,*dicam ne de aula,inquit,quæ flumen,respicit:an de ea quæ quietas syluas.

65. *Altósque in gurgite fontes*]purius *aliósque.*

95. *Hac per & Ægeas hyemes Pliadúmque niuosum*
Sydus,& Olenii dignum petiisse sub astris.
Si Maleæ credenda ratis,Siculósque per æstus.
Sit via,cur oculis sordet vicina voluptas?

prauè. tu interpunge:

Hac per & Ægeas hyemes Pliadúmque niuosum
Sydus & Olenii dignum petiisse sub astris.
Si Maleæ credenda ratis Siculósque per æstus
Sit via.Cur oculis sordet vicina voluptas?

SOTERIA PRO RVTILIO Gallico.

vers.26.*--nec conscia detur*
Pirene,largos potius mihi gurges inhaustus,
Qui rapitur de fonte tuo--)vitium in hoc loco est.puto sublatum iri,si emacules:
*-largos potus mihi gurges in haustus.*id est,suf-

ficit mihi gurges potus de tuo fonte.

46. *dignarique manus humiles & verba precantum)* malim: *manus humiles.*

60 *--heu tanti pridem securus alumni Progressúsque moras)* non fugit corruptio loci etiam oscitantem lectorem. ad quid enim refertur *progressúsque moras?* aut quid significāt hæc verba? emendo : *progressúsque morans*

63. *ingentem recreare virum teneamus adorti)* contaminatissimus & hic locus, forte an purus erit si legas: *tentemus adorti*

74. *--nec in otia pacis*

Permissum laxare animos, ferrúmque retingi) inculcatum hic perperam τὸ *retingo*, nec scio quid voce ea faciam: arbitror scribendum: *ferrúmque recingi*. id est, deponere ferrum, & baltheum discingere.

92. *--cum tanti lectus rectoris, habenas Gallice fortuna non admirante subisti*] nugax oratio. quid enim *lectus rectoris?* tu corrige *lectu Rectoris*. id est, lectione. legatum Cæsaris fuisse vult, & circumscribit eum ab electione, quia legati Cæsaris delectu ἀκληρωτεὶ, vt ait Dio, non sorte vti proconsules, in prouincias mittebantur dixi alibi.

98. *Si qua salutifero gemini Chironis in antro Herba tholo quocumque tibi Troiana recondit Pergama)* assentior Lipsio, & lego:

--gemini Chironis in antro.

Herba, & holus quodcumque.

112. *--citius non arte refectus Telephus Æmonia)* scire te scio fabulam tāgi qua Telephus Achillis hasta, à qua vuln' acceperat, sanatus fingitur, quo magis placebit, spero, cōiectura nostra, *citius nō ære refectus.*

--*Telephus Æmonio.*

BALNEVM ETRVSCI,

vers. 4. *Túque inimica fera volucer Tegeae sonore*] Angelus Politianus, me nō refragante legit:

Tu quoque muta, fera, volucer Tegeae sonore.

quo monstratur Mercurius & testudo, vti asserit.

15. *ite Deae virides, liquidósq. auertite vultus)* non dubito quin vera sit eiusdem Angeli cōiectura, *aduertite vultus*, vide quæ notaui ad 1. Thebaidos, solum Tertullianum, quem reseruaram huic loco, nunc aduocabo: aduersus Marcionem 21. *Nam etsi ad oblationes Abel aduertit, & holocausta Noe odoratus est libenter, quæ iocunditas siue viscerum veruecicorum, siue nidoris ardentium victimarum? Sed animus simplex & Deum metuens offerentium ea quæ à Deo habebant, & pabuli & suauis olentiæ gratia apud Deum deputabatur.*

KAL. DECEMB. SATVRNALES.

vers. 8. *Læti Cæsaris, ebriámque partem*) mendose nemo abnuet: allucinor an scribendum: *ebriámque pacem*, idest, luxu diffluētem. Sententiam eam esse mihi certum est.

17. *molles caioli laguncúlique*] doctissimus Turnebus acutè legit, *molles caioli lucunculiq.* Lucunculus siquidem edulii, vel panificii potiùs sciti genus, quod *lucunculum* diminutionis forma vocatur. Afranius:

Pistori cur non, cur non scriblitario,
Vt mittat fratris filio lucunculos. absque diminutione *lucuns*, Varro:

Ac nulla ambrosia, ac nectar, non allia, sarda
Ranis, pēma, lucūs, cibus qui purissim' multo est.

Idem: *Vinum, pemma, lucuns, nihil adiuuat ista ministrat.*

55. *hos inter fremitus, nouósque luxus)* respicit munera à Domitiano edita. is enim teste Suetonio: *Venationes gladiatoréſque & noctibus ad lychnuchos dedit: nec virorum modò pugnas, ſed feminarum.* hinc noſter Lipſius, *nouóſque luſus*, vulgata retineri poſſet, ſi referas ad conuiuia, quæ mirificè extollit hoc eodem loco.

61. *hic audax ſubit ordo Pumilonum)* lege: *(hi.*

IOH. BERNARTI
AD P. STATI PAPINI
SYLVARVM LIB. II.
NOTAE.

EPICEDIVM IN GLAVCIAM Melioris.

verſ. 23. *Téque patrum gemitus ſuperantem & brachia matrum,*
Complexúmque rogos ignémque haurire parantem,
Vix tenui ſimilis comes) interpungo, *haurire parantem.*

64. *atque ipſo reuocabit ad oſcula poſte)* lectionem hanc Politiano debemus, cùm antea legeretur ineptè: *atque ipſos reuocabat ad oſcula poſtes*, ſed nec Angeli medicina plenè hunc ægrum reſtituit ſanitati. iuuabo in parte & reſcribam:

Atquo ipſo reuocabit ad oſcula poſte?

72. *verna cataſta*] & hoc à Politiano eſt. vulg. *turba cataſta.* Martialis:

Sed quos arcana ſeruant tabulata cataſtæ.

Tibullus:

Nota loquor, regnum ipse tenet, quē ſæpe coegit Barbara gypſatos ferre cataſta pedes. τὸ δὲ *gypſatos.* quia ſeruorum pedes creta ſignabantur: ſi priuati hominis eſſent, heri ſigillo: ſi publici, Reipublicæ. Xenophon: περὶ προσόδων. ἀνδράποδα δὲ σεσημασμένα τῷ δημοσίῳ σημάντρῳ, καὶ προσκειμένης ζημίας τῷ τε πωλοῦντι καὶ τῷ ἐξάγοντι πῶς ἄν τις ταῦτα κλέψειεν.

87. *--natos genuiſſe neceſſe eſt.*

At legiſſe iuuat) Locus rectiſſimè habet, & valde miror quid cauſſæ ſit, quòd vir celebris pertendat legendum, *Hæc legiſſe iuuat.* Galba in probiſſima illa oratione ad Piſonem, apud Tac. hiſt. 1. *Nam generari & naſci à Principibus fortuitum, nec ultra æſtimatur: adoptandi iudicium integrum, & ſi velis eligere conſenſu monſtratur.* adi Plinium Paneg. ad Traianum: Dionem in Hadriano: Stobeum Sermone 74.

ARBOR ATTEDII.

verſ. 38. *--omnia queſtus Immitem Bromium: ſtagna inunda*) eximiè Ioſ. Scaliger, in aureolis ad Propertium notis: *Immitem Brimo*, tu vide.

EPICEDION PILETI VRSI.

verſ. 8. *--quoniam rerum omnia cæca Sic miſcet fortuna manu, nec pectora mouit*) Sententiæ reddita lux ſi ſcribas, litterula mutata: *pectora nouit.* Mens. fortunam ima ſummis miſcere, nec animum cuiuſque in miſcendo reſpicere.

11. *--cui maior ſtemmate iuncto Libertas ex mente fuit*] nunquid ſinceriùs, *iuſta libertas?*

97. *meritúsque, dolorem*) lego: *meritúsque dolorem.*

IOH. BERNARTI AD P. STATI PAPINI SYLVARVM LIB. III.

NOTAE.

HERCVLES SVRRENTINVS.

vers. 64. *Sufficerēt notas Sirenum nomine rupes. Facundique larem Polli non hospes habebam Assiduè.*) illustro distinctione:

Sufficerent: notas Sirenum nomine rupes. Facundique larem Polli non hospes habebam. Assiduè.

140. *-- iam fortibus ardens Fumat arena sacris*] malim *sortibus*

161. *tantùm non dedignatur honorem*] Politianus eximiè *non degenerauit.*

181. *statuetur terminus aui. Dum me flammigeri portabit machina cæli*) interpunge: *terminus aui, -- machina cæli,*

PROPEMPT. METII CEL.

vers. 120. *-- Ausonias fugit Cleopatra cathenas Vsque & in Assyrias sedes:*) adfectus locus, sed leuicula distinctione sanari potest: *cathenas.*

LACHRY. HETRVS.

vers. 32. *-- æternásque vltro sacrabimus vmbris Inferias Hetrusce senis*) ita Politianus, nec dubito quin rectè: anteà putidè legebatur. *sacraximus vmbras.*

89. *quicquid ab auriferis eiectat Iberia fossis*]

attentum Lectorem non fallat vitium. neque enim aurum eiicitur, sed labore eruitur. inducor vt rescribam, *electat Iberia fossis.* ab *elicit.*

150. *Cùm tua non humiles dedit indulgentia mores*) lego, *cui tua.*

197. *tu custos dominúsq; Laru?* lege *Laris,*

COM. EAR.

vers. 39. *Aspexi tenuiq; oculos*] interrogandi nota expulsa, totam sententiam turbat, restitue: *Aspexi?*

EPVL. DOMIT.

vers. 12. *Immortale merum steriles transmisimus annos.*) sententia flagitat: *Immortale merum: steriles transmisimus annos,*

AD CLAVD. VXOR.

vers. 26. *fixisti, tua frana libens docilisq; recepi.*) interpunge: *fixisti. recepi,*

94. *Quam Romanus honos & grata licentia miscent*) lege: *& Graia licentia.*

IOH. BERNARTI AD P. STATI PAPINI SYLVARVM LIB. IV. NOTAE.

VIA DOMITIANI.

vers. 81. *Sed grates ago seruitúsque tanti est*) à libris scriptis est, quos se vidisse affirmat Politianus. vtinam ego. vulg. spuriè: *Sed grates ago strictus atque.*

159. *Scandes belligeros obuiósq; currus*) placet magni Turnebi diuinatio, *piósque currus.*

Domitiano laudem Imperatoriam, pietatis & clementiæ, vbique Papinius tribuit: quam vtramque vno versiculo complexus est.

AD SEP. SEVERVM.

42. *contentus alto lumine purpura*] iuere de lectione huius versus, iam dudum in suffragium, non Pedarii, sed Consulares Senatores Lipsius & Turnebus, indicant illi morem & vestitum priscum tangi, & discrimen clauium quod vtrumque ordinem Senatorium ac Equestrem discreuit. quare rescribẽdum suadent; *arcto lumine:* persuadent mihi.

AD IVLIVM MENECRATEM OB PROLEM.

16. *--procul atra recedat*
Inuidia, atque alio liuentia pectora flectat
His senium, nunquam capies nisi interpũgas,
atque alio liuentia pectora flectat:

26. *sed iuueni latam dat virgo parenti*) detraho litterulam, & scribo: *se iuueni.*

53. *coluere Terapne*) interpunge: *Terapne.*

IOH. BERNARTI

AD. P. STATI PAPINI

SYLVARVM. LIB. V.

NOTAE.

ABSCANTI IN PRISCILLAM PIETAS.

verf. 86. *--nec enim numerosior altera sacra Cura domo, magnum latè dimittere in orbem. Romulei mandata ducis,*) pessimè, tu corrige: *--magnum latè dimittere in orbem*

Romulei, mandata ducis, vix verbis consequar beneuole Lector, quàm elegantissimi hi libelli, præcipuè ab interpunctis sint adfecti. Hydrã credas, ita vno errore sublato septem noui sese offerunt. Ego carptim & quasi aliud agens, medelam nunc adhibeo, faciam cum cura in Commentariis meis. quod meminisse te velim, ne existimes, pro dedolato me vendere, quod nondum exasciatum est, & adeò limam nõ sensit, vt vix runcinas & scobinas.

165. *Illacrymat, signátque fores, & pectore terget Lumina*) Eho, an pectore quispiam terget lumina? monstrum lectionis. & quod spernit ipsa rerum natura. non dubitarim scribere, *terget limina*. respicit morem in suppliciis receptum, de quo satis dixi ad x. Thebaidos. nũc supernumerariũ testẽ audi Lucanũ lib. 2.

Hæ lacrymis sparsere deos, hæ pectora duro
Adflixere solo, lacerásque in limine sacro
Attonitæ fudere comas.

190. *-nunc quod cupis ipse videri,*
Da Capitolinis æternum sedibus aurum,
Quo niteant sacri, centeno pondere vultus
Cæsaris, & propria signet cultricis amorem.] verba ex testamento Priscillæ sunt fidei mariti committentis, vt statuam Cæsaris in Capitolio collocandam curaret, ex auri pondo centum, adulatio Cæsarum æuo frequentissima. Lapis vetus in Hispaniis:

PIETATI. AVG.
L. LVCRETIVS. FVLVIANVS. FLAMEN COL. IMMVNIVM. PROVINTIAE BAETIC. PONTIF. PERPETVVS DOMVS AVG. T. P. I. EX ARG. P.

meminere etiam frequenter Iurisconsulti nostri. ab hac mente igitur noster, sed pessimè ab imperitis exceptus, vti quilibet perspicit, nisi qui parum sapiat, aut videat. tu viros doctos audi rescribentes: *& quod cupis ipse iuberi.*

251. *Nēpe times, ne Cerberios Priscilla tremi- Latratus, tacet ille piis, ne tardior adsit (scat Nauita, proturbétque vadis. vehit ille merentes Protinus, & manes placidus locat hospita cymba.*] vitiosissima distinctio, densam sententiæ facit noctem. illustro.

Nempe times ne Cerberios Priscilla tremiscat
Latratus? tacet ille piis ne tardior adsit
Nauita, proturbétque vadis? vehit ille merentes
Protin⁹, & manes placidus locat hospita cymba.

255. *Præterea si quando pio laudata marito*
Vmbra venit, iubet ire faces Proserpina latas,
Egressásque sacris veteres Heroidas antris,
Lumine purpureo tristes aperire tenebras,
Sertáque, & Elysios animæ prosternere flores.] meo animo clarum est Papinium scripsisse, *prasternere flores.* ad morem priscū scilicet. nā veteres quando aliquem eximiè vellent honoratum, spargebant flores. Tacitus Annal. XIV. *Octauiæ imagines gestant humeris, spargunt floribus.* Liuius lib. XXXVII. *Omnes tēdere ad Imperatorē Romanū, vt ruente turba in vnū, adire, cōtingere dextrā cupientium coronas lēnicósque iacientium, haud procul periculo fuerit.*

Virgilius:

Purpureos spargam flores, animámque nepotis
His saltem cumulem donis.

Noster Epith Stellæ.

—nec blandus Amor nec Gratia cessat
Amplexum niueos optatæ coniugis artus,

Floribus innumeris & olenti spargere thymbra. adi Suet. Aug. c. XVIII. Plin. lib. XXI. c. III.

PROTREPTICUM ad Crispinum.

15. *--non te series inhonora parentum Obscuram proauis, & prisca lucis egentem Plebeia de stirpe tulit, non sanguine cretus Turmali, trabéque ac remis, & paupere clauo Augustam sedem, & Latii penetrale senatus Aduena pulsasti, sed praecedente tuorum Agmine)* plena cera subscribo Lipsio nostro emaculanti, spurcissimum locum, *trabeáque Remi nec paupere clauo.* Sensus, nō tu plebeius imò nec equestris ordinis. is enim ordo tribus notis designatur. *Turmali sanguine*, quia propriè turma equitum. *Trabea Remi*, quia ii trabeati exemplo Regum. *Paupere clauo*, id est, angusto & arcto: qui ordinis equestris.

19. *Mox Tyrios ex more sinus, tunicámque potentem Agnouere humeri.)* intelligi potest, & referri ad dignitatem: malim tamen ego, *tunicámque patētem*, vt latum clauum intelligat, qui proprius Senatoribus.

48. *Sic Phryges attoniti, quanquā Nemeaa viderent Arma, Cleoneúsque acies impelleret arcus Pugnante Alcide tamen & Telamona timebant.)* implexam sententiam, leuicula interpunctione euoluo.

Sic Phryges attoniti, quanquam Nemeaa viderent Arma, Cleoneúsque acies impelleret arcus,

87. *--animos infanda parantes, Excidat illa dies auo)* interpungo: *parantes.*

97. *Macte animo iuuenis (sic crescunt crimina matris)*
Nec tantùm pietas,] ineptè. tu me audi interpungentem:
Macte animo iuuenis, sic crescunt crimina matris.

146. --*Castelláque longè*
Aspicis: ille dedit.) erige sentẽtiã rogãdi nota, *castelláque longè Aspicis? ille dedit.*

EPICEDION IN PATREM.

41. *Hic ego te (nam Sicanij non mitiùs halat*
Aura Croci, dites nec sic tibi rara Sabai
Cinnama, odoratas, nec Arabs decerpsit aristas
Inserui cum laude loci. sed carmine plango
Pierio) locus totus non mihi inter firmos. attende & mecum rescribe:
Hic ego te (nam Sicanij non mitius halat
Aura croci, dites nec sic tibi rara Sabai
Cinnama, odoratas nec Arabs decerpsit aristas)
Inserui cum laude locis & carmine plango
Pierio.

135. *Protinus ad patrij raperis certamina lustri,*
Vix implenda viris, laudum festina: sed vt dux
Ingenij stupuit, primaua ad carmina plebes
Eubœa, & natis te monstrauere parentes.)
sententia flagitat:
--*laudum festinus & audax*
Ingenij stupuit, primaua ad carmina plebes.
Poëtica haud dubio phrasi.

152. --*volucrúmque precator*
Obsitus) Guil. Canterus nou. lect. lib. 11. legit, *Ibycus.*

179. *Sub te Dardanius facis explorator operta,*
Qui Diomedai celat penetralia furti,

Creuit, & inde sacrum didicit puer arma probare
Monstratis aliis, præsagúmque athera certis
Auguriјs, cui Chalcidicum fas voluere carmen,
Lanea cui Phrygij coma flaminis, & tua multum
Verbera succincti formidauere luperci) loco animam agenti aquam iamdudum affudit, me pollicem premente, elegantissimus Lipsius, *Creuit, & inde sacrum didicit puer arma probare Monstrasti Saliis.* Sensus. Tu Pontificem cui cura Vestalium docuisti suos ritus, tu Salios, tu Quindecimuiros, tu Flamines, tu Lupercos. Quos omnes περιφραστικῶς describit. At ego cum Deo Notas meas hîc sisto: cui gloria in æternum. Aue mi lector & faue: certè adolescentiæ nostrę memor, non nimis rigidè carpe.

OMISSA.

LECTORI.

DVm Scholia nostra formulis excuduntur, auctuarium quoddam mihi natum. Leui nisu, fateor, & quasi sub acumine ipso styli. omissum tamen nollet qui Papinium amabit. ego certè non indignum credidi, quod ad calcem hîc legeretur. iudicabis erudite Lector.

Libro 1. Thebaid. vers. 22.

--túque ô Latiæ decus addite famæ,
Quem noua maturi subeuntem exorsa parentis,
Æternum sibi Roma cupit, licet arctior omnes
Limes agat stellas, & te plaga lucida cæli
Pleiadum, Boreæque & hiulci fulminis expers,
Sollicitet: licet ignipedum frenator equorum
Ipse tuis altè radiantem crinibus arcum
Imprimat, aut magni cedat tibi Iuppiter æquâ
Parte poli, maneas hominum contentus habenis,
Vndarum terræq; potens, & sydera dones.

ita totum hunc locum nos interpungimus. Sermo. quæsitæ adulationis est. Mens. Sed tu Domitiane Latii decus, quem nouo imperio senis Vespasiani patris tui succedẽtem, Roma æternum sibi cupit imperare, licet omnes stellæ se contrahant vt tibi locum faciant, licet omnes cæli plagæ te expectent, licet ipse Sol tibi * currum suum velit tradere, Iupiter tecum cęlum diuidere, sufficiat tibi quæso, te hominibus imperare, terram & mare sub ditione tua tenere, & dones diis

* *Nam & huc referri potest. Non displicet tamen adhuc qua notaui in Scholijs.*

suum cælum.

vers. 55. *inane solum) inane* accepi pro, *sine anima*, & hac notione verbum hoc exstare non apud Papinium tantum, sed apud Tullium etiam, & Ouidium firmaui. ecce tibi nunc commodè Appuleium, lib. Metam. 1. *At ego vt eram nunc etiam humi proiectus, inanis, nudus, frigidus.* iuêre iamdudum de hoc loco in suffragium Criticorum tribus: sunt qui substituant *inanimus*, sunt qui *inanimis*. sed ego eorum magistratus *Ioue tonante* creatos obseruaui. itaque iam nunc tanquam Augur obnuncio, & eorum nullam rationem habendam censeo.

vers. 6. in scholiis. adde: siue vt meliores codices habent: *Statiua deæ sacrum est.* & nunquid ad hunc eundem ritum pertinet alius Tertulliani locus, hoc eodem de Anima libro? *mentior si non statim infans vt vitam vagitu salutauit, hoc ipsum se testatur sensisse, atque intellexisse quòd natus est, omnes simul ibidē dedicans sensus, & luce visum, & sono auditum, & humore gustum, & aere odoratum, & terra tactum.*

vers. 34. post Plauti verba, adde: Martianus capella lib. II.

Aurora primo conuenustans habitu
Surgens fenestras dissicaret lumine.

imò Lactātius hoc verbo vsus est lib. II. cap. VIII. *Cape igitur hanc, inquit, cotem, eámque nouacula disseca. At ille inconstanter accepit, ac secuit.*

vers. 90. in textu *vertice, crines* interpunge *vertice crines.*

vers. 43. in scholiis, post verba *& amiciebat*

ciebat, adde D. Cyprianus ad Donatum: *Qui amictu clariore conspicuus fulgere sibi videtur in purpura, quibus hoc sordibus emit vt fulgeat, quos arrogantium fastus prius pertulit? quas superbas fores matutinus salutator obsedit? quot tumentium contumeliosa vestigia stipatus clientium cuneu ante praecessit, vt ipsum etiam salutantium comes postmodum pompa praecederet, obnoxia non homini sed potestati.*

vers. 6. post verba *ore minus* adde. Tertulianus de Pœnitentia: *Quas non ignobilitates vestium affectant? quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant?*

vers. 16. post verba *singuli dicerent* adde. imò, quod rideas: non homines solùm; sed deorum statuæ singulis diebus; solenni ritu, manè prima luce salutabantur. videndus tibi Tertullianus de Ieiunio, Arnobius libro VII. Seneca epist. XCV. Appuleius lib. XI. Metam. & quæ ibi notauit eruditissimus Petrus Coluius noster.

vers. 23. Metathesis est ex authographo nostro, in quo autores varii citati, deleti. Duo illi Tertulliani loci transferendi ad versum 39. pag. præcedentis post verba *stationem agebat.* indicat veterum Christianorum ritum, qui die Dominico stantes orabāt: vnde à militari hoc exemplo *stationem facere* dicebantur. idem scriptor libro de Oratione: *Similiter de stationum diebus, non putant plerique sacrificiorum orationibus interueniendum, quòd statio soluenda sit accepto corpore Domini. Ergo deuotum Deo obsequium Eucharistia resoluit an magis Deo obligat? nonne solennior erit statio tua si & ad aram Dei steteris? accepto*

corpore Domini & reseruato vtrumque saluum est, & participatio sacrificij & executio officij. Si statio de militari exemplo nomen accipit (nã & militia Dei sumus) vtique nulla lætitia siue tristitia obueniens castra stationes militũ rescindit. Ceterum pro ieiunio, verbum *statio* sæpius Tertullianus accipit. libro de Anima: *Nihil ergo sobrietas, inquit, ad hãc partem? imò tanto magis ad hanc quantum & ad omnem, si & ad superstitionem multò amplius ad religionem. Sic enim & dæmonia expostulant eam à suis somniatoribus ad lenocinium scilicet diuinitatis, quia familiarem Dei norant: quia & Daniel rursus trium hebdomadum statione carùit victu. Sed vt Deum inliceret humiliationis officiis, nõ vt anima somniatura sensum & sapientiam strueret*, redarguit eos, qui ieiunantes, vera somnia videre credebant. idem apertissimè libro de Ieiunio: *Certè Saul ipse in prælio constitutus manifestè munus istud indixit. Maledictus homo qui ederit panem ad vesperam vsque dum vlciscar de inimico meo, & non gustauit totus populus eius, & tota terra non prandebat. Tantam autem Deus præstitit auctoritatem edicto stationis illius, vt Ionathan filius Saulis*, &c. quã historiã tangat, ex sacris litteris notum.

vers. 185. in textu. *-- hiatu Augurium seros*] interpunge: *hiatu, Augurium seros.*

vers. 2. *aurea templa replent*]

Varro lib. VI. de lingua Latina. *Templum tribus modis dicitur, ab natura, ab auspicio, ab similitudine. Natura in cælo: ab auspiciis in terra: ab similitudine, sub terra.*

verſ.223. *dediſti?*] tolle rogandi notam: *dediſti.*

verſ.228. *--Nondum Vlterior Lethes accepit ripa profundi Lege Erebi*] Tertullianus de Anima: *Creditum eſt inſepultos non ante ad inferos redigi quàm iuſta perceperint, ſecundùm Homericum Patroclum, funus in ſomnis de Achille flagitantem, quòd non aliàs adire portas inferûm poſſet, arcentibus eum longè animabus ſepultorum. Nouimus autem præter poetica iura, pietatis quoque Homericæ induſtriam. tantò magis enim curam ſepulturæ dedicauit, quantò etiam moram eius iniurioſam animabus incuſauit, ſimul & ne quis defunctum domi detinens ipſe ampliùs cum illo maceretur enormitate ſolatij dolore nutriti. Ita querelas animæ inſepultæ ad vtrumque confinxit, vt inſtantia funeris & honor corporum ſeruetur, & mœror adfectuum temperetur.*

verſ.419. *ingeminant telorum,* lege *ingeminant, telorum.*

verſ.470. *coeant animorum in pignora dextræ*] Multa dixi in Scholiis, ſed fugit me Tertulliani locus aduerſus Marcionem lib.v. cui nunc ab hoc ritu lucem dabo. *itaque fruſtrandi erant falſi fratres, ſpeculantes libertatẽ Chriſtianam, ne antè eam in ſeruitutem abducerent Iudaiſmi, quàm Paulus ſciret ſe non in vacuum decurriſſe, quàm dextras ei darent anteceſſores, quàm ex cenſis eorum in nationes prædicandi munus ſubiret.* Per anteceſſores, Apoſtolos intelligit vt omnis antiquitatis, ita verborũ iuris, diligentiſſimus obſeruator.

verſ. 478. *Tunc quoque mulcentem dictis corda aſpera regem Iam faciles, ventis vt decertata reſidunt*

Aequora: laxatísque diu tamen aura superstes
Immoritur velis, passi subiere penates.

adfectus sine dubio locus. conatus sum variè adhibere medicinam. nunc in mentem venit interpunctione (à quâ mirum in modum vbique ferè laborat Papinius) iuuari posse.

Tunc quoque mulcentē dictis corda aspera regē,
Iam faciles (ventis vt decertata residunt
Æquora, laxatísque diu tamen aura superstes
Immoritur velis) passi, subiere penates.

& fallor, an inuenta veritas est? vers. 576.

Bis quinos plena cum fronte resumeret orbes
Cynthia, sydereum Latona fœta nepotem Edidit.

eleganter Tertullianus de Anima: *Legitima natiuitas fermè decimi mensis ingressus est. Qui numeros ratiocinantur & decurialem numerum, vt exinde reliquorum parentem colunt, denique perfectiorem natiuitatis humanæ: ego ad Deum potius argumentabor hunc modum temporis, vt decem menses decalogo magis inaugurent hominem, vt tanto temporis numero nascamur, quanto disciplinæ numero renascimur. Sed & cum septimo mense natiuitas plena est, facilius quàm octauo, honorem sabbathi agnoscam, vt quota die dedicata Dei conditio, toto mense interdum producatur Dei imago.*

vers. 10. *Mithram*) dixi in Scholiis multa, nec Persica solùm, sed Romana etiam sacra quæ Mithrica dicta, explicaui. nunc velim te addere D. Iustini locum, qui valde huc facit. Apologia II. pro Christianis ad Antoninum Pium Imperatorem: *Quemadmodum per verbum Dei caro factus Iesus Christus seruator noster carnem & sanguinem pro salute nostra habuit, sic etiam per verbum precationis &*

gratiarum actionis, sacratam ab ipso alimoniam, qua mutata nutrit nostras carnes & sanguinem, illius incarnati Iesu carnem & sanguinem esse didicimus. nam Apostoli in suis scriptis qua vocantur Euangelia, sic sibi mandasse Iesum tradiderunt: sumpto pane actisque gratiis dixisse: Hoc facite in mei memoriam, hoc est corpus meum. similiter sumpto poculo actisque gratijs dixisse: Hic est sanguis meus. & solis ipsis communicasse. Quod in Mithra mysterijs imitari mali damones conati sunt: Panem enim & aqua poculum initiandis eos apponere cum quibusdam incantationibus, si nescitis potestis discere. asscripsi vberius, quia dignus vt non ibi solùm legatur, vetustissimi huius, elegans scriptoris locus.

Ad lib. 2. Theb. vers. 9 *transabiit costas)* Virgilius:

--transadigit costas. Appuleius libro VIII. Metam. *nec non tamen ipsam bestiam facili manu transadigit.* & lib. 9. *Iniecta lancea duorum alterum per mediũ pectus transadigit.*

vers. 17. *--omnes capitum subrexit hiatus)* Tertullianus de cibis Iudaicis. *Nam & innocentia, decerpturos alimenta ex arboribus, adhuc sibi benè conscios homines, ad superna subrexit.* Arnobius lib. v. *Ithypallorũ illa fascinorúmque subrectio, quos ritibus annuis adorat & concelebrat Gracia.* probum verbum, sed quod ignorantia librariorum sæpius loco motum, restituendum fuit viris doctis. vt Floro lib. I. cap. XVI. *Vt ultionem flagitans miles, Papirio duce (horribile dictũ) subrectis ensibus per ipsam viam ante pugnam furit.* Lucilius: *Nam quid mœtino subrectóque huic opus signo?*

vers.60. --*trepidúsque assurgit honori Numinis & recto decedit limite cæli.*)remisi te ad lectissima electa amicissimi cognati mei Lipsii. quibus apposite adde insignem eruditissimi Arnobii lib.VII.locum. *Vt si quispiam viso potentissimi nominis atque auctoritatis viro, via decedat, assurgat, caput reuelet, vehiculóque desiliat: tum deinde salutet, acclinis ancilla aut serui pambucidus trepidationes imitatus.*

vers.133. *Ductor*] amat hoc verbum Papinius pro lege, aut eo qui in magistatu, semper ponere. Cicero Tuscul.quæst. I. *Quoties non modo Ductores nostri, sed vniuersi etiam exercitus, ad non dubiā mortē cucurrerunt.* Tertullianus verò paulò aliter, *Ducator* vsurpat, lib. aduersus Iudæos: *Vnde & manifestum est quòd ciuitas simul eo tempore exterminari deberet cùm Ducator eius in ea pati haberet secūdùm scripturas Prophetarum.* & de Corona militis. *quibus familiarissima ista ducatio necessitatis.* Bene Glossæ veteres. *Ducatus* ἡ ἡγεμονία. Appuleius lib.VII. Metam. *Sed calculis omnibus ducatum ei latrones vnanimes deferunt.*

vers.214.--*lato regalia cœtu*
Atria complentur, species est cernere auorum
Comminus, & viuis certantia vultibus ora.)
firmat lectionem hanc Ouidius
lib. VI. Fast.
Vidimus ornatos, ærata per atria, picta
Veste triumphales occubuisse senes.

Mauult tamen, quia in atriis æris nulla mentio, at frequēs cerarū, Suadæ medulla Lipsius noster illic legere *cerata per atria.* hîc reponere *vultibus ora.* tu eū vide Elect. I. cap. XXIX. vbi cum cura ritum explicat quem Papinius hîc tangit.

vers.248.--*obtendunt limina sylvis*) adde iis quæ in Scholiis. D. Ambrosium lib. de Virginibus .II. aptè huc respicientem. *Sic etiam virgo nostra debuit prius amore pio ludere, aurea tori cælestis fulcra mirari: in ipso vestibulo nuptiarũ & postes frondiũ sertis cernere coronatos, & chori strepentis interius haurire delitias.*

vers.388.--*sedet omne paratus*
In facinus, queritúrque fidem tam serò reposci.) elegans gnome, hominum perditorum & ad flagitia proiectorum naturam indicans, quibus pœna videtur non habere occasionem peccandi, imò ipsa infamia, quæ comitatur scelera, voluptas est. notauit tales Seneca epist. CXXIII. *Nolunt solita peccare, quibus peccandi præmiũ infamia est.* & Valerius Max lib. VI. *Perdita luxuria Athenis adolescens Polemo, neque illecebris eius tantum, sed ipsa infamia gaudens.* ô miseri! quibus haud dubiè,
Districtus ensis super impia
Ceruice pendet. diuina vindicta non præterit vos, sed differt, tandéque vt verè Euripides ait:
silenter & lento pede progressa rapiet improbos in tempore. Lib. III. Theb.

vers.53.--*simul ora recuruo*
Vngue secant rabidæ, planctúmque imitantibus alis
Exagitant Zephyros, & plumea pectora cadũt.]

Aeschylus Persis:

Μεθύστερον δ' κίρκον εἰσορῶ δρόμῳ
Πτεροῖς ἐφορμαίνοντα, καὶ χηλαῖς κάρα
Τίλλοντα---

Lib. VI. Theb vers. 5. *Primus Pisæa per arua*) pertinet huc Tertullianus de Corona militis:

Hoc enim superest ut Olympius Iupiter, & Nemaus Hercules, & Misellus Archemorus, & Antinous infelix in Christiano coronentur.

vers. 195.--*tergóque & pectore fusam Cæsariem ferro minuit*] composui in Scholiis, pugnantes scriptorum sententias circa hunc ritum, sed à latere tragulam iniicit Iustinus lib. XIII. *Denuò legatos Athenas mittunt, qui sordida veste, capillo barbáque prolixa & omni squaloris habitu ad misericordiam commouendã*, &c. Idem lib. XXXVI. de Attalo rege *squalidam vestem sumit, barbam capillúmque in modum reorum summittit.* vbi exertè vides non Romanos solùm, sed & exteros, barbam in luctu non posuisse, sed summisisse. hærebit hoc spiculum? an ad funus Suetonii locum referemus? positam scilicet barbam vt in rogũ coniiceretur, aliâs in luctu summissam. an verius est ex sui equi & suorum ritu, aberrasse Iustino manum aut mentem?

v. 225. *seu cingula flammis mergere*] cingula quibus equi cinguntur & constringuntur. Appuleius de deo Socratis. *Neque enim in emendis equis phaleras consideramus, & baltei polimina inspicimus, si frana calata, ephippia fucata, cingula aurata sint.* adi D. Basilium ad Diuites. nos Belgæ ipsam vocem retinuisse videmur, dum hæc ipsa *singlen* vocamus.

vers. 414. *Euoluere globum*] addubito num respiciat, more suo, Romanũ ritum, quo spatia curriculorum in circo, ouis notatã. Tertul. de spectaculis. *Quot igitur in habitu loci ipsius idololatrias recognoscis, singula ornamenta circi singula templa sunt. Oua honori Castorum adscribunt, qui illos ouo editos credendo de cygno*

Ioue non erubescunt. pertinet huc Liuii locus mutilus lib. XII. vbi signatè ait Censores locasse faciendos *carceres in circo & oua ad notas curriculis numerandas*, adde Varronem lib. I. de re rustica. *nam nondum ouum illud sublatum est, quod lud. s circensibus nouissimi curriculi finem facit quadrigis.* Videndus Dio, Isidorus & Cassiodorus.

Lib. VII. Theb. vers. 170.

-- & ad inspirata rotari

Buxa] Propertius lib. IV.

Iactabat truncas ad caua buxa manus.

Scholiastes vetus: *Buxa, tibia vel scabillum, quod in sacris tibicines pede sonare consueuerũt.*

vers. 411. *Et non assuetis pernox vlulauit Eleusis*

Mensibus] Iustinus lib. II. *Per ordinem deinde successionis regnum ad Erictheum descendit, sub quo frumenti satio apud Eleusin à Triptolemo reperta est, in cuius muneris honorem noctes initiorum sacrata*, alia Arnobius lib. V. quæ vide, sunt enim vberiora quàm vt hic transferantur.

Lib. VIII. Theb. *-miserúmque patrem)* Saturnum intellegi dixi, apud inferos in vinculis detentum: nunc addo, vulgò creditum, Saturnaliũ diebus, iterum quasi regni compotem, liberari eum. respicit huc noster Kalend. Decemb. Saturnal.

Saturnus mihi compede exoluta.

Doctissimus scriptor Arnobius IIII. aduersus Gentes. *nunquid à nobis dicitur ex pelagi spuma & Ca[illegible]nitalibus amputatis, Cythera Veneris concretum coaluisse candorem? nũquid parricidij causa vinctũ esse Saturnũ & suis diebus,*

tantis vinculorum ponderibus releuari? siue vt decus Musarum legit, *suis diebus tantùm.*

vers. 418. *Et formidanda non vna morte sagitta.*] quia & ferro & veneno letales. Iustinus lib. XII. *sagittas veneno armant: atque ita gemino mortis vulnere hostem à muris summouentes, plurimos interficiunt.*

Lib IX. Thebaid. vers. 586.

Quercus erat, Triuiæ quã im desacrauerat ipsa
Electam turba nemorum, numénque colendum
Fecerat, hic arcus & fessa reponere tela
Armaq; curua, suum & vacuorũ terga leonum
Figere, & ingentes æquantia cornua syluas] ad superstitionẽ veterum. pelles enim ferorum animalium, sicuti & cornua, de arboribus suspensa, Dianæ aliísque dedicabant. inde arbores tales sacræ & ad eas viatores vota reddebant. Apuleius Floridorum lib. I. *neque enim iustius religiosam morã viatori obiecerit, aut ara floribus redimita, aut spelunca frondibus inumbrata, aut quercus cornibus onerata, aut fagus pellibus coronata.* Lucem ab hoc ritu D. Augustino do, de Tẽpore Sermone CCXLI. *Quicumque in agro suo aut in villa, aut iuxta villam aliquas arbores aut aras vel qualibet fana habuerit, vbi miseri homines solent aliqua vota reddere; si non eas destruxerit vel succiderit, in illis sacrilegiis quæ ibi facta fuerint, sine dubio particeps erit.* intelligit has ipsas arbores. videndi tibi, si plura desideras, Paulus Silentiarius, Mnesalcus, & Zonas poetæ veteres Græci, Epigr. Græc. lib. VI. Propertius etiam lib. II. Eleg. XIX. Symmachus lib. V. epist. LXIII. aliísque.

Ad lib. X. Thebaid. vers. 333.

Phœbe tibi exuuias monstratæ præmia noctu,
Nondū ablutus aquis] iterū ad superstitionem veterū, qui deos adituri, totum corpus lauabant. Tertullianus de Oratione: *Hæ sunt veræ munditiæ, non quas plerique superstitiosè curāt, ad omnem orationem, etiam cum lauacro totius corporis aquam sumentes.*

Ad lib. I Achil. vers. 6.

Dulichia proferre tuba] quā fabulam notet in Scholiis habes, sed operæ est annotare hic Tertulliani locū de Pallio: *adhuc sustinet stolam fundere, comā struere, cutem fingere, speculū consulere, collum demulcere, aurem quoq; foratu effeminatus, quod illi apud Sigæum statua seruat. Planè postea miles est, necessitas enim reddidit sexū, de prælio sonuerat, nec arma lōgè.* De Achille illi sermo. & notat hanc ipsam historiam de qua agimus, in verbis, *de prælio sonuerat, nec arma longè.* Statius noster lib. II. *cum grande tubà, sic iussus, Agyrtes Insonuit.* inibi:

At ferus Æacides radiantē ut cōminus orbem
Cælatum pugnis sæuis, & fortè rubentem
Bellorum maculis, & acclinē conspicit hastam,
Infremuit. hoc est, quod Tertullianus ait, *nec arma lōgè.* torsit hic locus mirū in modū virū doctū. q̄ cùm in omnes formas se verterit, loquitur adhuc, Lamiç turres & pectines solis.

vers. 8. *Depleuimus*] Suetonii loco quē hic citaui, cōpar planē Tertulliani aduersus Marcionē lib. III. *Ne originem carnis non desaltasset, qui personam substantiæ ipsius egisset.*

Ad II. Achil. vers. 385.

Non vllas ex more dapes habuisse, nec almis
Vberibus satiasse famem, sed spissa leonum

Viscera, semianimesq́ libens traxisse medullas, Hac mihi prima Ceres.] Tertullianus de Pallio: *Naturam itaq́ concussit Larissaus Heros in virginem mutando, ille ferarũ medullis educatus, unde & nominis consilium, quandoquidem labiis vacuerat ab vberum gustu.* aliter quàm Agamestor cuius verba in Scholiis dedi.

Ad lib. II. Syl. Epic. in Glauciam.

-- Plebs cuncta (nefas) & praua flerunt
Agmina, Flaminia qua limite Muluius agger
Trãsuehit, immeritus flãmis dũ tristibus infans
Traditur, & gemitũ formaq́ ac voce meretur.]

credibile est formam venustissimi pueri, quã morbus, vt superiùs affirmauit Statius, nihil immutasset, lacrymas vulgi elicuisse, cùm puer iam iam in ignem imponendus: sed monstrum, quòd mortuum & elatum puerũ, locutum afferat. qui enim aliter potuit gemitum populi, voce mereri, nisi locutus sit? quid dicemus? omnino, vt Musarum deliciæ Gulielmius noster, in quæstionibus suis Plautinis, indicauit rescribendum,

-- gemitum formáque auoq́ meretur. nec est quòd audaculam hanc coniecturam quis putet, auctoritas & ratio ab ea stant. auctoritas Papinii qui hoc idem Epicedio.

-- hinc anni stantes in limine vitæ,
Hinc me forma rapit. ratio, priscæ scripturæ scilicet, qua (notum doctis) C & Q. sæpius permutantur. quis abnuat veteri hac consuetudine scriptum, *auoce*? & hinc erroris huius maculam irrepsisse? non tu erudite Lector, qui animitus mihi salue.

FINIS.

